

σχορδιασμός

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Συζήτηση
μέ τόν Κωστή Μοσκώφ

ΚΚΕ: ΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΡΟΕΣ

ΤΙΜΗ 100 ΔΡΧ.

ΤΕΥΧΟΣ 5 - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1983

ΑΝΔΡΕΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΥ:
Τό όνειρο του Jean T.

Μιά τ'ά μάτια του Τζώννου

1

Στό 'Αεροδρόμιο του 'Ελληνικού, στήν αίθουσα υποδοχής ύψηλών προσώπων, επικρατούσε περιεργή ησυχία. Ένας ψηλός τύπος, μέ ξανθά μαλλιά και μαύρα γυαλιά, κρατώντας στό χέρι τούς «TIMES», περπατούσε πάνω-κάτω νευρικά. Κάθε τόσο σταματούσε και κοίταζε τό ρολόι του.

Όταν άνοιξε ή πόρτα μπήκε ό Γιάννης Καψής. Μαζί του μία όλιγομελής ομάδα διπλωματών. Η ώρα ήταν μία παρά τέταρτο. Ό τύπος μέ τά μαύρα γυαλιά άναψε τήν πίπα του και κάθισε σέ μία άναπαυτική πολυθρόνα. Παρ' όλη τήν έπιφανειακή ψυχραιμία του, φαινόταν νευρικός. Στό πρόσωπο του 'Υφυπουργού 'Εξωτερικών ύπήρχε μία παράξενη χαλάρωση και προσδοκία.

Στή μία άκριβώς άναγγέλλθηκε ή άφιξη τής πτήσης από Νέα 'Υόρκη. Όταν άνοιξε ή καταπακτή του άεροπλάνου εμφανίστηκε ή ντελικάτη φιγούρα μέ τό σεμνό άγγελικό πρόσωπο... Ναι ήταν εκείνος!! Ό Μπαρτόλομιου. Ό μικρός Ρέτζι... Η καρδιά του Γιάννη Καψή πήγαινε νά σπάσει. «Τζών, μαύρισε πολύ», ήταν ή πρώτη του κουβέντα. Μιά άδιόρατη τρυφερότητα, μπορούσε νά διακρίνει κανείς στά μάτια τους, όταν διασταυρώθηκαν τά βλέμματά τους.

«Ρέτζι, όσο έλειπες, δέν μπόρεσα νά κλείσω μάτι», είπε χαμηλόφωνα ό Καψής. «Και γώ ζούσα μέ τή σκέψη σου», ψιθύρισε εκείνος, και τόν έπιασε τρυφερά από τό δεξι μπράτσο καθώς προχωρούσαν πρós τήν έξοδο.

«Γιατί άργησες νά 'ρθεις;» ρώτησε μέ άνακριτικό τόνο ό Καψής.

«Τζώννι, δέν μπορώ άλλο... άρκετά βασανίστηκα όλο αυτό τόν καιρό... αυτή ή άναμονή μέ έχει τρελάνει...» ξέσπασε ό Μπαρτόλομιου.

«Ρέτζι, συγκρατήσου... μās βλέπουν... Δέν είναι ώρα για τέτοιες κουβέντες», άπάντησε κοφτά ό Καψής.

«Σέ έξορκίζω στά άτελείωτα βράδια που περάσαμε μαζί... μή μου μιλάς έτσι, γιατί μέ πληγώνεις...» είπε κοκκινίζοντας έλαφρά και χαμηλώνοντας τά μάτια ό μικρός Ρέτζι.

2

Στό μεταξύ οι δημοσιογράφοι, που μόλις εκείνη τή στιγμή είχαν φθάσει, τούς περικύκλωσαν ζητώντας δηλώσεις. Τό θέμα τών βάσεων έξάπτει πάντα τή φαντασία τους.

«Γιατί οι συγαντήσεις σας γίνονται σχεδόν πάντα βράδυ;» ρώτησε ένας τολμηρός δημοσιογράφος.

«Ουδέν σχόλιον», είπε ξερά ό Καψής.

Ανάμεσά τους και ό τύπος μέ τά μαύρα γυαλιά. Κάποια στιγμή, και χωρίς νά τόν άντilyφθει κανένας πλησίασε τόν Μπαρτόλομιου και μέ μία γρήγορη κίνηση έρριξε στήν έξωτερική τσέπη του σακακιού του ένα μικρό μαύρο στυλό.

«Ρέτζι, θέλεις νά πάμε κάπου μόνοι μας...»

«Όχι τώρα... αισθάνομαι κουρασμένος. Καλύτερα τό άπόγευμα, στίς έξήμισι, στό γνωστό μέρος», είπε εκείνος μπαίνοντας στή μαύρη Μερσεντές.

Ό μυστηριώδης τύπος μέ τά μαύρα γυαλιά μπήκε σ' ένα ταξί και πήρε τό ήρόμο για τήν Αθήνα.

3

Στό Καστρί επικρατούσε άγωνία... «Τί έγινε;» ρώτησε ό 'Αντρέας ψύχραιμα μόλις έφτασε ό Καψής.

«Πρόεδρε, είσαι μεγαλοφυία!! Το σχέδιό σου πέτυχε. Όσο έγω κάνω τό σκληρό, τόσο αυτός θέλει περισσότερο. Μου έξομολογήθηκε ότι όταν τόν έδωξα τήν τελευταία φορά πήγε νά τρελαθεί...!!»

Ένα μακρόσυρτο Γιούχουουουου...!! άκούστηκε. Ήταν ό Κατσιφάρας.

Ό 'Αντρέας έξυσε τό κεφάλι του και χαμογέλασε σατανικά. Είχε ζήσει χρόνια στήν 'Αμερική και ήξερε, καλύτερα απ' τόν καθένα, τά αδύνατα σημεία τών πολιτικών της... 'Επί τέλους είχε έρθει ή στιγμή νά άποκατασταθεί ή τιμή μας. Η άξιοπρέπεία μας. Χρόνια κάναμε τις όρεξεις τους και τρέχαμε από πίσω τους. Τώρα ήρθε ή σειρά μας. Θά ύποκύψουν!!! Ένωθε υπερέφανος και βαθιά συγκινημένος...

4

Τό ταξί σταμάτησε Ζαλοκώστα και Βουκουρεστίου. Ό τύπος μέ τά μαύρα γυαλιά κατέβηκε και μέ γρήγορο βηματισμό μπήκε στό μέγαρο τής γωνίας. Στήν είσοδο ή άνοξείδωτη μπρούτζινη ταμπέλα έγραφε: 'Υφυπουργείο Τύπου και Πληροφοριών. Τό άσανέρ σταμάτησε στόν έβδομο όροφο. Ό τύπος προχώρησε στό διάδρομο δεξιά και σταμάτησε μπροστά στό γραφείο του 'Υφυπουργού. Χωρίς νά χτυπήσει μπήκε μέσα. Στήν κορυφή τής τράπεζας τών συσκέψεων καθόταν ό Μένιος... ό Μένιος Κουτσόγωργας!! Δίπλα του ό Κωστόπουλος και πιο πέρα ό Μαρούδας. Τόν κοίταξαν άμήχανα... Ό τύπος μέ άργές κινήσεις έβγαλε τά γυαλιά του και μέ μία επιδέξια γρήγορη κίνηση τράβηξε τά μαλλιά του για νά άποκαλυφθεί ότι φορούσε μία περούκα, τέλειος έφαρμογής!! Ναι, μπροστά τους στεκόταν ό 'Αρατζαφέρης!!!

Ό Γιώργος 'Αρατζαφέρης... τό δαιμόνιο τής 'Ελληνικής Δημοσιογραφίας. Οι τρεις κυβερνητικοί παράγοντες έμειναν άφωνοι.

Ό 'Αρατζαφέρης μέ νωχελικές κινήσεις έβγαλε από τήν τσέπη του ένα μαύρο στυλό, όμοιο μέ εκείνο που ό άγνωστος στό άεροδρόμιο μέ μεγάλη επιδεξιότητα είχε βάλει στήν τσέπη του Μπαρτόλομιου.

Μέ έκπληξη που ήταν ζωγραφισμένη στό πρόσωπό τους, οι τρεις κορυφαιοί κυβερνητικοί παράγοντες τόν κοιτούσαν. Ήταν ένας μικροπομπός μεγάλης ισχύος...

5

Ό Μένιος είχε ένθουσιασθεί. 'Ετριβε τα χέρια του και έλεγε κάθε τόσο. «Μπράβο Γιώργο μου... μπράβο άγόρι μου... Έτσι θά μάθουμε τί λένε τόσες ώρες μαζί. Και μάλιστα βράδυ...»

Τό κόκκινο φωτάκι του μικροπομπού άναψε. Ήταν 6.30 άκριβώς. Η φωνή του Μπαρτόλομιου άκούστηκε πρώτη.

«Αισθάνομαι τήν άτμόσφαιρα παγερή», είπε.

«Ίσως νά είναι ή τελευταία φορά που συναντιόμαστε», άπάντησε σκληρά ό Καψής και συνέχισε: «'Αν θέλεις νά βλέπóμαστε, πρέπει νά ύπογράψεις τή συμφωνία, άλλίως οι σχέσεις μας θά διακοπούν».

«Μά... άξίζει Τζώννι για τήν έτεροδικία νά τά χαλάσουμε;» σχεδόν έκλιπάρησε ό Μπαρτόλομιου.

«Ναι, Ρέτζι», άπάντησε άπότομα και σαδιστικά ό Καψής και συμπλήρωσε. «Έχεις τελευταία προθεσμία τρεις ώρες για νά άποφασίσεις». Τό φωτάκι του μικροπομπού έσβησε.

Στό γραφείο τής οδού Ζαλοκώστα επικρατούσε άμηχανία. «Μή στενοχωριέσαι Μένι, για τό καλό τής πατρίδας όλα συγχωρούνται», ψέλισε ό Μαρούδας, προσπαθώντας νά σπάσει τόν πάγο και συνέχισε ό Κωστόπουλος, μέ φιλοσοφική διάθεση. «Δέν μπορούσαμε νά στριμώξουμε διαφορετικά τούς 'Αμερικάνους».

6

Όταν ξανάναψε τό φωτάκι όλοι είχαν ιδρώσει. Ό Μαρούδας είχε βγάλει τό μαντήλι του και σκούπιζε τό πρόσωπό του. Ό μόνος ψύχραιμος ήταν ό 'Αρατζαφέρης.

«Τζώννι, πήρα green light. Για χάρη σου έπεισα τόν Σούλτς», άκούστηκε ή έξουθενωμένη φωνή του Μπαρτόλομιου.

«Ρέτζι άγόρι μου», είπε ό Καψής μέ τρεμάμενη φωνή «τό 'ξερα ότι ή έτεροδικία δέν ήταν ίκανή νά μās χωρίσει. Κάθε πέντε χρόνια θά συναντιόμαστε σίγουρα στήν 'Αθήνα».

Θά 'ρχομαι και γώ, από δω και πέρα, τακτικά στή Νέα 'Υόρκη...»

Ό μικρός Ρέτζι συγκινημένος δάκρυσε....

7

Όταν στό press-room οι δημοσιογράφοι ρωτούσαν επίμονα τόν κυβερνητικό εκπρόσωπο πότε θά γίνει ό άνασχηματισμός, εκείνος δήλωσε: «Οί φήμες ότι ό κ. Γιάννης Καψής είναι γκέυ, είναι έντελώς άνυπόστατες».

Παν. Παν.

Ζήτω ή εθνική όμοψυχία!!

Ο καυτός μήνας 'Ιούλιος φαίνεται ότι συνδέεται και με καυτά πολιτικά γεγονότα την τελευταία τριακονταετία.

Μετά την «άρνητική» εμπειρία του «εθνικού διχασμού» των 'Ιουλιανών του '65 ήρθε η «εθνική ενότητα» του τραγικού 'Ιούλη '74. «Εθνική ενότητα» που ανέδειξε σε «εθνάρχη και ενσπικωτή» της τόν Κ. Καραμανλή, τον δημιουργό της μεταπολιτευτικής δημοκρατίας» όπως αυτοαποκαλείται.

● Μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας τό '74 και τό δημοκρατικό και εκλογικό πέρασμα από τον «καπιταλισμό» στο «σοσιαλισμό» τό '81, ήρθε ο 'Ιούλιος '83, ο μήνας της «εθνικής όμοψυχίας».

Η ανάληψη της προεδρίας της ΕΟΚ και η υπογραφή της συμφωνίας για τις βάσεις δεν έκλεισαν απλά δύο εκκρεμότητες που δημιουργούσαν άβεσβαιότητα για τις πολιτικές διαθέσεις του ΠΑΣΟΚ. Δέν ξεκαθάρισαν μόνο τους διενθεις προσανατολισμούς της «νέας πολυδιάστατης» εξωτερικής μας πολιτικής. 'Επιβεβαίωσαν πάνω απ' όλα με σαφήνεια τή σταθερότητα και την ήγεμονία της στρατηγικής που χάραξαν οι μεταδικτατορικές κυβερνήσεις του Κ. Καραμανλή. 'Απέδειξαν ακόμα τό πόσο δέσμια στη στρατηγική αυτή είναι ή κυβέρνηση του Α. Παπανδρέου. Καί στη βάση αυτή εμπέδωσαν την εθνική όμοψυχία «μέ έργα και όχι μέ λόγια», όπως δημόσια διατυμπάνιζε ο Κ. Καραμανλής μέ κάθε ευκαιρία.

Θά διακινδυνεύσουμε την εκτίμηση ότι εξέλειπαν οι λόγοι που ο Κ. Καραμανλής όλο και περισσότερο

τελευταία παρενέβαινε στην πολιτική ζωή. Τώρα ίσως ν' άρκεστεί στά στενά προεδρικά του καθήκοντα. Γιατί οι παρεμβάσεις του από τό Μεσολόγγι και την Καλαμάτα ως τις Σέρρες και τή Δράμα δέν είχαν άλλο νόημα από τό νά υποδείξουν δημόσια τις πολιτικές κατευθύνσεις που έπρεπε ν' ακολουθησει ή κυβέρνηση στα δύο αυτά σημαντικότερα εθνικά θέματα. Καί νά επανεπιβεβαιώσει την ορθότητα των δικών του επιλογών.

Οι παρεμβάσεις του έπαιρναν όξυ ή ήπιο χαρακτήρα ανάλογα μέ τις παρεκκλίσεις της κυβέρνησης από την πολιτική του σ' αυτά τά θέματα. Παρεμβάσεις που πλήθαιναν όσο πλησίαζε ο καιρός για την ανάληψη της προεδρίας και όσο βρισκόμαστε πιό κοντά στη συμφωνία για τις βάσεις. Καί μετά τις δημαγωγικές κορώνες του Κουτσόγιωργα στις κομματικές συγκεντρώσεις της Πάτρας και του Αίγιου, κορώνες που αποτέλεσαν τό άριστερό άλλοθι της φανερης πλέον αποδοχής των επιλογών της δεξιάς, άδραξε την ευκαιρία στις Σέρρες για νά μήν αφήσει κανένα περιθώριο έστω και κάποιας μικρης παρέκκλισης.

Οι όμιλίες Προέδρου και Πρωθυπουργού, μέ την ευκαιρία της ανάληψης της προεδρίας της ΕΟΚ, έδειξαν την κοινότητα των επιλογών τους και τις άριστες σχέσεις τους. Τό κλεισιμο της συμφωνίας για τις βάσεις έδωσε την ευκαιρία στον Πρόεδρο νά εκφράσει προς τόν πρωθυπουργό «τήν ικανοποίησή του διότι μέ την μονογραφηθείσα συμφωνία ενισχύεται ή ασφάλεια της χώρας». Ήταν ή τελευταία παρέμβαση για νά επαναφέρει στην τάξη την άποψη που έκφραζε ή κυβέρνηση ότι οι βάσεις έξυπηρετούν μόνο τά άμερικανικά συμφέροντα.

Γ.Π.

Μέ την προεδρία... λύνει και δένει

Η κυβέρνηση, και ο πρωθυπουργός προσωπικά, διαβεβαίωσαν για μία ακόμα φορά, μέ την ευκαιρία της υπογραφής της συμφωνίας για τις βάσεις, ότι οι τελευταίες δέν πρόκειται ποτέ νά χρησιμοποιηθούν για νά στηρίξουν κάποια 'Αμερικανική άνάμιξη στό χώρο της Μέσης 'Ανατολής. Βέβαια, όλοι θά συμφωνήσουμε ότι ή 'Αμερικανική άνάμιξη και σε αυτή την περιοχή του κόσμου είναι και σοβαρή και προφανής, ιδιαίτερα στό Λίβανο, όπου σταθμεύουν και ένοπλες δυνάμεις του άμερικανικού στρατού μαζί μέ δυνάμεις εύρωπαϊκών χωρών, έταίρων της 'Ελλάδας στην ΕΟΚ.

Θυμάστε ίσως μέ πόση προθυμία είχε διατεθεί και ή χώρα μας νά προσφέρει τις υπηρεσίες της, μέ αποστολή ελληνικού στρατού στό Λίβανο. 'Αλλά τότε, ή ευκαιρία έχαθη... 'Αλλά, νά πού τώρα, μέ την ανάληψη της προεδρίας της ΕΟΚ, ή ευκαιρία επανεμφανίστηκε, όταν ζητήθηκε από τόν αντιπρόεδρο της Λιβανικής κυβέρνησης, στην πρόσφατη επίσκεψή του στην 'Αθήνα, ή ανάληψη από μεριάς της χώρας μας πρωτοβουλιών για νά λυθεί τό «Λιβανικό ζήτημα». 'Ο Α. Παπανδρέου, μέ ύφος άρμόζον σε πρόεδρο της ΕΟΚ, δήλωσε ότι: «ύποσχέθηκαμε ότι πράγματι θά μελετήσουμε τό θέμα και ότι θά προτείνουμε λύση». Τό «θέμα» είναι αποκλειστικά τό «Λιβανικό» που, όπως δήλωσε ο πρωθυπουργός, «πεισθήκε», πώς άν και συνδέεται μέ τό «παλαιστινιακό», είναι θέμα αυτόνομο. Πρόκειται για μία θέση όπωσδήποτε πρωτότυπη, που δέ γνωρίζουμε πώς άκριβώς συνδυάζεται μέ τή γνωστή θέση που είχε υιοθετήσει και τό ΠΑΣΟΚ, σύμφωνα μέ την όποια δέν μπορεί νά δοθεί λύση στό Μεσανατολικό (τώρα τό «Μεσανατολικό» συρρικνώθηκε στό «Λιβανικό») άν δέν κατοχυρωθεί τό δικαίωμα της αυτοδιάθεσης και ανεξαρτησίας του Παλαιστινιακού λαού.

Είμαστε λοιπόν πεισμένοι απόλυτα, πώς όταν τό ΠΑΣΟΚ ύποστηρίζει πώς οι άμερικανικές βάσεις δέ θά χρησιμοποιηθούν για νά στηρίξουν μία ήμπεριαλιστική παρέμβαση στη Μέση 'Ανατολή, τό έννοεί και θά τό τηρήσει. Για τόν πολύ άπλό λόγο, πώς επιφυλάσει για τόν έαυτό του και την 'Ελλάδα τό προνόμιο νά διαμεσολαβήσει τέτοιες παρεμβάσεις στον άραβικό κόσμο μέ τόν όποιο άλλωστε «μάς συνδέουν πατροπαράδοτες σχέσεις φιλίας και συνεργασίας».

Τ.Μ.

'Εθνική όμοψυχία και ΚΚΕ

Και ενώ όλες οι δυνάμεις συστρατεύονται τώρα πού ή «εθνικά υπερέφανη» χώρα μας συμφώνησε μέ τους 'Αμερικάνους για τις βάσεις τους, και ενώ ή «εθνική όμοψυχία» παίρνει σάρκα και όστά, μία παραφωνία διαφαίνεται στην πολιτική ζωή. Τό ΚΚΕ που έχει σηκώσει τό κύριο βάρος του αντι-βασικού αγώνα μετά τή μεταπολίτευση είναι τό μόνο κόμμα που δέ χαιρέτησε τή συμφωνία. Τήν κατήγγειλε σάν συμφωνία παραμονής και όχι απομάκρυνσης. 'Όλοι ύποψιαστήκαμε ότι θά ακολουθούσε ένα θερμό καλοκαίρι και ο λαός θά κινητοποιείτο για την προδοσία του ΠΑΣΟΚ. 'Ενώ όμως δέ χαιρέτησε τή συμφωνία ουσιαστικά δέν άντέδρασε. Μέ

όξεις τόνους βέβαια, κατήγγειλε την κυβέρνηση. 'Αλλά μπροστά στό αδιέξοδο της πολιτικής του, παράλληλα μέ τή στάση της Σοβιετικής 'Ενωσης που τή θεώρησε νίκη της 'Ελλάδας δέν κινητοποιήθηκε.

'Όπως άκριβώς μέ τό άρθρο 4 του νόμου για τις κοινωνικοποιήσεις ζήτησε έκλογές, κηρύσσοντας έτσι τή λήξη των αγώνων ενάντια του, έτσι και τώρα, πριν καλά καλά οργανωθούν κάποιες κινητοποιήσεις, έριξε την μπτόμπα του δημοψηφίσματος.

Μετατόπισε τό πρόβλημα, από πρόβλημα μαζικών κινητοποιήσεων σε πρόβλημα εκλογικών χειρισμών, άμβλύνοντας μ' αυτό τόν τρόπο τις διαθέσεις και του δικού του κόμμου. Καί καθώς τό δημοψήφισμα βρίσκεται στην άρμοδιότητα του Προέδρου, ούτε στους εκλογικούς χειρισμούς ουσιαστικά προσέφυγε. 'Ακολουθεί έτσι τό ΠΑΣΟΚ που

σάν αντιπολίτευση ζητούσε δημοψήφισμα για την ΕΟΚ και τώρα σάν κυβέρνηση αναλαμβάνει την προεδρία της. Μήπως οι άπαιτήσεις του ΚΚΕ για συμμετοχή σε κυβέρνηση της άλλαγής κρύβει τόν πόθο για ανάληψη της διοίκησης των βάσεων και γιατί όχι κατάληψη της ίδιας της θέσης του ΛΟΥΝΣ;

'Αλλά πέρα από τ' άστεία, τό ΚΚΕ έχασε μία μεγάλη ευκαιρία για τή δυναμική του παρουσία στις πολιτικές εξελίξεις. Φαίνεται ότι ο ρόλος του στο περιθώριο της πολιτικής σκηνής δέν είναι μόνο ζήτημα ανάγκης (λόγω αδιεξόδων) αλλά και ζήτημα επιλογής. Γιατί μετά την άσκηση άνοιχτής τρομοκρατίας από τή Ν.Δ. στην Καλαμάτα πώς θά μπορούσε νά σκεφτεί νά διαταράξει τό «ήπιο πολιτικό κλίμα» που μόνο σε περιπέτειες... μπορεί νά μάς ρίξει;

Γ.Π.

«Χτίστες καί χαλαστές»

«Όσο κι αν τό γεγονός της συγκέντρωσης της Ν.Δ. στην Καλαμάτα επισκιάστηκε από την υπογραφή της συμφωνίας για τις Βάσεις, αξίζει εν τούτοις νά σταθούμε στά γεγονότα πού χαρακτηρίσαν τή συγκέντρωση.

Γιατί έστω καί σέ περιορισμένη έκταση, σέ σχέση μέ τήν ικανότητά τους νά διαταράξουν ένα παγιωμένο κλίμα πολιτικής ζωής, αυτή ή συγκέντρωση της Ν.Δ. ήταν ή άφορμή για νά ζωντανέψουν παλιά ήθη της τελευταίας: φανατισμός, πάθος, συμπλοκές, έπεισόδια.

Δέ θά ήταν ύπερβολή αν λέγαμε πώς δυστυχώς γι' αυτήν, οί συγκεντρώσεις της Ν.Δ. μπορούν νά άπασχολούν τήν κοινή γνώμη, όχι τόσο για τήν πολιτική σημασία των λόγων του κ. 'Αβέρωφ, όσο κυρίως για όλα αυτά πού προηγούνται καί έπονται αυτών των συγκεντρώσεων. Έτσι καί στην περίπτωση της Κα-

λαμάτας, τά σημεία στά όποία διεξήχθη ή αντιπαράθεση κυβέρνησης καί Ν.Δ. δέν ήταν όλα αυτά πού είπε ό κ. 'Αβέρωφ, άλλα αυτά πού έκαναν οί όπαδοί του.

Ο λόγος του άρχηγού της Ν.Δ. είχε σάν χαρακτηριστικό του στοιχείο τήν άδυναμία νά άρθρωθεί σέ κάποιο συγκεκριμένο πεδίο κριτικής καί αντιπαράθεσης. Έτσι, ό Κολοκοτρώνης μέ τόν Παπαφλέσσα καί τόν 'Ιμπραήμ «κόντραραν» τόν Βελουχιώτη, ό «ξενόφερτος» σοσιαλισμός του ΠΑΣΟΚ μπλέχτηκε μέ τίς κολλεκτίβες της Άλβανίας, ή «ώρα των άνδρών» πού ξανάρχονται σιγά-σιγά στην έξουσία προανήγγειλε τή «μνήμη καί τό τεφέρι» καί τό δίτολο ΠΑΣΟΚ - Ν.Δ. μεταφέρθηκε σάν αντίθεση χαλαστών (ΠΑΣΟΚ) καί χτιστών (Ν.Δ.)

Όσο για τούς άλλόφρονες καί «ένθουσιώδεις» όπαδούς της τελευταίας, χρειάζεται νά τονίσουμε πώς ό χουλγκανισμός, άκραία περίπτωση της φιλαθλης ιδεολογίας, φαίνεται πώς δέν έντοπίζεται μόνο στην ποδοσφαιρική ζωή.

Χρ. Β.

Συμβόλαιο μέ όλους τούς λαούς

«Όλοι λίγο-πολύ γνωρίζουμε τί είναι τό «συμβόλαιο μέ τόν ελληνικό λαό», πού έχει υπογράψει τό ΠΑΣΟΚ. Ίσως όμως νά έχει διαφύγει της προσοχής σας ότι έντός των προσεχών μηνών τό ΠΑΣΟΚ θά υπογράψει συμβόλαιο μέ τούς λαούς δεκαοκτώ άφρικανικών κρατών ταυτοχρόνως. Δέν πρόκειται για άστείο, άκριβολογούμε άπόλυτα. Ο Γ. Χαλαμπόπουλος, στις προγραμματικές του θέσεις στό Στρασβούργο, για τήν ανάληψη της προεδρίας της ΕΟΚ από τήν Ελλάδα, δήλωσε χαρακτηριστικά: «Η Ελληνική προεδρία θά άρχισι τίς πρώτες ήμέρες του 'Οκτωβρίου τίς διαπραγματεύσεις για τήν ανανέωση της σύμβασης LOME I... Γνωρίζουμε όλοι πολύ καλά τήν τεράστια σημασία της Σύμβασης αυτής πού άποτελεί ένα δείγμα συνεπούς Ευρωπαϊκής πολιτικής σέ άναπτυξιακά θέματα... Θά πρέπει νά προχωρήσουμε περισσότερο καί νά αναζητήσουμε τίς βάσεις ενός νέου είδους συνεργασίας τό όποιο νά

άνταποκρίνεται στις πραγματικές ποσοτικές καί ποιοτικές ανάγκες των χωρών ΑΚΕ» ('Ελ. Γνώμη 6/7).

Όμως απήτην ακριβώς τήν πολιτική, οί τόσο άρεστές στό ΠΑΣΟΚ θεωρίες μητρόπολης-περιφέρειας χαρακτηρίζουν σάν ένα σύγχρονο «ίμπεριαλιστικό συμβόλαιο». Καί κατά βάση έδώ έχουν δίκιο: «Η σύμβαση πού συνδέει τίς δεκαοκτώ άφρικανικές χώρες μέ τήν ΕΟΚ παρουσιάζεται σάν μιά άπόπειρα θεσμοποίησης καί συμβολαιοποίησης των δεσμών μεταξύ μιάς ομάδας ίμπεριαλιστικών χωρών καί χωρών του Τρίτου κόσμου. Δείχνει πώς ό ίμπεριαλισμός... μένει πιστός στον έαυτό του... Είναι τό παλιό σίστημα του άποικιακού συμφώνου έξωραισμένο στον ελάχιστο άπαραίτητο βαθμό... Ο μεγαλύτερος νεωτερισμός αυτού του όργάνου συνίσταται στό πέρασμα από τούς διμερείς δεσμούς στους πολύπλευρους ίμπεριαλιστικούς. Η δράση του ίμπεριαλισμού έχει τήν τάση νά άποέθνηκοποιηθεί». (Π. Ζαλέ, 'Η λεηλασία του Τρίτου Κόσμου, έκδ. Νέα Σύνορα, 1975, σελ. 122). Τά σχόλια περιττεύουν

Γ.Μ.

Στό ύψος των περιστάσεων

«Όποιος περίμενε, μέ άφορμή τήν ελληνική Προεδρία στην ΕΟΚ καί τήν αναγνώριση όριστικά πιά της ελληνικής ένταξης από τή σημερινή κυβέρνηση, νά δει τήν τελευταία νά παραπαίει ή νά αντίφασκει, νά στριμώχνεται εν πάση περιπτώσει από τά άλματα της πολιτικής της γραμμής σέ σχέση μέ τήν ΕΟΚ, σίγουρα θά διαψεύστηκε. Η 'Ελληνική κυβέρνηση, όχι μόνο δέ στριμώχτηκε, αλλά πέρασε καί στην άντεπίθεση. Όποιος παρακολουθεί προσεκτικά

τήν άρθρογραφία σέ κυβερνητικές ή φιλοκυβερνητικές έφημερίδες, θά διακρίνει πολιτικές θέσεις πού μέ αντίθεξό ύψος κριτικάρουν τήν ύπερηφάνεια πού δημιουργεί ή ανάληψη της Προεδρίας, τόν θαυμασμό πού μιά μικρή χώρα προεδρεύει τώρα της ΕΟΚ, στοιχεία δηλαδή πού φαίνονται μέσα στην άρθρογραφία των δεξιών έφημερίδων καί στις δηλώσεις των εκπροσώπων της Ν.Δ. Αντίθετα μέ πολλή σοβαρότητα υποστηρίζεται ότι τώρα άρχίζουν οι δυσκολίες, ή Προεδρία δημιουργεί ευθύνες καί υποχρεώσεις, μεγάλες πρωτοβουλίες ένδοκοινοτικές καί ευρύτερες βρίσκονται σέ εξέλιξη, μέ λίγα λόγια ή φερεγγυότητά

μας σάν Κράτος νά διαχειριζόμαστε τά Κοινοτικά πράγματα καί νά λειτουργούμε σάν πραγματικοί ισότιμοι έταίροι άπαιτεί δουλειά, σοβαρότητα, έπίγνωση των δυσκολιών καί όχι περηφάνειες, πανηγυρισμούς καί τέτοιες έκδηλώσεις.

Επιχειρείται μάλιστα, καί επίθεση έναντιόν της Δεξιάς μέ πώ πολιτικά όπλα, λέγοντας ότι ή ένταξη καί ή έν γένει στάση της τελευταίας απέναντι τήν ΕΟΚ, δέν είναι παρά τό αλλοθί της «για νά συγκαλύψει τήν πολιτική ύποτέλεια πού ακολουθεί από καταβολής του ελληνικού κράτους».

Ένα πολιτικό λουπόν ζήτημα μεγάλης σημασίας, όπως ή πλήρης

αναγνώριση της ένταξης, από μιά κυβέρνηση πού σάν αντιπολίτευση τήν πολέμησε καί δήλωσε πώς δέν τή δεσμεύει, αντί νά άποδειχτεί άτου στά χέρια των αντιπάλων της, άποδεικνύεται άτου στά κυβερνητικά χέρια. Γιατί φαίνεται πραγματικά πώς ή κυβέρνηση έπιχειρηματολογεί μέ όρους ήγεμονίας στην πολιτική σκηνή. Απέναντι της μιά Δεξιά, πού έν προκειμένω δέν μπορεί παρά νά χαίρεται για μιά διαδικασία πού όμως δέν τήν καθοδηγεί πλέον αυτή, αλλά ή κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Καί μιά Άριστερά, πού ή συγκυρία τήν καθιστά άμήχανη καί άδύναμη νά προβάλλει μιά διαφορετική πολιτική.

ΧΡ.Β.

1. Συνετοί πρόεδροι και σκληροί διαπραγματευτές.

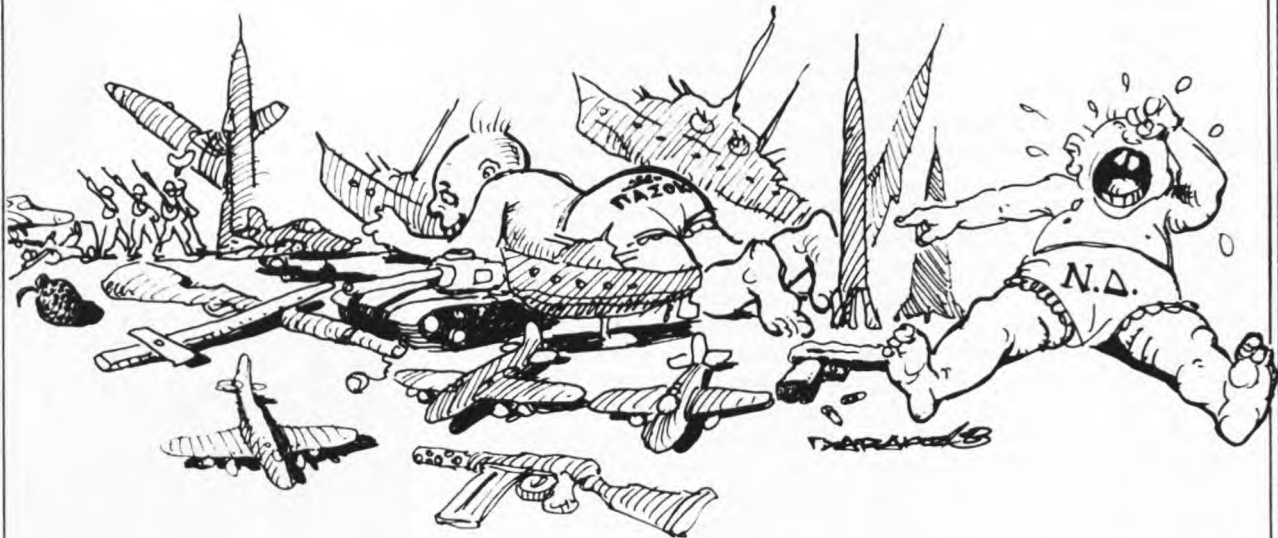
«Στην Ελλάδα αρμόζει τό πρότυπο της περιφερειακής χώρας», υποστήριζε τρία χρόνια πριν ο κ. Α. Παπανδρέου και η θέση αυτή αποτελεί ακόμα και σήμερα μία από τις βασικές ιδεολογικές συντεταγμένες του ΠΑΣΟΚ. Πρόκειται μάλιστα για μία θέση που υποστηρίζεται σε άναφορά με τις θεωρίες μητρόπολης-περιφέρειας, θεωρίες που διατυπώθηκαν κατά τις τελευταίες δεκαετίες στα πλαίσια της διεθνούς Αριστεράς.

Νά που όμως η «περιφερειακή» Ελλάδα ακολουθεί σταθερά μία πορεία που κάθε άλλο παρά αρμόζει στο «περιφερειακό πρότυπο». Πρόκειται για μία πορεία που προκύπτει από τη διαρκώς διευρυνόμενη καπιταλιστική ανάπτυξη κατά τις τελευταίες δεκαετίες, και η οποία τοποθετεί χωρίς αμφιβολία τον ελληνικό καπιταλισμό στα πλαίσια της ευρωπαϊκής δύσης. Ένας από τους βασικούς σταθμούς σ' αυτή την πορεία υπήρξε η ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ.

Καθώς η πορεία αυτή έχει σταθεροποιηθεί, κανέναν δεν εκπλήσσει πλέον τό γεγονός ότι η Ελλάδα ανέλαβε τό μήνα που πέρασε την προεδρία της ΕΟΚ. Και βέβαια κανείς δέ φαίνεται νά θυμάται -και πρώτη απ' όλους ξεχνάει η παραδοσιακή Αριστερά- πώς η πολιτική που ανέλαβε νά διαχειριστεί η Ελλάδα στα πλαίσια της προεδρίας είναι μία πολιτική ιμπεριαλιστική, είναι η πολιτική που επιχειρεί νά διασφαλίσει τά κοινά ή μάλλον τά (όποια) συγκλίνοντα συμφέροντα του δυτικοευρωπαϊκού ιμπεριαλισμού.

Μπορεί λοιπόν νά καυχίεται η σοσιαλιστική «Ελευθερη Γνώμη» (6-7-83) που η Ελλάδα θεωρείται ικανή από τούς εταίρους της νά προωθήσει τά ευρωπαϊκά συμφέροντα μέσα στην οικουμένη. Έγραφε η εφημερίδα: «Κύκλοι του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου υποστήριξαν χθές ότι, αν οι ελληνικές θέσεις απέναντι στα διεθνή προβλήματα και τούς τρόπους επίλυσής τους υποστηρίζονταν ανεπιφύλακτα απ' όλες τις πολιτικές παρατάξεις των κρατών μελών, η ΕΟΚ θά καταλάμβανε άλλη θέση ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις».

Όμως η αντίστοιχη μέ τό πρότυπο της περιφερειακής χώρας διαψεύδεται σήμερα και από την εξέλιξη των διαπραγματεύσεων για τις αμερικανικές βάσεις, και την κυβερνητική θριαμβολογία μετά τη μονογραφία της συμφωνίας. Είναι εδώ χαρακτηριστικό ότι κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων κανείς δέν χαρακτήρισε σάν παράλογη τή «βούληση» της κυβέρνησης νά επιβάλει τούς όρους της στην ιμπεριαλιστική υπερδύναμη, τις ΗΠΑ. Και μετά τη μονογραφία της

Προεδρία καί βάσεις

**Ή πώς μία «χώρα της περιφέρειας» διαχειρίζεται
τήν πολιτική του δυτικοευρωπαϊκού ιμπεριαλισμού
καί «επιβάλλει τις θέσεις της» στις ΗΠΑ**

συμφωνίας, αν υπήρξε κάτι που αμφισβητήθηκε, αυτό ήταν η ειλικρίνεια και η συνέπεια της κυβερνητικής πολιτικής. Κανείς δέν αμφισβήτησε όμως τη βασική υπόθεση ότι η ελληνική κυβέρνηση έχει τη δυνατότητα (αν πραγματικά τό επιδιώκει) νά διασφαλίσει την εθνική ανεξαρτησία.

Οι θεωρίες περί «περιφερειακού προτύπου» αλλά ακόμα και οι θεωρίες της παραδοσιακής Αριστεράς, περί «ολόπλευρης εξάρτησης», που καθορίζει την οποία εξέλιξη της ελληνικής κοινωνίας, μπηγαν, μετά την ανάληψη της διακυβέρνησης από τό ΠΑΣΟΚ, στη βαθύτερη κρίση της ιστορίας τους.

Αξίζει πάντως τόν κόπο νά επανέλθουμε στις ελληνικές προγραμματικές δηλώσεις για την προεδρία της ΕΟΚ. Γιατί εκεί ακριβώς η αντίφαση φθάνει στα όριά της.

2. Τό «περιφερειακό πρότυπο» και οι στόχοι της ελληνικής προεδρίας.

Κάπου άλλου έχουμε προσπαθήσει νά δείξουμε ότι είναι έντελώς σαθρός ό θεωρητικός ισχυρισμός

ότι η Ελλάδα ανήκει στην «καπιταλιστική περιφέρεια», ακόμα κι αν εξετάσει κανείς τά πράγματα από τή σκοπιά των θεωριών μητρόπολης - περιφέρειας². Ακόμα, δείξαμε εκεί ότι οι θεωρίες μητρόπολης-περιφέρειας είναι ως επί τό πλείστον αφερέγγυες για τή μελέτη του ιμπεριαλισμού και της εξάρτησης.

Εδώ όμως έχουμε νά κάνουμε μέ άλλης τάξης φαινόμενα. Δηλαδή, διαπιστώνουμε τόν άπροσχημάτιστο πλέον χλευασμό της θέσης ότι «στην Ελλάδα αρμόζει τό πρότυπο της περιφερειακής χώρας», από τό ίδιο τό κυβερνητικό κόμμα που εισήγαγε τή θέση αυτή στην πολιτική ζωή του τόπου.

Ο ύπουργός εξωτερικών Γιάννης Χαραλαμπίδης εκθέτοντας λοιπόν στην ολομέλεια του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου, «τούς στόχους και τις προτεραιότητες της ελληνικής προεδρίας», έπρεσέμανε πώς «σε κρίσιμες περιοχές, όπου συχνά διακυβεύεται η παγκόσμια ειρήνη δέν έχουμε τή δυνατότητα νά επηρεάσουμε τις εξελίξεις τό ίδιο αποφασιστικά όπως οι δύο μεγάλες πυρηνικές δυνάμεις» (Έλ. Γνώμη 6/7/83). Στη συνέχεια διατύπωνε

τούς άξονες στους οποίους πρέπει νά κινηθεί η ευρωπαϊκή πολιτική, και που σήμερα καλείται νά διαχειριστεί η Ελλάδα, μέ στόχο νά τροποποιηθεί ό παγκόσμιος συχετισμός υπέρ της Ευρώπης. Ανάμεσα σ' άλλα διακήρυξε λοιπόν ότι: Στη Μέση Ανατολή «η Ελλάδα είναι έτοιμη, σε συνεννόηση μέ τούς εταίρους της, νά αναλάβει πρωτοβουλίες για την εκτόνωση της σημερινής κρίσης». Ακόμη, θά καταβάλει «προσπάθειες για νά ευοδωθούν οι διαπραγματεύσεις για άφοπλισμό ανάμεσα στις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ», ενώ για τό Πολωνικό επιδιώκει την «ενθάρρυνση του διαλόγου μεταξύ των πολιτικών και κοινωνικών ομάδων σ' αυτή τή χώρα και υπόδειξη στο πολωνικό καθεστώς πώς όταν επιστρέψει στο δρόμο της εθνικής συμφιλίωσης οι δέκα θά τό βοηθήσουν νά ξεπεράσει τις οικονομικές δυσχέρειες και τήν κοινωνική αναταραχή» (Αυγή 6/7).

Από την οικουμενική πολιτική του ΠΑΣΟΚ δέν μπορούσε, φυσικά νά διαφύγει και η Αφρική. Ο Γ. Χαραλαμπίδης δήλωσε πώς πολύ πρόθυμα θά υπηρετήσει σάν πρόεδρος του συμβουλίου ύπουρ-

γών της ΕΟΚ, την πολιτική που εφαρμόζει ή Δ. Ευρώπη στην Αφρική και που στηρίζεται κυρίως στη σύμβαση LOME I. "Αν είναι βέβαια πολύ δύσκολο για όποιονδήποτε θέλει να τοποθετηθεί στην Αριστερά να υποστηρίξει ότι η πολιτική της ΕΟΚ στην Αφρική δεν είναι ιμπεριαλιστική, άλλο τόσο δύσκολο είναι να υποστηρίξει ότι μιά χώρα, η Ελλάδα, που αναλαμβάνει να διαμεσολαβήσει την πολιτική αυτή είναι μιά χώρα περιφερειακή και υπανάπτυκτη.

Πράγματι, με την ανάληψη της προεδρίας της ΕΟΚ, οι αντιφάσεις της ιδεολογικής συγκρότησης του ΠΑΣΟΚ φθάνουν στα όριά τους.

Ήδη την επομένη των δηλώσεων του υπουργού εξωτερικών, οι έφημερίδες μας πληροφόρησαν ότι ο πρωθυπουργός που βρισκόταν στη Μαδρίτη ζήτησε από τον Ισπανό ομόλογό του «να άσκησει την ισπανική επιρροή στις χώρες της Λατινικής Αμερικής για να τον βοηθήσει στην πρωτοβουλία του, σάν πρόεδρος της ΕΟΚ, για λύση στο πρόβλημα της περιοχής». (Ελευθεροτυπία 7/7).

Και λίγες μέρες αργότερα επισκέφτηκε την Αθήνα ο αντιπρόεδρος και υπουργός εξωτερικών του Λιβάνου Ελί Σαλέμ, ο οποίος και συναντήθηκε με τον Α. Παπανδρέου. Ο τελευταίος δήλωσε μετά τη συνάντηση ότι σχετικά με το θέμα του Λιβάνου: «Εμείς υποσχθήκαμε ότι πράγματι θα μελετήσουμε το θέμα και ότι θα προτείνουμε λύση». (Ελ. Γνώμη 15/7).

Είναι λοιπόν η πολιτική και οι διακηρύξεις της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ που προβάλλουν και κάνουν σήμερα φανερό το ότι η Ελλάδα όχι μόνο δεν υπάγεται τυφλά στις μονοσήμαντες επιλογές και τις εντολές των «κέντρων της εξάρτησης» όπως οι περιφερειακές χώρες, αλλά, αντίθετα «διαθέτει τη βούληση», σάν ευρωπαϊκή χώρα, να προωθήσει τα δυτικοευρωπαϊκά οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα με τα οποία φαίνεται να συγκλίνουν και τα ελληνικά συμφέροντα, δηλαδή τα συμφέροντα της κεφαλαιοκρατικής εξουσίας στη χώρα μας. «Ως εκ τούτου, η Ελλάδα μπορεί να προσδοκά και να επιδιώκει «τη σύγκλιση των οικονομικών των κρατών μελών και την αμβλυνση των δομικών ή άλλων ανισοτήτων και ανισοροπιών μεταξύ τους» (Ελ. Γνώμη 8/7). Και αυτό, παρ' ότι βέβαια στα πλαίσια του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος θεωρείται νομοτελειακό από τον Α. Παπανδρέου ότι «η απόσταση ανάμεσα στα βιοτικά επίπεδα μητρόπολης και περιφέρειας μεγαλώνει»¹.

3. Διαπραγματεύσεις, συμβιβασμοί και συμφωνίες κυρίων.

Η ανάληψη λοιπόν της προεδρίας της ΕΟΚ, δίνει στην εξωτερι-

κή πολιτική του ΠΑΣΟΚ έναν άλλο «άερα». Μέχρι τώρα το ΠΑΣΟΚ φρόντιζε να χαρακτηρίζει την πολιτική του σάν «έθνικα υπερήφανη» απέναντι στις πιέσεις των «μεγάλων δυνάμεων». Τώρα όμως, όλο και περισσότερο αρχίζει να εμφανίζει την πολιτική του σάν τη σοσιαλιστική έκδοχή της πολιτικής των χωρών της μητρόπολης. Στα πλαίσια αυτά σήμερα παίρνει πρωτοβουλίες για το Μεσανατολικό, αύριο για τη Λατινική Αμερική και την Αφρική, για τις σχέσεις των δύο υπερδυνάμεων, μεθαύριο για το Πολωνικό και ούτω καθεξής. Έτσι η Ελλάδα όχι μόνο δεν είναι υποτελής, αλλά ισότιμος εταίρος των ιμπεριαλιστικών χωρών.

Βέβαια τα φαινόμενα αυτά δεν είναι πρωτοφανή. Ας ξαναθυμηθούμε τις σχέσεις της Ελλάδας με το ΝΑΤΟ από το 1974, που αποχωρεί, μέχρι πρόσφατα, που εγείρει βέτο και επιφυλάξεις στις αποφάσεις της συμμαχίας. Αλλά, αν κάποια τέτοια φαινόμενα στο παρελθόν ήταν σποραδικά, σήμερα έχουμε να αντιμετωπίσουμε έναν πραγματικό καταιγισμό θέσεων και πρωτοβουλιών που αναγορεύουν την Ελλάδα σε ανεξάρτητη ευρωπαϊκή χώρα που συγκλίνει στη στρατηγική της ΕΟΚ. Σέ αυτό το κλίμα που δημιουργήθηκε στηρίχθηκε και το ΠΑΣΟΚ στην τελευταία φάση της διαπραγματεύσεως για τις βάσεις. Έτσι πολύ εύκολα το σκηνικό μεταμορφώθηκε: δεν ήταν πια οι Αμερικανοί που εξέβιαζαν και το ΠΑΣΟΚ υπεραμνόνταν σέ μια διαπραγμάτευση επί ίσους όρους: επεδόθησαν οι ελληνικές προτάσεις, οι Αμερικανοί τις μελέτησαν και τελικά οι δύο πλευρές κατέληξαν σέ μιά συμφωνία.

Στη συνέχεια, και όταν άρχισε η κριτική της συμφωνίας, το πράγμα άρχισε όλο και περισσότερο να μοιάζει με παρωδία. Το ΚΚΕ αντέδρασε μέν έντονα, αλλά δεν μπορεί να αποφυγεί και τις ευθύνες του, όταν σέ όλη τη φάση της διαπραγματεύσεως στηριξε το ΠΑΣΟΚ, με το οποίο και συνδιοργάνωνε συγκεκριμένες ενέργειες για τις βάσεις. Το ΚΚΕ, αφού αποδέχτηκε και νομιμοποίησε τη διαδικασία της διαπραγματεύσεως, πολύ δύσκολα μπορεί να αμφισβητήσει εκ των υστέρων το αποτέλεσμα της διαδικασίας αυτής, και μάλιστα όταν το ΠΑΣΟΚ υποστηρίζει ότι πρόκειται για συμφωνία αποχώρησης.

Από το σημείο αυτό και μετά, η όλη συζήτηση ήχει παράλογη, μοιάζει με συζήτηση μελλοντολόγων που καλούνται να αποφανθούν για το τι θα συμβεί μετά από πέντε, έξι ή και επτά χρόνια. Και στο επίκεντρο του διαλόγου τίθεται όχι η πολιτική, αλλά οι προθέσεις και η ειλικρίνεια της κυβέρνησης. Ο καθένας βέβαια μπορεί να πιστεύει οτιδήποτε θέλει για την ειλικρίνεια του Α. Παπανδρέου, όταν ο τελευταίος δηλώνει ότι οι βάσεις θα φύγουν οπωσδήποτε. Αλλά ο χαρακτήρας

του πρωθυπουργού δεν μπορεί να γίνει αντικείμενο πολιτικών αναλύσεων και, πολύ περισσότερο, πεδίο πολιτικών συγκρούσεων.

Αντίθετα όμως, η κυβέρνηση θα μπορεί να υποστηρίξει ότι δεν υπέστειλε τις προεκλογικές της υποσχέσεις και ότι η καθυστέρηση της απομάκρυνσης των βάσεων οφείλεται σέ εθνικούς λόγους (Αίγαιο κλπ). Ίσα-Ίσα που το ΠΑΣΟΚ θα επαναφέρει επιθετικά το ζήτημα των βάσεων στην επόμενη εκλογική αναμέτρηση, για να διεκδικήσει την ψήφο της Αριστεράς, ώστε να ολοκληρώσει το έργο της απομάκρυνσης.

Έτσι, η κριτική του ΚΚΕ, που υποστηρίζει ότι πρόκειται για αποικιακό χαρακτήρα συμφωνία, και ότι η προεδρία της ΕΟΚ αλυσσοδένει τη χώρα στά δεσμά της υποτέλειας, λίγο ως πολύ πέφτει στο κενό. Μόνο μία κριτική που θα έδειχνε ότι το σύνθημα «άνηκουμε στη Δύση» δεν είναι σίνθημα υποτέλειας, αλλά αίτημα σύγκλισης των συμφερόντων της ελληνικής κεφαλαιοκρατικής εξουσίας με αυτή του μητροπολιτικού χώρου, θα έρχόταν πραγματικά σέ ρήξη με την πολιτική του ΠΑΣΟΚ. Αλλά μιά τέτοια κριτική είναι έξω από τον ορίζοντα της παραδοσιακής Αριστεράς.

4. Και... η ζωή συνεχίζεται.

Όπως είδαμε, η διεθνής και η εσωτερική συγκυρία, και ιδιαίτερα η πολιτική που υιοθετεί το ΠΑΣΟΚ απέναντι στην ΕΟΚ, το ΝΑΤΟ και τις ΗΠΑ, υποχρεώνουν το κόμμα αυτό να περιφρονήσει έντυπωσιακά τις θεωρίες της εξάρτησης, θεωρίες που για μιά ολόκληρη περίοδο λειτούργησαν σάν 5 ακρογωνιαίος λίθος της ιδεολογικής φυσιογνωμίας του.

Σημαίνει μήπως αυτό ότι το ΠΑ-

ΣΟΚ θα εγκαταλείψει, έστω σιωπηρά, τις αναλύσεις για τον «περιφερειακό χαρακτήρα» της ελληνικής κοινωνίας; Κάθε άλλο. Οι θέσεις για τον εξαρτημένο και περιφερειακό χαρακτήρα της ελληνικής κοινωνίας είναι ακόμα απόλυτα αναγκαίες για το ΠΑΣΟΚ, γιατί του επιτρέπουν να συγκροτείται σάν Αριστερά, να διαχειρίζεται δηλαδή τά αριστερά ιδεολογικά οράματα για εθνική ανεξαρτησία και ανάπτυξη. Σίγουρα, οι τριτοκοσμικές διακηρύξεις και η κυβερνητική πολιτική των σέ παγκόσμια κλίμακα πρωτοβουλιών δημιουργούν μιά ά-

νοικτή αντίφαση. Όμως, το ΠΑΣΟΚ μπορεί να συντηρεί τον αντιφατικό του ιδεολογικό λόγο κυρίως γιατί και το ΚΚΕ διαπερνάται από μια τελείως ανάλογη αντίφαση. Δηλαδή και το ΚΚΕ θα συμφωνήσει για τον εξαρτημένο χαρακτήρα του ελληνικού καπιταλισμού. Μάλιστα, μπορούμε με βεβαιότητα να προβλέψουμε πώς το ΚΚΕ θα αναθερμάνει τις ιδεολογίες της εξάρτησης, αφού από δω και πέρα θα ορίζεται και θα διακρίνεται από τις υπόλοιπες πολιτικές δυνάμεις σάν το κόμμα που με συνέπεια διεκδικεί την κατάκτηση της εθνικής ανεξαρτησίας, σάν η αντιευρωπαϊκή και αντινατοϊκή πολιτική δύναμη της χώρας. Μιάς χώρας που θα εξακολουθήσει έτσι σχεδόν ανενόχλητα την άσκηση, μιάς ανοιχτά ιμπεριαλιστικής πολιτικής.

Γ. Μηλιός
Τ. Μαστραντώνης

1. Α. Παπανδρέου, εισαγωγικός λόγος στο συνέδριο «Μετάβαση στο σοσιαλισμό», έκδ. Αλέτρι, 1981, σελ. 12.

2. Γ. Μηλιός: «Ο ιμπεριαλισμός και οι θεωρίες μητρόπολης-περιφέρειας», Θέσεις 4, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1983.

3. Α. Παπανδρέου, «Ελλάδα - ΕΟΚ», εισήγηση στο συνέδριο του ΤΕΕ για την ένταξη στην ΕΟΚ, Τεχνικά Χρονικά 177.

Κ.Κ.Ε. : Διαγραφές

Οι πρόσφατες διαγραφές τεσσάρων στελεχών του ΚΚΕ πήραν αρκετή δημοσιότητα στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο. Τα δημοσιογραφικά όμως ρεπορτάζ δεν ξεπέρασαν την «αστυνομικού τύπου» πληροφόρηση και την αόριστη πιθανολογία. Ο Θανάσης Γιαλκέτσος, ένας απ' τους τέσσερις, μιλά στον «Σχολιαστή» για το πολιτικό ύποβαθρο της υπόθεσης, εκφράζοντας θέβαια τις ιδιαίτερες προσωπικές του απόψεις.

Είναι γνωστό από τον Τύπο το γεγονός της διαγραφής σου από το ΚΚΕ. Ωστόσο δεν έγινε μέχρι τώρα μία πιό ολοκληρωμένη δημόσια τοποθέτηση γύρω από την ουσία της διαφοράς. Κυριάρχησε μήπως ο φόβος μιας πιθανής εκμετάλλευσης από τη δεξιά;

Δέν πιστεύω ότι η δημόσια κι υπεύθυνη συζήτηση ή και πολεμική για τα προβλήματα της άριστεράς πρέπει να αποφεύγεται για να μην αξιοποιηθεί από τον αντίπαλο.

Εκείνο που θρέφει τον αντικομμουνισμό δέν είναι ή δημόσια συζήτηση και κριτική για τις παραβιάσεις αρχών ή και τά λάθη, αλλά οι πρακτικές και οι ενέργειες που οδηγούν σε τέτοιες παραβιάσεις.

Αντίθετα είναι νομίζω αναγκαία και γόνιμη μία ανοικτή διαδικασία διάλογου κι αντιπαράθεσης γύρω από υπαρκτά προβλήματα και διαφορές που διαχωρύν την άριστερά, σ' όλη την πολυμορφία των τάσεων, των δυνάμεων, των απόψεων, που κυκλοφορούν στους κόλπους της.

Άλλωστε καμία πολιτική δύναμη δέν μπορεί άζημιωτα να περιχαράκωνεται άμυντικά μέ ύπεροπτική αὐτάρκεια στόν έαυτό της και στίς αλήθειες της, να κλείνεται στό όχυρό της και ν' άρνεϊται την κριτική αντιπαράθεση, θεωρώντας τη μονοσήμαντα σάν έχθρική ενέργεια ή ύπονόμηση.

Γράφτηκε ότι πρόκειται για εκκαθαρίσεις διαφωνούντων.

Υπάρχουν διαφωνίες και ποιές είναι και γιατί δέν έχουν θέση στό έσωκομματικό του ΚΚΕ;

Διαφωνίες υπάρχουν σοβαρές και σε πολλά ζητήματα. Προβλήθηκαν άλλωστε μ' άνοικτό κι έποικοδομητικό πιστεύω τρόπο στό δημόσιο προσυνεδριακό διάλογο.

Ωστόσο οι διαφορετικές απόψεις μπορούν κατά τη γνώμη μου να έχουν θέση στα πλαίσια του κόμματος σάν μία συνιστώσα της έσωτερικής του ζωής, που σέβεται βέβαια τις ύποχρεώσεις πειθαρχίας στην πλειοψηφία.

Προϋπόθεση όμως γι' αυτό είναι ν' αντιμετωπίζονται μέ θετικό κι έποικοδομητικό τρόπο, μέ κριτική ή και πολεμική, χωρίς όμως διαστρεβλώσεις κι άφορισμούς, σε μίαν άπόπειρα σύνθεσης για τό συνολικό μορφωτικό και πολιτικό έμπλουτισμό της επεξεργασίας του κόμματος.

Οι διαφορές απόψεων αναφέρονται πρώτ' άπ' όλα στην ίδια την αντίληψη για τό κόμμα, για την έσωτερική του ζωή, για τη σχέση του μέ τις μάζες.

Σίγουρα βέβαια ή πρακτική του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού σ' ένα μαζικό εργατικό κόμμα δέν είναι εύκολη υπόθεση, και δέν κλείνεται σ' όρισμένες έτοιμες διατυπώσεις και φόρμουλες.

Δέν πρόκειται άλλωστε για κάποιο γάμο από έρωτα του συγκεντρωτισμού και της δημοκρατίας, αλλά για μία διαλεκτική ένταση ά-

νάμεσα σ' αυτούς τους δύο αντίφατικούς όρους. Άλλά και στην ιστορική έμπειρία του κινήματος βλέπουμε μία βαθιά, μεγάλη, θά' λεγα χασματική διαφορά άνάμεσα στόν δημοκρατικό συγκεντρωτισμό του Λένιν κι εκείνο που συναντάμε στίς θεωρητικοποιήσεις και την πρακτική της σταλινικής περιόδου που επιβιώνει δυστυχώς μέσ' άπό διάφορες μεταλλαγές στό σήμερα.

Αὐτή ή έπισήμανση αναφέρεται στην έσωκομματική πρακτική στό ΚΚΕ;

Κεντρική άνάγκη στην έσωτερική ζωή του ΚΚΕ είναι ή άγωνιστική του βάση να παίζει πιό ουσιαστικό ρόλο στην επεξεργασία της γραμμής και στην άνάδειξη και τόν έλεγχο των ήγετικών στελεχών. Δέν είναι λ.χ. δυνατό να θεωρήσουμε ότι ή πολιτική γραμμή γίνεται αντικείμενο συζήτησης κι επεξεργασίας κάθε τέσσερα χρόνια μέ την εύκαιρία ενός συνέδριου και στό μεταξύ τό μόνο που μένει είναι ή έφαρμογή της. Και τά γεγονότα; Οι έξελίξεις που μεσολαβούν; Όλ' αυτά θέτουν τό κόμμα μπροστά σε σύνθετες καταστάσεις, για τίς όποιες συχνά τά μέλη του δέ διαθέτουν παρά μερικά άποσπασματικά δεδομένα. Είναι όλοτελα φυσικό αυτές οι καταστάσεις να άπαιτούν πλήρη πληροφόρηση και να γεννούν διαφορετικές εκτιμήσεις.

Κανείς δέν κατέχει δικαιωματικά μία προνομίουχα σχέση μέ την αλήθεια και την πραγματικότητα. Μόνον μέ μία έλεύθερη αντιπαράθεση απόψεων, μία διαπάλη ιδεών μπορεί τό κόμμα, κατακτώντας μία λειτουργία «συλλογικού διανοούμενου», να προσεγγίσει τη σωστή άποψη.

Μία αντιπαράθεση που για να 'ναι άποτελεσματική πρέπει να 'ναι όσο τό δυνατόν πιό έλεύθερη και πιό πλατιά.

Μέ σκοπό οι διαφορετικές απόψεις κι όπτικές που έχουν τίς ρίζες τους στίς ίδιες τίς αντιθέσεις της συγκεκριμένης κατάστασης να διερευνηθούν σε βάθος.

Πώς μπορούν όμως να γίνουν όλ' αυτά όταν ή διαφορετική άποψη ταυτίζεται αὐτόματα μέ την άρρώστεια κι αντιμετωπίζεται σάν νοσηρό φαινόμενο;

Όταν κυριαρχεί ή τάση να κολούνται έπικέτες σ' όσους υίοθετούν διαφορετική θέση και να έξαπολύονται έναντίον τους ιδεολογι-

κοί άφορισμοί και κατηγορίες; Όταν οι διαφωνίες έπιχειρείται να έρμηνευτούν σάν αίρέσεις, παρεκκλίσεις, σε σχέση μέ την κομματική άποψη;

Είναι νομίζω χαρακτηριστικό τό παράδειγμα της αντιμετώπισης των κριτικών απόψεων στό δημόσιο προσυνεδριακό διάλογο.

Έτσι όμως καταλήγουμε σε μία κατάσταση όπου ή έσωτερική όργάνωση του κόμματος δέν έπιτρέπει στους άγωνιστές της βάση να πάρουν -άκόμη και στην προσυνεδριακή περίοδο- την πρωτοβουλία μιας ιδεολογικής ή πολιτικής επεξεργασίας που θ' άμφισβητεί ουσιαστικά την ήγετική άποψη. Οι θεμελιακές έπιλογές παραμένουν ένα έσωτερικό ζήτημα της ήγετικής ομάδας και δέν μπορούν να γίνουν αντικείμενο μιας άυθεντικής συλλογικής επεξεργασίας.

Μπορείς να αναφερθείς σε ένα συγκεκριμένο ζήτημα;

Άς πάρουμε ένα συγκεκριμένο παράδειγμα: Τά «Πολωνικά». Η δραματική τους διάσταση και σημασία πυροδότησε σοβαρές διεργασίες συνείδησης και προβληματισμούς στα μέλη του κόμματος. Όλοι συμφωνούν βέβαια στην άφρητη άνάγκη σάν κομμουνιστές να σταθούμε αλληλέγγυοι στη σοσιαλιστική υπόθεση. Τό έρώτημα όμως είναι μέ ποιές μέθοδες και περιεχόμενο μπορεί να προχωρήσει μπροστά αυτή ή υπόθεση.

Μέσ' άπό όδρους αὐταρχικής έπιβολής, καταπιέζοντας κάθε διαμαρτυρία -όταν μάλιστα τά μεγάλα, τραγικά σφάλματα που έγιναν από δυνάμεις που μιλούσαν σ' όνομα του σοσιαλισμού, δημιούργησαν έκρηκτικές κοινωνικές κι οικονομικές συνθήκες; Η άναλαβαίνοντας θετικές και δημιουργικές πρωτοβουλίες κι άπομονώνοντας έτσι τούς άντεπαναστάτες από τίς μεγάλες μάζες των εργαζομένων που άπογοητευμένες από τίς άνεπαρκείες υποβάλλουν δίκαια σε κριτική την έξουσία; Και ποιές είναι οι αίτιες αλλά και οι ευθύνες αυτών που δίνουν στό σοσιαλισμό ένα τόσο άπωθητικό πρόσωπο; Και πώς μπορούμε ν' άποσαφηνίσουμε πειστικά ότι ό σοσιαλισμός στην Έλλάδα δέ θά πάρει μία τέτοια όψη;

Νά μία συζήτηση που άκόμη δέν έγινε κι άς παραμένουν χωρίς άπάντηση στίς συνειδήσεις όλων των κομματικών μελών αυτά τά κείρια

Συζήτηση με έναν απ'τά 4 στελέχη που διαγράφηκαν πρόσφατα.

καί διαρροές

ερωτηματικά.

Η έσωτερική δημοκρατία στο κόμμα προϋποθέτει με δυό λόγια μία συμμετοχή που δέ θα 'ναι μόνο ακτιβισμός και συναίνεση, αλλά ανοικτή συζήτηση, έλεγχος, συμβολή στις έπεξεργασίες κι αποφάσεις.

Μία τέτοια συμμετοχή μπορεί να καταλήγει και σε μιάν ανώτερη ένότητα των κομματικών δυνάμεων, μιά ένότητα συνειδητή κι ενεργητική κι όχι επίπλαστη, τεχνητή και εύθραυστη. Και φυσικά οι αποφάσεις που παίρνονται από την πλειοψηφία πρέπει να εφαρμόζονται κι απ'αυτούς που ένδεχόμενα διαφωνούν. Τό μεγάλο πρόβλημα όμως είναι: πώς διαμορφώνονται οι αποφάσεις και ή θέληση της πλειοψηφίας;

Ποιές είναι οι συνέπειες της συνεχούς διαρροής μελών από τό ΚΚΕ με διάφορες μορφές από τό 1974 μέχρι σήμερα;

Τό φαινόμενο της διαρροής μελών (άποχωρήσεις, άπομακρύνσεις, διαγραφές) που άποτελεί μιά διαρκή αίμορραγία άποτελεί μιά συνέπεια άλλα κι ένα από τούς πιο σοβαρούς συντελεστές ποιοτικής ύποβάθμισης της οργανωτικής κατάστασης του ΚΚΕ. Οι «τέως» διαρκώς πολλαπλασιάζονται και στις τάξεις τούς συναντάμε δυνητικά πρωτοπόρα στοιχεία με μακρόχρονη συνήθως έμπειρία στράτευσης.

Αυτή ή συνεχής ροή μελών στις Κ.Ο.Β. έμποδίζει την ιδεολογική και πολιτική ώριμηση των οργανώσεων, οδηγώντας σε μιά κατάσταση έλλειψης κριτικού πνεύματος των νέων μελών, παραμέλησης της θεωρίας -ιδιαίτερα στα μεσαία στελέχη που συμπιέζονται παγιδευμένα στη μονομέρεια του πρακτικισμού- σ'ένα κλίμα άπλοικού πολιτικού νεοφοβισμού. Και βέβαια τό φαινόμενο αυτό καλλιεργείται συχνά και από τά πάνω στο βαθμό που ιεροποιεί και έδραιώνει την αυθεντία και τό κύρος της καθοδήγησης.

Μέχρι τώρα άναφέρθηκες μόνο στο πρόβλημα της έσωκομματικής δημοκρατίας; Είναι κατά τη γνώμη σου τό κυρίαρχο;

Η προβληματική για έμπλουτισμό της έσωκομματικής δημοκρατίας δέν είναι μιά τυπική φορμαλιστική ή θεσμικο-οργανωτική μόνο άπαίτηση. Πρόκειται για ένα ζητη-

μα που έχει σχέση με τη στρατηγική. Με τις ίδιες τις προοπτικές της πάλης για την έξουσία, τό σοσιαλισμό. Με τό όραμα και την επιδίωξη μιάς μελλοντικής κοινωνικής οργάνωσης που θα ικανοποιεί αίτήματα χειραφέτησης, και θα ένσωματώνει έναν ανώτερο δημοκρατισμό.

Πρόκειται επίσης για ένα ζήτημα που έπηρεάζει άμεσα την παρούσα αγωνιστική δράση του κόμματος, τις σχέσεις του με τις μάζες, την πολιτική του πρακτική.

Οι γραφειοκρατικές πρακτικές χειραγώγησης στο έσωτερικό του έμποδίζουν τό κόμα ν'άκολουθήσει μιά γραμμή μαζών να μεταφράσει την πολιτική του γραμμή σε πρωτοβουλίες και ριζοσπαστικοποίηση των μαζικών κινημάτων, να τραβήξει κοντολογίς ένα δρόμο που θ'άπαιτούσε ένα έντονα δημοκρατικό κι ειρηνικό πνεύμα, συλλογικό νοΰ, ικανότητα να διαλέγεται, να έμπνέει, να διευθύνει τά στοιχεία συνείδησης και άγωνα που ώριμάζουν έξω απ'αυτό.

Ποιές είναι οι συνέπειες στη θεωρητική και πολιτική πρακτική του ΚΚΕ της έλλειψης έσωκομματικής δημοκρατίας;

Στη βάση πολλών έλλειψεων κι άρνητικών γνωρισμάτων της πολιτικής πρακτικής ύπάρχουν θεωρητικές ανεπάρκειες ή και βαριές παραμορφώσεις. Κυριαρχεί μιά λαθεμένη αντίληψη για τις σχέσεις κόμματος-θεωρίας που άνάμεσα σ'άλλα βρίσκεται σε χασματική άντιστοιχία με την πραγματικότητα της συσσώρευσης γνώσεων κι έμπειριών στην κοινωνία που θέτουν νέες άπαιτήσεις.

Ο μαρξισμός κακοποιείται καθώς ύποβιβάζεται σ'έγχειριδιακή κατήχηση και διδασκαλία.

Σάν συνέπεια ή κριτική της άστικής ιδεολογίας δέ γίνεται έγκαιρα και εύστοχα. Η διανοητική και θεωρητική έρευνα και δημιουργικότητα μένει ύποτυπώδης οδηγώντας σε μιάν έπιφανειακή περιγραφικότητα στις αναλύσεις και σε μιάν έμπειρική θεώρηση των πολιτικών προβλημάτων.

Πρόκειται για μεγάλα προβλήματα που άπαιτούν μιάν αυθεντική δουλειά συλλογικής άναζήτησης τό άνοιγμα ενός ζωντανού διάλογου άνάμεσα σε μιά παράδοση μισού και πάνω αιώνα και στα νέα στοιχεία, τις νέες πραγματικότητες, τις εύαισθησίες και τις ώθησεις που έρχονται από τις νέες γενιές. Ύ-

πάρχουν βέβαια κίνδυνοι λαθών, αλλά δέν μπορεί να χρησιμοποιείται αυτός ο φόβος σάν άλλοθι, όταν όλο και περισσότεροι συνειδητοποιούν τά κενά, τις ανεπάρκειες, τις καθυστερήσεις.

Ποιές μπορεί να είναι κατά τη γνώμη σου οι πολιτικές προοπτικές ενός άριστερου έξω από τό ΚΚΕ; Πώς αντιμετωπίζεις έσύ προσωπικά αυτό τό θέμα;

Τό ΚΚΕ άποτελεί είτε αυτό αρέσει σ'ορισμένους είτε όχι, την πιο μεγάλη πολιτική δύναμη στην έλληνική κομμουνιστική άριστερά.

Δέν πρόκειται για ένα ποσοτικό ή αριθμητικό και μόνο δεδομένο. Η μαζικότητα του ΚΚΕ συνιφαινετα με τη λαϊκότητά του. Με τό γεγονός δηλ. ότι πρόκειται για μιά πολιτική δύναμη που έχει ισχυρούς δεσμούς με τά εργατολαϊκά στρώματα, βρίσκεται κοντά στους εργαζόμενους, τούς οργανώνει γύρω από τά προβλήματά τους, τούς κινητοποιεί άγωνιστικά.

Τά χαρακτηριστικά αυτά άποκτούν μιάν ιδιαίτερη σημασία σε μιά πολιτική συγκυρία σάν τη σημερινή σε συνθήκες σχετικής ύποχωρησης και ύφεσης των μαζικών κινημάτων. Σε συνθήκες που άλλοι πολιτικοί φορείς συναντούν δυσκολίες κινητοποίησης των μαζών ή προχωρούν σ'ένα δρόμο άπορρόφησης, ένσωμάτωσης στη δομή της κρατικής έξουσίας.

Σ'αυτό τό πλαίσιο είναι νομίζω λαθεμένη και μιά στάση που συναντάμε σε πολλούς χώρους μέσα στην άριστερά: μιά στάση που αντιμετωπίζει τό ΚΚΕ μ'ένα στείρο κι άρνητικό πνεύμα ιδεολογικού φανατισμού σάν μιά άπόλυτα έχθρική δύναμη. Μιά στάση που παραγνωρίζοντας τη λαϊκότητα κι έσωτερική αντιφατικότητα του φαινομένου ΚΚΕ βασίζεται στην πρακτική της καταγγελίας, του άφορισμού, της άποκάλυψης που ένισχύει προκαταλήψεις και στεγανά κι έμποδίζει τό διάλογο και την κριτική, τη διεξαγωγή μ'άνοιχτό τρόπο, μπροστά στους εργαζόμενους των ιδεολογικών και πολιτικών ζυμώσεων.

Μιά τέτοια στάση πέρα από την πολιτική της άναποτελεσματικότητας σε τελευταία άνάλυση άναπαράγει από την άνάποδη αυτό τόν άκρικο συγκεντρωτικό φετιχισμό που ταυτίζει τό κόμμα με την καθοδήγησή του.

Ή Σοσιαλισμός για τόν όποιο αγωνιζόμαστε

Άπόσπασμα από τό άρθρο του Θανάση Γιαλκέτση στον προσυνεδριακό διάλογο για τό 11ο Συνέδριο του ΚΚΕ. Δημοσιεύτηκε στο τεύχος της ΚΟΜΕΠ που κυκλοφόρησε μόνο στα κομματικά στελέχη.

6. Μιά τέτια σφαιρική σύλληψη του σοσιαλισμού ύπερβαίνει θετικά ένα διπλό θεωρητικό περιορισμό:

α) Ύπερβαίνει πρώτ'άπ'όλα μιάν οικονομίστικη παραγωγιστική έκδοχή της σοσιαλιστικής προοπτικής.

Μ'άλλα λόγια ή συλλογική κοινωνική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής από τούς εργαζόμενους, που άποτελεί τόν άκρογωνιαίο λίθο του σοσιαλιστικού τρόπου παραγωγής, δέν είναι δυνατή όταν ή πολιτικο-κοινωνική οργάνωση στην όποία βασίζεται δέν είναι ριζικά δημοκρατική σ'όλα της τά επίπεδα: οικονομικό - πολιτικό - πολιτιστικό.

Η Πολωνική κρίση από μία άποψη, ύπογραμμίζει δραματικά αυτό τό συμπέρασμα. Τό βαθύ χάσμα που δημιουργήθηκε εκεί άνάμεσα σε μεγάλες εργατικές μάζες και στην έξουσία, είναι ένα σοβαρό έρέθισμα για νά προβληματιστούμε βαθύτερα και πάνω στο μεγάλο αυτό ζήτημα του έλέγχου και της χρήσης των σύγχρονων παραγωγικών μέσων. Πρέπει να συλλογιστούμε γιατί ή κρατικοποίηση των μεγάλων μέσων παραγωγής (στη βιομηχανία) σε συνδυασμό με τό μοντέλο του κράτους - μοναδικού κόμματος, δέ γέννησε άνάπτυξη της συλλογικής δημιουργικότητας και συμμετοχής των μαζών αλλά αντίθετα όδήγησε σε τόσο βαριές συνέπειες γραφειοκρατικοποίησης, σε προτάσεις άποπολιτικοποίησης, σε μιά πολιτική άκαμψία και στασιμότητα.

β) Ο δεύτερος περιορισμός, ή δεύτερη μονομέρεια που πρέπει να ξεπεραστεί θετικά είναι μιά συγκεντρωτική-κρατιστική αντίληψη για τη μετάβαση στο σοσιαλισμό και την οικοδόμηση του, μ'όλες τις άρνητικές της συνέπειες. Η αντίληψη αυτή καταλήγει να θεωρεί την κατάληψη του κρατικού μηχανισμού από τό Κόμμα σάν έπαρκή προϋπόθεση για κάθε κοινωνικό και πολιτικό μετασχηματισμό.

... Άλλωστε ο πολιτικός μονολιθισμός, ο γραφειοκρατικός συγκεντρωτισμός, ή ταύτιση κόμματος-κράτους ή κρατικοποίηση της ιδεολογίας, ο κομματικός-κρατικός έλεγχος των συνδικάτων, δέν είναι στοιχεία σύμφυτα με τη θεωρητική έννοια του σοσιαλισμού (όπως την έπεξεργάστηκε ή κλασική μαρξιστική σκέψη, ή παράδοση των Μάρξ-Ένγκελς-Λένιν) δέν άποτελούν γενικούς του νόμους, ούτε άρχές της θεωρίας.

ΓΙΑΝΝΙ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

«... συλλαμβάνεις δεκάδες και εκατοντάδες και τους στέλνεις σε ειδικά αναδιαπαιδαγωγικά καταστήματα για σοβαρά χρονικά διαστήματα». Β. Φύλιας ('Ελευθεροτυπία 9-7-83)

«Αφού και ζώα εξημερώθηκαν, κανείς δεν πρέπει να απειλείται ότι ο παραστρατημένος άνθρωπος είναι αδιόρθωτος».

J. Howard ('Ιδρυμα εγκάθειρξης της Μαγεντίας' 1788)

Η παράθεση των δύο παραπάνω αποσπασμάτων δε γίνεται βέβαια αντιθετικά. Το πρώτο προέρχεται από το κείμενο του Βασίλη Φύλια με τίτλο «Θετικά μέτρα για τη νεολαία», και το δεύτερο αποτελεί ευγενή προσφορά στον διαπρεπή κοινωνιολόγο, για την περίπτωση που θα ήθελε μία ιστορική αναφορά για τη στήριξη και την επιβεβαίωση των απόψεών του.

Τό πρόβλημα που πραγματεύεται ο Β.Φ. στο κείμενό του (και που τό θεωρεί λυμένο, γι' αυτό και σπεύδει να προτείνει λύσεις για την αντιμετώπισή του) έχει τεθεί από καιρό: «Υπάρχει πραγματικά αύξηση της εγκληματικότητας;»

Ο Β.Φ. εμποδώνοντας στον τομέα του τα μηνύματα του ταχύρυθμου σοσιαλισμού και εγκαλώντας την πολιτική εξουσία στο όνομα «του πολυθρύλητου εδώ και τώρα», προτείνει λύσεις για να αποτρέψει την «καθοδική πορεία του λαού και του έθνους» και για να «αντιμετωπισθούν άμεσα και οραστικά οι έστίες μόλυνσης, που απλώνονται συνεχώς σαν μία κηλίδα λάδι».

Ο Β.Φ., λοιπόν, ανησυχεί και προτείνει, ανησυχώντας προτείνει και προτείνοντας προκαλεί ανησυχία. Ανησυχία, που προκύπτει με άμεσότητα συνειρμού καθώς ο Β.Φ. ξετυλίγει τό όνειρο (ή μήπως τόν επιόλη;) της κοινωνίας που αλλάζει και εξυγιαίνεται από «νέες γενιές υγιείς (:) με υψηλό φρόνημα και ιδανικά, με ήθικη και πολιτική αδιαλλαξία» (sic). Και την «ήθικη και πολιτική αδιαλλαξία» της νεολαίας των ένοράσεων του Β.Φ. θά την παρακάμψουμε, γιατί πραγματικά είναι αδύνατο να διατυπώσουμε έστω και μία υπόθεση για τό τί υπαινίσσεται χωρίς να πάει ό νοός μας στους νεολαίους του Γ Ράιχ. Άλλά στην «έξυγιανση» της κοινωνίας με τόν αποχωρισμό του «άποστήματος» της «εγκληματικότητας» θά σταθούμε αναγκαστικά. Γιατί ό συσχετισμός της παραβατικότητας με κάποιου τύπου παθολογία συλλογική ή και άτομική είναι άποψη παλιά όσο και ή κάθε τύπου σύγχυση της ιστορίας με τη βιολογία, που φαντάζεται την αντιμετώπιση κοινωνικών συμπτωμάτων σαν πρόβλημα που λύνεται «με νυστέρι και χειρουργείο» ή με μαζικούς εγκλεισμούς σε αναδιαπαιδαγωγικά καταστήματα. Και είναι ακριβώς αυτή ή σύγχυση που άφελως θεωρούσαμε ως θαμμένη στο χώρο της κοινωνιολογικής αρχαιολογίας πριν από τό κείμενο του Β.Φ., που αποτέλεσε τό υπόβαθρο της «ευγονικής» πολιτικής των Ναζί και της «κοινωνικής ευγονικής» στις Η.Π.Α., που, αφού χρησιμοποιήθηκε για τη νομιμοποίηση της καταστολής -των Κακών και Μη Υγιών (βλ. μαύρων και άνεργων) στη δεκαετία του '60, αργότερα καταγγέλθηκε ως μία από τις πιο κραυγαλέες μορφές «ιδεολογικοποίησης» της επιστήμης.

Ο Β.Φ., λοιπόν, αφού έπωμισθεί την τεράστια ευθύνη «του κόσμου των μεγάλων» του «κοινωνικού περιγυρου που λειτουργεί σαν ένα κολοσσιαίο διαφθορείο»,

● αφού διαρρήξει τά ιμάτιά του για τη «διάχυση μιας εγκληματογενούς και εξουθενωτικής διαθρωτικής για τους νέους ατμόσφαιρας»,

● αφού ανατρέψει στα γρήγορα τις άτοπες επιθέσεις όσων συνδέουν «τίς συνθήκες που επικρατούν στο Στρατό» με τις αυτοκτονίες των στρατιωτών,

● αφού μάς πείσει πως καμιά σχέση δεν υπάρχει ανάμεσα στα παραπάνω με τό εκπληκτικό επιχείρημα πως «αυτοκτονίες γίνονται από κορίτσια και αγόρια, πριν και ανεξάρτητα από τη στράτευση»,

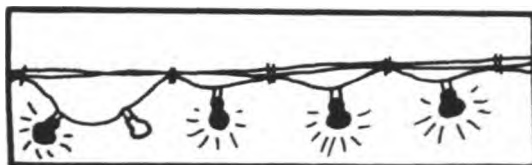
Προτείνει: «ανακοπή της αποχαλίνωσης (sic) της νεολαίας με κάθε μέσο», «νυστέρι και χειρουργείο» (έλλπιζουμε πως δεν υπαινίσσεται μαζική εφαρμογή λωβοτομών...), μαζικές συλλήψεις εγκλεισμούς σε αναδιαπαιδαγωγικά καταστήματα, αυστηρή λογοκρισία, χώρους υγιούς (:) ψυχαγωγίας.

Υπαινίσσεται: Τό όραμα μιας «ήθικης» πολιτείας, όπου τό Δίκαιο βασιλεύει χάρη στον ανέλετο καταναγκασμό, τό όραμα εκείνης της παράξενης δημοκρατίας ενός Καλού, που θά επιβληθεί με τό ζόρι και με τη βία σ' όσους γεννούν ύποψιες ότι έρωτοτροπούν με τό Κακό.

Και όλα αυτά, βέβαια, με βάση την έγκυρότητα που παρέχει στον Β.Φ. ή «έπιστήμη» του και ή πολιτική αναφορά του στην Άριστερά.

Σύμπτωμα της κρίσης της Άριστεράς και πάλι ή απλά και μόνο σύμπτωση «χτεσινών ψυχαναλυτών, σημερινών άφροδισιολόγων» κατά παράφραση του ποιητή:

Αντιγόνη Μαυρομάτη

Δύσκολο να κατανοήσουμε τη μανία του σχολιογράφου του «Αντί» («Η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει», αντι-θέσεις τ. 236) έναντιόν των εργαζομένων στη ΔΕΗ. Παλιότερα ό Π. Ευθυμίου είχε επιτεθεί από τό ίδιο περιοδικό στους ναυτεργάτες συνδικαλιστές που θεώρησε συνιευθινούς για τό θάνατο του συντρόφου τους Γ. Ζαρέντη. Τότε υπήρχε μία ολόκληρη δικαιολόγηση: Οι ναυτεργάτες ήταν μέλη του ΚΚΕ και τρεις εργάτες σκοτώθηκαν από άτυχήματα όταν κτιζόταν τό «σπίτι του κόμματος» στον Περισσό. Οι υπεύθυνοι συνδικαλιστές είχαν συνενδριάσει επί ώρες ένόςω τό πτώμα του συντρόφου τους βρισκόταν ακόμη στο βούρκο του λιμανιού. Έν πάση περιπτώσει υπήρχαν κάποιες πληροφορίες από πρώτο χέρι. Τώρα όμως:

«Είναι φανερό ότι ή υπόθεση της διακοπής του ρεύματος είναι αποτέλεσμα εργασιακής άμέλειας», μάς λέει ό σχολιογράφος. Κι ακόμη:

«Μόλις διαπιστώθηκε ότι έχουμε να κάνουμε με άλυσίδα παραλείψεων του τεχνικού προσωπικού, ή διοίκηση της Ένωσης τεχνικών ΔΕΗ έβγαλε ανακοίνωση που «κατήγγειλε» ότι ζητούνται έξιλαστήρια θύματα στους τεχνικούς, λές και την ευθύνη, μπορούσαν να την έχουν οι ταχυδρομικοί ή οι σιδηροδρομικοί».

Και οι μέν σιδηροδρομικοί παραπέμπτον ασφαλώς στο μένος του κ. Κουτσόγιωργα κατά τη συζήτηση «περί κοινωνικοποιήσεων» στη Βουλή. Από που όμως άντλει ή σιγουριά του για τις «παραλείψεις» των τεχνικών ό σχολιογράφος; Από τις κυβερνητικές ανακοινώσεις;

Ποιός τόν έχει διαβεβαιώσει για την ποιότητα του ύλικού προστασίας για την ικανότητα του συστήματος (χωρίς εισαγωγικά) της ΔΕΗ να ανταπεξέρχεται σε επικίνδυνες διαταραχές χωρίς να γενικεύεται ή διακοπή; Μήπως ό κ. Κουλουμπής που έσπενσε να αναγγείλει σαν μεγάλο έπ. τεύγμα την εγκατάσταση ηλεκτρονόμων (κοινώς ρελέ); Ακατανόητον.

Τό σημείωμα όμως προχωρεί παραπέρα:

● «Η περίφημη μονιμότητα συνδυασμένη με έναν ισχυρό συντεχνιακό συνδικαλισμό»: Νά εισηγείται άραγε την κατάρρηση της μονιμότητας ή του συνδικαλισμού;

● «Η βαλκάνια ραθυμία»: ό ρατσισμός στην ύπηρεσία της μαρξιστικής ανάλυσης;

● «καταφέρνουν ποτέ να μην μπορείς να αποδώσεις ευθύνες σε κανέναν, γιατί πάντα ευθύνεται ένα άορατο «σύστημα», οι περίφημες δομές»: Κάτω λοιπόν συστήματα και δομές. ζήτω οι ευθύνες. Έκλεισε τό διακόπτη τό ένοχο χέρι; Νά κοπεί! Προσοχή όμως:

● «όλοι οι Έλληνες στο μέτρο του ό καθένας, είμαστε λίγο πολύ τεχνικοί της ΔΕΗ... όλοι κάποτε «πουλήσαμε τη δουλειά μας και την κοινωνική μας ευθύνη». Ως όμολογία ενδιαφέρουσα. Άλλά γιατί γενικεύει; Τί του εφταιξαν του σχολιογράφου και εκείνοι (οι λίγοι έστω) που στη ζωή των έταξαν και φυλάγουν Θερμοπίλες; Νά τί του εφταιξαν

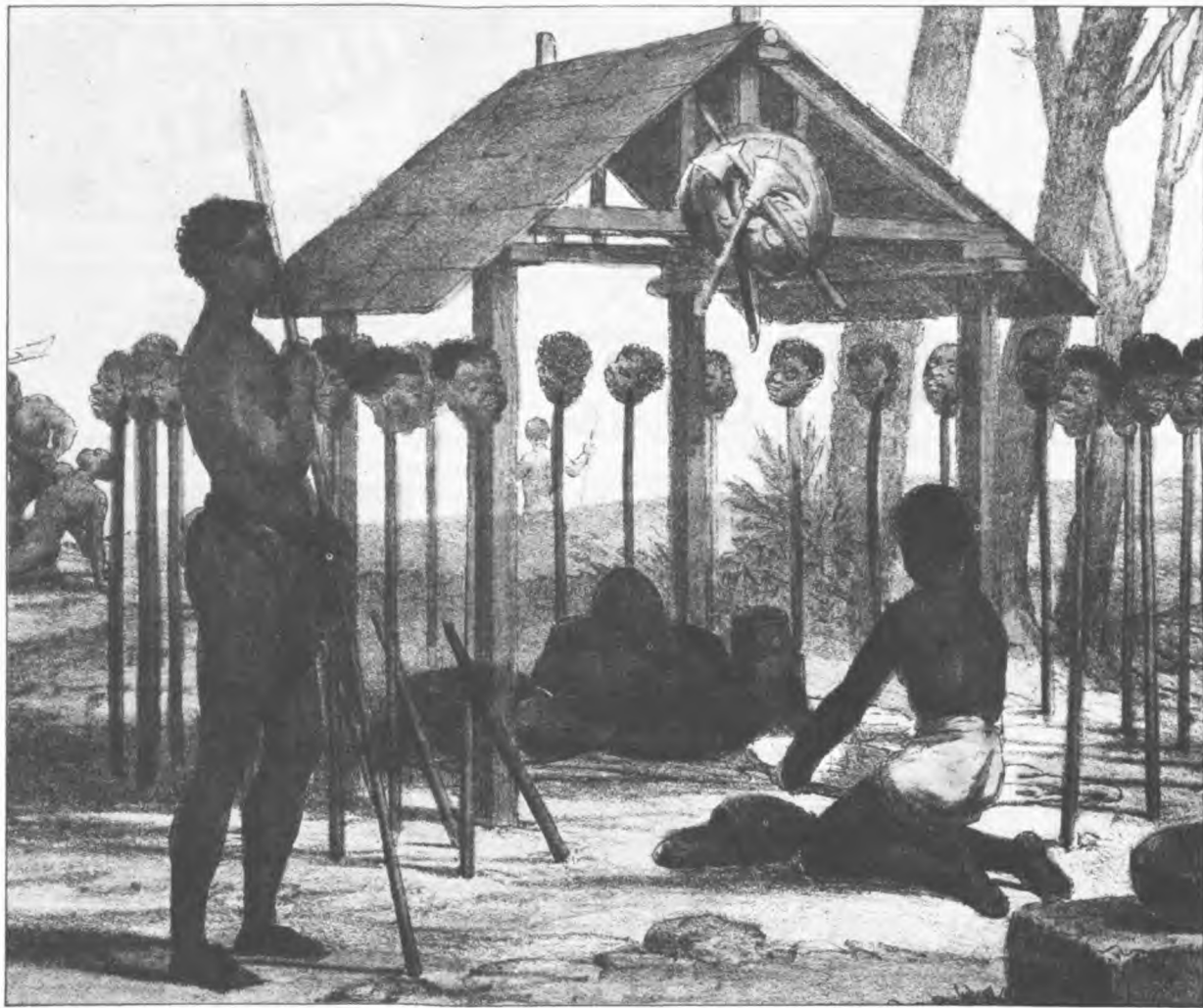
● «Και εδώ έχουμε ουσιαστικά την προσήμανση (sic) για την άποτυχία της πρότασης για την κοινωνικοποίηση» (νάτην πάλι από την πίσω πόρτα) «όταν βλέπουμε πως θά προσκρούσει όχι τόσο στις δυνάμεις της αντίδρασης αλλά στην κοινωνική αδράνεια που φρόντισε να πετύχει ό καπιταλισμός και την επέβαλε στο σοσιαλισμό (sic) που τόν διαδέχτηκε (πάλι sic)». Τέλος του σχολίου, όχι όμως και της ανάλυσης.

Τώρα ίσως μπορούμε να ερμηνεύσουμε την άκατανόητη σε πρώτη ανάλυση έμπάθεια του σχολιογράφου των αντι-θέσεων με ένα πλέγμα ένοχης. Ένοχης που την προέλευσή της δεν μπορούμε να γνωρίζουμε, που άνιχνεύσαμε ήδη τό μηχανισμό απόκριψής της. Άς τόν ξαναδοίμε σχηματικά:

Ο σοσιαλισμός (του ΠΑΣΟΚ) κινδυνεύει να άποτύχει. Μην αναζητάτε όμως τόν ένοχο σε μένα. Φταίνε οι άλλοι, οι πολλοί. Αυτοί που θέλουν τό σοσιαλισμό, που είναι άνώριμοι γι' αυτόν. Οι τεχνικοί της ΔΕΗ και οι «ωχαδελφιστές» που τούς συγκάλυπτουν. Σε τελευταία ανάλυση ξερετε ποιός φταίει; Ο καπιταλισμός που τούς έκανε έτσι.

Τό περιοδικό «Αντί» έχει μία παράδοση άριστερών άγώνων. Είναι κρίμα να την άμαυρώνει με σχόλια αυτού του είδους. Και μάλιστα άνιπόγραφα.

Κώστας Βουρνάς

Λίγη 'Αφρική σέ μικρές κουβέντες 2

«Έφαγαν ή δέν έφαγαν λευκοίς στό Κογκό; 'Από τά δέματα πού συζητούνται σ' ένα κόσμο ό όποιος έπαίρεται γιά τό ύψος του πολιτισμού του. Καί ανακριθείς άκόμα άν είναι οί πληροφορίες, μόνο τό γεγονός ότι γίνεται λόγος γιά κρουσματα άνθρωποφαγίας είναι χαρσκηριστικό του έπιπέδου στό όποιο βρίσκεται τό σημείο έκείνο τής Μαύρης 'Ηπείρου. Δέν είναι τό μόνο. Τέτοιες περιοχές θρήκαν νά κηρύξουν άνεξάρτητες καί μαζί μ' αυτό νά τίς ώδήσουν σέ καθεστώσ δημοκρατικό πού προυποδέτει ύψηλή στάδμη πολιτισμού. Δέν άναφερόμαστε μόνο στό Κογκό. Πρόκειται γιά όλες τίς 'Αφρικανικές χώρες, πού μόλις θρεθούν χωρίς τόν ξένο ζυγό θυδίζονται στό χάος.»

(ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ,
«Ταχυδρόμος», 28 'Ιουλίου 1967)

Εμείς τούς άγαπάμε αλλά τί νά τούς κάνεις; Κοιμούνται όρθιοι αύτοί. Πού νά ξυπνήσουν; Κάαααθονται εκεί, βλέπουν πώς τούς τά παίρνουν καί μιλά δέ βγάζουν. Χαζοί είναι. Αύτά άκούγαμε κάποτε στίς συζητήσεις γιά τήν 'Αφρική: ήταν ύπανάπτυκτη, οίκονομικά κατεχόμενη σχεδόν καί οί 'Αφρικανοί δέ λέγανε σάν κι έμάς νά ξεσηκωθούν. Μέχρι πού ξαφνικά (γιά μās βέβαια) τά πράγματα άλλαξαν: μάγκωσαν ντουφέκια οί 'Αφρικανοί, χάσαν τόν κατά τίς εύρωπαϊκές άνθρωπιστικές καρδιές, άχάριστο ή καί άχαρο ύπνο τους. Ξύπνησαν. Πήραν ή μάλλον θέλησαν νά πάρουν τά άφρικανικά πράγματα στά χέρια τους, νά διαχειριστούν οί ίδιοι τήν τύχη τους, νά πάσουν νά άποτελούν πiónια μέσα στην ιστορία γραμμένη από άλλους, νά σοβαρευτούν σάν άνθρωποι: οί ίδιοι οί άνθρωποι κάνουν τήν ιστορία τους ('Ενγκελς)! Μύρισε όλη ή 'Αφρική μπαρούτι: μάχες άγριες, άγώνες έθνικοαπελευθερωτικοί προστέθηκαν στην, σέ σχέση μέ τόν πολιτισμένο βίο τής άσπρης Εύρώπης, πρωτόγονη βαρβαρότητα τής μαύρης ήπείρου. Έμελλε, έπρεπε νά φύγει ό ξένος κακός καί... άσπρα-νάποδος κατακτητής.

...πολλή συγκίνηση βαθιά...

Αύτά συνέβαιναν στην 'Αφρική. Έδώ, ή τηλεόραση, όπου ύπήρχε, θρηνούσε, κατέγγειλε τά αίματα, τό

κακό: μίλησε γιά οδύνες άνθρώπινες, γιά τραυματισμένους καί άρρώστους, γιά νεκρούς καί πτώματα, γιά τόν κακό τόν πόλεμο καί τόν έπερχόμενο κατακλυσμό πού τώρα τελειταία επιβάλλεται νά είναι πυρηνικός, καί συμπερασματικά έδωσε έμφαση στην «προσθήκη ψυχής» (Μπέργκσον) πού έχει ανάγκη ή σύγχρονη διεθνής κοινότητα αύτή ό μηχανικός καταναλωτικός πολιτισμός: Θυμηθήκαμε πολλά ιδανικά. Τό Κράτος βρήκε τήν εύκαιρία νά επιβεβαιώσει τίς άρετές του: συγκινήθηκε μπροστά στην οδύνη τήν άνθρώπινη, μπροστά στον πόνο του άπλου έργαζόμενου, έδειξε ενδιαφέρον γιά τήν τύχη του άμαχου πληθυσμού καί ύποσχέθηκε νά προωθήσει παντού τήν ειρήνη. Έσταξε συγκίνηση βαθιά μέσα στίς καρδιές τών έπισήμων όμιλητών. Τόσο πολύ πού πειστήκαμε γιά τήν άναγκαιότητα έστω τών διαφόρων κρατικών τοποθετήσεων. Καί μέ άρματωσιά τή συγκίνηση βαθιά μέσα στίς καρδιές τών κυβερνητικών άρχών, έχοντας πιά εξασφαλίσει τήν έμπιστοσίνη μας, τό κράτος προχώρησε στην παραπέρα σωτηρία του τόπου, τής πατρίδας κλπ. από τά παγκοσμίως έθνικά, δημοκρατικά, κοινωνικά, πολιτικά, ιδεολογικά, καί κάποτε οίκονομικά προβλήματα του έθνους. Τότε δεν είχαμε άκόμα άποκτήσει ήθη καί έθιμα σοσιαλιστικά, δεν είχαμε όρθώσει ήθος σοσιαλιστικό καί έτσι δεν άντικρύσαμε έπίσημες άγκαλιές. Εϊμασταν άκόμα άρκετά κοντά στην φύση, καί έτσι δεν τελέσαμε τίς άνακουφιστικές άν-

θρωπιστικές έν έλευθερία σημερινές πορείες Ειρήνης.

Αλλά τό όραμα ήταν τό ίδιο, ή έκμετάλλευση. 'Ιδιο καί τό όραμα: ή κάποτε έξάλειψη της. Θά περιμένουμε. Θά έμμένουμε.

... Θά σπαταληθεί αυτό τό αγαθό

Κάποτε όμως οί 'Αφρικανοί θά κατέληγαν νά άπελευθερώσουν τό Έθνος. Έτσι καί έγινε. Καί καθώς είθισται, δέν παρέλειψε ή Εύρώπη νά διαμορφώσει καί πάλι γνώμη γιά τά όσα συνέβαιναν στην 'Αφρική αϊτή πού βρισκόταν στό κατώφλι τής έθνικής άνεξαρτησίας. Μέ τήν προηγμένη άφρικανολογία τους καί βοηθούμενοι από τά δουλεμένα από τόν πολιτισμό βιώματά τους, δέ δυσκολεύτηκαν οί Εύρωπαίοι νά προβλέψουν τήν τύχη πού έπιφυλασσόταν στην έθνική άνεξαρτησία στά χέρια τών 'Αφρικανών: αυτό τό τόσο άπαραίτητο γιά τή δημοκρατία αγαθό θά σπαταληθεί, άποφάνθηκαν όί διανοούμενοι, οί 'Αφρικανοί δέ θά ξέρουν νά τό εκτιμούν, δέν είναι ώριμοι, δέν έχουν καμιά πολιτική, πολιτειακή παράδοση, οί μεγάλοι ήγέτες πάντα παρουσίασαν μεγάλο δείκτη νοημοσύνης: Θά είναι σχεδόν άκατόρθωτο νά βρεθεί 'Αφρικανός τέτοιος. 'Ο άνθρωπος είναι ζωο πολιτικό διότι σέ αντίδιαστολή μέ τά άλλα ζώα, τά πραγματικά πού ζούν στην ζούγκλα, αυτός ζει μέσα σέ πόλη, σέ πολιτεία, μέσα σέ κοινωνία. Αύτή ή τόσο πολιτική θε-

ωρητική καί μακροσκελέστατη θέση, όταν βγήκε στην αγορά, καί κάποτε μπήκε στά σπία, όταν ήθε ή ώρα νά συμβάλει καί αύτή άποφασιστικά, μέ τόν τρόπο της, στην κρίσιμη άπανταχού διεξαγόμενη, συχνά όμαλά χωρίς έπεισόδια, έν ειρήνη, σχεδόν άγρια μάχη τής ιδεολογικής άναπαραγωγής τών έλευθέρων πολιτών, όταν χρειάστηκε νά κάνει τό εργατικό παιδί άκόμα πιά πρόθυμο γιά έργασία τίμια δηλ. μισθωτή, τήν καλή κοπελίτσα, άκόμα πιά καταδεχτική, διαλλακτική, δηλ. πιά σεμνή, χαμηλοβλεπούσα, τή γεμάτη άνδρισμό ματιά του άνδρα άκόμα πιά σκληρή (νά σου ρίχνει ματιά καί νά σέ καταλαμβάνει γλυκό δέος), τή γεμάτη θηλυκότητα κίνηση τής γυναίκας άκόμα πιά άπαλή, πιά τρυφερή (νά σηκώνει τό χεράκι της καί νά στάζει θηλυκότητα) όταν δηλ. ήρθε ή ώρα της νά τελέσει πανηγυρικά πιά τόν κοινωνικό ιδεολογικό προορισμό της, πήρε γιά νά «καταναλώνεται» πιά εύκολα, τήν άκόλουθη έκπληκτική μορφή-διατύπωση: «Εμείς τούς άγαπάμε αλλά τί νά τό κάνεις; νά δεις πού θά τρώγονται μεταξύ τους».

Κάποτε τρώγονταν μεταξύ τους

Πρίν δούμε γιατί οί 'Αφρικανοί μετά, ούτως ή άλλως, θά τρώγονταν σίγουρα μεταξύ τους, γιατί δηλαδή οί 'Αφρικανοί θά τρώγονταν A-NYWAY μεταξύ τους, άς θυμηθού-

με μαζί τόν γραφικό, θά έλεγε κανείς, τρόπο μέ τόν όποιον οί "Αφρικανοί κάποτε τρώγονταν μεταξύ-τους.

Κάποτε οί κοινωνίες πού συναντιόνταν στην "Αφρική δέν ήταν σάν τίς σημερινές, διαφέρανε: από την έπίσημη έθνολογία οί κοινωνίες αυτές αποκαλούνται τμηματικές κοινωνίες συγγενικών σειρών ή τοπικές φυλές². Μια τοπική φυλή ήταν μια έδαφική περιοχή όπου ήταν διασκορπισμένες πολλές τοπικές ομάδες. "Η κάθε μία τοπική ομάδα ήταν ένα σόι ή μια ευρύτερη ομάδα μέ πυρήνα ένα σόι. Δέν υπήρχε κεντρική έξουσία, ή μάλλον υπήρχε αλλά ήταν μία κεντρική έξουσία φάντασμα. "Η κάθε τοπική ομάδα ήταν σχετικά μικρή σέ αριθμό και είχε έναν άρχηγό πού ανεξάρτητα από την ήλικία του θεωρούνταν σάν ό πρεσβύτερος της ομάδας: οί υπόλοιποι άνδρες μέλη της τοπικής ομάδας θεωρούνταν νεότεροί του. Βέβαια, την ομάδα συμπλήρωναν

άλληλοαποσπασοί ούτε τή ζωή, ούτε την έλευθερία, ούτε τό κύριο μέσο παραγωγής (τή γή). "Ο πόλεμος έμφανιζόταν έτσι σάν τό συμπλήρωμα της ανταλλαγής. Δρούσε μέσα σ' έναν τομέα όριοθετημένο από την ίδια την ανταλλαγή και δέν μπορούσε νά άθετήσει τά έπιβαλλόμενα άπ' αυτήν όρια: έμφανιζόταν σάν ένα έπεισόδιο, ένα μέσο επανόρθωσης του συστήματος ανταλλαγής όταν οί αντίφάσεις αυτού του συστήματος καταντούσαν πολύ όξυμένες³.

Πέρα από αυτόν τόν τύπο κανονισμένου πολέμου πού τακτικά γινόταν στό έσωτερικό μιας κοινωνίας, ήταν δυνατόν, άν και σπανιότατα, νά γίνει ένας άλλος τύπος πολέμου. "Ο δεύτερος αϊτός τύπος πολέμου δέ γινόταν ανάμεσα σέ τοπικές ομάδες της ίδιας κοινωνίας αλλά ανάμεσα σέ κοινωνίες ολόκληρες πού συναντιόνταν γιά πρώτη φορά (σέ περίπτωση μετοίκησης της μιας γιά παράδειγμα) και δέν

τίς συνέδεε καμία προηγούμενη σχέση. Θύμιζε από πολλές απόψεις τούς καπιταλιστικούς διμπεριαλιστικούς πολέμους. Σε περίπτωση τέτοιου πολέμου «τό ένα από τά μέρη μπορούσε νά ιδιοποιηθεί γή, ολόκληρες ομάδες μπορούσαν νά έξοντωθούν ή νά έξανδραποδιστούν»⁴.

Θά τρώγονταν ANYWAY μεταξύ τους...

Τώρα πού θυμηθήκαμε τόν τρόπο μέ τόν όποιον οί Αφρικανοί κάποτε τρώγονταν μεταξύ τους, άς δούμε γιατί μετά τις άπελειθερώσεις, μέσα από τίς έθνικές ανεξαρτησίες, οί "Αφρικανοί θά τρώγονταν ANYWAY μεταξύ τους.

Υπάρχουν στην ιστορία στιγμές (περιόδοι) πού χωρίς υπερβολή μπορούμε νά αποκαλέσουμε μετα-απελειθερωτικές στιγμές. Αυτές οί στιγμές υπήρξαν πάντοτε δύσκο-

λες, ακόμα και σ' έκείνες τις περιπτώσεις όπου μέσα τούς κυκλοφορούσαν άσπροι έυρωπαϊκοί άνθρωποι.

Τό παράδειγμα της Σοβιετικής Ένωσης μετά την προλεταριακή σοσιαλιστική επανάσταση του 1917 και τό έλληνικό παράδειγμα μετά την άποχώρηση των δυνάμεων κατοχής, είναι εύγλωττα.

Στή Σοβιετική Ένωση αϊτές οί στιγμές γέννησαν έναν Στάλιν. Έδώ, οί στιγμές αυτές χρεώθηκαν μέ έναν έμφύλιο πόλεμο, ένα πραξικόπημα και ένα άρκετά «περιεργο» μεσοδιάστημα πολιτικής ομαλότητας. Οί "Αφρικανοί μετά τις ανεξαρτησίες τους, είχαν έμφύλιους πολέμους, πραξικοπήματα, πολιτικές ομαλότητες: *φαγώθηκαν μεταξύ τους*. Μόνο πού εμείς επειδή μάς βαρύνουν κάποιες μη συνθησμένοι μά δόκιμοι τύποι ευαισθησίας, προτιμούμε την «άλληλοφαγωμάρα» αϊτή νά τή λέμε πάλι τάξεων: ή ιστορία ολόκληρης της κοινωνίας

... Νά δείς πού μετά θά τρώγονται μεταξύ τους

καί γυναίκες, παιδιά, σκλάβοι, σκλάβες, παιδιά σκλάβων. Αυτές οί τοπικές ομάδες συνδέονταν μεταξύ τους μέ ένα σύστημα ανταλλαγής. "Ανταλλάσαν γυναίκες και άγαθά γοήτρου! Γνώριζαν όμως, εκτός από την ανταλλαγή και ένα άλλο μέσο γιά νά ιδιοποιηθούν είτε γυναίκες, είτε άγαθά: τό μέσο αυτό ήταν ή ύφανση (πού μεμονωμένα την έκανε ένα άτομο) ή, συχνότερα (τό ένα φέρνοντας άλλωστε τό άλλο), ό πόλεμος ανάμεσα σέ τέτοιες ομάδες. Πρέπει νά σημειώσουμε ότι εκτός από τά άγαθά και τίς γυναίκες, αυτοί οί πόλεμοι επέτρεπαν σέ μία τοπική ομάδα νά ιδιοποιηθεί και άνδρες (σάν σκλάβους). "Από την άλλη όμως αυτοί οί πόλεμοι δέν επέτρεπαν την ιδιοποίηση της γής, ούτε και την καταστροφή μιας ολόκληρης ομάδας: ήταν πόλεμοι κανονισμένοι πού διαρκούσαν λίγο και φρονεύαν ελάχιστα. Και αυτό τό όποιο επέτρεπαν σέ μία τοπική ομάδα νά αποκτήσει (άνδρες, γυναίκες, άγαθά) ήταν εκείνο πού και ή ίδια ή ανταλλαγή επέτρεπε σέ μία τέτοια ομάδα νά αποκτήσει. Αυτό πού δέν επέτρεπαν σέ μία τοπική ομάδα νά εξασφαλίσει (τή γή, τόν άφανισμό ή τόν έξανδραποδισμό μιας ολόκληρης ομάδας), ήταν εκείνο πού ούτε και ή ανταλλαγή επέτρεπε ή και απέκλειε νά εξασφαλίσει μία τοπική ομάδα: προκειμένου νά μπορεί νά συνεχιστεί ή ανταλλαγή, έπρεπε ό καθένας από τά συμμέτοχα μέρη νά επιζήσει. Γι' αυτό και οί αντίπαλοι της μιας στιγμής δέν μπορούσαν νά επιδιώξουν νά

μέχρι σήμερα δέν ήταν παρα ή ιστορία ταξικών άγωνων (Μαρξ).

Αυτές οί τάξεις είναι τάξεις κοινωνικές, δέν είναι σύνολα ανθρώπων. Οί κοινωνικές τάξεις μπορούν νά νοούνται μονάχα σάν πρακτικές τάξεων μέσα στις οποίες εμπλέκονται άσφαλώς οί άνθρωποι, αλλά σάν δρώντες- παραγοντες και μόνο, και ποτέ σάν υποκειμενα υπόλογα, υπεύθινα για τις πράξεις τους, και άκομη λιγότερο για τις άτομικές στρατηγικές τους. Μην έκπλαγούμε λοιπόν άν ταραχτεί ή βολική ηπιχία των άνθρωπιστικών καρδιών, δηλ. συνειδησεων μας, άν μία μέρα άκουστεί μία φωνή πού νά υποστηρίζει ότι ολη αϊτή ή προσπάθεια νά έξηγούνται οί ήττες του λαϊκού ή του εργατικού κινήματος μέ τά λάθη (τις έλλειψεις δηλ. κατασώσεις) κάποιων ήγετών ή μέ τις ανεπαρκείς έξυπνάδας κάποιων ειδών ανθρώπων, είναι μία παχιά ήλιθιότητα μέσα στην όποια επαναπαύεται ανάμεσα σέ χίλιες δυό άνέσεις ή άστική τάξη, δηλ. ένα σύνολο από συγκεκριμένες και έπιούσιες (άκόμη) πρακτικές.

Οράτιος Σαβράνης

1. Γι' αυτή τή μικρή του φρασούλα, ο Ένγκελς αγαπήθηκε πολύ περισσότερο από ό,τι γιά τό υπόλοιπο τεραστίο έργο του.

2. Βλ. και «Λίγη "Αφρική σέ μικρές κοινωνίες», Σχολιαστής τ. 3

3. Pierre Philippe Rey «Αποικιοκρατία, ντε-αποικιοκρατία και μεταβολή στον καπιταλισμό. Παράδειγμα της Comilog στό Κογκό-Μπραζαβίλ», έκδ. Maspero, Παρισι, σελ. 56.

4. Στο ίδιο, σελ. 58.

Μετά τὰ αποτελέσματα τῶν ἰταλικῶν ἐκλογῶν

Ποιός φοβᾶται τίς ἐξελίξεις

τῆς Ροσάνα Ροσάντα

Μέ ἐξαίρεση τό Ι.Κ.Κ., τήν Π.Δ. (Προλεταριακή Δημοκρατία) καί τοὺς Ριζοσπάστες, τὰ ἰταλικά πολιτικά κόμματα ἐνωσαν μεγάλη ταραχή ἐξαιτίας τῆς «ἱστορικής» πτώσης τῆς Χριστιανοδημοκρατίας. Πρόσωπα πού σίγουρα ξέρουν πρόσθεση καί μέχρι χτές γκρίνιαζαν, ἐπεὶδὴ ἡ δύναμη τῆς Χριστιανοδημοκρατίας μπλοκάρει τό πολιτικό σύστημα, κάνουν τώρα τοὺς λογαριασμούς τους βάζοντας πάλι στό παιχνίδι τήν Χ.Δ., χωρίς αὐτή, λένε, ἡ χώρα δέν μπορεί νά κυβερνηθεῖ. Κι ὄχι μόνο: βρίζουν τοὺς ψηφοφόρους ἐπεὶδὴ τῆς ἀφαίρεσαν τό 6%, τιμωρώντας τήν καλύτερη ὄψη τῆς Χ.Δ. ὅλῃ. τῇ γραμμῇ τοῦ Ντέ Μίτα.

Οἱ χαμένες ψήφοι, διατείνονται, ἂν δέν εἶναι τῶν ἀνθρώπων τῆς Μαφίας καί τῆς Καμόρα, εἶναι ὁπωσδήποτε ρουσφετολόγων: Δέν ἐξηγοῦν βέβαια γιατί αὐτοὶ οἱ ψήφοι ἐνίσχυσαν τοὺς αὐστηροὺς Ρεπουμπλικάνους καί ἄλλα μικρά κεντρώα κόμματα, πολύ λιγότερο ἀπ' ὅσο τό Κοιν. Κιν. Ιτ., προσθέτουν δέ ὅτι αὐτό δέ θά ξανασυμβεῖ: ἡ συνταγματική μεταρρύθμιση πρέπει νά ἐξασφαλίσει πάνω ἀπ' ὅλα τήν ἀναπαραγωγή ἐνός συστήματος μέ προκαθορισμένη πλειοψηφία.

Δέν ἔχουμε ξανακούσει ποτέ ἄλλοτε τόσο ἀνόητους καί συνάμα θρασεῖς μετεκλογικούς συλλογισμούς. Τό γεγονός ὅτι στήν ψήφο ἀπεικονίζεται μιὰ εὐρεία πλειοψηφία «λαϊκῶν» κομμάτων κι ὅτι μέσα ἀπ' αὐτή διαπιστώνεται ἡ ἀνάγκη μετατόπισης τοῦ ἀξονα διακυβέρνησης τῆς δημοκρατίας, τό διαπίστωσε μόνο τό Ι.Κ.Κ. Οἱ ὑπόλοιποι φωστήρες μας σκέφτονται: κατέρρευσε ἡ Χ.Δ., νά τήν ἀναστηλώσουμε: ἡ ἐξίσωση εἶναι: ἰσχυρή ΧΔ ἴσον δυνατότητα διακυβέρνησης. Συμβαίνει γιά δεύτερη φορά μετά τό 1976 (ἡ πιθανότητα κυβέρνησης μέ τήν Χ.Δ. στήν ἀντιπολίτευση ὑπῆρξε στή δεκαετία τοῦ '70): τό 1976 ἔτρεξε νά τή σώσει τό κομμουνιστικό κόμμα, τρομοκρατημένο ἀπ' τή Χιλή. Τώρα τρέχουν νά τή σώσουν ὅλοι. Ἡ Χ.Δ. εἶναι μέσα μας, δέν εἶναι κόμμα, εἶναι ὁ σκελετός τῆς Ἰταλίας, χωρίς αὐτήν ἡ χώρα εἶναι μιὰ πλαδαρή μάζα.

Στήν ἀνικανότητα νά μᾶς φανταστοῦμε χωρίς Χ.Δ. βρίσκεται ἡ ἀδυναμία ὄχι μόνο τῆς «ἐναλλακτικῆς λύσης», ἀλλά ἀκόμα καί τῆς ἐναλλαγῆς ἐξουσίας» προεκλογικό μπαράκι τῶν κεντρώων λαϊκῶν κομμάτων. Γιατί, ἂν ἡ χώρα δέν ψήφισε γιά τήν ἐναλλακτική λύση, ψήφισε σίγουρα ὑπέρ τῆς ἐναλλαγῆς τῆς ἐξουσίας. Ἄρα, ἡ κυβέρνηση πού θά σεβόταν αὐτή τήν ψήφο θά 'πρεπε νά ἐπιδιώξει τήν ὑλοποίηση τῆς ἐπιταγῆς καί νά θέσει στό ἐπίκεντρο τό πρόβλημα τῆς ὑποστήριξης ἡ τῆς συμμετοχῆς τοῦ Κ.Κ. παράλληλα μέ τόν παραγκωνισμό τῆς Χ.Δ. στήν ἀντιπολίτευση.

Μέχρι στιγμῆς κανεῖς δέν καταπιάστηκε μ' αὐτό τό κεφάλαιο. Καί λέμε «κανεῖς» γιατί οὔτε τό Κ.Κ. ἔθεσε μέ σαφήνεια στά ἄλλα κόμματα τίς μόνες -κατά τή γνώμη μας- προτάσεις πού μπορεί νά κάνει. Ἡ πρώτη συνίσταται στοὺς ὅρους πού θέτει τό Ι.Κ.Κ. προκειμένου νά ὑποστηρίξει τήν ἐναλλαγή ἐξουσίας: λίγοι, ἀλλά συγκεκριμένοι καί ἀμετάκλητοι. Ἀλλιῶς τό κόστος θά ἦταν τεράστιο γιά τή συσπείρωση τῶν λαϊκῶν κομμάτων, ὅπως τό 1976 γιά τή Χ.Δ. (Μακριά οἱ πύρραυλοι, κινητοποίηση, ὄχι μονόπλευρη λιτότητα, ὄχι στόν θατσερισμό, κατάργηση τῶν ἀντιτρομοκρατικῶν νόμων καί ἀποκατάσταση τοῦ δικαίου· καθαροί τοῦ κράτους κι ὄχι μόνο στίς σχέσεις μεταξύ ἐκτελεστικοῦ καί νομοθετικοῦ, ἀλλά καί μεταξύ θεσμῶν ἀντιπροσωπευσης καί κοινωνικῶν «συσπειρώσεων»). Ἡ δεύτερη εἶναι μιὰ πρόταση καθαρὰ ἐναλλακτικῆς λύσης πάνω στήν ὁποία θά ἔπρεπε νά ζητηθεῖ νά πάρουν θέση τά κεντρώα λαϊκά κόμματα. Οἱ δύο προτάσεις δέν εἶναι τό ἴδιο πράγμα: στήν πρώτη τό ΚΚΙ θά ἐπέβαλε τοὺς δικούς του ὅρους δίχως ὅμως δυνατότητες ἡγεμονεύσης, στή δεύτερη θά προτεινόταν σάν εὐκαμπτη ἀλλά ἡγεμονική δύναμη.

Στήν πραγματικότητα τό δῆλημα πού ἀντιμετωπίζει τό ΙΚΚ εἶναι κατά κάποιο τρόπο ἀνάλογο μ' αὐτό πού ἀντιμετωπίζει τό μπλόκ τῶν κεντρώων. Τό τελευταῖο ἔχει νά ἐπιλέξει ἀνάμεσα σέ μιὰ αὐστηρότητα

«ἀλά θάτσερ» μέ συμπληρωματικούς ἰσχυροὺς θεσμούς (!) καί σέ μιὰ αὐστηρότητα, ὅπως πάντα ἀδικη ἀπέναντι σέ ὀρισμένα στρώματα, συνοδευμένη ἀπό πελατειακές σχέσεις καί παροχές ὄχι ὅπως τό κράτος προνοίας, ἀλλά ὅπως οἱ «κυβερνήσεις» πού ἔχουμε γνωρίσει πολύ καλά.

Ἀντίθετα, ὅσο ἀφορᾷ τό ΙΚΚ, πρόκειται ἡ νά προτείνει στά λαϊκά κόμματα ἕνα κοινωνικό συμβιβασμό πού νά μὴν ποινικοποιεῖ τά ἀποκλεισμένα στρώματα, ἕνα μεταρρυθμιστικό σχέδιο πού νά δείχνει τέλος πάντων μέχρι πού μπορεί νά φτάσει μιὰ συμφωνία μέσα στό ὑπάρχον σύστημα καί τί πρέπει νά «κοπεῖ» (ἄς μὴ σκανδαλιζώμαστε, ἐδῶ καί πολλά χρόνια τό Ι.Κ.Κ. δέν μπορεί νά κάνει τίποτα ἄλλο). Ἡ νά ξαναβρεῖ τό διανοητικό σθένος καί τήν πίστη νά προτείνει μιὰ ἐμβρυακή μορφή ἐναλλακτικῆς λύσης. Αὐτή ἡ δεύτερη πολιτική διαδρομή δέ δημιουργεῖται μόνο, οὔτε κατ' οὐσίαν, μέσα στή βουλή, ἀλλά σέ σχέση μέ τά «κινήματα» ἡ τίς ὁμάδες πού θά ἀποκτοῦσαν μορφή μπροστά σέ ἕνα πρόγραμμα, τό ὁποῖο θά περιεῖχε στοιχεῖα κατ' ἀρχήν «κοινωνικῆς» καί κατόπιν πολιτικῆς «ἐπανάστασης». Ἡ παρουσία τους διατρέχει ὅλο τόν κοινωνικό, ἀκόμα καί πολιτικό χώρο, καί τό κομμουνιστικό κόμμα μπορεί νά τά ὑπολογίζει σάν μιὰ ἐνδυνάμει ἰσχυρότατη παρακαταθήκη.

Ξέρουμε ὅτι ὁ δρόμος τῆς ἐναλλακτικῆς λύσης δέν εἶναι εὐκολος, ἀκόμα, κι ἐπεὶδὴ ἡ κοινωνία ἄλλαξε. Σημαίνει ὅτι στή θέση τῶν σωματείων προτείνεται ἕνα διαρθρωμένο σύστημα αὐτόνομων θεσμῶν, μέ σκοπό τή μεταβολή τῶν σχέσεων μεταξύ κράτους καί πολίτη, ιδιοκτησίας καί ἐργασίας, ἐργασίας καί διανοήσης, διανοήσης καί ὕλικης παραγωγῆς, παραγωγῆς καί ἀναπαραγωγῆς, κάθετης διακυβέρνησης καί ὁριζόντιας αὐτοδιακυβέρνησης. Μιὰ μακριά πορεία, πού καιρὸς εἶναι νά ξεφύγει ἀπ' τίς μεθοδολογικές ἀοριστολογίες γιά νά σταθεροποιηθεῖ σέ μιὰ ἀποτελεσματική ἀνάλυση τῆς κοινωνικῆς σύνθεσης καί τῶν ὑποκειμένων τά ὁποία σή-

μερα εἶναι πολύ πιό ἀποφασιστικά στοιχεῖα ἀπ' ὅ,τι χτές. Ἀλλιῶς, ἀκόμα καί οἱ στοιχειώδεις ἐπιλογές τῆς δημοκρατικῆς ἀριστερᾶς -γιά νά γίνουμε σαφέστεροι οἱ minimum συνθήκες γιά τήν ἐναλλαγή τῆς ἐξουσίας- δέ θά εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ «στοιχειώδεις».

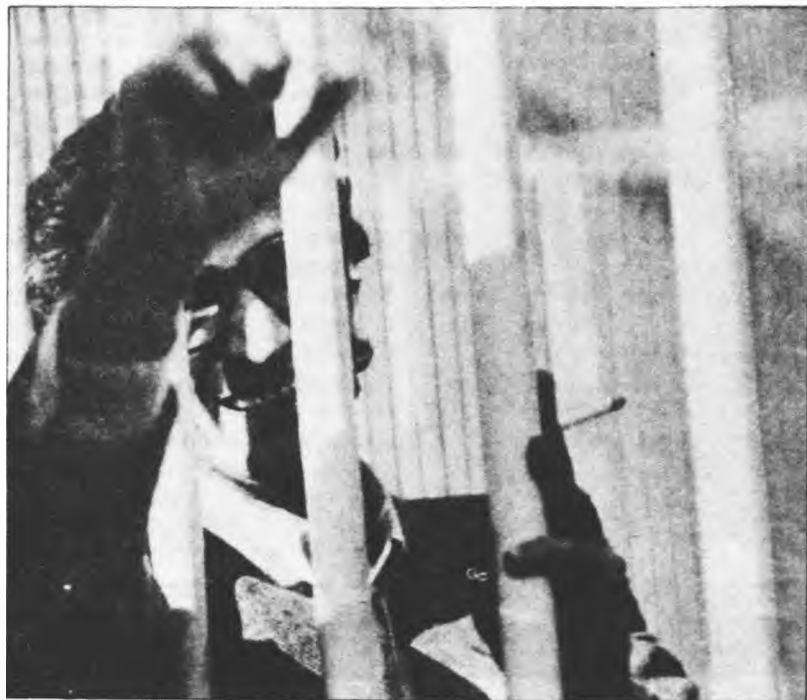
Γιά τήν ἐναλλακτική λύση δέν εἶναι μόνο ἡ «μορφή κράτους» πού πρέπει νά ἀλλάξει· πρέπει νά ἀναζωπυρωθεῖ ἡ ἔκφραση τῶν πραγματικῶν κοινωνικῶν ὁμάδων, σ' ἕνα πλαίσιο σύγκρουσης πολύ διαφορετικῆς ἀπ' αὐτή πού ζήσαμε μέχρι τήν ἀρχή τῆς δεκαετίας τοῦ '60.

Ἐμεῖς [τό Manifesto] θά δουλέψουμε φυσικά στή δεύτερη κατεύθυνση· πιστεύουμε ὅτι δέ θά 'μαστε μόνοι μας, ἀλλά τό μόνο πού μπορούμε εἶναι νά δημιουργήσουμε ἐρεθίσματα. Αὐτό πού πρέπει νά πει τό Ι.Κ.Κ. εἶναι ποῖο δρόμο προτείνει, μέ ποῖο τίμημα καί πῶς σκοπεύει νά τόν ὑποστηρίξει ὡς κυβέρνηση ἀπό θέση πλειοψηφίας ἡ ἀπό θέση ἀντιπολίτευσης. Αὐτή ἡ πορεία ἔχει τή δύναμη, ἂν ὑπολογίσει στήν κινητοποίηση καί τῆς δώσει σαφείς πολιτικές διεξόδους, νά νικήσει ὁποιαδήποτε νέα ἡ παλαιοκεντριτική ἐκδοχή ὁποιοδήποτε δίδυμο ΧΔ/ΣΚΙ καλυμμένο πίσω ἀπό ὑποτιθέμενη σοσιαλιστική διάθεση ἡγεμονεύσης μέ ἀπαράλλακτα περιεχόμενα (ἐκτός ἀπὸ τό νά ζητιέται ἀπ' τό Ι.Κ.Κ. τσάμπα ὑποστήριξη).

Ἐμεῖς -πού εἴμαστε τό λιγότερο ἀτεγκτοὶ «ὑπέρ τῆς ἐναλλακτικῆς λύσης» -εἴμαστε διατεθειμένοι νά δοῦμε μιὰ κυβέρνηση χωρίς τή Χ.Δ. καί ἕνα πρόγραμμα σκέτα μεταρρυθμιστικό, ἂν κάποιος τό ἔχει κατὰ νοῦ.

Αὐτό πού δέ θ' ἀντέξουμε εἶναι ἀκριβῶς αὐτό τό «κάτι» τῆς Χ.Δ. πού ἔχουμε μέσα μας, νά συμβάλλει στό νά μείνουν ὅλα ὅπως πρὶν. Συμπεριλαμβανομένου καί τοῦ τρόπου μέ τόν ὁποῖο τό Ι.Κ.Κ. βρισκόταν στήν ἀντιπολίτευση μέχρι χθές, πυροσβέστης κάθε ζύμωσης, καί γι' αὐτό ἀνίκανο νά ἐμποδίσει τήν πορεία τῆς δεξιᾶς.

Ἰούλιος '83

Η πολιτική:

Έμεινα στη φυλακή περισσότερο από τέσσερα χρόνια, εξησα τό χρόνο αυτό σαν να 'ταν μονοκόμματος. Έξω από τη φυλακή όμως, η πολιτική ζωή συνέχισε να 'χει τους δικούς της χρόνους και εναλλαγές που παρακολουθήσαμε με τό ίδιο πάντα πάθος.

Είδαμε με πολλές ελπίδες τό τέλος της έθνικής ένότητας, και με ένθουσιασμό την αύξηση της αποχής, της λευκής ψήφου και τη νίκη των Ριζοσπαστών στις βουλευτικές εκλογές του 1979. Νά διηγηθώ αυτά τά τέσσερα χρόνια μου φαίνεται τώρα άπλό. Άλλά αναδρομικά βλέπω πόσο μου έχει γίνει δύσκολος ό έλεγχος πάνω στα πολιτικά γεγονότα και τόν πολιτικό λόγο, χωρίς νά διαστρεβλώνεται ή 'κόνα απ' την παρανοϊκή γλώσσα της φυλακής.

Από τά πολιτικά γεγονότα θυμάμαι έντονα την άνοδο του σοσιαλιστικού κόμματος μεταξύ '80 και '81. Η εικόνα πού ήθελε νά δώσει ό Μπετίνο Κράζι ήταν ενός σοσιαλιστικού κόμματος ρεφορμιστικού με την ευρωπαϊκή έννοια του όρου.

Τότε έμεις ήμασταν μεταξύ της φυλακής του ΤΡΑΝΙ και της πτέρυγας '67 της REBIBBIA στη Ρώμη. Έλπίσαμε -χρησιμοποιώ ακόμα αυτή τη λέξη - πώς έπρόκειτο νά διαλυθεί τό σύστημα καταστολής.

Τό μοντέλο αυτό μπήκε γρήγορα σέ κρίση. Καί στη φυλακή πιά καταλάβαμε πώς ή όομή του κράτους αλλάζει τόσο γρήγορα. Περάσαμε μέσα από την κρίση του ιστορικού συμβιβασμού στό κράτος πού αντανακλά τά «συντεχνιακά συμφέροντα». Βλέπαμε τη γενική έξουσία του κράτους νά καταλήγει προσοδεντικά σέ πολλά μικρά έξουσιας. Αυτές είναι μερικές μνήμες από τά πολιτικά γεγονότα στα χρόνια πού έμεινα στη φυλακή.

Τό Κομμουνιστικό κόμμα

Γιά τό τέλος του ιστορικού συμβιβασμού είμασταν σίγουροι. Ό λόγος; Τό κίνημα του '77, ή αντίσταση

Τή συνέντευξη αυτή έδωσε ό καθηγητής Άντόνιο Νέγκρι, δώδεκα ώρες μετά την άπελευθέρωσή του από τίς φυλακές, όπου βρέθηκε γιά περισσότερο από τέσσερα χρόνια, κατηγορούμενος γιά άδικήματα χωρίς προηγούμενο στην ιστορία της Ιταλίας. Άπελευθερώθηκε, αφού εκλέχτηκε βουλευτής στους συνδυασμούς του Ριζοσπαστικού Κόμματος μέ μεγάλο αριθμό ψήφων. Η άπελευθέρωση του Τόνι Νέγκρι καί ή εκλογή του στην Ιταλική Βουλή ίσως είναι σημάδι του τέλους της σιωπής της Ιταλικής άριστερας, πού είχε έπιβληθεί στα «χρόνια της φωτιάς».

Η συνέντευξη δόθηκε στους Giorgio Casadio καί Gianni Rionta στο IL MANIFESTO στις 12/7/83.

στό συμβιβασμό ήταν μαζική. Ήταν αδύνατον τό Ι.Κ.Κ. νά σταθεροποιησει μιά τέτοια πολιτική. Από τη μιά πλήρωνε τό κόστος της λιτότητας από την άλλη δέν είχε παρά ασθενική καί μετριοπαθή έκπροσώπηση στους κρατικούς θεσμούς.

Τό Ι.Κ.Κ. συνειδητοποίησε την κατάσταση και κατάλαβε τίς συνέπειες μέ τεράστια καθυστέρηση. Ίσως ακόμα γιατί τά μεσαία στελέχη, οί εκπρόσωποι στην τοπική αυτοδιοίκηση, άλλαξαν μέσα στη δεκαετία του '70 -τουλάχιστον όπως μπορούσα νά τό εκτιμήσω- αυτά τά πρόσωπα ήταν ξένα στην κομμουνιστική παράδοση.

Η κρίση του ιστορικού συμβιβασμού καί ή νέα πορεία του Ι.Κ.Κ. μάς έκαναν νά έλπιζουμε σέ μιά θετική μεταβολή της στάσης του Ι.Κ.Κ.

Πολύ περισσότερο έφόσον αποκτούσαν πρόσωπα οί άνάγκες πού εκφράζονταν απ' τά κινήματα των οίκολόγων, των πράσινων ή των νέων.

Αυτά τά κινήματα δέν ήταν -καί πιστεύω πώς δέν είναι ακόμα- μιά προσπάθεια κοινωνικού έλέγχου του χώρου της σύγχρονης μητρόπολης. Πιστεύω αντίθετα πώς πρόκειται γιά την ένσωμάτωση κάποιων στοιχείων από τό κίνημα του '77. Πρόκειται μάλλον γιά φίλτρο απ' όπου περνούν οί κοινωνικές άνάγκες καί τά αίτήματα παρά όργανωμένη δύναμη κάποιων κοινωνικών στρω-

Άντόνιο Νέγκρι:

Η φυλακή μου, τά λάθη μου, οί έλπίδες μου

πολύ, μιά καί κινδυνεύαμε νά μάς καθαρίσουν. Είμασταν άπομονωμένοι, παντού γύρω μας βλέπαμε τη δύναμη πού έχουν οί «σκληροί» γιά νά στρατολογήσουν τους δικούς τους, τη μόνη σχέση μέ τό «έξω»: την Απόδραση.

Η κρίση των «σκληρών» δά έρδει όταν διαπιστωθούν τά πρώτα σημάδια ήπιας στους «έξω» κι όταν μαζί μ' αυτό δά αρχίσουν νά φτιάχνονται οί ειδικές φυλακές, δηλαδή δά πέσει ό μύθος της απόδρασης.

Τό όνειρο των Έρυθρών Ταξιαρχιών έσβησε μέ την καταστολή της εξέγερσης του ΤΙΖΑΝΙ, μιά πεντακάδαρη, απλή σφαγή.

Η επαλήθευση καί τό λάθος

Ναί σκέφτομαι ότι στα «δικά μου» χρόνια της δεκαετίας του '70, στις αναλύσεις πού έκανα, κάποιες επαλήθεύονται άλλοι όμως ανακαλύπτω λάθη. Είχα δει σωστά τό τέλος του παραδοσιακού τρόπου νά κάνεις πολιτική, και την καταστροφή του. Απόδειξη είναι τό καθημερινό χρονικό της Ιταλίας καί ή κοουλτούρα της δεκαετίας του '80.

Γελάστηκα αντίθετα ως πρός τη δυνατότητα ένοποίησης του θιομηχανικού προλεταριάτου μέ τό προλεταριάτο της σύγχρονης μητρόπολης. Η γνωστή καί πολυσυζητημένη θεωρία μας, ότι τά πάντα στό χώρο της σύγχρονης μητρόπολης αποτελούν μέσα παραγωγής, δέν κατάφερε νά αποκτήσει την πολιτική της έκφραση καί νά γίνει πολιτικό υποκείμενο.

Είναι ένα βαρύ λάθος μονολιδικότητας, τό κλασικό έλάττωμα του εργατισμού, γιά τόν όποιο εείς έχετε τόσα γράψει. Είσαι ικανός νά συλλαμβάνεις τά μεμονωμένα φαινόμενα της ταξικής πάλης αλλά τους αποδίδεις μιά συνέχεια πού δέν έχουν, καί χάνεις, από την άλλη πλευρά, την εσωτερική τους διαλεκτική καί τόν ανταγωνισμό, τίς άποτυχίες καί τίς δυνατότητές τους.

Πρόκειται γιά ένα λάθος πού τό μοιράζομαι μ' όλη τη γενιά πού είναι ακόμα μέσα στη φυλακή.

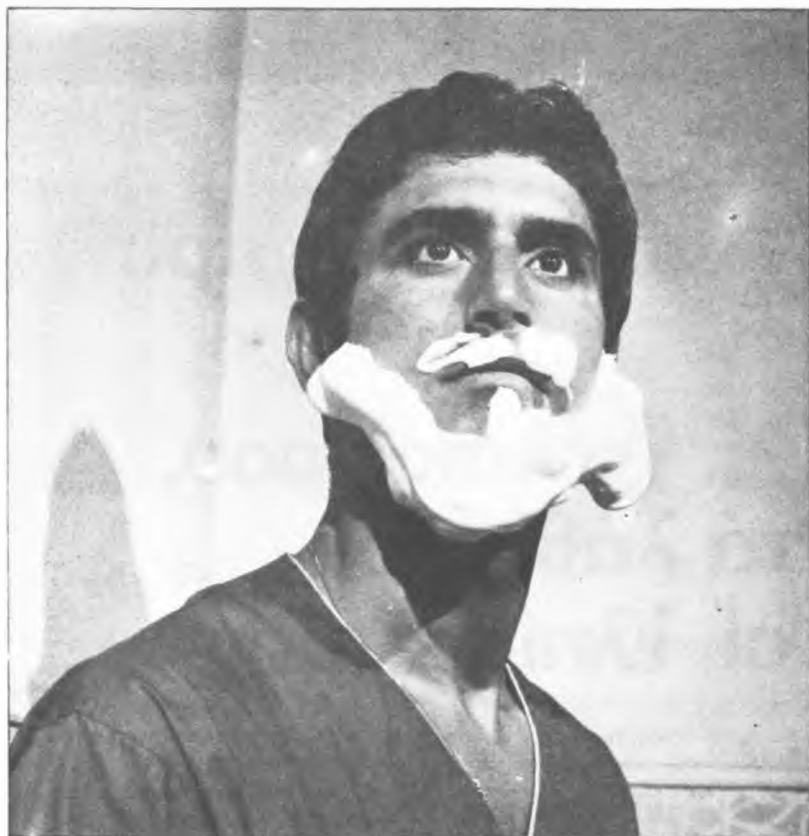
μάτων τά όποια βρίσκουν την πολιτική τους έκφραση σ' αυτά τά αυτόνομα κινήματα. Είναι ή έπιστροφή στην αναζήτηση της κοινωνικότητας καί της έπικοινωνίας πού είχα ήδη ζήσει στό Μιλάνο τό 1975-76...

Η άλλη «γλώσσα» όμως στη φυλακή είναι τά συναισθήματα. Φυλακή σημαίνει τέλεια έλλειψη συναισθηματικότητας. Κι όμως ή φυλακή είναι ξεφρενη συναισθηματικότητα. Η γλώσσα είναι ξεοτή έγω δά λέγα πώς είναι καθαρά «όμοφυλοφιλική» καί ή συναισθηματικότητα έκπληκτική.

Είναι οί γυναίκες κρατούμενες πού μαθαίνουν σέ μάς τους άρσενικούς αυτή τη συναισθηματική γλώσσα.

Η συναισθηματική στέρηση θρísκει διέξοδο στα βιβλία καί στη γνώση. Η κρίση άκαμπτής έπικοινωνίας στη φυλακή έκανε άνάρπαστα τά βιβλία των Guattari καί Baudrillard. Δέν εκτιμήθηκαν ποτέ σαν θεωρητικοί της μετα-θιομηχανικής κοουλτούρας. Ως καί ό Lyotard γίνεται εργαλείο γιά νά κατανοηθούν ή δυναμική των συμβολισμών των συναισθημάτων καί της φυλακής.

Όταν μπήκαμε στη φυλακή, γιά όσους είχαν ήδη καταδικαστεί σαν τρομοκράτες, είμασταν οί μπάσταρδοι πού «έπαιξαν τους έπαναστάτες» καί τους πήγε άσχημα, αλλά άργά ή γρήγορα δά θγούν. Γι' αυτό δά πρεπε νά μην ένοχλούμε καί

Ο δράκος του Τύπου

Αφορμή ο «δράκος της Δράμας», οι «δράκοι» της Αθήνας που πληθύναν ξαφνικά, τό 4ωρο πανελλαδικό σκοτάδι της Κυριακής στις αρχές του Ιουλίου, οι «χούλιγκανς» της Θεσσαλονίκης, η ληστεία της Τράπεζας για τρίτη συνεχή φορά, και νά πού ο τρόμος και η φρίκη ξαναπήραν τη θέση τους στα όκταστηλα των εφημερίδων ξανατοποθετώντας τό θέμα του Τύπου στην επικαιρότητα. Μίλησαν πολλοί για τρομολαγνεία, δρακολαγνισμό, για έρποντα φασισμό. Και πραγματικά φαίνεται πώς έχουν δίκιο, αφού αποδεικνύεται πιά πώς ο Έλληνικός Τύπος έχει καθιερώσει τό δικό του στυλ. Ένα στυλ πού διαφαίνεται στην κοινωνική ζωή, πού την άναδεικνύει ο τρομερός και πηχυαίος τίτλος μέ την άποτρόπαιη και φρικιαστική φωτογραφία, πού διαφαίνεται στην πολιτική ζωή, πού τις περισσότερες φορές άναδεικνύεται μέσω του πολιτικού σκανδάλου, στη λεξιλαγνεία, αυτή πού κατασκευάζει «δράκους», «φαντάσματα», «καμικάζι», «χούλιγκανς», αλλά και σ' όλες τις μικρές, καθημερινές, κοινωνικές, ή πολιτικές, ή καλλιτεχνικές ειδήσεις, όπου κυριαρχούν ή σκανδαλοθηρία, τό υπονοούμενο αλλά και ή άνεκδοτολογία και τό κουτσομπολιό και τόσα άλλα.

Πραγματικά, ο Τύπος σέ τέτοιες περιπτώσεις στέκεται στό ύψος του. Τις λαϊκές προλήψεις και προκαταλήψεις, τις δεισιδαιμονίες, τους φόβους, τους όρατους και άόρατους κινδύνους πού άπειλούν την οίκογενειακή εύτυχία αλλά και την κοινωνική ζωή όλα αυτά και πολλά ακόμη, ο καθημερινός Τύπος τά συμπυκνώνει, τά όργανώνει σέ «κοινή γνώμη», τά κεφαλαιοποιεί

και έτσι τά έπιστρέφει στό λαό σάν έμπορεύσιμο είδος. Φόνοι, ληστείες, βιασμοί, ναρκωτικά, επιθέσεις σέ άμερίμνους, ο φόβος και ο τρόμος πού άναδύεται από τις εφημερίδες, συμπλέκονται στην όργάνωση της ιδεολογίας της «κοινής γνώμης» για νά δείξουν μά και νά πείσουν ότι ή κοινωνική ζωή έξαντλείται στη βιασμένη κοπέλα, ή στο έγκλημα της παραλίας ή στο πολύνεκρο δυστύχημα, ή πάλι ότι ή πολιτική ζωή είναι συνώνυμη της απάτης, του σκανδάλου, της κλεψιάς. Η εικόνα μιάς κοινωνίας πού περικυκλώνεται από όρατους και άόρατους κινδύνους, από δυνάμεις φυσικές και μεταφυσικές, μία κοινωνία πού αισθάνεται πώς άπειλείται παντού και πάντα.

Αλλά μία και μιλήσαμε για έρποντα φασισμό, άς θυμηθούμε πόσες φορές δέν είδαμε τις καθημερινές μας εφημερίδες νά βρϊθούν πραγματικά από καταγγελίες αλλά και κείμενα-καταπέλτες για τά «φασιστοειδή στοιχεία», όπως τους «χούλιγκανς» π.χ. πού λέγεται μάλιστα πώς καθοδηγούνται από όργανωμένα φασιστικά κέντρα. Τελευταία μάλιστα βρισκόμαστε και μπροστά στο φαινόμενο οι λεγόμενες δημοκρατικές εφημερίδες νά χαρακτηρίζουν «τσαντάκηδες», «καμικάζι» αλλά και υπόδικους ή κατάδικους συλλήβδην σάν δεξιά ή άκροδεξιά ή και γνωστά παρακρατικά στοιχεία. Και όμως, πόσο εύκολα κάτω απ' αυτή τη φαινομενικά ιερή αγάκητηση εναντίον κάποιων «φασιστικών στοιχείων», μπορούμε νά δούμε πώς κρύβεται κάποιος άλλος φασισμός, ή ιδεολογία δηλαδή πού άποσυνδέει τις αιτίες και τις σχέσεις πού παράγουν τά κοινωνικά φαινόμενα απ' αυτά τά ίδια κοινωνικά φαινόμενα, πού τά έμφανίζει σάν αυθύπαρκτα, άναγκαία αλλά και φυσικά σέ τελική άνάλυση. Πρόκειται για την ιδεολογία πού τις κοινωνικές αντιθέσεις, αν υπάρ-

χουν, τις άνάγει σέ μία άνεση αντιπαράθεση του καλού μέ τό κακό. Και προφανώς τό Κράτος και οι μηχανισμοί του, ή Αστυνομία ή ή έορτάζουσα Χωροφυλακή π.χ., διαφαίνονται σάν ή τελευταία έλπίδα σωτηρίας από τά «κακά», πού παρμονεύουν, ή τελευταία έλπίδα για ένα λαό άπομονωμένο, παθητικό, φοβισμένο, κατακερματισμένο.

Άληθινά, ο Τύπος έχει δικαίωση έτσι τόν χαρακτήρα του σάν ιδεολογικός μηχανισμός του Κράτους πού όργανώνει τόν κρατικό λόγο μέσα στο λαό και τόν εκλαϊκεύει, πού όργανώνει την άποδοχή και τη συναίνεση του λαού στο «ούδέτερο» Κράτος και στην έξουσία.

Χριστόφορος Βερναρδάκης

έκσυγχρονισμού στα πανεπιστήμια, λειτουργούν και σ' ένα άλλο επίπεδο. Άναδεικνύουν την πρόσκληση-πρόκληση πού άπευθύνουν τά ίδια τά άδιέξοδα στο φοιτητικό συνδικαλισμό, πού περιθωριοποιημένος σήμερα και άδύναμος νά ενεργοποιησει τους φοιτητές, έγκλωβίστηκε στη φενάκη, πού βίωσε σά λυδία λίθο της παρέμβασής του, τη συνδιοίκηση. Ίσως οι υπαλληλοποιημένοι εκπρόσωποι των φοιτητών, αυτοί πού στην καλύτερη περίπτωση μπορούσαν νά 'χουν λόγο για τό «δημοκρατικό ήθος» στις εκλογές των προέδρων τμημάτων, θά καταλάβουν, πώς τό μόνο πού μπορούν φερέγγυα νά καταθέτουν, είναι ή μαζική φοιτητική κίνηση.

Οι άψιμαχίες του περασμένου μήνα, πού ούτε βέβαια σχηματοποιημένες είναι, ούτε έξοπλίζονται μέ

οχολία...οχολία...οχολία...οχο

Μήπως αλλάζει ή συγκυρία στα πανεπιστήμια;

Σ' εποχή άνευρη για τη φοιτητική ζωή και μετά την περίοδο ήρεμίας πού ακολούθησε την έφαρμογή του νόμου πλαίσιο, ήταν σίγουρα άξιопαρατήρητες οι κινήσεις και αντιθέσεις, πού σημειώθηκαν τόν περασμένο μήνα στον Πανεπιστημιακό χώρο.

Η κυβέρνηση, σέ νεκρή πράγματι περίοδο, προσπάθησε νά κατοχυρώσει ζητήματα νευραλγικής σημασίας για τά άνώτατα ιδρύματα. Οι έπιλογές της όμως (όπως ή άπόπειρα θεσμοθέτησης των νέων προγραμμάτων σπουδών, ένταγμένων στη λογική πού διαπερνά τόν επιχειρούμενο έκσυγχρονισμό, ή οι νέες έξεταστικές ρυθμίσεις) συνάντησαν την αντίσταση της μέχρι πρότινος φοιτητικής συναίνεσης. Τόσο σ' άρκετές σχολές της Αθήνας, όσο και της Θεσσαλονίκης, ήταν πολλές οι φορές, όπου οι φοιτητές διέλυσαν τά συνδιοικητικά όργανα, άπαιτώντας τη μή ψήφιση των προτάσεων του ΠΑΣΟΚ.

Τά γεγονότα άνέδειξε και ή πρωτοέλιξη επίθεση της θορυβημένης «Έλεύθερης Γνώμης», πού δήλωνε ότι: «έδω και λίγες εβδομάδες, «κάποιοι» εισβάλλουν (στην κυριολεξία όρμάνε) στις αίθουσες των συνελεύσεων των πανεπιστημίων ΜΑΣ, των πανεπιστημίων του έλληνικού λαού και διαλύουν τις συνεδριάσεις... διαλύουν, στην πραγματικότητα, όλα εκείνα πού κατακτήθηκαν μέ άγώνες και θυσιές πού κράτησαν δεκαετίες... έρχονται αυτοί οι «κάποιοι» (μέ ποιο δικαίωμα;;) νά τά τινάζουν στον άέρα...»

Οι παραπάνω έπισημάνσεις, εκτός βέβαια απ' τη δυνατότητα πού έχουν νά δείχνουν την πρόοδο ή τη στασιμότητα κάποιων πλευρών του

συγκεκριμένο προσανατολισμό, είναι ένδεικτικές, γιατί πιθανά προετοιμάζουν τό έδαφος για κάποια διαφοροποίηση των συσχετισμών ύπέρ ή κατά της πανεπιστημιακής μεταρρύθμισης. Όλες αυτές, όπως και οι αντιθέσεις πού άποκαλύφθηκαν σέ σχέση μέ τό Άττικό πανεπιστήμιο (άπαιτήσεις αυτόνομων έντάξεων σχολών-άρνηση Γεωπονικής), τά γεγονότα της Παντείου (έκλογη Γιανναρά) ή την ύπόθεση της σχολής Δημόσιας Διοίκησης, δημιουργούν μία κατάσταση άβεβαιότητας. Μία αντιπαλότητα, πού πιθανά νά όξύνει, απ' την άναμενόμενη άπόπειρα έφαρμογής των εξαμήνων την έρχόμενη χρονιά, διαταράσσοντας την πρόσφατη άκόμη εικόνα άκινησίας και συνολικής άποδοχής.

Χρήστος Μαχαίρας

Τό ιστορικό

Η «ΧΡΩΠΕΙ» Α.Ε. κλείνει φέτος τα 100 χρόνια ζωής. Για τους εργαζόμενους υπάρχει τό ερωτηματικό αν θά ζήσει, και τί έφταζε πού κατάντησε σ' αυτό τό χάλι. Η παλιά καλή εποχή φαίνεται πώς έχει παρέλθει για τούς μετόχους της εταιρίας (Έλληνική επιχείρηση, οικόγενεια Σοφianoπουλέων, τόπος καταγωγής Καλάβρυτα). Τή μεγάλη παραγωγή και τις ύψηλές πωλήσεις στην Ελλάδα, αλλά και στη Μέση Ανατολή και Αφρική σέ φάρμακα, όρρους, βαμβάκι, αλλά και χρώματα, καλλυντικά, λάδια Castrol κ.ά. διαδέχτηκε ό περιορισμός της παραγωγής, ή μείωση τών πωλήσεων, ή μείωση τού προσωπικού. Τά χτυπήματα ήρθαν τό ένα μετά τό άλλο.

Στή δεκαετία τού '70 στόχευε πολύ ψηλά. Έχοντας σάν βάση τό εργοστάσιο τού Ν. Φαλήρου, προσπάθησε νά έλεκταθεί και στη Μέση Ανατολή μέ θυγατρικές εταιρίες και ιδιαίτερα σέ άλλους τομείς της παραγωγής. Οι θυγατρικές εταιρίες δέ στηθήκαν αλλά σүн τοις άλλους μιά πετυχημένη έρευνα για πετρέλαια σέ κάποιο νησί τού Ιουνίου, ανακόπηκε από τό κράτος, ή δοκιμή παραγωγής όπλων λήγει και αυτή άδοξα, αν και φημολογείται πώς για μιά τέτοια προοπτική συγκινήθηκαν διάφοροι στρατιωτικοί, αλλά και άμερικανικά συμφέροντα, και ή προσπάθεια παραγωγής ζωοτροφών ξεσηκώνει τούς κατοίκους τών Καμινίων λόγω της μόλυνσης πού προκαλείται και... αναβάλλεται. Έτσι μετά τόν περιορισμό της παραγωγής χρωμάτων και τήν ανακάλυψη κάποιου άτασθαλίας (αν δέν κάνω λάθος), αρχίζει ή κάτω βόλτα.

Απ' όλες αυτές τις ενέργειες ένας αριθμός διοικούντων, ειδικών και «έμπιστων» εργατών τρώει. Μιλάμε για μεγάλο φαγοπότι. Ύψώνονται πολυκατοικίες, οικοδομικά τετράγωνα γίνονται ιδιοκτησίες τους, τεράστιες άποταμιεύσεις δημιουργούνται. Είναι αυτοί πού παρασκηνιακά αλλά και άνοιχτά και προκλητικά πιέζουν τούς εργαζόμενους νά δουλέψουν μισοτιμής, νά κάνουν τήν ανάγκη τους φιλοτιμία.

Σήμερα τήν επιχείρηση βαραινεί ένα υπέρογκο ποσό από χρέη πού άνέρχονται γύρω στά 3 δισεκατομμύρια δραχμές, στό μεγαλύτερο ποσού τό τός Τράπεζες (Έθνική) αλλά και πός τό ΙΚΑ και άλλους όργανισμούς, ακόμα και σέ πιστωτές πρώτων ύλδν. Συζητείται πώς στίς άποθήκες τού λιμένα Πειραιά είναι δεσμευμένες πρώτες ύλες γιατί δέν υπάρχουν τ' αναγκαία χρήματα για έκτελωνισμό. Μέχρι και τό ήλεκτρικό ρεύμα κόπηκε για ένα σύντομο χρονικό διάστημα αν και μάλλον αυτό αποτέλεσε μέσο πίεσης για τούς εργαζόμενους τόν καιρό της επίσεσης. Και οι εργαζόμενοι; Τούς όφειλονται πός τό παρόν 50 έκατομμύρια σέ μισθούς και μεροκάματα και ίσως πάνω από 10 έκατομμύρια για άποζημιώσεις εργαζομένων πού πρόσφατα συνταξιοδοτήθηκαν.

Σ' αυτή τήν άσφυκτική κατάσταση, ή διοίκηση της Έταιρίας προσπαθεί νά πάρει άνασα. Κατάφερε νά αναβάλει ένα πλειστηριασμό για λίγους μήνες τοίμπησε μιά κρατική παραγγελία 40 έκατομμυρίων και μιά έξωτερικού 80 έκατομμυρίων. Πήρε τή φορολογική ένημερότητα και έγγραφικές έπιστολές μέ τή μεσολάβηση της κυβέρνησης (Η Έθνική Τράπεζα της άρνείται κάθε παραπέρα δανειδοδότηση). Έπιχειρεί νά κάνει τούς εργαζόμενους «συνδιαχειριστές» της κρίσης ενώ ταυτόχρονα έρευνά τή δυνατότητα πώλησης τού εργοστασίου. Ο ίσολογισμός τού '82 πού έτοιμάζεται μέ καθυστέρηση θά παρουσιάσει ζημιές μέ πρόχειρους ύπολογισμούς πάνω από 500 έκατομμύρια. Ο χειμώνας φέτος θά ναι πολύ θερμός για τή «ΧΡΩΠΕΙ» και για όλες τις προβληματικές και φυσικά τήν Έλληνική Οικονομία.

ΧΡΩΠΕΙ: Μιά έντελως προβληματική

Για εκατό και πάνω ήμερες (18 Φλεβάρη - 10 Ιούνη), οι 600 εργαζόμενοι στη «ΧΡΩΠΕΙ» άρνήθηκαν νά δουλέψουν χωρίς νά πληρώνονται (έπίσχεση εργασίας). Ήταν ένας σκληρός και επίμονος άγώνας.

Η κυβέρνηση ήδη από τό τέλος τού '82 προσπάθησε νά καλλιεργήσει στούς εργαζόμενους τήν έλπίδα, πώς όλα θά πάνε καλά. Κεντρικός άξονας αυτής της πολιτικής είναι ή επέμβαση τού κράτους και ή συγκρότηση έθνικής Φαρμακοβιομηχανίας, σέ μιά «έθελοντική» βάση και Έθνικής Φαρμακαποθήκης. Ο Νόμος πού ψηφίζεται στό τέλος τού '82 για τόν Ε.Ο.Φ. (Έθνικός Όργανισμός Φαρμάκου), δέν μπορεί νά έγγυηθεί μιά αυτόδύναμη ανάπτυξη στό χώρο τού φάρμακου, παρ' όλο πού τήν εύαγγελίζεται. «Τό πρώτο ελληνικό φάρμακο, θά βγει στίς άρχές τού '83», διατυμπανίζουν οι κυβερνητικοί υπεύθυνοι. «Δέν νοείται έθνική φαρμακοβιομηχανία μέ κλειστή τή ΧΡΩΠΕΙ», δηλώνει ό Δασκαλάκης, υπεύθυνος στην άρχή από τήν κυβέρνηση, για τή συγκρότηση τού Ε.Ο.Φ. Μιά μικρή τροποποίηση στόν νόμο 1316 (Ε.Ο.Φ.) δίνει τή δυνατότητα στούς βιομήχανους, για ιδιαίτερους λόγους (πάντα υπάρχουν τέτοιοι), νά προχωρούν σέ άπολύσεις. «Δέν μπορεί τό Δημόσιο ν' αναλάβει τή «ΧΡΩΠΕΙ» πρίν ξεκαθαριστούν τά υπέρογκα χρέη της», (περίπου 2 δις στην Έθνική μόνο), και συμπληρώνουν οι συνδικαλιστές τού ΠΑΣΟΚ στό εργοστάσιο: «Τό Δημόσιο πρέπει νά πάρει τή ΧΡΩΠΕΙ καθαρή». Γι' αυτό προτείνουν τήν «ανάθεση» της εύθύνης στούς εργαζόμενους ή άλλως τή λύση της αυτοδιαχείρισης, και έμπρός μέ χάνουμε καιρό, ή ευθύνη για ό,τι συμβεί θά ναι δική μας!

Μας πρότειναν νά γίνουμε προπαγανδιστές και πλασιέ τών φαρμάκων της «ΧΡΩΠΕΙ»! Γνωστά όνόματα τού ιατρικού κόσμου, συνδικαλιστές τού φαρμάκου, στίς κοινές συσκέψεις στό εργοστάσιο μέ θέρη ύποστήριξαν νά προπαγανδίσουμε τό καλό φάρμακο της ΧΡΩΠΕΙ. Έφτασαν μέχρι τό σημείο νά ζητούν από τά φαρμακεία διάφορα φάρμακα της ΧΡΩΠΕΙ, ενώ γνώριζαν πώς είχαν εξαπληθεί. Έτσι στήριζαν τό επιχείρημα ό,τι τό φάρμακο της ΧΡΩΠΕΙ ζητιέται, άρα ή αυτοδιαχείριση μπορεί νά πετύχει!

Στό Καστρί, στην πορεία τού σωματείου, ό Μπενετάτος (έκπρόσωπος τού ύπουργείου Έθνικής Οικονομίας) μιλάει για τήν ανάγκη άπολύσεων. Τό ύπουργείο Έθνικής Οικονομίας ανακοινώνει στη διοίκηση τού σωματείου πώς τή μόνη λύση πού βλέπει είναι νά προχωρήσει στόν πλειστηριασμό. Έν τώ μεταξύ παρασκηνιακά μεταφέρεται στούς όπαδούς τού ΠΑΣΟΚ πώς «αυτοί δέν πρέπει ν' άνησυχούν για τή δουλειά». Στό εργοστάσιο πολλοί συνδικαλιστές τού ΠΑΣΟΚ, στην προσπάθειά τους νά ύποστηρίξουν τό σπάσιμο της επίσεσης εργασίας, έφτασαν τις τελευταίες ήμέρες νά μοιράζουν ύποσχέσεις για διατήρηση της δουλειάς στούς όπαδούς τους και σ' άλλους νά προτείνουν σημαντικές θέσεις. Εύκολα ξεχάστηκαν οι προεκλογικοί όρκοι πίστης για συναδελφική άλληλεγγύη στό ένδεχόμενο άπολύσεων. Άπόφαση Γενικής Συνέλευσης τών εργαζομένων, για συνέχιση της επίσεσης, οι παραπάνω συνδικαλιστές συνεπικουρούμενοι και από εργαζόμενους προσκολλημένους στην εργοδοσία και στη δεξιά, άπειλούν νά παραβούν. Άπειλή

άπεργοδοσιασμού.

Τό ΚΚΕ, προσπαθεί νά ίσορροπήσει ανάμεσα στόν άστικό έκσυγχρονισμό τού ΠΑΣΟΚ, κατηγορώντας το πού δέν αξιοποιεί τά καλά μονοπώλια της Ανατολής, και στην όγκούμενη δυσάρεσκεια τών εργαζομένων, για κομματική έκμετάλλευση. Κινείται πότε δεξιά (και αυτό τό προπαγανδίζει σάν καλή θέληση άπέναντι στην κυβέρνηση και τήν εργοδοσία) και πότε άριστερά για νά έλέγξει τούς εργαζόμενους. Ένας άκηρυχτος πόλεμος πού παίρνει έκταση και μετά, κατά ένα μαγικό τρόπο, όλα μέλι-γάλα. Στίς 9 Ιούνη ό Ριζοσπάστης δημοσιεύει: «οι εργαζόμενοι θά συνεχίσουν άταλάντευτα τόν άγώνα τους», και παρακάτω «άπό εκπροσώπους της εργοδοσίας (όρισμένους τμηματάρχες, προβληματίστηκε νά τούς έγγράψει στό σωματείο), και μερίδα συνδικαλιστών (ύπονοούν οι πασοκτζήδες) καταβάλλοντας συντονισμένες προσπάθειες για τό σταμάτημα της κινητοποίησης». Και τήν ίδια μέρα τό Διοικητικό συμβούλιο τού σωματείου, όπου συμμετέχουν, άποφασίζει όμόφωνα τό σταμάτημα της κινητοποίησης, και τό κάλεσμα για άλλη μέρα Γενικής Συνέλευσης, όπου «θά εξηγήσουν» τούς λόγους πού τούς αναγκάζουν νά πάρουν μιά τέτοια άπόφαση. Σ' αυτή τή Γενική Συνέλευση μέ μικρή διαφορά (σχεδόν μισά-μισά), άνατρέπει η άπόφαση της προηγούμενης και οι εργάτες σταματούν τήν επίσεση εργασίας. Και ή συνέχεια, τό προεδρείο τού διοικητικού συμβουλίου διαδίδει πώς τά έξι μέλη της διοίκησης (4 πασοκτζήδες, και 2 πρώην τού συνδυασμού τού ΚΚΕ, πού ανακάλυσαν ξαφνικά τό συμφέρον τών εργαζομένων...), υπέγραψαν χαρτί πού δέσμευε τό σωματείο νά βγάλει τήν κρατική παραγγελία χωρίς άλλο, έξω από τήν άπόφαση της Γενικής Συνέλευσης!

Οι εργαζόμενοι διαισθάνονται πώς άποτελούν τά πειραματόζωα μιάς πολιτικής πού δέν τούς εκπροσωπεί. Μαθαίνουν πώς οι συνδικαλιστικές διαδικασίες κρύβουν διάφορες ιδεολογίες και στοχεύουν σέ άλλες πολιτικές από αυτή που θά θέλαν. Τό παρασκήνιο και οι ύπαναχωρήσεις της διοίκησης τών σωματείων και ή διάσπαση έρμηνεύεται από τούς εργαζόμενους σάν μιά πολιτική πάλη τού ΚΚΕ και τού ΠΑΣΟΚ, έξω από τά δικά τους συμφέροντα.

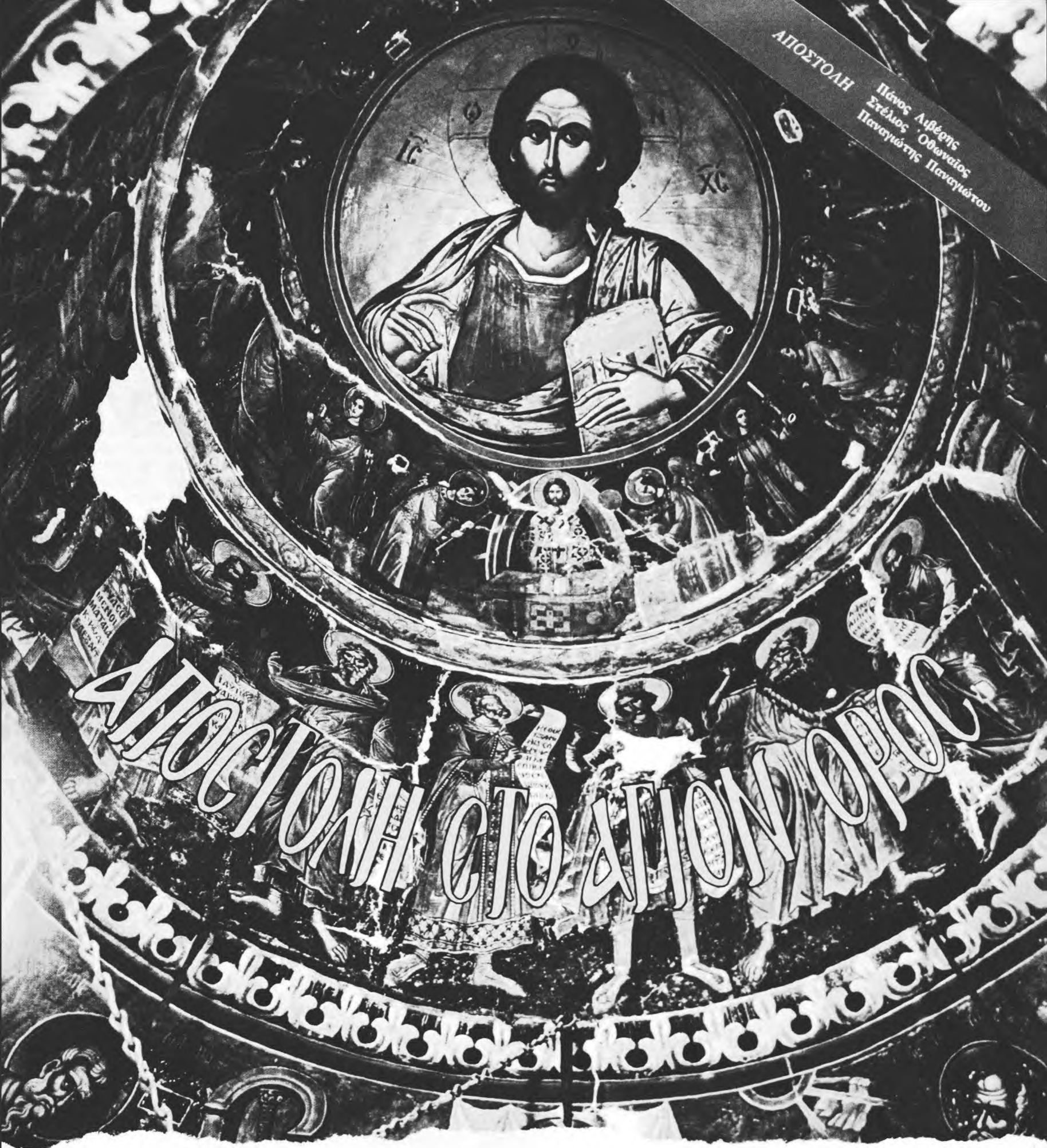
Όλοι περιμένουν ή συμφωνία πού ύπογράφτηκε κάπου νά παραπατήσει. Τά πενήντα περίπου έκατομμύρια πού τούς χρωστάν είναι ένας κόμπος. Διάφορες άλλαγές εργαζομένων πού προωθούνται από τμήμα σέ τμήμα διαφαίνονται σάν προετοιμασία άπολύσεων μαζικών.

Όλοι μιλούν για συνυπευθυνότητα, ή κυβέρνηση, ή κομματικός μηχανισμός τού ΠΑΣΟΚ, ή δεξιά, τό ΚΚΕ, ή εργοδοσία, ή καθένας τή βλέπει από τή μεριά του. Και οι εργαζόμενοι αναρωτιούνται:

Έμεις είμαστε για δουλειά, για τέτοια δουλειά πού δέν έπιτρέπεται νά τρώς πολύ; Τό νά πίνεις, νά ντύνεσαι, νά αγοράζεις βιβλία, τό νά πηγαίνεις στό θέατρο, στούς χορούς, στίς διασκεδάσεις, αυτά είναι για άλλους, για κείνους πού τά χουν ή πού ξέρουν νά τ' άρπάξουν; Δηλαδή, όσο λιγότερο σκέφτεσαι, αγαπάς, συζητάς, τραγουδάς, ζωγραφίζεις, παίζεις κλπ. τόσο άκίνδυνος γίνεσαι;

Σεραφεΐμ Δημακόπουλος

ΑΠΟΣΤΟΛΗ Πάνος Λιθέρης
Στέλιος Οθωναίος
Παναγιώτης Παναγιώτου

Τό άρθρο του Γ. Μηλιού «Μακρύ ριζίτικο για τό Νιόνιο» πού δημοσιεύτηκε στό 3 τεύχος του Σχολιαστή προκάλεσε ποικίλες καί συχνά έντονες αντιδράσεις.

Δείγμα αὐτῶν τῶν αντιδράσεων περιλαμβάνεται στή στήλη τῶν γραμμάτων αὐτοῦ τοῦ τεύχους. Οἱ κατη-

γορίες γιά «μονομέρεια», «δογματισμό», «ἀποσπασματικότητα» ἔδωσαν καί πήραν.

Ὑπάρχει λοιπόν αὐτό τό «νεορθόδοξο» ρεῦμα μέ τίς ἐθνικιστικές ἀποχρώσεις καί ὅπου συγκλίνουν ὄχι μόνο καλλιτέχνες ἀλλά καί διανοούμενοι τοῦ προοδευ-

τικοῦ χώρου ἢ πρόκειται γιά μιᾶ φανταστική κατασκευή τοῦ ἀρθρογράφου μας; Μήπως κάποιες προσωπικές (καί ἀδιάφορες ἐπομένως) στάσεις μεμονωμένων ἀτόμων τίς γενικεύσαμε ἀνδαίρετα;

Σ' αὐτό τό τεύχος ἐπανερχόμαστε μέ ντοκουμέ-

ντα. Τό ρεπορτάζ ἀπ' τήν ἀποστολή στό Ἅγιο Ὄρος καί ἡ συνέντευξη τοῦ Κωστή Μοσκόφ μιλοῦν μόνα τους. Ἄς βγάλει ὁ καθένας τά συμπεράσματά του. Φυσικά τό θέμα δέν κλείνει ἐδῶ. Στά προσεχῆ τεύχη δά ἀσχοληθοῦμε μέ ἄλλες πτυχές καί νέα στοιχεῖα πάνω στό θέμα.

Η μονή Σταυρονικήτα

«Η θεολογία στη νεώτερη Ελλάδα χωρίζεται στην περίοδο πριν από τον Δημ. Κουτρομπή και στην περίοδο μετά από αυτόν».

Χρ. Γιανναράς,
Ορθόδοξο περιοδικό ΣΥΝΑΞΗ, αριθμ. 6

Ο Δημήτρης Κουτρομπής μετέστη στις 2 Μαρτίου του 1983 σ' ένα χωριό του Norwich στην Αγγλία. Η συμβολή του στη δημιουργία του νεο-Ορθόδοξου ρεύματος υπήρξε καθοριστική. Σπούδασε γιατρος. Έγινε μασσώνος. Προσχώρησε στον Ρωμαιοκαθολικισμό, για να επιστρέψει αργότερα οριστικά στην Ορθοδοξία. Ήταν μόλις 35 χρονών. Φίλος της «Ζωής» όταν έγινε η ρήξη με τον «Σωτήρα» απομακρύνθηκε και από τις δύο παραεκκλησιαστικές οργανώσεις ακολουθώντας τη δική του πορεία-σύναξη. Ζώντας ζωή εγκόσμου ερημίτη στο σπίτι της Βουλιαγμένης και αργότερα στο Παγκράτι, με Σωκρατική μέθοδο «σπέρνει τον λόγο του». Μαθητές του νέα παιδιά τότε, ο Χρήστος Γιανναράς και ο σημερινός Ήγούμενος της μονής Σταυρονικήτα Άρχιμανδρίτης Βασίλειος. Στο σπίτι του τακτικοί επισκέπτες ο Σεφέρης, ο Τσαρούχης, ο Πεντζίκης και άλλοι πολλοί.

Η νέα Ορθοδοξία και ο Σωκράτης της αναζητά τη φυσιογνωμία της μέσα από μία νέα ανάγνωση των κειμένων των αγίων πατέρων. Του Γρηγορίου Παλαμά, του Άββά Ισαάκ του Σύρου, του Έφραίμ του Σύρου, του Γρηγορίου Νύσσης, του Μαξίμου του Ομολογητή και

του Νικολάου Καβάλλα. Θεωρεί την επίσημη Εκκλησία επηρεασμένη από τον νομικιστικό ρωμαιοκαθολικό ήθικισμό και τον στρατευμένο κοινωνικό ιεραποστολισμό του προτεσταντικού πιετισμού. Ζητάει να βρει απαντήσεις στα σημερινά προβλήματα του ανθρώπου μέσα από την Ορθόδοξη παράδοση. Επιδιώκει «την επανασύνδεση της θεολογίας με τον ευχαριστιακό πυρήνα της εκκλησιαστικής αλήθειας και της λειτουργικής εμπειρίας, τη σπουδή των κριτηρίων της Ορθοδοξίας στον αποφατισμό της γλώσσας των πατέρων και την νυκτική άσκηση, την ενεργοποίηση της ένοριακής συνειδήσης» (Χρ. Γιανναράς ΣΥΝΑΞΗ 6).

Μία καινούρια θεολογική γενιά, σιγά σιγά διαμορφώνεται. Τό περικό και ενδιαφέρον όμως είναι ότι αρχίζει να επηρεάζει όχι μόνο θεολογούντες νέους αλλά και εμπειρους άθεους άριστους διανοούμενους. Ανήκει στην ιστορική έρευνα ή αναζήτηση εκείνου που έσυρε πρώτος τον χορό. Ο Στέλιος Ράμφος, στέλεχος της άριστερας του 114, μέσα από τα πλατωνικά κείμενα φτάνει στην Ορθοδοξία και γίνεται ένας από τους θεωρητικούς του νέου ρεύματος. Ο Κ.

Οί αυτοκρατορίες πέφτουνε, τό "Αγιον" Όρος μένει

Οί άπεσταλμένοι του «Σχολιαστή» στη Δάφνη
Διακρίνεται και ο Ν.Γ. Πεντζίκης.

Ζουράφης μέλος της Κ.Ε. του Κ.Κ.Ε. έσ. αρχίζει μία άρθρογραφία, με άξονα τό μαρξισμό και την Ορθοδοξία, σαφώς επηρεασμένος από τό νέο ρεύμα. Τόν ακολουθεί ο Κ. Μοσχάφ ιδεολογικό στέλεχος του ΚΚΕ και διευθυντής του ΚΜΕ Θεσσαλονίκης. Ο ανένταχτος Διονύσης Σαββόπουλος δέν κρύβει, στίς συνεντεύξεις του τουλάχιστον, την ορθόδοξη πίστη του, πού για πρώτη φορά εμφανίζεται και στον τελευταίο δίσκο του.

Αυτά ξέραμε όταν φτάσαμε την Κυριακή τό μεσημέρι στό Άγιο Όρος. Η αναγέννηση του άγιοριτισμού, και μέ την επίδραση του νεο-ορθόδοξου ρεύματος, εμφανής μέ την πρώτη ματιά. Κυριαρχούν οι νέοι καλόγεροι. Οι περισσότεροι μέ πανεπιστημιακή μόρφωση. Μετά από ποδαρόδρομο μιάς ώρας φτάσαμε στη μονή Σταυρονικήτα, πού είναι ένα από τά κέντρα των νέων αναζητήσεων της Ορθοδοξίας. Έξέχουσα προσωπικότητα ο γέροντας της μονής Άρχιμανδρίτης Βασίλειος. Η άφιξη μας δέν τόν ξάφιασε. «Έρχονται πολλοί άναρχικοί και κουβεντιάζουμε», μάς είπε. «Τόν Έκτορα από τά Γιάννενα τόν ξέρετε;» Ξέραμε όμως και κάτι άλλο, πού όταν του τό είπαμε δέν τό άρνήθηκε. Στη μεταπολίτευση ο Βασίλειος συναντήθηκε μέ μία ομάδα άναρχικών στά Έξάρχεια πού ήταν έτοιμοι νά εκδόσουν τό περιοδικό «Κράκ». Μετά από μία θιελώδη συζήτηση μαζί του ή ομάδα διαλύθηκε. «Δέν υπάρχει μεγαλύτερος άνορθολογισμός - άναρχισμός από τό Άγιο Όρος» σημειώνει ο Βασίλειος.

Τό ίδιο υποστήριζε και στίς διαλέξεις του «Άναρχισμός και Όρθοδοξία» στην Ιατρική Άθηνών, στά Γιάννενα και τή Θεσσαλονίκη. Άκροατήριο πολλοί άναρχικοί, άριστοί και διανοούμενοι της Άριστερας. «Ήταν και ο Σαββόπουλος στην Άθήνα» θυμάται. Αυτός ήρθε στό Όρος για πρώτη φορά πριν πέντε χρόνια μαζί με τόν Ράμπο. Όταν άκουσα ένα από τά τραγούδια του, λέω τρελός είναι αυτός. Άλλά κατάλαβα ότι οι σίχοι του είχαν κάτι τό έσχατολογικό και εκεί είναι πού μοιάζει μέ την Όρθοδοξία. Μου δýμισε Ντοστογιέφσκι. Είπα δέν μπορεί, αυτός ο άνθρωπος ανήκει στην εκκλησία, πιστεύει».

Τίς διαλέξεις του όργάνωσε ή Χριστιανοσοσιαλιστική Συνδικαλιστική Κίνηση (ΧΣΚ), κέντρο των νέων ιδεών στον φοιτητικό χώρο.

Στίς συνοικίες οι νεο-ορθόδοξοι δημιουργούν ένοριακές ομάδες γύρω από παπάδες. Στά Γιάννενα εκδίδουν τό περιοδικό «Ψωμί και Κρασί». Στην Πάτρα υπάρχει τό κοινόβιο της Αγίας Βαρβάρας. Στην Άθήνα τόν χειμώνα του '82 βγήκε ή ΣΥΝΑΞΗ, τριμηνιαία έκδοση σπουδής στην Όρθοδοξία, κεντρικό θεωρητικό έντυπο του νέου ρεύματος. Βασικοί εκπρόσωποι-άρθρογράφοι, ο Παναγιώτης Νέλλας, ο Σωτήρης Γουνελάς, ο Χρήστος Γιανναράς, ο Ν. Γ. Πεντζίκης, ο Κ. Καμαριάρης φοιτητής, ο Β. Στογιάννος καθηγητής θεολογίας στό Πανεπ. Θεσσαλονίκης, οι ιερομόναχοι Άθανάσιος Γιέβιτς και Ειρηναίος Μπούλοβιτς και οι δύο καθηγητές της θεολογικής σχολής του

... καί μιά συνάντηση

Βελιγραδίου, ο Αρχιμανδρίτης Βασίλειος, ο Ιερομόναχος Συμεών Γρηγοριάδης, ο μοναχός Μωυσής Σιμωνοπετρίτης κλπ. Τακτικός συνεργάτης του περιοδικού με τη δική του βέβαια άποψη, ο Κ. Ζουράρις.

«Τό κράτος είναι μιά μορφή σκλαβιάς. Εμείς είμαστε πιο υλιστές από τους υλιστές και πιο ιδεαλιστές από τους ιδεαλιστές. Και μέ αυτό τον τρόπο αγνούμεθα και τον υλισμό και τον ιδεαλισμό. Δέ μας ενδιαφέρει η κοινωνία. Θέλουμε τη δέωση των προσώπων», υποστηρίζει ο Βασίλειος και συνεχίζει «Ναί ο Μοσκώφ ήρθε εδώ για πρώτη φορά πριν έννέα χρόνια. Έκτοτε έχει έρθει αρκετές φορές. Όχι βέβαια για τουρισμό. Όταν μου μιλάει για τό εργατικό κίνημα του λέω, Κωστή, μόνο ήρωικό κίνημα υπάρχει και μου φαίνεται ότι έχει αρχίσει να τό καταλαβαίνει... Τόν περιμένουμε να έρθει αυτές τις μέρες μέ τον Ζουράρι».

Στό Άγιο Όρος βλέπει κανείς ότι η άναγέννηση του μοναχισμού έχει φέρει και πολλούς ξένους. Γάλλους, Καναδούς, Έλβετους που βαπτιστηκαν ορθόδοξοι. Μιά από τις πιο ένδιαφέρουσες περιπτώσεις ο μοναχός Σίμωνας ο Περιοιβανός, έξεγερμένος τόν Μάη του '68 στό Παρίσι, άκολούθησε ύστερα τό δρόμο του Θιβέτ για να καταλήξει στό Άγιο Όρος στη μονή Γρηγορίου. Γέροντας της μονής αυτής είναι μιά άλλη εξέχουσα φυσιογνωμία ο ήγούμενος Καζάνης.

Η άνανέωση του άγιορειτισμού άρχίζει στό τέλος της δεκαετίας του '60 μέ πυρήνα διανοούμενους μοναχούς θεολόγους συσπειρωμένους γύρω από έντονες θρησκευτικές προσωπικότητες. Ο αριθμός των μοναχών μεγαλώνει. Οι ιδιόρρυθμες μονές γίνονται, ή μία μετά την άλλη, κοινοβιακές σύμφωνα μέ την παράδοση.

Η τακτική του νέου ρεύματος δέν είναι ρήξη μέ την έπισημη εκκλησία. Ούτε έπιζητά, άμεσα τουλάχιστον, οργανωτική διαμόρφωση - άποκριστάλλωση, σαν κι αυτή των παραεκκλησιαστικών οργανώσεων. Στά μονοπάτια που οδηγούν στις μονές διασταυρώνουν τά βήματά τους, έκτός από τους Ορθόδοξους, άναρχικοί και άριστεροί (νύν ή πρώην) της γενιάς του 114, του Πολυτεχνείου, άκόμα και παιδιά της μεταπολιτευτικής άμφισβήτησης.

«Οί αυτοκρατορίες πέφτουν τό Άγιο Όρος μένει», υποστηρίζει ο Βασίλειος. Εμείς τί να πούμε; Η κρίση της Άριστεράς και των ανθρώπων της στην πιο άκραία μορφή.

Υ.Γ. Έπιτρέπεται ή παρουσία γυναικών στό Άγιο Όρος; ρωτήσαμε τόν ταβερνάρη στίς Καρυές όταν κάτω από την εικόνα του μυστικού δείπνου και έν μέσω άγιων είδαμε τη φωτογραφία της Άννας Μαρίας...

Μέ μαύρα κομπολόγια στό χέρι και μαύρα κομποσκίνια στό λαιμό, (άρτι άγορασθέντα), έτοιμαζόμαστε ν' άφήσουμε τό κάστρο της ορθοδοξίας πίσω μας. Τό μικρό F/B Ούρανουπόλης, της γραμμής Δάφνης - Ούρανουπόλης, ζυγώνει σιγά-σιγά στό μικρό μώλο, άνοίγει καταπέλτη, άδειάζει για μιά άκόμα φορά ένα τσουρμιο έπισκεπτών; προσκυνητών; περιηγητών; ύποψήφιων μοναχών; και περιμένει να πάρει κάποιους άλλους που ήδη έχουν άρchiσει διαδοχικά και περνούν από τόν έλεγχο άποσκευών.

Μπαίνουμε σχεδόν από τους πρώτους. Άνεβαίνουμε στό πάνω κατάστρωμα, άράζουμε σ' ένα παγκάκι και έτοιμαζόμαστε να την άναπαύσουμε στη δώρη περίπου διάρκειά του ταξιδιού, πλέοντας γιαλό-γιαλό τις φορτωμένες από όμορφιά, έπιβλητικότητα, δέος, μυστήριο και έλληνική παράδοση άκτές του Άθω.

Δέν έχει συμπληρωθεί άκόμα ένα τέταρτο ταξιδιού και βλέπουμε μιά παρέα μικτή από μοναχούς και λαϊκούς ν' άνεβαίνει και να κάθεται λίγο πιο κει από μας. Μεταξύ των ρασοφόρων και ο Αυστραλίας, μεταξύ των λαϊκών και ένας ήλικιωμένος μέ χιονάτα μαλλιά, μπλε μπτερεδάκι και γυαλιά. Ωραία μορφή.

-Ρέ Παναγώτη κάποιος είναι αυτός ο Τύπος, κάποιον μου θυμίζει. -Συγγνώμη, είστε ο κ. Πεντζίκης; -Μάλιστα.

Ο Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης λοιπόν. Λογοτέχνης και ζωγράφος της Θεσ/νίκης και από τους τακτικούς συνεργάτες του περιοδικού ΣΥΝΑΞΗ. Άριστερός της γενιάς του εμφύλιου, γρήγορα την έγκατέλειψε και σήμερα που τόν συναντήσαμε έπισκεπτόταν για 56η φορά τό Άγιο Όρος, όπως ο ίδιος μας είπε.

Φανατικός ύποστηρικτής του νεο-ορθόδοξου ρεύματος, καυστικός, διαυγής, ζωηρός, έπιθετικός, παρά τά 75 του χρόνια, υπήρξε ένας άπλανητικός συζητητής μας και πλέον ώρας έν πλώ. Ομολογούμενως άναπαυθήκαμε μαζί του και τόν

εύχαριστούμε γι' αυτό.

Παραθέτουμε λοιπόν ορισμένες άπόψεις του Ν.Γ. Πεντζίκη, άποψεις που μερικές ειπώθηκαν έν όργη, κάποιες πληροφορίες που μας έδωσε και ένα-δυό από τά καυστικοειρωνικά του:

● Τό Άγιο Όρος περικλείει όλο τόν έλληνισμό.

● Τεράστια ή διαφορά της ορθοδοξίας του Άγιου Όρους απ' αυτήν της έπίσημης εκκλησίας της Ελλάδος.

● Δέν είμαι ούτε ιδεαλιστής, ούτε ματεριαλιστής διότι αυτά δέν μπορούν να έρμηνεύσουν τίποτα.

● Όπως είχε γράψει ο Γ. Σαραντάρης παλιά, όταν έκλείπει ο δυτικός κίνδυνος για τό Ρωσικό κράτος, οι Ρώσσοι δά έπιστρέφουν στην ορθοδοξία. Και ο Στάλιν όταν άνοιξε τις εκκλησίες στό Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τό έκανε για να έμπνεύσει τους Ρώσσους, γι' αυτό και ο πόλεμος ονομάστηκε μεγάλος πατριωτικός.

● Ναί, έρχονται διάφοροι άριστεροί στό Άγιο Όρος. Ο Κ. Μοσκώφ, π.χ. πήγε και έξομολογήθηκε στόν ήγούμενο Βασίλειο και κοινώνησε.

● Ο μεγαλύτερος άναρχισμός είναι τό Άγιο Όρος.

● Άρνιέμαι την κοινωνία, όχι τά πρόσωπα.

● Είμαι κατά της λογικής. Άρνιέμαι τό νου μου, τό μυαλό μου. Κι αυτό από τότε που είχα πάθει φυματίωση και μου φέροναν όλο μυαλά να τρώω. Μπουχτισμένος πιά τ' άφηνα στό πιάτο και καθώς τά βλεπα να σαπίζουν είπα πως τό μυαλό είναι ένα τίποτα.

● Ο Δ. Κουτρομπής υπήρξε πολύ καλός άνθρωπος. Συντέλεσε στην ορθότερη προσέγγιση των πατερικών κειμένων. Όταν μέ είχε ρωτήσει ο Πάσχος τί τυπος είναι ο Κουτρομπής, του είχα άπαντήσει: Είναι μιά λεκάνη άπορριμμάτων που ποτέ δέν πιάνει πουρί και συγκρίνεται μόνο μ' αυ-

τήν που ξεθάψε ο Evans στην Κνωσσό και που είναι ή μόνη σέ τελειότητα, όπως ο ίδιος τη χαρακτήρισε. Και τό είπα αυτό όχι γιατί δέν τόν σεβόμουν (και εξακολουθώ πάντα να τόν σεβόμαι), αλλά για να δείξω πως μέ την τελειότητα του και την άγάπη του άπορροφούσε και εξαφάνιζε τις διάφορες βλακώδεις σκέψεις μέ τις όποιες τόν έβαλλον.

● Βεβαίως πιστεύω στα δαύματα. Δέν μπορεί να συλλογιστεί κανείς την ένότητα του έλληνα έξω από τά δαύματα. Θα σας πω ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ποί τό 'χω γράψει και στη ΣΥΝΑΞΗ. Κάποτε ήταν μιά γυναίκα έτοιμοθάνατη, γεμάτη από μεταστάσεις καρκίνου. Κάποιο θράδν είδε στόν ύπνο της ένα γέροντα που την καλούσε κοντά του. Την επόμενη μέρα ζήτησε και την πήγανε στην εκκλησία των Άγιων Αναργύρων. Εκεί μόλις αντίκρυσε την εικόνα του Άγιου Χαλαλάμπους, σηκώθηκε και πήγε να την άσπασει. Από κείνη τη στιγμή, τό έγγραψαν έξάλλον και οι εφημερίδες, έγινε έντελως καλά.

● Ένα πράγμα πρέπει να ξέρετε. Η Ελλάδα παράγει δύο βασικά προϊόντα: άγίους και δαύματα.

● Ο Τσαρούχης δέ μέ έκτιμά κι εκείνος, έχουμε όμως έναν αλληλοσεβασμό. Έρχεται κι αυτός στό Άγιο Όρος, αλλά μέ άλλο τρόπο. Η μοναδική φορά που είχα χαρεί τόν Τσαρούχη ήταν τό 1946 ντυμένο Μαρίκα Κοτοπούλη. Του πήγαινε πολύ, γιατί εκείνη κυνηγούσε κοπέλες, όπως εκείνος κυνηγάει...

● Μ' άρέσουν πολύ οι όμελέτες γιατί από τις τελευταίες δημοτικές εκλογές, ή γυναίκα μου τις έφτιαχνε με αυγό και φιλοκομμένες φωτογραφίες του δημάρχου της Αθήνας Μπέη... δηλαδή καταλάβατε... Μπέη-κον.

...άδελφοί άναπαύεστε

Ο Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης στό F/B Ούρανουπόλης-Δάφνης.

Συζήτηση με τον
Κωστή Μοσκόφ

Τό νεορθόδοξο

ρεϋμα

Τελευταία έχει παρατηρηθεί μία προσπάθεια αναβίωσης της ορθοδοξίας που προέρχεται από τους πιο διαφορετικούς πολιτικούς χώρους. Πώς ερμηνεύεις το φαινόμενο και ποιά είναι η δική σου σχέση μ' αυτό το ρεϋμα;

Θά σάς μιλήσω αναγκαστικά κάπως συμπτυκνόμενα. Κατ' αρχήν αυτή η προσπάθεια είναι προσπάθεια προσέγγισης. Βγαίνει μέσα από μία άγνοια της κυριαρχικής αντίθεσης στην Ελλάδα που είναι η εξάρτηση. Η ιστοριογραφική μου δουλειά είναι βασισμένη σ' αυτό και τώρα προσπαθώ να ξαναδώ την ιστορία της Ελλάδας τα τελευταία 150 χρόνια και συγκεκριμένα πώς η κυριαρχική αντίθεση διεισδύει σ' όλα τα πεδία κίνησης της κοινωνίας. Σέ μεγάλο βαθμό μέχρι τώρα η μαρξιστική ιστοριογραφία επιμένει να μη βλέπει τη δομική σημασία της κυριαρχικής αντίθεσης.

Εγώ ξεκίνησα από αυτό στο σημείο και μετά πέρασα στη μελέτη του εποικοδομηματος διαπιστώνοντας για πρώτη φορά πώς η μονοδιάστατη άγνοια της ιστορίας μέσα από τις ταξικές αντιθέσεις σέ πρώτη βαθμίδα είναι λανθασμένη. Καμιά φορά, στο βραχύ καιρό, το πεδίο της ιδεολογίας μέσα από την αυτονομία του επικαθορίζει τ' άλλα αν και σέ τελευταία ανάλυση πάντα είναι καθοριστική η οικονομία. Όλα αυτά μέ κάνανε και κοιτάξα πολύ ποιά είναι το πρίν του ιδεολογικού σώματος, ποιά είναι η παράδοση. Κι έτσι πέρασα στη μελέτη της ορθοδοξίας όπως εκφραζόταν μέσα απ' τη λαϊκή της αντίληψη.

Τελειώνοντας τον Παλαδιαμάντη, περνώντας από κινήματα συλλογικά όπως το κίνημα των Κολλυβάδων. Μετά πέρασα στη λόγια έκφραση κι άρχισα να ασχολούμαι με τους επιγόνους του Μπερντιάγεφ οι οποίοι έχουν μια πολύ μεγάλη θεωρητική δουλειά καμωμένη σέ εμικράτοις στο Παρίσι ιδίως (Λόσκι, Δοκίμωφ, Φλορόφσκι, Σμέμαν) και στά καθ' ημάς είναι ο Γιανναράς και ο Νέλλας της «Σύναξης». Πρώτος ήταν ο Κοινοτρομπάς. Είδα λοιπόν ότι αυτό που λέμε ορθοδοξία είναι η παραδοσιακή ιδεολογία, ζωντανή ακόμη και σήμερα σέ μερικά πράγματα. Ένα από τα βασικά της συστατικά είναι η σχέση του καθόλου που έχει, ή ολική σχέση. Κυριαρχικό της στοιχείο σέ αντίθεση με τή Δυτική χριστιανοσύνη είναι η δυνατότητα θέωσης εν ζωή που έχει. Μπορείς δηλαδή μέσα από μία ένταση αγαπητικής σχέσης, μέσω της ακτίστου ενέργειας της θεότητας να γίνεις θεός εν ζωή κι όχι να περιμένεις τό τέλος της ιστορίας. Αυτό τό βασικό στοιχείο καθώς υπάρχει διάχυτο στό λαϊκό βίωμα έχει ίσως κάποια σχέση

Γυρνώντας απ' τό "Άγιο Όρος στη Θεσσαλονίκη συναντήσαμε τον Κωστή Μοσκόφ, γνωστό ιστορικό και στέλεχος του ΚΚΕ για νά μάθουμε πιο αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με όλη αυτή την πρόσφατη κίνηση άριστερών και μη γύρω από τό ζήτημα της «Ορθοδοξίας». Πολύ πρόθυμα δέχτηκε νά απαντήσει στά έρωτήματά μας.

μέ τό όραμα της αλλαγής σαρκός μας, δηλαδή μέ τό όραμα της επανάστασης. Και στίς χώρες που τό όραμα αυτό της αλλαγής είναι πολύ μαζικό είναι μαζικό και τό κίνημα (π.χ. Σοβιετική Ένωση και Βουλγαρία) μέ λίγους πολύ λίγους αντιφρονούντες.

Τό όραμα αυτό τά τελευταία 50 χρόνια είναι καθολικό και στην Ελλάδα. Και δέν πρέπει νά τό δούμε στενά στίς θέσεις του Κ.Κ. αλλά σάν γενικό όραμα αλλαγής. Όταν τό συνειδητοποιήσα αυτό άρχισα νά βλέπω ποιά είναι τελικά ή Ορθοδοξία σήμερα και τί δυνατότητα προσέγγισης-γνωριμίας υπάρχει ανάμεσα σ' έμάς τους κομμουνιστές επαναστάτες και τό διαλεκτικό ύλισμό και στό πρίν σώμα μας δηλαδή την ιδεολογία όπως εκφραζότανε στην παράδοσή μας, δηλαδή την Ορθοδοξία. Τότε πέρασα σ' ένα τρίτο στάδιο (άκόμα όλα αυτά είναι αντικείμενο μελέτης μου κι όχι οριστικά συμπεράσματα) βλέποντας δυό τρία πράγματα που συνυπάρχουν. Αυτά σύντομα θά δημοσιευτούν. Κατ' αρχή ή διαλεκτική είναι άπρόσωπη. Μέ τόν άνθρωπο, μέ την πράξη του ανθρώπου ή διαλεκτική, δηλαδή ή ζωή, ένοποιείται και γίνεται προσωπική. Νά ένα στοιχείο κοινό. Την πράξη του ανθρώπου οι Ορθόδοξοι τή λένε πράξη αγάπης και υπάρχει σέ πολλά επίπεδα: υπάρχει άπλως ή παρουσία του ανθρώπου που είναι μία άπαρχή αγαπητικής πράξης, υπάρχει ή άγιοποίηση του ανθρώπου κατ' αυτούς που είναι ή ένταση, ή έντατικοποίηση, ή σχέση μέ τόν άλλον που μετουσιώνει τό άλλο πιά σέ εγώ και έμεις. Είδα λοιπόν ότι αυτό βρισκεται και μέσα στό διαλεκτικό ύλισμό. Όταν φυσικά δέν τόν βλέπεις θετικιστικά και οικονομιστικά. Βλέπουμε δηλαδή ότι ό άνθρωπος είναι ένα στοιχείο της διαλεκτικής, ή πράξη κι ό άνθρωπος είναι μία ένότητα κι εδώ μπορούμε νά βρούμε πολλά κοινά σημεία. Τό άλλο είναι ή έρωτική σχέση. Ο κομμουνισμός, τό κίνημα μάλλον, είναι ή έντατική πράξη. Όταν ό άλλος χωρίς νά πιστεύει στη μεταθανάτιο ζωή πάει χαλάει την καριέρα του ή πάει στό απόσπασμα ή κάθεται είκοσι χρόνια φυλακή για νά μήν ύπογράψει δήλωση κλπ., βλέπουμε ότι αυτό είναι μία έρωτική σχέση προς τόν άλλο. Τό ίδιο πράγμα είναι και ή Ορθοδοξία. Είναι ή πράξη, ή έντατική πράξη του άλλου. Είναι μία έρωτική σχέση. Για την Ορθοδοξία άλλωστε ό μόνος προσδιορισμός του Θεού είναι ότι ό Θεός είναι αγάπη. Έρωτας άς πούμε. Τό δικό

μας κίνημα πάλι είναι μία έρωτική πράξη του άλλου. Κι αυτό σημαίνει μία πυρπόληση του άλλου. Για μένα ό κομμουνιστής δέν κάνει άπλως ένα συνδικαλισμό, άλλο αν σέ βραχύ καιρό καμιά φορά τό κίνημα έχει ξεπέσει στόν οικονομισμό. Είναι ένα κίνημα έρωτικής πράξης, πυρπόλησης για τόν άλλο. Ο κομμουνιστής πρέπει νά είναι ό έρωτικός άνθρωπος που πυρπολείται για τόν άλλον. Αυτό είναι ή θέση που είπα και στό 11ο Συνέδριο, δέ λέω τίποτα καινούριο. Η βασική διαφορά που βλέπω έτσι στό πολύ θεωρητικό και άφηρημένο είναι ότι ή άφή του όλου σώματος, ή ανάλυση της κοινωνίας μέσα απ' τις συγκεκριμένες αντιφάσεις και ή συνειδητοποίηση του νόμου κίνησης της ιστορίας, δέν υπάρχουν στους Ορθόδοξους για τόν άπλούστατο λόγο ότι διατυπώθηκε κατ' αρχήν τό όλο τους βίωμα τό 300 μ.Χ. όταν δέν υπήρχε έργατική τάξη, πράγμα που επέτρεψε στόν Μάρξ άργότερα νά διατυπώσει την κοσμοθεωρία του και νά γίνει δική μας. Υπάρχει λοιπόν μία τεράστια διαφορά στην άφή του όλου σώματος, δηλαδή της κοινωνίας.

Συζητώντας μέ τόν ήγούμενο της Σταυρονικήτα Γοντινάκη και τους άλλους στό "Άγ. Όρος έλεγα ότι έσείς για νά είστε συνεπείς μέ τόν έαυτό σας πρέπει νά γίνετε όχι μόνο κοινωνικοί άνθρωποι, προοδευτικοί, αλλά και επαναστάτες κι ή θέση σας είναι μέσα στό Κ.Κ. μ' όλα τά στραβά που υπάρχουν. Αυτή είναι και ή αντίθεσή μου μέ τους φίλους μου τά παιδιά της Χριστιανικής Κίνησης που βγάσουν τό «Σημάδι». Τους λέω: που είναι παιδιά ή πυρπόλησή σας για τόν άλλο; Στά μικρά και μεταρρυθμιστικά ή εδώ δίπλα μας; Στό "Άγ. Όρος τό κύρος της καθολικής επανάστασης είναι πολύ μεγάλο.

Αυτοί όμως λένε ότι τους ενδιαφέρουν οι άνθρωποι κι όχι ή κοινωνία. Τά πρόσωπα!

Αυτό είναι βασικό και αυτό μάς χωρίζει έμάς τους ανθρώπους της Ανατολής από αυτούς της Δύσης. Στη δική μας λαϊκή συνείδηση, εδώ και 3.000 χρόνια υπάρχει ριζωμένο τό αίσθημα του προσώπου. Τό πρόσωπο είναι κάτι σέ σχέση μέ τόν άλλον κι όχι μία οντότητα στη μοναξιά της.

Σέ μάς προέχει αν τό πούμε συμπτυκνόμενα ή αγάπη κι όχι ή έλευθερία. Στην έλληνική ζωή ή σχέση είναι αγαπητική. Στη Δύση οι διαπροσωπικές

σχέσεις άκόμα και τών μη άλλοτριωμένων είναι άπρόσωπες. Στά καθ' ημάς είναι διαφορετικές κι αυτό είναι πολύ σημαντικό. Έχει ριζωθεί στην καθημερινή μας βίωση. Αυτό λοιπόν που σάς είπαν για τό πρόσωπο άναιρείται απ' αυτό που οι ίδιοι πιστεύουν για τό πρόσωπο. Δηλαδή απ' τη στιγμή που τό πρόσωπο είναι ή βάση του ανθρώπου για τόν ορθόδοξο, είναι κάτι σέ σχέση μέ τους άλλους, είναι ένα κοινωνικό ζώο. Είναι κοινωνική πραγματικότητα. Άπλως λοιπόν αυτοί είναι οι συντηρητικοί της άποψης της ορθοδοξίας και άρνούνται νά δούν ενώ απ' την άλλη μεριά υπάρχει τεράστιο αίτημα της νεορθόδοξης τάσης νά επαναστατικοποιηθεί.

Από που υπάρχει τό αίτημα αυτό;

Απ' τά παιδιά. Είναι πολύς κόσμος αλλά μάς βαραίνει στό κίνημα αυτό που κληρονομήσαμε απ' τόν κατά Δύση άθεισμό που γέννησε σέ αντιπαράθεση μέ την εκεί εκκλησία ένα μεγάλο μέρος του κινήματος.

Υπάρχει και ή κακή έμπειρία της Ρωσικής Εκκλησίας που είχε πάρει τό μέρος του κατεστημένου αν και από τό 45 και μετά ιδίως είναι πλέον σέ πλήρη άνοχή.

Στην Ελλάδα αυτό ξεκίνησε θά λέγα από μέν τους θεολόγους σάν αντίδραση στην «έκδυτικισμένη» ορθοδοξία της «Ζωής» του «Σωτήρα» κι όλων αυτών τών πουργανικών οργανώσεων. Ξεκίνησε είκοσι χρόνια πρίν μέ κύριο έκφραστή διανοούμενο τόν Χρήστο Γιανναρά. Νά διαβάσετε μερικά βιβλία του. Είναι πολύ σημαντικά. Μετά από αυτό άρχισε νά εμφανίζεται στόν άριστερό χώρο μέ πολλές τάσεις όμως όπως αυτή του Στέλιου Ράμφου που είναι πολύ συντηρητική, άλλο αν παλιά ήταν άριστερός. Τότε λοιπόν ξεκίνησα κι εγώ γύρω στό 72-73.

Είχες πρωτοπάει όμως τό '67 στό "Άγ. Όρος.

Ναι αλλά ή βασική μου σχέση άρχισε τό '72. Μαζί μέ τόν Κωστή τόν Ζουράρι, αν και από διαφορετικούς χώρους είδαμε την αναγκαιότητα της προσέγγισης-γνωριμίας μέ την Ορθοδοξία, κι ότι αυτό ενδιαφέρει, πρέπει νά ενδιαφέρει πολύ, τό προοδευτικό κίνημα στόν τόπο μας. Άρχισα λοιπόν μαζί μία προσπάθεια διαλόγου μέ πρώτη εμφάνιση στη Νομική Άθηνών όπου μαζεύτηκε πολύς κόσμος (2.000 άτομα) και είχε κατέβει και ό πρύτανης της Θεολογικής Βελιγρადίου, ό Ράντοβιτς, που ένθουσιάστηκε και μάς κάλεσε στό Βελιγράδι. Θά πάμε λοιπόν εκεί άφου περάσουμε απ' την ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης και μέ τελικό στόχο την Ακαδημία της Μόσχας.

Στό ρεύμα αυτό υπάρχουν κι άλλες τάσεις εκτός από τη δική μας, των κομμουνιστών δηλαδή, και τοί Ράμφου. Μόνο στο Άγ. Όρος υπάρχουν 7 ή 8 ομάδες. Είναι οι νεοορθόδοξοι διανοούμενοι της μονής Σταυρονικήτα. Υπάρχει ένα λαϊκιστικό κίνημα που είναι με τη «ΖΩΗ» κι έχουν καταλάβει 4-5 μονές, υπάρχουν απ'τοί της Έσφιγγένου που είναι πολύ συντηρητικοί και μετά κάποιοι που είναι πολύ συμπαθείς και δέ ζουν σ'ε μονή αλλά σ'ε σκήτες κι είναι ενδιαφέροντες και ιδιόρρυθμοι άνθρωποι.

Τό ίδιο ισχύει και σ'όν προοδευτικό χώρο. Είναι ή ομάδα τοί βιβλιοπωλείου ΜΗΝΥΜΑ που βγάζουν τό «Σημάδι» και έχουν πολύ προχωρημένες απόψεις. Βεβαίως είναι ή ίδια σχέση που υπάρχει αν θέλετε μεταξύ Β' Πανελλαδικής και Έσωτερικού, και ανάμεσα σ'τά παιδιά αυτά και τόν μπάρμπα Νίκο Ψαρουδάκη. Είναι όμως συμπαθής ό Ψαρουδάκης, πολύ γραφικός.

Γραφικό δηλαδή είναι και τό Κ.Κ.Ε.Έσωτερικού;

(γελάει). Όχι δέ θά τό λεγα. Εγώ έφαγα σ'τά μούτρα τη διάσπαση και τη θεωρώ δυστυχία για τό Ελληνικό κίνημα. Στέρησε τό κίνημα από πολλούς διανοούμενους για μεγάλο διάστημα κι αυτό είναι δυστυχία. Εύχομαι κάποτε όλοι οι εκτός νά βρεθούν εντός. Αυτό που νομίζω όπως γιά τό Έσωτερικό χωρίς νά θέλω νά τό μειώσω είναι ότι πρέπει νά παραδεχτεί τό ότι δέν κατάφερε νά γίνει μαζικό κόμμα και νά λειτουργήσει σάν μιά σειρά από λέσχες (όπως αυτές που υπήρχαν στή Γαλλία) που νά κάνουν κριτική παρέμβαση και νά ασκούν κριτική. Αυτό θά ήταν πολύ χρήσιμο.

Μίλησέ μας για τό θέμα αναρχίας - ορθοδοξίας που άλλωστε ήταν και τό αντίκειμενο της όμιλίας στή Νομική και γίνεται και πολύ κουβέντα γι' αυτό στό Άγ. Όρος.

Βέβαια τόν Βασίλειο τόν κατηγορήσαν γι' αυτές του τίς τοποθετήσεις. Για μένα ή Όρθοδοξία αν είχε πολιτική ένταξη θά 'ταν αναρχική, έναντιόν των συστημάτων, του κατεστημένου και του καπιταλισμού. Τά άτομα από κεί και πέρα θ' αφήνονταν νά ακολουθούν μιά όπωσδήποτε επαναστατική διαδικασία. Αν ήμουν ορθόδοξος τούς μή επαναστάτες θά τούς θεωρούσα αιρετικούς.

Όλοι αυτοί έχουν μεταξύ τους διαφοροποιήσεις;

Πρόσωπα θά λεγα διαφορετικά. Αν πάρετε τά περιοδικά αυτών των παιδιών θά δείτε ότι είναι ένα αληθινό κόσμομα. Πρέπει νά γνωρίσετε τό νεοορθόδοξο φαινόμενο γιατί έχω την αίσθηση ότι θά απασχολήσει τό προοδευτικό κίνημα άρκετά μιά και έχει πάρει ήδη διεθνείς διαστάσεις (Μόσχα, Βελιγράδι κλπ). Είναι τεράστια υπόθεση.

Λέγαμε νά ρωτήσουμε και τόν Τσουκαλά πάνω σ' αυτό τό θέμα.

Έχει ήδη γράψει ένα κείμενακι, βριζει...

Υπάρχει και τό Κείμενο του Γιάννη Μηλιού για τόν Γιανναρά στίς «Θέσεις».

Και στό «Σχολιαστή» όμως έγραψε, νομίζω. Νά τόν δείτε τόν Γιανναρά. Είναι σημαντικός άνθρωπος και αν παλιά οι θέσεις του ήταν αντικομμουνιστικές, τώρα έχει προχωρήσει πολύ. Βλέπεις σ' αυτούς έδωσε ή ιστορία τό δικαίωμα νά διαμορφώσουν στό μυαλό τους ένα μοντέλο για τόν κομμουνισμό οίκονομιστικό και θετικιστικό και δέν μπορούν νά δούνε ότι ή επανάσταση είτε είναι καθολική είτε δέν είναι τίποτα, άσχετα αν έχει βραχυχρόνιες παραμορφώσεις. Αυτό δέν τό βλέπουν απ'τοί που προέρχονται από μη μαρξιστικό χώρο όπως δέν τό βλέπουν και οι φίλοι μας του ΠΑΣΟΚ.

Δηλαδή ό Γιανναράς, κατά τη γνώμη σου, είναι σ'όν προοδευτικό χώρο;

Ο Γιανναράς έχει προχωρήσει πολύ σ'ε σχέση μ' αυτό που έλεγε παλιά. Αν του βάλαμε ταπεινά πολιτική θάπανε κεντρώος ή μάλλον σήμερα ΚΟΔΗΣΟ. Όλοι όμως οι άλλοι απ'τοί θεολόγοι είναι πολύ προοδευτικοί. Από προχωρημένο ΠΑΣΟΚ μέχρι ΚΚΕ ακόμα και αριστεριότες.

Θεωρείς τόν έαυτό σου ένταξη στήν ορθοδοξία;

(γελάοντας). Έγω όχι βρέ παιδιά. Όχι μ' αυτή την έννοια που τ'ό λέτε, που τό λέει ό κόσμος δηλαδή. Αλλά βλέπω ότι υπάρχουν άνθρωποι παρόμοιους τοί διαλεκτικού ύλισμού και της Όρθοδοξίας κι αυτό θά μελετησώ τόν ημεσική χρόνο.

Μετέχεις στίς λειτουργίες του σώματος της Έκκλησίας;

Καμιά φορά, ναι, μιά και κάνω παρέα με χριστιανούς και γιά νά γνωρίσω κάτι πρέπει νά μπώ μέσα, κρατώντας βέβαια πάντοτε τό πρόσωπό μου. Όταν βρισκομαι μαζί τους υπάρχει μιά έννοια κοινωνίας, θά κάνει αυτός κάτι και πρέπει νά το συμμεριστώ κυρίως σάν γνωριμία, δηλαδή για μένα τό όλον σώμα μας. Είναι τό πριν σώμα από αυτό που είμαστε έμεις σήμερα, γιατί νά μήν τό γνωρίσω. Είναι τό ίδιο όπως όταν βλέπουμε σήμερα Τραγωδίες χωρίς όμως νά είμαστε είδωλολάτρες όπαδοί του Πανός. Δέν εξομολογούμαι (όπως αυτό γίνεται στήν καθολική εκκλησία) όταν μιλάω με τόν Γοντικακή. Τόν θεωρώ πολύ ενδιαφέροντα άνθρωπο που δέ γνωρίζει τό κίνημα και τη θεωρία του και μένει ακόμα σ' άλλη γλώσσα. Πρέπει όμως νά συμμεριστώ τη ματιά του και νά τόν γνωρίσω αν θέλω νά τόν αλλάξω. Δέν είναι εξομολόγηση νά πās νά μιλήσεις με κάποιον που μοιράζεται τό βασικό βίωμα που είναι τό έρωτικό με τόν όλο άλλο μαζί σου. Κι έχω μοιράζομαι με τόν Γοντικακή, είναι μιά έντατική, εύλικρινής περι των πάντων συννομία. Μήν παραβλέπουμε ότι κι έχω δέν έχω καμιά αι ταπάτη γι' αυτό -έπειδή ακριβώς αίτη η προ-

σπάθεια είναι πολύ σημαντική θά κατασκευαστεί. Ηδη έχουν πει για μας «Στό πύρ τό εξωτερο» ή στην καλύτερη περίπτωση θά μάς βγάλουν τρελούς όπως έχουν ήδη πει για μένα και τόν Ζουραρι ενώ στη χειρότερη θά μάς πούν ότι γίναμε χριστιανοί όπως ό Ικαρωντί (ο Ικαρωντί έγινε μοναχός στην Αθίπτο τέλειται). Είμαι διαλεκτικός ύλιστης αλλά μοιράζομαι αγαπητικά τα βιώματα των άλλων γιατί για νά τούς καταλάβω πρέπει νά συμμεριστώ μεγάλο μέρος της ζωής τους.

Δηλαδή πλησιάζεις θεωρητικά τήν ορθοδοξία;

Δέν κάνω τίποτα θεωρητικά, τό καινού βωματικό.

Θά σοθ πούμε κάτι λίγο αυθαίρετο αλλά έμεις βλέπουμε τη γενιά του 114 σάν γένια που της τύχανε πολλά και διασκαρπιστηκε σε πολλά σημεία. Σ' αυτή τη γενιά γεννήθηκε αυτός ό προβληματισμός ίσως από την πολλαπλή κρίση της άριστερας.

Πρέπει νά ξεχωρίσετε τους προοδευτικούς απ' τούς άλλους. Για παράδειγμα, ο Ράμφος κι έμεις είμαστε έντελώς άλλο «καλάδι». Πρέπει νά πιστοποιήσουμε ότι ή ζωή μας είναι μιά άναυρεση. Πρέπει νά φέρω με τόν πολιτικό λόγο στό σημείο που υπάρχει έρωτικός λόγος. Πιστεύω ότι ο έπστημονικός λόγος πρέπει νά γυρίσει πίσω απ' τόν Πλάτωνα, σ'εός προσωπικού, σ'εήν εποχή του Θουκυδιδου. Ο Θουκυδίδης γράφει έρωτικό λόγο. Αυτό είναι τό ζητούμενο.

Τί έχεις νά πεις για τόν τελευταίο δίσκο του Σαββόπουλου που μιλάει διαρκώς για Όρθοδοξία, Ελληνισμό, παράδοση, μοναχικό και μοναχικό Έλληνισμό;

Ο Σαββόπουλος έπηρεάζεται πραγματικά απ' τόν Ράμφο αλλά έλπίζω νά τόν κερδίσουμε έμεις. Τό μεγάλο μου όρεμα είναι νά φέρω σ' έπαφή τούς φίλους μου απ' τούς, τό Διονύση με τόν Μικροτάικο και νά σταματήσουν αυτή την έχθροτητα μιά και νομίζω ότι μετά τό Μίκη είναι οι δυό μεγαλύτεροι μουσικοί θά τούς φέρω σ' έπαφή σ'ε κάτι εκπομπές που θά κάνω στο Τρίτο πρόγραμμα καλώντας τους νά μιλήσουν. Πάντως ο Σαββόπουλος δέν έχει ξεπεράσει την επιρροή του Ράμφου.

Στίς συνεντεύξεις του λέει ότι ή Όρθοδοξία είναι Έλληνισμός.

Αίμιονο όχι. Όρθοδοξία κι Έλληνισμός δέν είναι τό ίδιο. Κομμάτι της Όρθοδοξίας είναι ο Έλληνισμός.

Κι ό Βασίλειος λέει ότι δέν υπάρχει παράδοση έξω από τήν Όρθοδοξία.

Ναι είναι λίγο σχέτες.

Ό πιο προωθημένος έθνικιστής είναι ό Ράμφος που λέει

ότι όλοι οι άλλοι Όρθόδοξοι είναι κάλικοι και μόνο στήν Ελλάδα είναι αληθινοί.

Αυτό είναι συνειδητή ανάγκωση και ό Διονύσης γιά ένα διάστημα από κεί ήταν έπηρεασμένος.

Και ή αντίθεση μαρξισμού-θεοσκείας; Η απώλεια αγωνιστών απ' τό κίνημα;

Η ορθοδοξία δέν είναι θεοσκεία. Εξάλλου ό μοναχισμός ποτέ δέ θέλησε νά γίνει μαζικό φαινόμενο. Αν είμαστε προοδευτικοί άνθρωποι πρέπει νά παραδεχτούμε ότι ο καθένας τη βρίσκει με τόν προσωπικό δικό του τρόπο. Για μένα σημασία έχει νά είναι αγαπητικός άνθρωπος. Βεβαίως θάταν κρίμα νά τα κάνουμε τόσο μωσκεμα που νά φεύγουν μαζες προοδευτικών για τό Άγιο Όρος. Αλλά τό νά πάνε μερικοί κι από χιλιοί νά γίνουν χιλιοί πεντακόσιοι δέν είναι φοβερό και εξάλλου δημιουργεί ένα πύρηνά παραγωγής σκέψης που όντας κοντά στήν παράδοση μπορεί νά συνεισφέρει στο διάλογο με πολύ γόνιμο τρόπο. Ο διάλογος και τα πολλά πρόσωπα είναι πάντα θετικός, πλούτος και κέρδος για τόν καθένα. Τώρα είναι μιά ιστορική στιγμή που επιτρέπει την πολυπροσωπία.

Μήπως έχουν φαινόμενα μεταφυσικής έπιρροής απ' την ορθοδοξία; Στά κείμενα του Ζουραρι π.χ. φαίνεται ό έπηρεασμός του ενώ αντίθετα ό Γοντικακής δέν έδειξε νά έχει έπηρεαστεί καθόλου απ' τό διαλεκτικό ύλισμο.

Νά δείτε τόν Νέλλα και τα παιδιά του Μηνιματος θά δείτε πόσο πολύ έχουν επηρεαστεί απ' τό δικό μας στενό χώρο. Για μένα εξάλλου ό πρώτος κίνδυνος για τό κίνημα είναι ο θετικισμός κι ο οικονομισμός και ότι βοηθάει τό κίνημα νά αποκτήσει την έρωτική πραγματικότητα του μέσα απ' τη γνωριμία με την έρωτική παράδοση δηλ. την Όρθοδοξία θά νά μακροχρόνιο κέρδος. Έγω απ' τόν δικό μου χώρο έχω ένα κίτρινο φως, δέν έχω ούτε κόκκινο ούτε πράσινο. Έγω θά φάω τις καρπαζιές αν τό πάω λάθος. Και στό φέο μου τόν Ζουραρι γκρινιάζω κάθε φορά νά κάνει μιά καθαρότερη όριοθέτηση που τό παιδί και θά την κάνει.

Έγραψε γι αυτόν ό Έλεφαντής σ'όν Πολιτή σχετικά πρόσφατα.

Υπερβολικό κείμενο. Ο Έλεφαντής είναι φίλος μου, καλό παιδί αλλά πολύ δογματικός. Υπάρχει ο κίνδυνος γιά όρισμένους από μās νά μήν όριοθετηθούμε επαρκώς, νά χάσουμε τό πρόσωπό μας. Πάντως έχω τα κείμενα που θά δημοσιεύσω, τα δούλεψω τώρα πολύ, έχω προχωρήσει και στή γνωριμία με τόν Heidegger, ενώ πριν έμενα σ'ε πιο στενή μαρξιστική πατερική προσέγγιση και νομίζω ότι πρέπει νά δώσετε διάσταση στο όλο θέμα και νά ξαναπάτε στο Άγ. Όρος, γιατί είναι πολύ σημαντικό

Λογοτεχνικό κουίζ

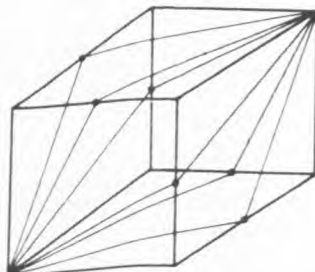
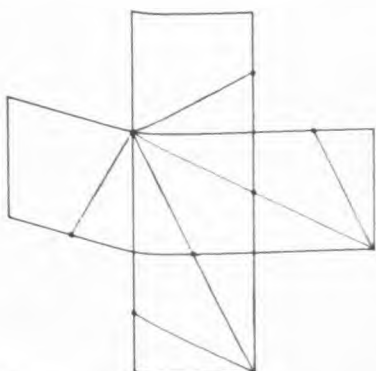
Παρά την «πανθομολογούμενη κρίση του βιβλίου», έχουμε θάσιμους λόγους να πιστεύουμε πως η λογοτεχνία τουλάχιστον κερδίζει συνεχώς νέους αναγνώστες στη χώρα μας. Ίκανοποιημένοι στα βαθιά πολιτιστικά πιστεύω μας, θέλουμε κι εμείς να συμβάλλουμε στην ενδυνάμωση αυτής της τάσης που διαφαίνεται. Προχωράμε έτσι τολμηρά στα παρθένα εδάφη του λογοτεχνικού κουίζ με μιάν ιδέα ενός μακρινού φίλου. Παρωδούμε έναν γνωστό συγγραφέα για τον οποίο σημαίνων λογοτεχνικός κριτικός έχει δηλώσει πως «άπαιτεί πολύπλευρη προσέγγιση για να γίνει κατανοητός... Όπως λένε κι οι Γάλλοι, η δόξα δεν κλέβεται, κατακτιέται με κάτι».

Χωρίς να ζητάμε να θρείτε με τί κατακτήθηκε η δόξα του άγνωστου λογοτέχνη, θέλουμε μόνο να μας χαρίσετε το όνομά του.

Δέ σās περιμένει ένα βιβλίο του, αλλά η δόξα της σωστής απάντησης. (Αφιερώνεται στα παιδιά που ήταν σέ κώμα και σιγά-σιγά ανανεώνουν τη βιβλιοθήκη τους. Άντε και εις άνωτέρα...)

ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΛΗΜΜΑ ΤΗΣ ΣΑΥΡΑΣ

Βρώμικο ταξίδι

Ο Τζίμ και η γυναίκα του με περίμεναν στο αεροδρόμιο. «Όπου να 'ρθουν οι άποσκευές» είπα, «μπορούμε να πιούμε κάνα ποτηράκι στο μπάρ. Η εκδήλωση αρχίζει έτσι κι αλλιώς μόλις σέ τρεις ώρες».

Πήγαμε στο μπάρ. Μετά από μιά ώρα είπε ο Τζίμ πως ήθελε να δει τί έγιναν οι βαλίτσες μου και μās άφησε. Έφυγε κι ο μπάρμαν για να κανονίσει καινούριο κρασί, μιάς και του άδειασαν τίς τελευταίες 27 μπουκάλες του. Ήμουνά μόνος τώρα με τη γυναίκα του Τζίμ. Νά μιά καλή εύκαιρία. Είχαμε μόλις τελειώσει τό γαμήσι, όταν μπήκε ο Τζίμ με τόν μπάρμαν. Τούς είχε βγει η Παναγία να κουβαλάνε τά κιβώτια με τό κρασί.

«Γιά λέγε, λοιπόν», είπε ο Τζίμ, ενώ ο μπάρμαν άνοιγε όλα τά μπουκάλια, «πώς τά πήγες τήν άλλη φορά στήν άνάγνωση που είχες στή Νέα Ύόρκη;»

«Καλούτσικα», είπα, «ο Τζών και η γυναίκα του μās περίμεναν στο αεροδρόμιο. Πήγαμε πρώτα στο μπάρ για ένα ποτηράκι. Τελικά έφυγαν ο Τζών με τόν μπάρμαν για να φέρουν κι άλλο κρασί. Ήταν μοναδική εύκαιρία. Μόλις που είχαμε τελειώσει τό γαμήσι με τη γυναίκα του Τζών, όταν έφτασαν πάλι ο Τζών και ο μπάρμαν. Δέν πρόφτασα βέβαια να κουμπώσω τά παντελόνια μου, πάντως σ' ένα τύπο με τη δική μου μάπα δέν είναι αυτό που χτυπάει στο μάτι».

Τιγκάραμε τό ταξί με μπουκάλες και πήγαμε για τήν εκδήλωση. Τό κοινό ήταν άναμμένο κι επιθετικό, τελικά όμως φιλιάρανε. Όσο περισσότερο ξερνούσα στή σκηνή τόσο περισσότερο τη βρίσκανε.

Μετά τήν άνάγνωση με πλησίασε μιά γυναίκα. Ήταν ψηλή κι αδύνατη και σεξουάλα. Είχε θαυμάσια πόδια, μπορούσα να τά διακρίνω παρά τήν παντελόνια της.

«Έλα σπίτι μου», είπε, «έχω 400 μπουκάλες κρασί στο ψυγείο. Γαμώτο σου, άγορασμένο έξαιρετικά για σένα».

Φτάνοντας σπίτι της διαπίστωσα πως είχε μόνο 300 μπουκάλια. Σκέφτηκα όμως, «σκατόφατσα, κάποτε παρακαλούσες για μιά γουλιά ξύδι». Κάθησα.

Όπως μου όμολόγησε, είχε πάει και στή Βοστώνη, στή διάλεξή μου. Ήθελε να τά μάθει όλα με τό νί και με τό σίγμα. «Έντάξει μωρό μου», είπα, «ο Φράνκ κι η γυναίκα του με περίμεναν στο αεροδρόμιο. Είχαμε λίγη ώρα και πήγαμε στο μπάρ. Μετά από μιάν ώρα ο Φράνκ κι ο μπάρμαν έφυγαν για να φέρουν κρασί. Ήταν μιά καλή εύκαιρία...»

Πολλοί άναγνώστες του «ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ» κατόνησαν σέ βάθος τό σύνθημα «για μιά καλύτερη ζωή τών σαμιαμιδιών», και άποφάνθηκαν ότι η συντομότερη άπόσταση που θα διανύσει τό σαμιαμίδι για να εξασφαλίσει μιά ζωή πιό άνετη είναι $\sqrt{5}$ αν α είναι τό μήκος της πλευράς του κυβικού δωματίου.

Λιγότεροι άναγνώστες όμως έδειξαν ότι ένα σαμιαμίδι που έχει βιώσει τήν τακτική τών έλιγμών κάτω από τήν άπειλή της έξόντωσης του από τίς σκούπες και τά κοντάρια τών νοικοκυραίων, ξέρεις πως έχει διαλέξει άνάμεσα σέ έξι ισοδύναμους συντομότερους δρόμους.

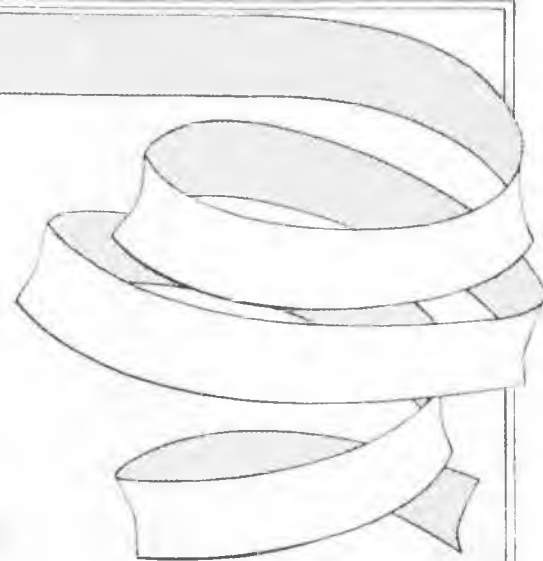
Καλούμε τούς άναγνώστες που έδωσαν τίς πληρέστερες άπαντήσεις:

1. Νίκο Παπαγεωργίου
2. Πέτρο Λινάρδο-Ρυλμόν
3. Σταύρο Λιβαδά,

νά επισκεφθούν τά γραφεία για να παραλάβουν τά δώρα- έκπληξεις.

Alfonsina y el Mar

στή Βενεζουέλα. Όμως ακόμα και στη διάσταση του πραγματικού ήταν ιδιαίτερα ελκυστική μιάς και τα ομορφα χαρακτηριστικά του προσώπου της συμβαδίζουν με τό καθαρό και λεβέντικο χαρακτήρα της.

Σέ μιά λεική πλατεία της διαδρομής μιά ζαρωμένη γριούλα πέρασε από τό τραπέζι μας. Πουλούσε χειρ-σάνθεμα. Μέ μιά πρόχειρη ζωγραφιά της έδειξα ότι ήθελα να τό προσφέρει σέ δύο κοπέλες στό γωνιακό τραπέζι. Μετά από λίγο, κοιτάζοντας την Aymara δίπλα μου αγοράσα και γι' ατήν ένα. Όπως θά καταλάβετε, μπροστά στους σαιφείς τρόπους της Aymara δέν μπορούσε κανείς παρά νά είναι επίσης σαιφής. Τό γεγονός αὐτό, ἡ ανάγκη δηλαδή γιά υιοθέτηση μιάς καθαρῆς καί σιγουρῆς συμπεριφορᾶς ἀπό μέρους μας, φαίνεται ὅτι σιμπίεσε κάπως καί τὰ τρία μέλη τοῦ αρσενικοῦ πληρώματος τῆς πρέσβει-νης Σιτροέν. Συγκεκριμένα, ὁ ἀγνω-στός μου μέχρι τότε Στιλιανός, ὁ-ποτε τήν ἐβλεπε, σφίριζε σάν νει-ρικό πουλάκι, φοροῦσε τό μπου-φάν του, κοιμῶνε ὅλα τὰ κοιμιά καί γινόταν ἀδιάπέραντος, μοι χρω-μένος καί σφιχτός. Ἐγώ ἤμουν καλός ἀκροατής καί ἰδιαίτερα ζε-στός μαζί της, τή χάιδευα ὅμως νοχελικά μόνο μέ τὰ μάτια. Ὁ οί-κοδεσπότης ὁδηγός μας τή διασκε-δάξε μέ τίς κοιβέντες τοῦ προσπα-θώντας ἐπιμελῶς νά κρατήσῃ εἰς τι-μόνι καί ἀπόσταση.

Στήν Πράγα ὅμως μιά κυβερνητι-κή συγκυρία φρόντισε νά μάς βάλει νά πάροῦμε θέσῃ Ἐπρεπε νά χω-ριστοῦμε καί οἱ τέσσερις σέ δύο δωμάτια δύο κρεβατιῶν. Ἐτσι κα-ποιος ἀπ' ὅλους μας θά κοιμότανε μέ τήν Aymara. Τό βράδι πρὶν φυ-γούμε γιά νά μεθύσουμε στά ποτά, τόν ἀέρα καί τὰ ἐμφυλῆ χρώματα τῆς πόλης, ἡ Aymara μέ ρώτησε πῶς θά κοιμηθοῦμε. Ἀν τῆς ἔλεγα μαζί μου ἔπρεπε νά φτάσω μέχρι τέλους. Νά κοιμήσω δηλαδή τήν Aymara στήν ἀγκαλιά μου γιά μιά ὁλοκληρῇ Ἀνατολική νύχτα. Ἀν τῆς ἔλεγα ὅτι θά κοιμηθεῖ μέ τόν ὁδηγό μας, παλιό μου φίλο καί συμ-μαθητή, θά φαινόταν σάν συμφω-νημένη πλεκτάνη, λές καί αὐτός δέν εἶχε στόμα, καί ὀφείλω νά ὁμολογή-σω ὅτι τήν ἀδεία του δέ θά τήν

εἶχα. Ἐτσι ἀπόμεινε ὁ Στιλιανός! Τόν μόνο πού μου ἐκμυστήρησε ὅτι τήν ἐκνεύριζε καί ὁ μόνος πού ἡ ἐπαφή μαζί της, ὑπερβολικά τόν τρομοκρατοῦσε. Ἡ Aymara νομίζε-ὅτι ἀστείονόμουν. Όμως σάν γυρί-σαμε στόν ξενώνα, χωριστήκαμε ὁ-πως τήν εἶχα διαβεβαιώσει. Μ' αὐ-τόν τόν τρόπο δέ διακινδυνεψα τήν ἐκτίμησή πού εἶχα ἀποκτήσῃ στά ματια της. Ἦταν ἓνα πρᾶγμα ἐξαλ-λου γιά τό ὅποιο δέ μιλῆσαμε ποτε.

Τώρα πού τό ταξίδι τελειώσε, θυ-μάμαι ἔντονα τὰ ματια της πρὶν χωριστοῦν οἱ δρόμοι μας. Κοιτῶ τότε καί τὰ δικά μου στόν διπλανό καθρέφτη καί αὐτά μου ῥιχνοῖν βλεμματα ἀνοστήρα.

Γιά τόν Στιλιανό δέν αἰσθάνομαι ἔνοχος. Μιά ζωή, Στιλιανού θελο-ντος, θά κοιμῶνε μέ ἐπιμέλεια τα καφε κοιμιά τοῦ μπουφάν τοῦ πανικοβλημένου. Ἐγώ, ἂν καί ἀπο-παλιά εἶχα συνειδητοποιήσει τι ση-μαίνει κοιμῖ καί ποτε τό χρησιμο-ποιοῦν, φαίνεται ὅτι στήν περιπτω-σῇ αὐτῇ μέ βόλεψε καί τό ξεχάσα. Κλειστήκα ἐκεῖ πού δέν ἤθελα. Γι αὐτό καί σκεφτήκα πῶς καί πρέπει νά κάνω μέ τό θέμα αὐτό. Τώρα ὅταν περπατῶ στό δρόμο, ἔχω στήν τσέπη μου ἓνα ψαλίδι ἀγορασμένο ἀπο τὰ παγκοσμίως γνωστά σ' ὅλους ψαλιδάδικα τῆς Βο-ημίας. Τα ψαλιδία αὐτά, ὅπως ἄλλω-στε λένε καί οἱ ἐγκριτοὶ τουριστικοὶ ὁδηγοί, εἶναι εἰδικῇ μένῃ στό ξηλω-μα ὁλων τῶν τιχόν ἀνοισίων προ-καλιμμάτων πού μπορεί νά κυ-ριεύουν τοῖς ἀνθρώπων. Ὅσοι δέν τὰ ξέρουν, παρὰ μόνο ἀντικρί-ζουν τὰ μπουφάν μετα τῇ Βοημικῇ ξηλωτικῇ δράσῃ τους, μένουν μέ ὀρθιές τίς τριχες τῆς κεφαλῆς τους.

Ἐγώ ὅμως, παρ' ὅλο πού δέν εἶ-μαι ἀναισθητός καί πρῆζονται συ-χνά οἱ ἀμυγδαλεῖς μου, γίνομαι σιγά-σιγά φίλος μέ τό σατανικό μου ἐρ-γαλεῖο.

Αποτέλεσμα: ἂν καί μερικές φο-ρές βρίσκομαι κρεβατωμένος μέ βε-ντούζες καί βιμπραμνισίνες, μπερῶ τώρα νά ἀπολαμβάνω ἀπεριστα-στος τίς κοιλότητες τῶν οὐρανίων τόξων πού σὶναπαντῶ.

FIN

Νώντας Παπαμιχαήλ
Ἄρης Σαπουνάκης

Το ουράνιο τοξο βγαίνει καί στε-φανώνει τόν οὐρανό. Καί πότε μου ῥχεται νά βγῶ νά τό θαυμάσω, νά μοιραστώ τή μεγαλοπρέπεια τοῦ οὐρανοῦ, ἐνῶ ἄλλοτε λέω ἄσε, τήν ξέρω τήν ἱστορία καί χώνομαι βαθύ-τερα στά χαρτιά μου. Καί, ὅταν μέν τὰ χαρτιά μου ἀξίζουν πραγματικά, θά συμφωνήσετε μαζί μου πῶς κα-λῶς πράττω. Τί γίνεται ὅμως ὅταν δέν τυχαίνει νά εἶναι παρά προκα-λύμματα, σαχλές μικροκαταστάσεις πού πίσω τους κρύβονται, μιά σειρά ἀπὸ μικρά καί ἀνοῦσια καφε κου-μπιά πού με κρατοῦν κλειστό;

Ἡ Aymara μου θυμίζει ἓνα κομ-μάτι πού παίζει ὁ Jorge Cardoso στήν κιθάρα καί ἔχει τίτλο «ἡ Ἀλ-φονσίνα καί ἡ Θάλασσα». Ἐνα κομμάτι μέ γνήσιο λατινοαμερικάνι-κο πάθος καί προσωπικότητα πού ὀρθώνεται παράξενα μέσα ἀπ' τὰ

τρέχοντα νερά τοῦ Μολδαβα τοῦ Σμέτανα. Ὁ παράξενος αὐτός σι-νεφμός ὀφείλεται δίχως ἄλλο στό γεγονός κάποιου ταξιδιοῦ μου μέ τήν Aymara ἀπὸ τῇ Σκωτία στήν Ἀθήνα μέ ἐνδιάμεσο σταθμό τήν κοικλίστικη πόλη τῆς Πράγας. Μιά ὁμορφὴ πόλη μέ παράξενους πορῶ-δεις πύργους καί ἀνθρωπόμορφα κουκλάκια στά μηχανικά ρολόγια τῶν κτιρίων.

Ἡ Aymara ἔχει κατασὰρ μαῦρα μαλλιά, ἔντονα σκοῦρα μάτια καί χρυσούς κρικοὺς σ' αὐτιά. Ἡ πα-τρίδα της βρίσκεται πολύ μακριά, στή Νότια Ἀμερική, στήν πατρίδα τῶν Charangos καί τῶν φλάουτων τοῦ Πανός, στήν πατρίδα τοῦ Anto-νιο Lauro. Ἐτσι ἡ γνωριμία μου μαζί της ἐπαιρνε μιά ὀνειρική διά-σταση, κάτι ἀπὸ φαντασιώσεις ἐνός ὑποθετικοῦ μαγευτικοῦ ταξιδιοῦ

ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ 30.4.81

ΕΣΠΑΣΕ
Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ
ΓΙΑ ΤΟ ΑΡΝΙ

σέ λιγότερο από 12 μήνες

ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ 30.4.83

ΜΩΡΑΪΤΗΣ:
Μην αγοράζετε
πάνω από 450 δρ

Αντρέας:
Οί 'Αμερικανοί

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 20.5.83

ΤΟ ΑΡΝΙ

Αντρέας:
Οί Άμερικανοί νά αναμετρήσουν **τίς εϋθύνες τους**

Καραμανλής:
Φεύγω τό '85

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 20.5.83

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 11

**Καραμανλής:
Φεύγω τό '85**

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 11.4.83

Ο λόγος
του κ. Καραμανλή
στή Βέρροια

“... Είναι η μεγαλύτερη υπηρεσία, την οποία
θα προσφέρете προς τὸ ἔθνος, νὰ μὴν
ψηφίσετε καθόλου... Ὁ καθένας ἔχει δικαίω-
μα νὰ βλάψει τὸν ἐαυτό του... Δέν ἔχει ὅμως
δικαίωμα νὰ βλάψῃ τὸν τόπον μέ τὴν ψήφον
του. Ἄν λοιπὸν δὲ θέλλῃς νὰ ψηφίσῃς τὴν ΕΡΕ
ἢ νὰ καταψηφίσῃς ἄλλο ὁποιοδήποτε κόμμα,
ἂς κλεισθῇ τὴν ἡμέρα τῆς ἐκλογῆς στὸ σπίτι
σου».

('Απόσπασμα από προεκλογικό λόγο του Κ. Καραμανλή σε συγκέντρωση της ΕΡΕ στη Βέροια στις 3.10.61)

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ 4.10.61

Λίγο πρό της επιθέσεως κατά της εφημερίδας «Μακεδονία». Ο κ. Καραμανλής ανταλλάσσει χειραψία με τὸ ηγετικὸ στελεχὲς τῆς ΕΚΟΦ. Ο Χαρ. Καρατζᾶς, στέλεχος τῆς ΕΚΟΦ, σφίγγει τὸ χερὶ τοῦ τ. πρωθυπουργοῦ (ἀρ. 1), ἐνῶ διπλὰ ἀναμένοντες σείρα οἱ Μανωλοπούλους, ἀρχηγὸς τῆς ΕΚΟΦ (ἀρ. 2), Φώτης Παπαγεωργίου (ἀρ. 3) καὶ Λουκάς Παπαγγελῆς (ἀρ. 4).

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1960

Ἐξοὶ ᾠῇ συνωπρωσῇ τῆς ἀντιστασιατικῆς Σουλ

1955-1960

[illegible][illegible]

"Εὐοχίας ἐνθρονίᾳ διὰ τὰ διδασκάλους
 πῶς δὲ πῶς ἐν τῇ λαλῶν ἐν τῇ λαλῶν
 ἄλλος διδασκάλους ἐν τῇ λαλῶν ἐν τῇ λαλῶν
 διὰ τὴν ἐν τῇ λαλῶν ἐν τῇ λαλῶν ἐν τῇ λαλῶν

ΣΑΦΕΙΣ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ Σ' ΟΣΟΥΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΝ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΛΙΜΑ

Η μοναξιά της νότας, ό Λιάνης, τά IN και τά OUT

«Πώς καταποντίστηκε άργά-άργά μαζί με τούς άρχικαπετάνιους του τό μεγάλο καράβι του τραγουδιού μας...» αναρωτιέται σέ άρθρο του στά ΝΕΑ 15/7 ό Γιώργος Λιάνης και έκφράζει τή θλίψη του πού τόληψαν νά βάλουνε «τόν άρχιγύφτο 'Αγγελόπουλο» στόν ιερό χώρο του Λυκαβηττού.

Πειρώχτηκε ό άσπιλος δημοσιογράφος πού τραγούδησε γύφτος στό Λυκαβηττό μπροστά στό άθηναικό κοινό. Μά πώς είναι δυνατόν ό λάτρης του άσθεντικού και περιθωριακού ρεμπέτικου νά ένοχλείται από στοιχεία καταγωγής ενός καλλιτέχνη πού άν και πολύ θλιβερός και άνόητος έν τούτοις άδιάφορο παραμένει τό γεγονός ότι τυχαίνει νά 'ναι γύφτος.

Δέ μάς πείθει έξάλλου ό Γ.Λ. ότι εκεί στά ΔΕΙΛΙΝΑ και στή ΦΑΝΤΑΣΙΑ (πού συχνά τριγυρίζει) ή στά αντίστοιχα τής συμπρωτεύουσας (πού άκόμα συχνότερα τριγυρίζει), θά 'θελε ν' άκούει τό ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ ή νά πετάει γαρδένιες στό ΜΕΓΑΛΟ ΕΡΩΤΙΚΟ.

Κι άν προσπαθεί φιλότιμα νά κριτικάρει τό φαινόμενο των κομπανιών, του χριστιανο-Σαββόπουλου και του Σαλαμπάση καλό θά ήταν νά μήν επικαλείται σάν αντίθετο τούς μεγάλους μας συνθέτες μιά και ό μέν Μίκης δέν προφταίνει νά γράφει τροπάριο, ό Λεοντής καθάρισε μέ τό Ρίτσο τόσα φασολάκια πού πονοκοιλιάσαμε όλοι, ό Μούσης παρατηρεί νά τόν σαρώνουν

τά ΖΙΝΚ-ΖΙΝΚ των μυδραλλίων και ό Μάνος μιά ζωή ήταν και θά παραμένει δικό του καπέλο.

Ένοχλείται, και δικαίως, ό Γ.Λ. μέ τό τραγούδι «νά πεθάνουν οι γυναίκες» αλλά ξεχνάει ότι άλλοι είναι οι πρώτοι διδάξαντες πού γυρεύουν νά κρατικοποιηθεί και ή φωνή τους και πού μ'αυτή τήν έξαισία φωνή πολλάκις άφόρισαν τίσ συφοριασμένες τίσ γυναίκες. Μαθαίνουμε όμως στό άρθρο αυτό ότι έχει πικραθεί και ό Λευτέρης Παπαδόπουλος και σχεδόν σταμάτησε νά γράφει. Μεγάλη άπώλεια. Λίγες «φλούδες μανταρίνι στά μάτια» λιγότερες είναι μάλλον θετικό βήμα στήν Έλληνική μουσική. Για ν' άφήσουμε τόν αντίδραστικό άρθρογράφο Καλαμίτση πού μάς έχει πρήξει τά ΟΥΜΠΙΑΑΑ και τώρα ένοχλήθηκε άπ' τά πολιτικά φεστιβάλ πού χαλάνε τή μουσική παράδοση. "Αν είναι ποτέ δυνατόν νά μιλάει αυτός ό κύριος στό όνομα τής ποιότητας.

Καλές λοιπόν οι προθέσεις του Γ.Λ. και δίκαια ή άγωνία του για τήν κατάντια τής μουσικής αλλά δυστυχώς επικαλέστηκε για νά δικαιώσει τήν άποψη του τούς πρώτους διδάξαντες του μουσικού αίσχους, γι' αυτό και δέ μάς έπεισε.

«Τό μικρό λοιπόν πλατανόφυλλο πού είναι ριγμένο στή Μεσόγειο» έχοντας άτυχήσει μουσικά τά τελευταία χρόνια όταν άκόμα κι ό Σαββόπουλος τό 'στριψε ή του 'στριψε, καλά θά κάνει ν' άκούσει λίγη καλή ξένη μουσική για νά ξεκουράσει τ'αυτί του. Τουλάχιστον μέχρις ότου ό κυκλωτικός χορός του Μίκη μέ τούς παπάδες και τό Διονύση και τόν Παπαδόπουλο και τίς κομπανίες, τόν 'Αγγελόπουλο και τό Σαλαμπάση σφίξει τόσο πολύ, πού ν' άφήσει χώρο και για τίποτα αξιόλογο πού ίσως και τώρα ύπάρχει αλλά δέν μπορεί ν' άκουστεί.

Α.Θ.

Έθνική Ελλάδας γειά σου!

«Στήν Άθήνα λοιπόν, στήν πρωτεύουσα του κόσμου, στό Λυκαβηττό, ν' άκούς Μανώλη 'Αγγελόπουλο... Τί ώραίο πράγμα»...!!! είπε ό κομπέρ τής βραδιάς. Και συνέχισε μέ τήν άνετη δυσλεξία του. «Έθνική Ελλάδας γειά σου. "Αν κάποτε γίνει ή Έθνική του λαϊκού τραγουδιού τότε ό Μανώλης 'Αγγελόπουλος είναι σέντερ-φόρ της. Κόπιασε Μανώλη...»

Καλοκαίρι του '83, στίς «λαϊκές» συναυλίες του Λυκαβηττού. Και τί δέ θά δούμε... Και τί δέ θά άκούσουμε... "Ολοι μαζί... Ό Μανώλης, ή Κωνσταντίνα, ό Σαμφών, ή Χαρούλα, ή Πίτσα, οι κομπανίες, τά δημοτικά, ό Μητροπάνος, ή Βιτάλη και άλλοι πολλοί... Και βέβαια πρίν και μετά άπ' όλα αυτά τό ΝΤΕΦΙ, τό μουσικό περιοδικό, ό διοργανωτής, ό έγκέφαλος. "Αν τυχόν σκεφτήκατε ότι ύπάρχει... ίσως μιά... μικρή άνομοιογένεια σ' όλα αυτά, ή άν σās περάσει από τό μυαλό τί σχέση μπορεί νά έχουν ό Σαμφών μέ τή Χαρούλα, ή Χαρούλα μέ τήν Κωνσταντίνα, και ή Κωνσταντίνα μέ τήν "Οπισθοδρομική κομπανία... "Εχετε κάνει μεγάλο λάθος! "Ηταν μάλλον παράλειψη ή άδυναμία του κομπέρ τής βραδιάς, νά μάς πει και δυό κουβέντες για τή «φιλοσοφική ιδέα» για τόν «μοναχικό και μοναδικό Έλληνισμό πού αντίστέκεται και επιμένει» πού ήταν και ή ένοποιητική βάση των έξωτερικά αντιφατικών παρουσιών. Στίς βραδιές λοιπόν του Λυκαβηττού κυριάρχησε ό «Έλληνισμός». Συστατικά του στοιχεία, όμοιούσια και άδιαίρετα, ή παράδοση και ή Όρθοδοξία. Βέβαια, όσο και άν ύπήρξε ή σημειολογική παρουσία του Διονύση Σαββόπουλου ήταν άπουσα ή Όρθοδοξία. Και πρέπει νά όμολογήσουμε ότι ό κομπέρ άπέφυγε λεκτικές άκρότητες του τύπου «'Αδέλφια χριστιανοί... γειά σας...» "Ηταν όμως

παρούσα ή παράδοση μέ τόν Σαμφών, τά ρεμπέτικα και τά δημοτικά τραγούδια.

Ό Δ. Σαββόπουλος παρότι στήγούσια συμφωνεί μέ τούς διοργανωτές των συναυλιών: «Μάλιστα! Αυτό πού παίζεται στά λαϊκά κέντρα αυτό πού άκούμε στά μπουζούκια τέλος πάντων είναι λαϊκό τραγούδι» (ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 3/6). Τούς επιπλήττει...

«Πιστεύω ότι οι οργανωτές είχαν κατ' άρχήν καλές προθέσεις. Θέλαν πραγματικά νά ικανοποιήσουν τήν άνάγκη αυτού του κόσμου για τό λαϊκό τραγούδι. Τό θέμα, όμως ξεπερνά τίσ δυνατότητές τους. Είναι έντελώς άπροετοιμαστοί γι' αυτό. Και (καθώς δέν μπορούν νά βοηθηθούν από τούς καλλιτέχνες, οι όποιοι επίσης τά 'χουν χαμένα μπροστά σ' αυτή τήν περίπτωση) αυτοσχεδιάζουν και αυτή τήν καινούρια άνάγκη του κόσμου, τήν παραμορφώνουν, τήν άποδυναμώνουν ή τήν εκμεταλλεύονται.

» Ό 'Αγγελόπουλος ήταν ολότελα άσημαντος. Διότι δέν άρκει τό λαϊκό είδος. Χρειάζεται και προσωπικότητα, ιδίως όταν πρόκειται για συναυλία. Δίπλα του ήταν μιά κυρία μέ φουφούλες, λευκή και ξανδιά, τό πιο συμπαθητικό στοιχείο, διότι άποτελούσε «τό όνειρο του γύφτου». Ό κόσμος προσπάθησε νά κρατηθεί ζωντανός. Βλέποντας, όμως, ότι ύπ' αυτές τίσ συνθήκες δέν μπορούσε νά διατηρήσει τή διασκέδασή του σέ κάποιο βαθύτερο επίπεδο, άρχισε νά τό ρίχνει στις γραφικότητες ή, άπλά, νά άποχωρεί. Από τή μέση τής συναυλίας και μετά ή άποχώρηση γενικεύτηκε»

Διονύση νομίζουμε επιπλήττονται άδικα τά παιδιά. Είναι άλήθεια ότι έγιναν λάθη... Άλλά και έσύ άν έκανες μιά βόλτα στήν έθνική και παραλιακή λεωφόρο δέ θά εύρισκες τίποτα καλύτερο...

Π.Π.

Μαρξισμός και Αστυνομία

Στίς τελευταίες συναυλίες του Λυκαβηττού δέν έλειψαν και οι πρωτότυπες αναλύσεις! Σ' ένα κενό του προγράμματος πήρε τό μικρόφωνο στά χέρια του ό Σ. Έλληνιάδης. «Λοιπόν, λέω νά πούμε και στούς άστυφύλακες νά έρθουν μέσα νά διασκεδάσουν και αυτοί μαζί μας...» Ου... Ου... Ου... «Μή φωνάζετε, οι άστυφύλακες είπαμε, όχι οι βαθμοφόροι!»

Πολλοί «κουφάθηκαν». Έμεις τό θεωρήσαμε σάν συμβολική συμμετοχή των διοργανωτών στίς έπετειούς για τά 100 χρόνια από τό θάνατο του Μάρξ και τά 150 χρόνια τής Έλληνικής Χωροφυλάκης.

Π.Π.

Κ.Π. Καβάφης

50 χρόνια αργότερα στό Συμπόσιο τῶν Πατρῶν καί στά περιοδικά

τοῦ Νάνου Βαλαωρίτη

Ο ΗΛΙΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΟΣ

Τὴν κάμαρην αὐτή, πόσο καλά τὴν ξέρω.
Τώρα νοικιάζονται κι αὐτὴ κ' ἡ πλαγινὴ
γιὰ ἐμπορικὰ γραφεῖα. Ὅλο τὸ σπῖτι ἐγινε
γραφεῖα μεσιτῶν, κ' ἐμπόρων, κ' Ἐταιρεῖες.

Ἄ ἡ κάμαρὴ αὐτὴ, τί γνώριμὴ πού εἶναι.

Κοντὰ στὴν πόρτα ἐδῶ ἦταν ὁ καναπὲς,
κ' ἐμπρὸς τοῦ ἑνα τουρκικὸ χαλί·
σιμὰ τὸ ράφι μὲ δυὸ θάζα κίτρινα.
Δεξιὰ ὄχι, ἀντικρὺ, ἑνα ντολάπι μὲ καθρέπτη.
Στὴ μέση τὸ τραπέζι ὅπου ἐγραφε·
κ' ἡ τρεῖς μεγάλες ψάδινες καρέγλες.
Πλαῖ στο παράθυρο ἦταν τὸ κρεθβάτι
πού ἀγαπηθήκαμε τόσες φορές.

Θά βρίσκονται ἀκόμῃ τὸ καυμένα πουθενά.

Πλαῖ στο παράθυρο ἦταν τὸ κρεθβάτι·
ὁ ἥλιος τοῦ ἀπογεύματος τῶφθανε ὥς τὰ μισά.

... Ἀπόγευμα ἡ ὥρα τέσσερες, εἶχαμε χωρισθεῖ
γιὰ μιὰ ἐβδομάδα μόνο... Ἀλλοίμονον.
ἡ ἐβδομάς ἐκείνη ἐγινε παντοτινὴ.

1919

50 χρόνια αργότερα ὁ Καβάφης σηκώνει ἀκόμα πάθη καὶ θά τὰ σηκώνει ὅσο δὲ θά 'χει βρεθεῖ μιὰ ὀπὴ - μιὰ πρόσβαση στο ἐρμητικὰ κλειστὸ ἔργο του - ποὺ θαρρεῖς θά 'στεκε ἐταί ἀνάλαχτο κι ἂν χανόταν ὁ κόσμος γύρω του - σὲ μιὰ αὐτάρκεια ἐξοργιστικὴ. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀξιο ἀπορίας ὅτι προσπαθοῦμε νὰ τὸ βιάσουμε αὐτὸ τὸ ἔργο πάνω ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα γιὰ νὰ τοῦ ἀποσπάσουμε τὸ μυστικὸ του, ἐδῶ καὶ 90 σχεδὸν χρόνια, χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα.

Τόσο πολυσχιδὲς καὶ πολὺπλευρο -ἐκπλήσσει μὲ τὴ συνεκτικότητά του.

Τόσο πλούσιο -ἐκπλήσσει μὲ τὴ φτώχεια τῶν μέσων του- μὲ τὸ περιορισμένο τόσο τῶν εἰκόνων ὅσο καὶ τοῦ λεξιλογίου. Τόσο ὁρατὸ καὶ κατανοητὸ ἐκπλήσσει μὲ τὸ παράξενο καὶ ἰδιότυπο ὕφος του, ποὺ 'χει γίνεи ἀντικείμενο τόσων μιμήσεων, παρωδιῶν καί... «διορθώσεων!!» Τόσο φορμαλιστικὸ ἐκπλήσσει μὲ τὸν ρεαλισμὸ του. Τόσο «Παρνασσικὸ» ἐκπλήσσει μὲ τὴν πρώτη χρησιμοποίησιν κοινῶν λέξεων καθημερινῆς χρήσης. Τόσο Συμβολικὸ -ἐκπλήσσει μὲ τὴν πεζὴ ἀφηγηματικὴ, τὴν παραστατικὴ τοῦ ὕφους τῆς τελευταίας περιόδου. Τόσο θρυμματισμένο καὶ ἀποσπασματικὸ -ἐκπλήσσει μὲ τὴ συνοχὴ καὶ τὴν ὑπόγεια συγκοινωνία τῶν θεμάτων καὶ προσώπων: τόσο ἀντι-λυρικό καὶ ἀντι-μεταφορικό, ἐκπλήσσει μὲ τὸν ἔντονο λυρισμὸ πού ἀναδίδει. Τόσο εὐπρόσιτο φαινομενικά -ἐκπλήσσει ἅμα καταπιαστοῦμε μὲ αὐτό, μὲ τὸ ἐρμητικὸ κλεισίμὸ του.

Ἡ δυσκολία πρόσβασης φάνηκε καθαρὰ στο Συμπόσιο τῶν Πατρῶν, μὲ τὴν εἰσήγησιν τῆς Μαντῶς Ἀραβαντινοῦ «Γιὰ τὰ πολλαπλά ἐγὼ τοῦ ποιητῆ σ' ἑνα συγκεκριμένο ποίημα».

Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι ἡ εἰσήγησίν της μᾶς εἰσήγαγε σ' ἑναν λαβύρινθο. Χαρακτηριστικὰ ἀπροσδόκητη ἡ συσχέτιση μὲ τὸν Μαρινέττι ἀπὸ τὴν Ρενάτα Λαβανίνι -καὶ πιὸ ἀναμενόμενη- ἡ συσχέτιση μὲ τὸν «Παρνασσισμό» τῆς Πολίτη-Μαρμαρινοῦ πού ὁμολογεῖ κι ἡ ἴδια ὅτι παρόλα αὐτὰ ὁ Καβάφης δὲν εἶναι «Παρνασσικός» ποιητὴς.

Ποῦ ὀφείλεται αὐτὸ τὸ ἀπρόσιτο τοῦ Καβαφικοῦ ἔργου; Ἴσως στὴ μεγαλόπρεπὴ του ἀποξένωση ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ τελικὰ τὴν ἱστορία τὴν ἴδια, καὶ τὸν ἐρωτισμὸ, πού τόσο τὸν πραγματεύεται. Τὸ ἔργο τοῦ Καβάφη, εἶναι στὸν τρόπο πού χειρίζεται τὸ ὕλικό του, καθαρὰ μοναδικὸ καὶ ἀπροσδόκητο. Τὸ καβαφικὸ ἔργο εἶναι ἑνα τέλειο ἀντικείμενο: (object). Ἡ ἀντικειμενικότητά του συνίσταται ὄχι στὴν αἰσθητικὴ, φιλοσοφικὴ ἢ ἄλλῃ τελειότητά του, ἀλλὰ στὸ ὅτι εἶναι ἑνα πάντοτε ἀναγνωρίσιμο λεκτικὸ ἀντικείμενο -μιὰ ὑπογραφή. Τὸ μυστήριό αὐτῆς τῆς ἀντικειμενικότητας (ὄχι τοῦ ρεαλισμοῦ του, ἀλλὰ τῆς ὑπαρξῆς του στὸν ἀντικειμενικὸ κόσμο σάν ἑνα ἄλλο ἀντικείμενο, καὶ μάλιστα ἑνα ἀντικείμενο) δὲ λύνεται μὲ κανένα τρόπο ἀπὸ τὴν παραδοσιακὴ κριτικὴ πού προσπαθῆσε καὶ προσπαθεῖ μὲ ἀπαριθμήσεις, ταξινομήσεις, πηγές καὶ διαφορὲς ἐρμηνεῖες ψυχολογικές, κοινωνικές, φιλοσοφικές, αἰσθητικές -νὰ λύσει τὸ πρόβλημα τῆς ἰδιοτυπίας του- καὶ τῆς τρομερῆς γοητείας πού ἀσκεῖ ἐπάνω μας.

Βασικά ἡ σύγχυση προέρχεται ἀπὸ τὴν ταύτιση τοῦ προσώπου μὲ τὸ ἔργο -ὄχι ὅτι δὲν ἔχει σχέση- ἀλλὰ μεθοδολογικά δὲ συνεχέονται καθόλου. Ὁ Καβάφης καταναλίσκεται στο ἔργο του ὡς ὕλικό καὶ οἱ διαφορὲς ἰδεάσεις πού περιέχει ἔχουν τὸ χαρακτὴρ «τεχνάσματος» μὲ τὴν ἔννοια πού χρησιμοποιοῦν τὸν ὄρο οἱ ρώσοι φορμαλιστές (ἀγγλικά device ἢ γαλλικά procédé). Δηλαδή οἱ δυνάδες, χριστιανός/εἰδωλολάτρης, ὁμοφυλόφιλος/ἐτεροφυλόφιλος (ὑπονοηματικά), ἱστορικός/σύγχρονος, κυνικός/πιστός, διεφθαρμένος/ἠθικός, νηφάλιος/ἀπατημένος, ρεαλιστής/φορμαλιστής, καθαρευουσιάνος/δημοτικιστής, ἀδύνατος/δυνατός, εἶτε μαζὶ μὲ πάμπολλες ἄλλες δυνάδες, *τεχνάσματα τῆς ποιητικῆς του*, πού δὲν πρέπει νὰ τὰ πάρουμε κυριολεκτικὰ, βιογραφικὰ, ἀλλὰ ὡς μέρος τῆς οἰκοδομητικῆς τοῦ γραφέα -ποιητῆ- πού χρησιμεύουν γιὰ νὰ στήσουν τίς ἀντιθέσεις πού θά παράγουν τὸ κείμενό του, τὸ ποίημα - ἀντι-κείμενο. Εἶναι μάταιο νὰ ψάξουμε στὴ βιογραφία του τὴ λύση τοῦ μυστικοῦ, ἡ στίς διαφορὲς ὀπτικές. Θά τὴ βροῦμε μᾶλλον στίς θεωρίες τοῦ Ροε ἢ τοῦ Baudelaire πού τίς ἐφαρμόζει πιστά: (μικρὸ ποίημα, δυνατός ἐντυπώσεις, μοντέρνα ζωὴ, ψυχολογία προσώπων, καθημερινὸς ἥρωισμός).

Ἐρχομαι τώρα στο θέμα τῆς ἐπιρροῆς τοῦ ἐπάνω στὴν ἐλληνικὴ ποίηση. Ὑπῆρξε μέγιστη καὶ ἀποφασιστικὴ. Δὲν ξέροντες τί θά 'ταν ἡ ἐλληνικὴ ποίηση χωρὶς τὸν Καβάφη. Ξέρουμε ὅμως ὅτι θά 'ταν διαφορετικὴ. Μόνον ἔργα ὅπως τοῦ Rimbaud ἢ τοῦ Kafka μποροῦν νὰ παραβληθοῦν σὲ αἰνιγματικὴ καὶ ἀνεξαρτησία ἀπὸ τὸ χρόνο καὶ τὸ περιβάλλον. Ἄς τὸ πάρουμε ἀπόφαση.

Ὁ Καβάφης, ὁ μεγάλος μοντερνιστής, δὲν εἶναι προϊόν τῆς ἐποχῆς του ἢ τῆς γεωγραφίας του, εἶναι τὸ προϊόν μιᾶς συνειδήσεως τῆς τέχνης του, κυρίως, πράγμα πού δὲν μπορεῖ νὰ λεχτεῖ π.χ. γιὰ τὸν Παλαμά καὶ γι' ἄλλους. Πάει ἀντίθετα μὲ τὸν καιρὸ του, ἀλλὰ καὶ τελικὰ τὸν καθορίζει γιατί ἀναπληρώνει μιὰ ἀνάγκη του - τὴν ἀνάγκη νὰ ὑπάρξει ἑνα νεο-ἐλληνικὸ ἔργο ἀνεξάρτητο ἀπὸ τόπο καὶ χρόνο, πού νὰ στέκεται ἔξω ἀπὸ τὸ περιβάλλον του... καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο νὰ γίνεи «μοντέρνος». Ἐνα ἔργο πού νὰ μὴ στηρίζεται πουθενά, οὔτε σὲ ἔθνικες διεκδικήσεις, οὔτε σὲ ἐπιμέρους καταστάσεις (περιγραφικότητα, ἠθογραφία, φολκλόρ).

Ἡ εἰσήγησιν τοῦ Γιάννη Δάλλα ἀσχολεῖται πολὺ σωστὰ μὲ τὸ παραμελημένο θέμα τῆς ἐπίδρασης τοῦ Καβάφη στοὺς νεώτερους του. Εἶναι τόσο βαθιὰ καὶ περίπλοκη αὐτὴ ἡ ἐπίδραση πού σχεδὸν δὲ φαίνεται. Καὶ πολὺ σωστὰ τὴν ἐπισημαίνει ὁ Δάλλας ἴσαμε ἐμᾶς τώρα ἐδῶ. Ὑπάρχει στοὺς Καρυωτικoὺς, στοὺς Ὑπερρεαλιστές, στοὺς μοντερνιστές (Σεφέρης, Ἀντωνίου, Δρίβα, Σαραντάρη), ὑπάρχει σὲ δεξιούς καὶ ἀριστερούς στίς περιόδους τοῦ '50, τοῦ '60, τοῦ '70 ἐξίσου φανερὴ καὶ ἀφανέρωτη. Ὑπάρχει στὴν εἰρωνεία τοῦ Ἑγγονοπουλικοῦ Ὑπερρεαλισμοῦ, στὴ θεατρικότητα καὶ τὴ διγλωσσία τοῦ Ἑμπερικού τῆς «Προσωπικῆς Μυθολογίας» ὑπάρχει ἑνα σύστημα ὁλόκληρο τοῦ «Ἄξιον ἔστί» τοῦ Ἑλύτη μὲ ὄχημα τὴν ὕμνογραφία καὶ τίς Διαθῆ-

κες, υπάρχει στον Μ. Σαχτούρη, Ε.Χ. Γονατά, τον Μ. Κατσαρό, στην Μαντώ Αραβαντινού γλωσσικά και ρητορικά, υπάρχει στους νέους ποιητές του '70, ίσως πιο δυνατά παρά ποτέ.

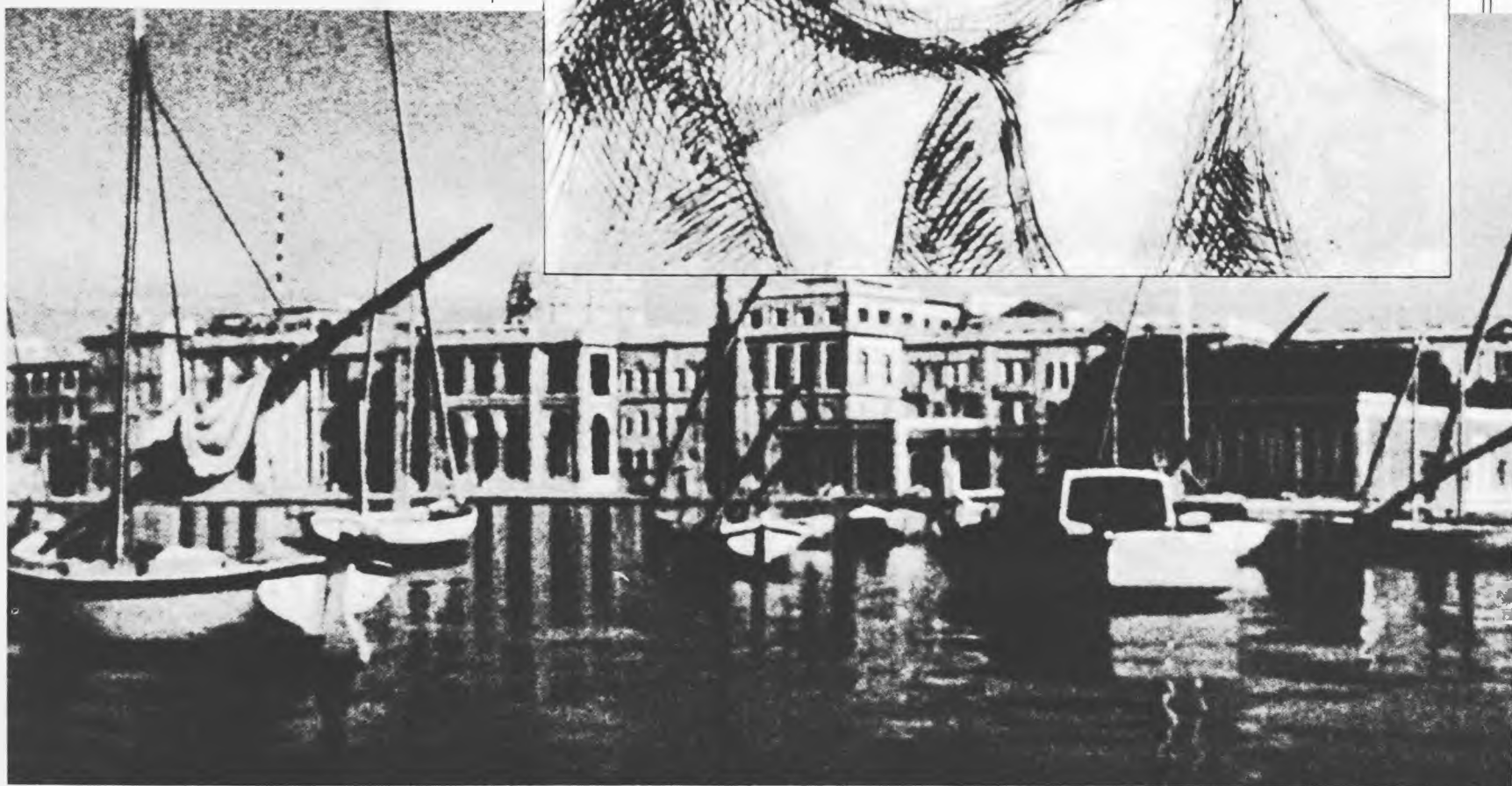
“Ας μην ξεχνάμε, ότι ο Καβάφης χρησιμοποίησε πρώτος όρισμένες λέξεις, πράγμα που μάς τό θυμίσε ή είσήγησε της Ρενάτας Λαβανίνι, λέξεις που έπισημαίνω κι εγώ -στό πνεύμα αυτό- κάμαρα, καφενείο, μαγαζί, ταμείον, έφημερίδα, ρούχα, πουκάμισο, γραβάτα, κολλάρο, υπηρέτης γραφείου μεσιτών, εταιρείες, έμποροι, καναπές, χαλί, βάζα, ράφι, λάμπα, ψάθινη καρέκλα, πολυέλαιος, κρεβάτι, τραπέζι (καταχρηστικά), ρουτίνα, καπηλειό, καπνοπωλείο, σπίτια, δρόμοι, τοίχοι, μπαλκόνι κλπ.

Τό λεξιλόγιο αυτό χρησιμοποιούν και οι φουτουριστές για πρώτη φορά σέ ποιήματα μέ σκοπό νά ξαφνιασούν τόν αναγνώστη άκροατή τους κατά τήν Λαβανίνι. Τό Καβαφικό έργο μέ τήν δισημία του γίνεται καθοριστικό για τό χώρο τής σύγχρονης μας ποιητικής εΐαισθησίας. Περνάει ως ποιητική συνείδηση κι όχι μόνο ως τρόπος γραφής ή ύφος. Περνάει σέ άκρως αντίθετους ιδεολογικά ποιητές όπως ο Κάλας (άριστέρος), ο Παπατσώνης (χριστιανός). Παιζει τό ρόλο που έπαιξαν ο Mallarmé κι ο Valery για τόν γαλλικό ντανταϊσμό και υπερρεαλισμό, και τόν στρουχτουραλισμό ακόμα.

Η παραδοσιακή κριτική, αν δέν εγκαταλείψει τις στενές έξωτερικές της μεθόδους, δέ θά οδηγήσει σέ μεγάλη νέα κατανόηση του Καβαφικού έργου. Ένας στείρος φιλολογισμός, ή ένας πολιτικοκοινωνικός ψυχολογισμός δέ θά μάς βγάλει πουθενά. Γι' αυτό χαιρετώ μέ ιδιαίτερη ίκανοποίηση τις προσφορές, στο «Χάρτη» 5/6, του Δημήτρη Δημητρούλη και του Βασίλη Λαμπρόπουλου που μεταχειρίζονται σύγχρονες προσβάσεις έπιτέλους.

“Ας ελπίσουμε ότι αυτή ή προσπάθεια θά συνεχιστεί και θά εΐδοκιμήσει. “Όσο για τό συμπόσιο, ήταν ένα βήμα μπρός, όσο κι ένα βήμα πίσω. Τουλάχιστον μάς έδωσε τήν αίσθηση τής παρουσίας ενός Καβάφη ακόμα άνέγνωρου που θά χρειαστεί πολύ δουλειά για νά φανεί. Αυτό και μόνο είναι κάτι, ένα όρόσημο για τό μέλλον.

15/7/83

SHOW BUSINESS

του Άρκια

Άρκιας

SHOW BUSINESS

του Άρκια

Άρκιας

SHOW BUSINESS

του Άρκα

SHOW BUSINESS

του Άρκα

Βαρᾶτε ΝΤΕΦΙτζήδες
κι ὅποιον πάρει ὁ Χάρος

Ἡ ἀλαζονεία ἐνός κρουστοῦ

Ορισμένες λέξεις ἀσκοῦν μιά μοναδική γοητεία πάνω στοὺς ἀνθρώπους.

Εἶναι μαγικές, λέξεις κλειδιά, ποὺ ἀνοίγουν τὴν πόρτα σὲ νέους, ποθητοὺς κόσμους.

Στὸ χώρο τῆς πολιτικῆς, γιὰ παράδειγμα, θυμηθεῖτε τὴν ἐπίδραση τῶν λέξεων «κόμμα», «κεντρικὴ ἐπιτροπὴ», ἢ «οἰκοδόμος», πάνω στὸ φοιτητόκοσμο μετὰ τὴ μεταπολίτευση!

Κάτι ἀνάλογο συμβαίνει στὸ μουσικὸ χώρο σήμερα. «Ἀνατολή, Ἑλλάδα μας, σκιλάδικο, Ὀμόνοια, Μανώλης Ἀγγελόπουλος», λέξεις ποὺ πρόσφατα ἐδείξαν τὰ κρυμμένα μυστικά τους στοὺς φίλους συνεργάτες τοῦ περιοδικοῦ «ΝΤΕΦΙ», καὶ τοὺς ὡδήγησαν «τυλιγμένους» σὰ μὲν ἄμφια ἐνὸς διακοῦ... νὰ τραγουδοῦν τὰ τραγούδια τοῦ... φωτός!!

Καὶ λέξεις ἀπαγορευμένες, ἀνιερές, διαβολικές...

«Δύση, κοιλτοῦρα, ἔντεχνος, κλασικὴ μουσικὴ, τζᾶς κλάμπ...» ποὺ ὑποδηλώνουν τὶς δυνάμεις τοῦ... σκότους!

Δυστυχῶς δὲν πρόκειται γιὰ παιγνίδια μὲ τὶς «λέξεις» ἀλλὰ γιὰ ἀντιλήψεις ποὺ μᾶς τριγυρίζουν καὶ μᾶς στριμώχνουν ἀπὸ παντοῦ...

Ἑλληνικὴ μουσικὴ...

Ἀς πιάσουμε τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἀρχή. «Ἡ μάχη αὐτὴ τῇ στιγμῇ εἶναι Ἑλληνικὸ Τραγούδι ἐνάντια στὸ βλακῶδες βιομηχανικὸ τραγούδι τῆς Δύσης!», γράφει ὁ Τ.Φ., ἀποψη ποὺ διαπνέει τὸ περιοδικό.

Ὅσον ἀφορᾷ τῇ θέσῃ αὐτὴ νομίζω ὅτι ἀκόμη καὶ οἱ τελευταῖοι ὁπαδοὶ τῆς -ἢ ΚΝΕ- τὴν ἔχουν ἐγκαταλείψει. Οἱ ἀλλεπάλληλες συναυλίες, τὰ συγκροτήματα καὶ οἱ κομπανιές, τὰ δεκάδες μπάρ ποὺ ἀνοίγουν μὲ ἑλληνικὴ μουσικὴ, δείχνουν ὅτι δὲν ὑπάρχει πρόβλημα ἐπιβίωσης τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς.

Τὸ πρόβλημα, πιστεύω, ὅτι βρίσκεται περισσότερο στὸ ἀναμάσημα παλιῶν μορφῶν, καὶ στὴ φτωχὴ παρουσία νέων προτάσεων γιὰ σύγχρονη μουσικὴ δημιουργία. Αὐτὸ τὸ ζήτημα βέβαια δὲν κλείνει σὲ δέκα γραμμές.

Ἀνόθευτη...

Ἀς μείνουμε στὸ τί ἐννοεῖ τὸ «ΝΤΕΦΙ», μὲ τὸν ὅρο «ἑλληνικὴ μουσικὴ». Κατ' ἀρχάς ἀπορρίπτει ὅτιδήποτε ἔχει διττικὴ ἐπίδραση καὶ φτάνει στὸ σημεῖο νὰ κατηγορεῖ τὸν

Θοδωράκη καὶ Χατζιδάκι ὅτι «χρησιμοποίησαν τὴν κλασικὴ λαϊκὴ μουσικὴ γιὰ νὰ τῆς φορέσουν κολάρο τόν... εὐρωπαϊσμό τους»!

Κάτω τὰ νοθευμένα προϊόντα!! Καὶ ὀλίγη Δύση ἐξαφανίζει τὴν ἐλληνικότητα!

...Ὀλίγον ἀποκλίνουσα!

Θὰ περίμενε κανεὶς βέβαια ὅτι οἱ λάτρεις τῆς καθαρότητος θὰ εἶχαν τὴν ἴδια εὐαισθησία καὶ ἀπέναντι στὴν Ἀνατολή. Ὅταν μάλιστα ὁ Τσιτσάνης ἔχει ἐπανειλημμένα πει ὅτι πάρα πολλὰ ἀπὸ τὰ «λαϊκά σουξε» ὄχι ἀπλῶς ἔχουν στοιχεῖα ἀλλὰ εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου κλεμμένα ἀπὸ τὴν... Ἰνδία!

Ἡ Ἀνατολὴ ὅμως ἀσκεῖ μαγικὴ ἐπιρροή στὸν Σ.Ε., ποὺ λύνει τὸ πρόβλημα μὲ τὴ μέθοδο τοῦ γορδιοῦ δεσμοῦ.

Ἀφοῦ δηλώσει ὅτι... «ἡ ἱστορία ἔχει ἀναμφισβήτητα κατατάξει τὸν μικρὸ ἑλληνικὸ χώρο στὸν εὐρύτερο ἀνατολικό», καταλήγει στὸ καταπληκτικό... «Διώχνοντας οὖς Τούρκους ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀντίθεση Δύσης-Ἀνατολῆς στὸν χώρο μας ταυτίζεται μὲ τὴν ἀντίθεση Δύσης Ἑλλάδας!» καὶ ἀναφέρεται στὴ σύγκρουση τῶν Δυτικῶν μὲ τοὺς Ἀ-

νατολικούς «εἴτε Τούρκους, ὅσο διαρκεῖ ἡ Τουρκοκρατία, εἴτε Ἑλληνες ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση καὶ μετὰ!»

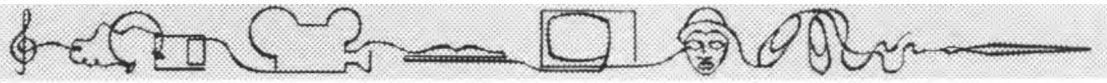
Πολιτιστικὴ ταυτότητα Ἑλλάδας-Τουρκίας, δηλαδή, ἀπέναντι στὸ... Δυτικὸ τέρας!

Δὲ χρειάζονται βέβαια τέτοιες θεωρητικὲς ἀνθαιρέσιες γιὰ νὰ καταλάβουμε ὅτι ὄχι μόνο δὲν ὑπάρχει πρόβλημα ἀλλὰ εἶναι θεμιτὴ ἡ πρόσμιξη πολιτιστικῶν στοιχείων εἴτε ἀπὸ Δύση εἴτε ἀπὸ Ἀνατολή, ἐφ' ὅσον ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ κατορθώνει νὰ τὶς ἀφομοιώνει χωρὶς νὰ χάσει τὸ στίγμα τῆς πράγματι ποὺ εἶναι φανερό καὶ στὰ ρεμπέτικα, καὶ στὸ Χατζιδάκι, καὶ στὴ νεότερη ἔντεχνη μουσικὴ καὶ τραγούδι, ἀπ' τὸν Σκαλκώτα μέχρι τοὺς Ἑλληνες... τζαζίστες.

Ἀποσπάσματα καὶ σκηνές...

Οἱ συνεργάτες τοῦ «Ντεφιῦ» ἀφοῦ «καθάρισαν» μὲ τὸν ἐκ Δυσμῶν κίνδυνο προχωροῦν στὸ δεύτερο ἀφορισμό. Ἀπορρίπτουν ὅτι-δήποτε ἔχει σχέση μὲ κοιλτοῦρα ἢ ἔντεχνη μουσικὴ.

«Τὸ ἔντεχνο εἶναι ἀδιέξοδο, ὅ,τι κι ἂν λένε κι ἄς... χτυπιοῦνται κάτω».

« Η κοιλούρα δέν έχει τά φόντα γιά νά ένθουσιάζει καί νά ήλεκτρίσει τόν κόσμο, γι' αὐτό ένοχλείται από τά κέντρα. Προτιμάει γιά τούς άλλους τήν καρέκλα αντί γιά τό χορό, τή λεμονάδα αντί γιά τό κρασί, τήν... άποχαίνωση αντί τή συντροφιά...»!»

«Οί άξιολύπητοι ψευτοδιανοούμενοι μάς προτείνουν καντάτες, ορατόρια καί διάφορα άλλα ξενόφερτα (νά ποιά είναι τά ξενόφερτα) σκουριασμένα όπλα τής μεγάλης κεντροευρωπαϊκής παράδοσης...»!»

Κι όλα αὐτά σέ άντιπαράθεση μέ τό λαϊκό τραγούδι καί μέ ιδιαίτερη έμφαση στό σκυλάδικο.

...Κωμωδίας...

Είναι άστείο καί ταυτόχρονα λυπηρό έν έτει 1983 νά πρέπει νά εξηγήσεις ότι δέν μπορούμε νά συγκρίνουμε, καί μάλιστα μέ τόσο φανατισμό, τόσο άνόμοια πράγματα.

«Ότι κάθε είδος τέχνης έχει τό δικό του ρόλο, ή κάθε μουσική καλύπτει άλλες άνάγκες.

«Ότι μουσική δέν είναι μόνο κρασί, γλέντι καί χορός, άλλα καί άυτό-συνγκέντρωση, περισύλλογή, σκέψη κι εϊταισθησία, κι ότι καί τά δύο πρέπει νά υπάρχουν.

«Ότι δέν μπορούμε νά όνομάζουμε άποχαίνωση καί σκουριά τή μαγεία καί έκσταση πού μεταδίνει ένα ορατόριο π.χ. του Μπάχ, παγκόσμιου, καί λαϊκού τελικά, καλλιτέχνη φίλτατε Τ.Φ., καί νά θεωρούμε σάν έκδήλωση ύψιστου «ήθους» τίς στίβες των πιάτων στά πόδια τής «λαϊκής βεντέτας».

«Ότι είναι τουλάχιστον γελοίο νά συγκρίνουμε τόν Καλομοίρη καί τόν Σκαλκώτα, μέ τόν ... Λάγιο καί τόν 'Ανδριόπουλο!! γιά ν' άποδείξουμε ότι δέν... υπάρχει σήμερα έντεχνη μουσική».

Είναι καταπληκτικό νά υπάρχουν άνθρωποι πού νά γράφουν ότι ο Τσόλης, ο Μουσαφίρης καί ο... Παριος!! είναι καλύτεροι από τούς... σουρεαλιστές καί λυρικούς ποιητές μας (... τόν Έγγονόπουλο καί τόν 'Ελύτη άς πούμε!!) γιατί τουλάχιστον τούς πρώτους τούς... καταλαβαίνει ο λαός!!... άντιπαρθετοντας τό άριστούργημα ποίησης καί ήθους... «παρأنόμηση ή δικιά σου παρأنόμηση...!»

Κι άντε νά εξηγήσεις πώς καλό είναι τό «χαλί 'Αράχωβας» άλλα κάτι άξίζει κι ο Ρίσαο κι άς έχει βάλει... τά δύο μάτια στή μία μεριά του προσώπου!

... Καί τραγωδίας...

Τό κακό είναι ότι μ' αὐτές τίς γελοίες άντιπαρθεσεις, πού ποτέ δέν έπιζήτησαν οι ίδιοι οι λαϊκοί καλλιτέχνες, χτυπούν τό ίδιο τό λαϊκό τραγούδι, βγάζοντας το βιαία από τό ρόλο καί τό φυσικό του χώρο. Καί τό πράγμα περνάει στή φάραα όταν τούς δίνουν διαστάσεις «λαϊκών ήρώων πού άντιστέκονται

στόν πνευματικό αυνανισμό καί στόν εθνικό έννοιισμό πού... ξέννοι καί ντόπιοι ψευτοδιανοούμενοι προβάλλουν σάν μοντέλο»!»

Άς τούς ρωτούσαν τουλάχιστον! Πόσο άνετα θά αίσθάνονται οι νέοι Καραϊσκάκηδες μέ τόν... εθνικό ρόλο πού τούς άνέθεσε τό ΝΤΕΦΙ... έδώ καί τώρα, ή μάλλον, μιλώντας στή γλώσσα του, «άτάκα κι έπιτόπου».

Η γοητεία τής νύχτας...

Ποιοι είναι λοιπόν οι «λαϊκοί ήρωες του πολιτισμού μας» πού δουλεύουν στις πιό... αντίξοες συνθήκες! Οί μεγάλες καί μικρές φήμες πού κυριαρχούν στά κέντρα τής εθνικής οδού καί στην παραλιακή.

Από τή Λίτσα Διαμάντη μέχρι τόν Α. Πανταζή, τόν Σαλαμπάση, τόν Διονυσίου, Άγγελόπουλο, κ.α., όλοι μαζί τοποθετημένοι από τόν συνεργάτη του «ΝΤΕΦΙΟΥ» κάνοντας έτσι νά χαθούν καί τά ωραία τραγούδια πού υπάρχουν, μέσα στόν ίσυπεδωτισμό, στό συρφετό του έμπορίου τής νυκτερινής ζωής. «Όχι θά κάτω νά σκάσω», μαζί μέ τό «τά πήρες όλα κι έφινες!»

Πέρα από τήν άξία του κάθε ένα, άς μιλήσουν οι πατριώτες ατόκλητοι πάτρωνές τους γιά τά μεροκάματα πού παίρνουν, πόσα πέφτουν κάτω από τά 20-30 χιλ. καί πόσα φτάνουν τίς 100! Άς μιλήσουν γιά τό «ήθος», πού διέκρινε ο «σχεδόν συνεργάτης τους» Δ. Σαββόπουλος, των νυκτερινών κέντρων μέ τίς βεντέτες, τά πιάτα καί τίς γαρδένιες! (ο ίδιος όμως άντίκρισε μέ άηδία τήν άνθοδέσμη πού του πρόσφεραν στή συναιλία τής Θεο/νικης).

Άς μιλήσουν γιά τό πόσες εκατοντάδες εκατομμύρια είναι ο τζίρος των έταιριών του «ήχου τής Ομόνοιας» πού ξαφνικά αναγόρευσαν σέ θεματοφύλακες του «ελληνικού πνεύματος!»

... Καί οι ξενοδουλοι άρνητές της

Κι άς δούμε από τήν άλλη τήν «άρχουσα τάξη» τούς ψευτοδιανοούμενους υπάλληλους των... «ξένων μιπιζνεσμαν»!

Άς μάς πούν πόσα μέλη τής Κρατικής όρχήστρας Αθηνών παίζουν στά νυκτερινά κέντρα γιατί πληρώνονται έλάχιστα από τό κράτος. Η άς μάς πούν πόσοι από τούς έλληνες τζαζιστες... δέν έχουν παίξει στά σκυλάδικα έπειδή δέν μπορούσαν νά ζήσουν από τή μουσική τους.

Άς μάς πούν πόσοι δίσκοι κλασικής μουσικής, τζάζ, ή έντεχνης μή έμπορικης μουσικής μέ έλληνες μουσικούς έχουν γυριστεί στις «μεγάλες έταιρείες» καί πόσοι του Καφάση, του Φλωρινιώτη ή του Μαργαρίτη καί τής Διαμάντη!

Άς αναλογιστούν όλ' αὐτά καί άς ξαναμιλήσουν γιά τό ποιός είναι

τελικά τό «περιθώριο»!

Κι άς σκέφτεται λίγο ο άξιολύπητος Β.Κ. όταν καταγγέλλει μεταξύ άλλων τό ...τζάζ κλάμπ του Μπαράκου μια από τίς έλάχιστες τιμίες, άντικοινομικές καί άνιδιοτελείς προσπάθειες στην Ελλάδα, σάν οργανο των μιπιζνεσ-μάν!! πού ξεπουλά «τὴν ψυχή τής χώρας»!! άντιπαρβάλλοντας τά κέντρα τής «έθνικῆς οδού» πού «δίνουν τή μάχη γιά τήν έπιβίωση... του Έλληνικού Πνεύματος!»

Επίλογος

Δέ θά είχε πολλή σημασία βέβαια ή κριτική σ' ένα περιοδικό, άν δέν άντικατοπτριζόταν σ' αὐτό μία ολόκληρη «έθνικοπατριωτική» άντλήψη πού κέρδισε έδαφος έκμεταλλεύόμενη άπ' τή μία τή χρήση πού υπάρχει στην παραγωγή καινούργιας μουσικής, καί άπ' τήν άλλη τήν άνακάλυψη μιας ολόκληρης κουλτούρας θαμμένης γιά τούς περισσότερους, τά ρεμπέτικα καί τά παλιότερα λαϊκά. Καί σέ μία έποχή πού συμβαδίζει μέ τά πολιτιστικά όράματα του ΠΑΣΟΚ, «ή Ελλάδα στους Έλληνες», άν κρίνουμε τουλάχιστον από τή μαζική αὐτή εισβολή του λαϊκισμού στο ραδιόφωνο, τίς συναιλίες, τήν τηλεόραση.

Τό κακό είναι ότι αὐτό τό ρεύμα, κατεινυμένο από άσχετους ούσιαστικά μέ τό λαϊκό τραγούδι «άνανηψαντες ροκάδες», ίσοπεδώνει τό ίδιο τό λαϊκό τραγούδι, ταιτιζοντας τόν Τσιτσάνη μέ τόν Σαλαμπάση, τή Διαμάντη μέ τήν Πόλυ Πανου, τή «Φραγκοσυριανή» μέ τό «μελαγχρινάκι», μέ άποτέλεσμα νά χάνουμε τελικά κάθε αίσθητήριο γιά νά άναγνωρίσουμε τούς σημαντικούς συνθέτες ή έκτελεστές.

Ο άποκλεισμός αὐτός, καί τό περιχαράκωμα πού έπιχειρείται στην ελληνική μουσική δημιουργία μόνο άρνητικά άποτέλέσματα μπορεί νά έχει, έφσον αποκλείει κάθε μορφή σύγχρονης καί πρωτοποριακής έκφρασης.

Κι όλη αὐτή ή κίνηση φέρνει καί πάλι τή γεύση του πολιτιστικού σκοταδισμού πού τόσο συχνά έχουμε νιώσει.

Θυμηθείτε λιγάκι:

Έλληνική λεβεντιά, οι άρχαίοι ήμών πρόγονοι, ένα είν τό κόμμα, κάτω οι άμερικάνικοι τρόποι ζωής, Έλλάς Έλλήνων Χριστιανών... καί πάει λέγοντας.

Δημήτρης Οικονομάκης

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. ΝΤΕΦΙ Νο 6 σελ. 35 Τάσος Φαίηρέας
2. ΝΤΕΦΙ Νο 5 σελ. 25 Τ Φ
3. ΝΤΕΦΙ Νο 1 σελ. 31 Σ. Έλληναδής
4. ΝΤΕΦΙ Νο 1 σελ. 28 Σ.Ε.
5. ΝΤΕΦΙ Νο 4 σελ. 17 Γ. Κοντογιάννης.
6. ΝΤΕΦΙ Νο 2 σελ. 28 Η. Καλατζόπουλος
7. ΝΤΕΦΙ Νο 5 σελ. 52 Τ Φ
8. ΝΤΕΦΙ Νο 6 σελ. 38 Γ. Παπαδάκης
9. ΝΤΕΦΙ Νο 2 σελ. 30 Η.Κ.
10. ΝΤΕΦΙ Νο 6 σελ. 63 Γ. Κουτσονάσιος.
11. ΝΤΕΦΙ Νο 4 σελ. 5-6 Γ. Κουτ.

ΕΙΝΑΙ ΤΙΣ ΝΥΧΤΕΣ

Χρίστου Ρουμελιωτάκη

Είναι τīs νύχτες κάτι δόρυβοι
πού μέ τρομάζουν
κάτι τά τζάμια πού τρίζουν
κάτι τά πατώματα πού συστέλλονται
καί πού νά τό πείς
σέ ποιόν νά μιλήσεις
γι' αυτό τά γράφω
τούτα τά ποιήματα τά κακορίζικα
γι' αυτό τīs νύχτες δά δείτε
ν' αναβοσβύνουν τά φώτα
στά παραδύρια μου.

Ο Χ.Ρ. αν και πολύ λίγο γνωστός στο πλατύ αναγνωστικό κοινό είναι ένας δόκιμος ποιητής που ανήκει -για να χρησιμοποιήσουμε τις κατηγορίες των φιλόλογων και ερευνητών που ασχολούνται με τη μεταπολεμική ποίηση- στους νεοτερικούς ποιητές της Β' μεταπολεμικής γενιάς. Οι ποιητές αυτοί, κατά την οριοθέτηση του Α. Αργυρίου, ολοκλήρωσαν την εφηβεία τους στα χρόνια του έμφυλου και ένγλικιδθηκαν μέσα στη μετεμφύλια ψυχροπολεμική δεκαετία 1950-1960.

Γεννήθηκε στο Ρέθυμνο το 1938 μά πέρασε τα παιδικά του χρόνια στη Νέα Ίωνία όπου έζησε τα γεγονότα της 'Αντίστασης και του Έμφυλου χωρίς θέβαια να μετέχει ενεργά σ' αυτά έχοντας πάντως πλήρη συνείδηση μιάς κι ο ίδιος ο πατέρας του Μανόλης Ρουμελιωτάκης ήταν πολιτικός εξόριστος.

Φοιτητής της Νομικής συνδέεται με την παράνομη ΕΠΟΝ (1956-1958) και αργότερα με την ΕΔΑ ως το 1964 όποτε αρχίζει ή δημόσια δραστηριότητά του σαν δημοτικού συμβούλου στη Ν. Ίωνία.

Τά χρόνια αυτά, χρόνια πολιτικού-πολιτιστικού αναθρασμού και διακίνησης, καθορίζουν και την αισθητική του αντίληψη μέσα από συζητήσεις και διαβάσματα, τις συγκεντρώσεις της 'Ακαδημίας του Σαββάτου» στο σπίτι του Δ. Δούκαρη, τις λέσχες και τά περιοδικά. Ο ίδιος δημοσιεύει στην 'Επιθεώρηση Τέχνης».

Τό 1967 και ως τά Χριστούγεννα του '70 γεύεται την έμπειρία των στρατοπέδων της Γυάρου και της Λέρου και εκεί, στο Παρθένι, γράφει την «Κλειστή Θάλασσα» μιά ποιητική συλλογή που μόνο μέρος της δέχτηκε να δημοσιεύσει πολύ αργότερα στις «Τομές» του Ιουλίου 1979.

Από τη μεταπολίτευση μέχρι σήμερα βρίσκεται στην ΕΔΑ και ασχολείται με τήν τοπική αυτοδιοίκηση.

Ο Χρίστος Ρουμελιωτάκης όπως οι περισσότεροι ποιητές της «γενιάς» του (Β. Λεοντάρης, Μ. Έλευθερίου, Γ. Λυκιαρδόπουλος, Θ. Γκόρπας, Μ. Μαρκίδης κ.ά.) βρέθηκαν να λειτουργούν ποιητικά σέ μιά κενή περιοχή από ιστορική και αισθητική άποψη.

Φυσικοί κληρονόμοι της ρωμαλέας α' μεταπολεμικής γενιάς τάχτηκαν νά διαχειριστούν την πικρή γείση της ήττας και την πώση των αξιών στο ιδεολογικό χρηματιστήριο του μεταπολέμου, νιώθοντας συνάμα νά βαραινεί στους ώμους τους όχι μονάχα ή παρακαταθήκη των προγενέστερων ποιητών αλλά και τά άπραγματοποίησιμα πάθη μιάς έποχης.

Αυτήν την έποχή την έζησαν από τη θέση του συγκινησιακά συμμετέχοντος παρατηρητή και την άποθησαύρισαν σαν τύψεις και σύμπλεγμα της άποστήρησης από τη δράση.

Σ' ένα από τά πρώτα του ποιήματα, ο Χ.Ρ.

Χρίστου Ρουμελιωτάκη: «Είναι τīs νύχτες»

'Αναφορά στους νεοτερικούς ποιητές της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς

θεωρεί τόν εαυτό του
«της συνομοταξίας των αετών
αδόκητο κληρονόμο(…)»

Αν οι ποιητές της α' μεταπολ. γενιάς ανέλαβαν την ευθύνη και απέλασαν τις επιπτώσεις της ίδιας τους της δράσης (πέρα από προδοσίες, «κακές ήγειρίες» και πολιτικά «λάθη») αν μπόρεσαν δηλαδή νά ζήσουν την ήττα των ημερών τους στηριζόμενοι στο χριστιανικό έρεισμα του αντίτιμου για κάθε πράξη, οι έπιγονοί τους, τάχτηκαν νά καταναλώσουν την ήττα και νά ζήσουν με αυτήν, χωρίς νά έχουν την πρακτική συμμετοχή στα γεγονότα που την προκάλεσαν - πράγμα που θά τους πρόσφερε ίσως την έσωτερική δικαιολόγηση ή τουλάχιστον τό καταφύγιο-σφαγείο των αναμνήσεων.

Φυσικά, υπάρχει ή άμφισβήτηση. Κατά τόν Α. Αργυρίου ή άμφισβήτηση αυτή «υπερβαίνει τά πλαίσια μιάς όρθοδοξίας, ακόμα και εκείνης που θά μπορούσε νά ένταχθεί στην άριστερή άντιπολίτευση».

Δέν βρισκόμαστε απόλυτα σύμφωνοι με μιά τέτοια άποψη. Οι νεοτερικοί ποιητές της β' μεταπολεμικής γενιάς σαν γέννημα και θερέμμα των προκατόχων τους στο ποιητικό πεδίο αναπαράγουν όχι μόνο την ιδεολογία, τη βαθιά αισθηση της ήττας και της άπογοήτευσης εκείνων, όχι μόνο τό είδος και την ποιότητα της άμφισβήτησης που εκείνοι εξέφρασαν, από τά μέσα τουλάχιστον της πορείας τους, αλλά ακόμα και τό αισθητικό πλέγμα που διαμόρφωσαν τόσο στο περιεχόμενο όσο και στη μορφή της παραγωγής τους. (Κι έδώ θά 'πρεπε ίσως νά ξαναδούμε τους συμβατικούς διαχωρισμούς σέ «γενιές» όσο και τά κριτήρια των όριοθετήσεων).

Τήν έποχή που έμφανίζονται οι νεοτερικοί ποιητές -γύρω στο 1956- τό 20ό Συνέδριο του ΚΚΣΕ καταδικάζει έπιδημικά τόν σταλινισμό, ενώ την ίδια χρονιά ό σοβιετικός στρατός εισβάλλει στην Ούγγαρια.

Γιά τους ένταγμένους της έποχής ή τυφλή ήπακοή και πίστη στη ρήση του κόμματος έδινε την ουσία της κομματικής συμπεριφοράς, δέν άφηνε κανένα περιθώριο ιδεολογικού άνοιγματος. Η άριστερή άντιπολίτευση είχε έξοντωθεί με τόν ένα ή τόν άλλο τρόπο και οι διαγραφές ήταν στην πραγματικότητα μιά δαμόκλεια σπάθη.

Βέβαια, μιά τέτοια μεταστροφή δέν έπесе σαν κεραυνός έν αίθρια. Στο ποίημα του Μ. Αναγνωστάκη 'Όταν άποχαίρετσα... «τό άψογο πρόσωπο της 'Ιστορίας δολώννει» υπάρχει μιά «Επινόηση νέας διάταξης στοιχείων, μιά νέα μύηση που δά σαρώσει την αύλαία».

Τό κλειδί του παραβολικού αυτού ποιήματος βρίσκεται έξω από τόν ποιητικό πυρήνα, που παραμένει άβιαστος κι έρμητικά κλειστός στο μικρό ύστερόγραφο σέ μορφή χρονολόγησης: «9η Θεομίδωρ 1955». Ο ποιητής παραπέμπει

έτσι από τά πογκρόμ του γαλλικού 1794 στην Προδομένη Έπανάσταση του Τρότσκι κι από κεί στις αναλύσεις του Μίλοβαν Τζίλς καταλήγοντας στη χρονιά της δικής του διαγραφής.

Τό 1957 σέ ηλικία 18 χρονών ό Χ.Ρ. δημοσιεύει τό ποίημα Πίσω από τά βλέφαρα ('Επιθεώρηση Τέχνης τ. 28).

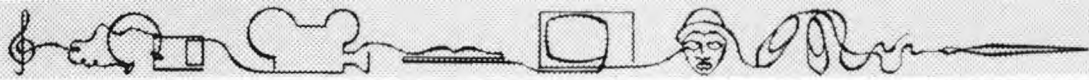
Πίσω από τά βλέφαρα του άνδρώπου είναι κρυμμένο τό πρόσωπο του πόνου γεμάτο δάκρυα
πίσω από τά βλέφαρα του ποιητή είναι κρυμμένο τό πρόσωπο του σπαραγμού γεμάτο στίχους.

Δέν πρόκειται έδώ για άπλή επίδραση του ποιητικού κλίματος της προηγούμενης γενιάς. Αν και κάπως αδέξιο, τό ποίημα έντάσσεται με πλήρη δικαιώματα στην παραγωγή της α' μετ. γενιάς θυμίζοντας έντονα τους παρενθετικούς στίχους του Έκει του Μ. Αναγνωστάκη. (Γιατί ή ποίηση δέν είναι τρόπος νά μιλήσουμε.

Αλλά ό καλύτερος τοίχος νά κρύψουμε τό πρόσωπό μας).

Τά κύρια χαρακτηριστικά των ποιητών της ήττας συνοψίζονται κατά τόν Δ. Μαρωνίτη σέ δύο «κινήσεις» που ταυτίζονται με την κίνηση της ιστορίας: α) την κομματική σύμπραξη ή δέσμευση στην έποχή κατά Σ. Μπεκατώρο και β) την κομματική άμφισβήτηση ή άπολογισμό της επιβίωσης πάντα κατά τόν δεύτερο μελετητή. Δέ θά 'πρεπε ίσως μιά τέτοια ανάλυση νά γίνει αξιωματική. Οι νεοτερικοί ποιητές δέν παύουν νά είναι παιδιά της άριστερής διάνοησης της 'Αντίστασης και νά θεωρούν την ποίηση ένα προνομιοϋχο μέσο πολιτικής δράσης με άμεσο αντίκρυσμα στο λαϊκό κίνημα.

Τό ποίημα Μέρες του '67 του Χ.Ρ. γράφεται στο Παρθένι της Λέρου τόν Γενάρη του 1968 όταν οι πράξεις άντιστάσεως είναι έστιές λιγοστές και μεμονωμένες.

ΜΕΡΕΣ ΤΟΥ '67

Γράφουμε πάλι συνθήματα στους τοίχους
ποιός νά τό πιστεύε
γράφουμε πάλι ποιήματα
οί μέρες γίνηκαν πάλι δύσκολες
πρέπει νά ανάβουμε κλεφτοφάναρα
πρέπει νά σκάβουμε πάλι καταφύγια.

«Αν γιά τό Πίσω από τά βλέφαρα ή ποίηση γίνεται αναγκαιότητα εξωτερικεύσης του σπαραγμού, στίς Μέρές του '67 ή ποίηση παρουσιάζεται σάν μέσο πολιτικής αντίστασης που ή κλάση των νεοτερικών ποιητών έχει κριθεί -έπιτέλους- νά αναλάβει. Η σκυτάλη βρίσκεται τώρα στά δικά τους χέρια κι όσο ακινητοποιημένοι κι αν είναι σάν εξόριστοι κρυμμένοι ή φυγαδευμένοι, όσο παγιδευμένοι κι αν νιώθουν μέσα στίς κομματικές συγκρούσεις (διενέξεις που κατέληξαν στή διάσπαση λίγο αργότερα) είναι ή σειρά τους νά πάρουν ενεργό μέρος στά γεγονότα -βρίσκονται- ή νομίζουν ότι βρίσκονται- ἐνθλίκες πιά, στό επίκεντρο της Ιστορίας.

Όμως τόσο στό πρώτο όσο και στό δεύτερο ποίημα οί αισθητικές αναζητήσεις είναι περιορισμένες. Διαβάζοντάς τα σήμερα θά προτιμούσαμε ό λιτός και χυμώδης ποιητικά λόγος του Χ.Ρ. νά μήν είχε σπαταληθεί σέ στυλιστικούς σχηματισμούς παραδομένος από την ποιητική παρακαταθήκη των πρωτότοκων της α' μεταπολεμικής γενιάς. Οί δυνατότητες φαίνονται στό *Είναι τίς νύχτες*, ποίημα γυμνασμένο, αυτοπειθαρχημένο και «κλειστό» (όπως τό όρίζει ό R. Barthes) τόσο στή μορφή, όσο και στό περιεχόμενο. Ο μεστός λόγος του Χ.Ρ. δέν αποκλίνει παρά μόνο προς τό τέλος (στόν 8ο και 10ο στίχο) φροντίζοντας νά κωδικοποιήσει τίς παρηγήσεις σέ τρείς νοηματικές κατηγορίες: τό βαθύ της άβύσσου (θόρυβοι - πατώματα - φώτα), τό όξύ του φόβου (τρομάζουν - τζάμια - τρίζουν - συστέλλονται) και στό κοχλιδωτό του αντίλαλου (πού, ποιόν, γι' αυτό 2 φορές) που είναι συνάμα ή άπουσία του δέκτη και ή αιτιολόγηση της ποιητικής πράξης. Έτσι κατορθώνει περιγράφοντας τριγμούς και θορύβους νά δώσει την αίσθηση της απόλυτης σιγής του λευκού πανικού της έρημης χώρας, εκείνης της έσχάτης των θεών τιμωρίας. Τό έσωτερικό του σπιτιού γλιστρά τότε άθόρυβα μέσα στή διαδικασία της άλλοτρίωσης (μέ την έννοια της άποξένωσης) και γίνεται έξωτετικό ένός κτίσματος-φαντάσματος που κρατά δέσμοιο τόν ποιητή ενώ συγχρόνως ή επίκληση προς τόν σύντροφο γίνεται επίκληση προς τόν άγνωστο περαστικό-μάρτυρα του φόβου.

Στην πραγματικότητα, ή ποίηση των νεοτερικών ποιητών άποκτά τό ειδικό της βάρος όταν παραδεχτεί τή φύση της: είναι μία ποίηση εξομολογητική και γι' αυτό άντλεί τους χυμούς της ποιητικής της περισσότερο από τό άντιρωτικό πνεύμα του μεσοπολέμου, την παρακμή των άξιών και τή φθορά μιάς παρακμασμένης περιόδου Πτολεμαίων. Οί άκαρποι πολιτικοί άγώνες μιάς έποχής που έχει χαθεί σφραγίζουν τή γενιά αυτή και την αφήνουν, όπως γράφει ό Γ. Λυκιαρδόπουλος, μετέωρη ανάμεσα στην έπική μνήμη και την ήττα, ανάμεσα στή θυσία και την προσαρμογή.

«*άργήσαμε ή ζωή δέ μās περίμενε
πρίν ξεκινησουμε θουλιάσαμε σέ άποχαιρετισμούς*»

Β. Λεοντάρης *Ομίχλη του μεσημεριού*

Μένει ή ποίηση σάν αντίδοτο στή μοναξιά και τή σιωπή. Έδώ έντάσσεται τό ποίημα *Είναι τίς νύχτες* (γραμμένο τό Γενάρη του 1981 σέ μία περίοδο που χαρακτηρίζεται από πολιτική άπνοια κι αδιέξοδο) και έδώ έστιάζεται άνέκραιο τό ύπαρξιακό πρόβλημα της άπραξίας. Δέν είναι

πιά ή κοινωνική λειτουργία της ποίησης που δίνει τή δυναμική ώθηση στό ποίημα.

Γιά τους νεοτερικούς ποιητές ό χωρισμός ποίησης-πράξης είναι άναπότρεπτος. Όπως συνέβη και στους ποιητές της α' μεταπολεμικής γενιάς, οί νεότεροι θά περάσουν στό περιθώριο της δράσης (και μάλιστα άποστρατεύονται σάν μάχιμοι) μέ μόνη περιουσία τό πένθος και την ήττα και μέ μόνη διέξοδο την ποίηση της μοναξιάς και της σιωπής. Είναι μία διέξοδος γνωστή, πεπατημένη. Την άντλούν έτοιμη από τό σώμα της ποιητικής που τους παραδόθηκε:

-*Μά που τελειώνει ή μοναξιά;*

Μ. Αναγνωστάκης

Η πολιτική και ιδεολογική κρίση έντασσεται πιά στην κρίση του πολιτισμού και έπαγωγικά σ' αυτήν την ποίηση:

-*Πίσω απ' τό ποίημα υπάρχουν διάδρομοι
υπάρχουν άξεδιάλυτοι χώροι σιωπής
κι εκεί οί λέξεις είναι μαυρές
σαλεύουν πέρα δώδε κρατώντας
μέ τά χέρια τόν κομμένο τους λαιμό*

Τ. Σινόπουλος *Η ποίηση της ποίησης*

Η σιωπή μοιάζει τό μόνο πεδίο άπρόσιτο στον τεχνοκρατικό βιασμό μία στενή λευκή ζώνη που πάνω της ό ποιητής μπορεί προσωρινά νά καταφύγει γιά νά διατηρήσει κάτι από την ανθρωπιά του. Εκεί, σ' έναν κόσμο κλειστό, νιώθει την άπομόνωση σάν ένα δεδομένο λίγο ως πολί νόμιμο κι όχι σάν τιμωρία. Έξ άλλου, κάθε προσπάθεια διαφυγής θά καταλήξει σέ άποτυχία μιάς κι άναπόφευκτα «*Τριγύρω θά ξαναδέσει ή σιωπή*» (Τ. Σινόπουλος). Ψύθυρος ή κραυγή άγωνίας, ή επίκληση θά μείνει άναπάντητη:

-*Μιά στιγμή θά φωνάξεις «Βοήθεια»
κι ύστερα πάλι σιωπή.*

Μ. Αναγνωστάκη

Λείπει ό άπαραίτητος δεύτερος πόλος, ό άκούραστος άκροατής, πραγματικός ή φανταστικός, μά καταλύτης από τή γέννηση της ποιητικής. Η συντροφοποίηση χάθηκε μέσα στον σπαραγμό, ο ρόλος που τάχθηκε τό ποίημα νά παίξει μειώθηκε σέ μία αναδίπλωση μέ επίκεντρο τό ίδιο το ποίημα (είναι τό ποίημα που «*δαγκώνει την ουρά του*») κι ό ποιητικός πυρήνας γίνεται τώρα ή ήχώ κι ό αντίλογος του ποιητή. Η ήττα πρωτοκαθεδρεί της ποιητικής πράξης.

-*(...) Μήνας Οχτώβρης μέ μία συντομή παραδοχή*

*της ήττας τόσων ήμερών. Η άκόμη τό άθέβαιο
τρίξιμο της σκάλας. Τό κατέβασμα στό κάτω
πάτωμα θαρρείς και κάποιος θά ρθει. Μά τό
σίγουρο είναι πως - δέν έρχεται κανείς.*

*Λοιπόν στό βάθος περιμένεις νά ρθει. Ποιός;
-Είναι ή φωνή της ήττας που ρωτά.*

Τ. Σινόπουλος *Έποχή*

«*Αποφασίζουν*» λοιπόν νά σιωπήσουν. Όλοι σχεδόν οί ποιητές της α' μεταπολεμικής γενιάς (και όχι μόνο) έχουν κατά καιρούς άπελήσει ότι θά σταματήσουν κάθε ποιητική δραστηριότητα, άλλοτε μέ στίχους άλλοτε μέ μικρά ή μεγάλα έκδοτικά κενά. Όμως, όπως γράφει ό Σεφέρης, γιά τόν ποιητή, ή ποίηση δέν παύνει άναβολή. Όλοι λοιπόν θά επανέλθουν άργά ή γρήγορα άκόμα κι αν τά ποιήματα κυκλοφορήσουν μόνο σέ στενό κύκλο.

Ο Μύλος Σαχτούρης βάζει τό δάχτυλο στην πληγή μέ κείνη τή μοναδική άνελέτητη ειρωνία του τόν Ιούνιο του 1971.

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

*είπα, θά πάω πια νά γράφω ποιήματα
και στο παραθυρο του σπιτιού μου του προγονικού*

*ό πατέρας μου και ή μητέρα μου
κουνούσαν τά μαντήλια τους και χαιρετούσαν
τά ποιήματά μου όμως δέν μπόρεσαν νά τά διαβάσουν*

*έχουν ξεχάσει νά διαβάζουν
λένε τό κάπα άλφα και τό δέλτα έψιλον
και σύ μου είπες ψέματα
στον τόπο αυτό του κόκκινου γελαστού
κρανίου μέ ξεγέλασες
γι' αυτό κι εγώ σέ γέλασα
και μέ πιστέψατε
κατάρα μέ τις έφτά σκιές
πάντα θά γράφω ποιήματα.*

«Αν ή α' μεταπολεμική γενιά είχε σάν άφετηρία «*τά λόγια του πατέρα: ενώ θά γνωρίσεις καλύτερες μέρες*» (Μ. Αναγνωστάκη: *Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.*) ποίό έναυσμα έδωσε μέ τή σειρά της στην ποιητική γενιά που τή διαδέχτηκε;

Θά λέγε κανείς πως οί έπίγονοι έλαβαν σάν γενεθλιο δόρο, όπως στο παραμύθι της Ωραιάς Κοιμωμένης, τό πεπρωμένο της ήττας τους, πολιτικής και ποιητικής: έτσι ή άλλιώς πριν ένηλικιωθείς θά τρυπήσεις μέ άδραχτι. Η ήττα της ποίησης μεταγχοήθηκε από τους πρώτους (μέ μόνη εξαίρεση τόν Μ. Σαχτούρη) στον ποιητικό οργανισμό των δεύτερων, όχι μοναχα σάν βιωμένη άποτυχία, αλλά σάν μία μέλλουμένη που πρόκειται νά συμβεί άναπότρεπτα στίς γενιές που θ' ακολουθήσουν.

-*Οί σίτοι αυτοί μπορεί και νά ναι οί τελευταίοι*

*Οί τελευταίοι στους τελευταίους που θά γραφτούν
Γιατί οί μέλλουμένοι ποιητές δέ ζούνε πιά
Αυτοί που θά μιλούσανε πεθάναν όλοι νέοι*

Μ. Αναγνωστάκη *Επίλογος (1949-1950)*

Τόν Γενάρη του 1958 ό Μ. Κασαρός γράφει την *Μπαλλαντα για τους ποιητές που πέθαναν νέοι* και την αφιερώνει «στο νέο ποιητή Χρίστο Ρουμελιωτάκη ετών 18». Εκτεταμένη παρουσίαση από τόν Α. Μπελεζίνη, Α. Βαρουτσή, Α. Παπαδίτσα, Μ. Αναγνωστάκη, Τ. Σινόπουλο, Α. Δούκαρη, Ν. Καρούζο, Ε. Βακαλό, Α. Χριστοδούλου και Ν. Φωκά γίνεται στίς «Τομές» τ. 49 Ιουνής 1979. έτσι ώστε συμπληρωματικός σχολιασμός θά ήταν περιττός. Η μπαλλάντα όμως έπιβεβαιώνει την υπόθεση ότι ή α' μεταπολεμική γενιά προδικασε άνέκλιτα τό μέλλον των παιδιών της ποιητικά, όσο τό προδικασε πολιτικά (αν μπορούμε νά κάνουμε μία τέτοια άφαιρεση) ή ιστορική στιγμή κατά την όποια ένηλικιώθηκαν.

Η καταδίκη ήταν τελεσιδική γι' αυτούς που βαφτίστηκαν «τελευταίοι Μοϊκανοί» (ό όρος είναι του Γ. Λυκιαρδόπουλου) ζώντας μέσα στό κλίμα της πολιτικής ύστερίας του ψυχρού πολέμου και ξεροντάς πως θά ήττηθούν όποια κι αν θά 'ταν ή έκβαση της τελευταίας μάχης. Τό εκ των προτέρων τετελεσμένο, τό άναπότρεπτο, οί άγονες κι έφήμερες έλπίδες, τό τιμημα της μοναξιάς είναι τά μαύρα στίγματα του ποιητικού σωματος της β' μεταπολεμικής γενιάς, είναι έκφράσεις μιάς προκαθορισμένης τύχης κάτι σάν πεπρωμένο, που έρχεται νά έξιλεώσει τους έφηβους του έμφυλίου. Είναι τό αντίτιμο της άπραξίας κατά την ίστορική μάχη στό πλευρό των μεγαλύτερων άδερφών και ή ξεσκισμένη συλλογική συνείδηση του τελευταίου μισού του είκοστού αιώνα.

Στέλλα Χρυσουλάκη

‘Ο θίασος «Καθρέφτης»

Ο θίασος «ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ» ιδρύθηκε από την Πέπη Οικονομοπούλου και τον Δημήτρη Οικονόμου και παρουσιάστηκε για πρώτη φορά τον Μάιο του '81 στο θέατρο «Κάβα» με το έργο του Χάρολντ Πιντερ «ΠΑΛΙΟΙ ΚΑΙΡΟΙ» σε περιορισμένο αριθμό παραστάσεων. Η ίδια παράσταση παιχθήκε στα πλαίσια της «Εκφρασης» τον Φεβρουάριο του '82.

Ο «ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ» δημιουργήθηκε από μία ανάγκη έκφρασης, ελεύθερης από τους κανόνες του εμπορικού θεάτρου. Από μία ανάγκη να υπάρξει ένας χώρος, όπου όπως σε μαγικό «καθρέφτη», να μπορεί ο καθένας να δει τον εαυτό του, ή όπως είναι, ή εξιδανικευμένο, ή παραμορφωμένο με διογκωμένα τα ελαττώματά του, κι έτσι να μπορέσει να σταθεί κριτικά απέναντι στις ίδιες του τις αντιδράσεις στον κοινωνικό περίγυρο, συμμετέχοντας ταυτόχρονα στα δρώμενα, με γέλιο ή με κλάμα.

Ως τώρα, έχουν παρουσιαστεί τέταρα έργα: «Παλιοί Καιροί» του Χ. Πιντερ, «Εξόριστοι» του Τζαίμς Τζόνς, και πρόκειται να παρουσιαστεί το έργο «Καρτελοθήκη» του Ταντέους Ρουζέβιτς. Ρεπερτόριο επιλεγμένο, ώστε να εκφράζει την απόγνωση του σημερινού ανθρώπου, που προσπαθεί να επιβιώσει μέσα στον απάνθρωπο πολιτισμό του αιώνα μας, παλεύοντας ενάντια στη μοίρα που άλλοι έχουν επιλέξει γι' αυτόν.

Πιστεύουμε ότι μία σωστή παράσταση είναι αποτέλεσμα σωστής ε-

πικοινωνίας μεταξύ των μελών της ομάδας. Κατ' αρχήν λοιπόν, προσεκτική επιλογή συνεργατών. Με κριτήριο την κοινή θεατρική παιδεία, την αγάπη και την ολοκληρωτική αφοσίωση σ' αυτό που λέμε «θέατρο». Η γραμμή της σκηνοθεσίας να μην «καπελώνει» τον ήθοποιό. Να βρεθεί ένας τρόπος να δικαιωθεί το σκηνοθετικό όραμα μέσα από τη δημιουργική συμμετοχή του ήθοποιού.

Σ' αυτό καλήγουμε ύστερα από πολλών μηνών διαδικασίες. Πρόβα είναι και ανταλλαγή απόψεων, σκέψεων γύρω από το εκάστοτε έργο. Ψάχνουμε να βρούμε έναν τρόπο, ο ήθοποιός να αισθάνεται δημιουργός, μη προδίδοντας τον συγγραφέα και τη γραμμή της σκηνοθεσίας.

Να επικοινωνούμε πέρα από τις λέξεις, μέσα από το βαθύτερο υλικό που κρύβει μέσα του ο άνθρωπος. Οι εσωτερικές αντιδράσεις των ήθοποιων να βρίσκονται σε συνεχή αλληλεπίδραση και έτσι αυτή η αλληλουχία αντιδράσεων να εξελίσσεται σε σκηνική δράση. Αποζητάμε τη θεατρική μαγεία στην παράσταση. Χωρίς εξωτερικά εφέ. Αλλά μέσα από την αντινοβολία των ήθοποιων που προέρχεται από την εσωτερική συν-κίνηση.

Από τον Φεβρουάριο του '83, ο θίασος «ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ» εγκαταστάθηκε σε μόνιμη πιά βάση στο θεατράκι «ΟΦ ΜΠΡΟΝΤΓΟΥΑΙΗ» και παρουσίασε το έργο του Τζαίμς Τζόνς «ΕΞΟΡΙΣΤΟΙ». Η πείρα και το αποτέλεσμα από τη

δουλειά μας πάνω στη μετάφραση των «Παλιών Καιρών» του Πιντερ μας δημιούργησε την ανάγκη να μεταφράσουμε και το δεύτερο αυτό έργο. Αυτό βέβαια απαιτεί πολύ μεγαλύτερο χρόνο προετοιμασίας απ' ό,τι γενικά συνηθίζεται, δεδομένου ότι για κάθε μετάφραση απαιτούνται περισσότερα από πέντε μήνες. Είναι όμως μία ανάγκη για καλλιτεχνική αυτονομία και ουσιαστική πρόοδο των εαυτών μας και της τέχνης μας. Αυτή η ανάγκη περνάει μέσα από την προσπάθεια για το στήσιμο μιας παράστασης όπου όλα τα στοιχεία της θά ενώνονται μαζί, προς μία κατεύθυνση, δεμένα με ένα πολύ συγκεκριμένο ύφος, για ένα κοινό καλλιτεχνικό στόχο. Μία πιο σφαιρική, δηλαδή, αντιμετώπιση της υπόθεσης «θέατρο».

Ηδη έχουμε αρχίσει να δουλεύουμε τη μετάφραση του τρίτου έργου που θά ανέβει στο θέατρο «ΟΦ ΜΠΡΟΝΤΓΟΥΑΙΗ», μετά την επανάληψη των παραστάσεων του έργου «ΕΞΟΡΙΣΤΟΙ». Είναι το έργο του Πολωνού συγγραφέα Ταντέους Ρουζέβιτς «ΚΑΡΤΕΛΟΘΗΚΗ», αποσπάσματα του οποίου παρουσιάσαμε ήδη, μαζί με το μονόπρακτο του ίδιου συγγραφέα ο «Σωσίας» στην Γκαλερί «ΩΡΑ» τον Ιούλιο του '83, στα πλαίσια της «Συνάντησης Νέων Δημιουργών».

Μέσα στις δραστηριότητες του θιάσου «ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ» για το καλοκαίρι περιλαμβάνεται η συνεργασία του με το θέατρο «ΟΝΤΙΝ» του Έουτζένιο Μπάριμπα και την όμα-

«Εξόριστοι» του Τζαίμς Τζόνς

δα «ΦΑΡΦΑ», και η διοργάνωση προβολών ταινιών, συζητήσεων και εκπαιδευτικών σεμιναρίων με σκοπό την ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ ατόμων και ομάδων που κινούνται στο χώρο της ερευνας και της αναζήτησης νέων μορφών θεατρικής έκφρασης. Πιστεύουμε ότι, πέρα από την απλή ενημέρωση, οι εκδηλώσεις αυτές βοηθούν στην επικοινωνία μας με τη διεθνή θεατρική πρωτοπορία και συμβάλλουν στην ουσιαστική ανταλλαγή εμπειριών και στοιχείων διαφορετικών παραδόσεων.

Στο δυναμικό του θιάσου «ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ», εκτός από τους υπογράφοντες και τον σκηνογράφο Γιώργο Πάτσα, ανήκουν οι ήθοιοι: Νίκος Μητρογιαννόπουλος, Γίτσα Γεωργοπούλου, Ελένη Χατζή, Γιώργος Σμπιράκης, Γιώτα Κουνδουράκη, Λένα Παπαγεωργοπούλου. Ενώ κατά καιρούς, έχουν συνεργαστεί: Κατερίνα Καραγιάννη, Μιράντα Σταθάτου, Άκης Συνετός.

Πέπη Οικονομοπούλου
Δημήτρης Οικονόμου

«Εξόριστοι» του Τζαίμς Τζόνς

«Παλιοί Καιροί» του Χ. Πιντερ

Έποχή καλοκαιριού, και στο χώρο του θεάματος εκτός από τα εμπορικά θέατρα της Α. Αλεξάνδρας, υπάρχει σάν χώρος παρουσί-σας κάποιων καλλιτεχνικών έργων (θεατρικών, χορευτικών, μουσικών) και το θέατρο Ηρώ-δου του Αττικού, όπως και ο Λυκαβηττός αλλά και η Επίδαυρος (χώρος αποκλειστικά θεατρικός).

Μέσα στα πλαίσια λοιπόν των Φεστιβάλ Αθηνών και Επιδαύρου αρκετός κόσμος κό-βει ένα εισιτήριο, ρίχνει ένα πουλόβερ στην πλάτη του και πάει να απολαύσει κάποια παράσταση της ημεδαπής ή αλλοδαπής, κάτω από τον ιερό θρόνο της Ακρόπολης. Για τους πιο τολμηρούς υπάρχει η Επίδαυρος ή όποια αν συνδυαστεί με μπάνιο, ήλιοθεραπεία (μετά άντηλιακού) και ψαράκι δίπλα στα κύματα γίνεται άκρως απολαυστική.

Τό τί γίνεται στα Φεστιβάλ Αθηνών και Επιδαύρου, ποιά ανάγκη τά γέννησε και τά συντηρεί, μέ ποιά κριτήρια συγκροτείται τό πρόγραμμά τους και τί παραστάσεις παρου-σιάζονται, μάς ενδιαφέρει λίγο πολύ και μάς.

Επιδιώξαμε λοιπόν μία κουβέντα μέ κά-ποιον πού έχει μία σχέση μ' όλα αυτά. Σκεφτή-καμε νά δώσουμε τό λόγο και νά ακούσουμε τίς απόψεις κάποιου πού δέν κάθεται σέ μία διοικητική καρέκλα του Ε.Ο.Τ. αλλά παίρνει μέρος μέ τό έργο του σ' αυτά τά Φεστιβάλ.

Τό μουσικό έργο του Γιώργου Κουρουπού, ή δουλειά του στό θέατρο, δέν είναι καθόλου εύκαταφρόνητη. Έχει γράψει μουσική γιά πολλές παραστάσεις, κύρια στό χώρο του Αρ-χαίου δράματος, παλιότερα από τό Έθνικό θέατρο, τό ΚΘΒΕ μέχρι σήμερα πού γράφει τή μουσική στίς «Φοίνισσες» του Εϋριπίδη γιά τό Λαϊκό Πειραματικό θέατρο του Α. Τριβιζά.

Η συζήτηση περιστράφηκε γύρω άπ' τό πώς διαγράφονται οι προοπτικές γιά τίς παραστά-σεις αρχαίας τραγωδίας σήμερα, άν ή αναβίω-σή τους παίζει κάποιο λειτουργικό ρόλο στην ψυχαγωγία του σημερινού θεατή, πώς εντάσ-εται τό όραμα ενός «έπί μέρους συντελεστή» όπως είναι ο μουσικός, στό συνολικό όραμα τής παράστασης, πού τήν ευθύνη του έχει ο σκηνοθέτης, καθώς επίσης, μία πού μιλάμε μέ μουσικό, και γιά τό ποιά κατάσταση επικρατεί στα μουσικά πράγματα του τόπου.

Νίκος Καμτσής

Γ. Κουρουπός: Διπλή κρίση στά μουσικά πράγματα του τόπου

Υπάρχει τά τελευταία χρόνια στη χώρα μας μία πληθώρα παραστάσεων αρχαίου δράματος, που δέν νομίζω πώς ωφελεί οι τε τοίς...αρχαίους ούτε εμάς σήμερα. Αν έχει κάποια σημασία τό ανέβασμα μίας αρχαίας τραγωδίας, είναι στό βαθμό πού υπάρχει αλήθινή αναδημιουργία, κι όχι μία τουριστική σπεσιαλιτέ όπως τό σουβλάκι.

Όμως τίς πιο πολλές φορές τό ανέβασμα γίνεται πρόχειρα από ευκαιριακούς θιασους, χωρίς βα-θύτερη αΐτια και χωρίς συγκεκριμένη άποψη.

Ακόμα και στα κρατικά θέατρα που έχουν κατά τεκμήριο συγκροτημένους θιάσους, υπάρχει μία «βιομηχανοποίηση» του είδους που άποσκοπει στην κάλυψη των αναγκών των διαφόρων Φεστι-βάλ, και πού οδηγεί σέ ίσοπέδωση. Τό αρχαίο δράμα είναι ένα «κατ' έξοχήν» μουσικό θέατρο και άπαιτεί μία μακρόχρονη και στενή συνεργα-σία πολλών και διαφόρων συντελεστών. Όμως συχνά όλ' αυτά γίνονται μέσα σέ χρονικά όρια άπαραδέκτα μέ τό γνωστό ελληνικό δαιμόνιο πού έχει πάψει πλέον από καιρό νά θριαμβεύει...

Πιστεύω πώς θαπρεπε όλοι οι αρμοδιοι νά προβληματιστούν σοβαρά. Λιγότερες παραστα-σεις, καλά προετοιμασμένες, μέ προσεχτικότερη

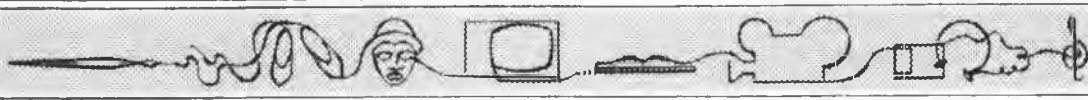
έπιλογή καλλιτεχνών, θα άνέβαζαν σίγουρα τό κόστος τής κάθε παραγωγής - ενώ τώρα είναι άστεία τά χρήματα πού διατίθενται αν βέβαια επρόκειτο νά δουλέψει κανείς σοβαρά - παβάλ-ληλα όμως ή άνέβαινε και τό επιπεδο και ή ά-νανεωσαν τό ενδιαφέρον ενός θεατού, πού άρχίζουμε πλέον εμείς οι ίδιοι νά μήν παίρ-νουμε στα σοβαρά.

Γιά νά έλλθουμε τώρα στη δουλειά του μουσι-κού στό αρχαίο δράμα, θαάλεγα πώς είναι μία πολί ενδιαφέρουσα και υπεύθνη δουλειά. Ο συνθέτης, σάν μέλος μίας ομάδας, δέν μπορεί νά έχει μία άνεξάρτητη προσωπική άντίληψη. Αυτό είναι κατ' αρχήν περιοριστικό. Αλλά αν έχει την ικανότητα νά οικειοποιηθεί και νά υποκειμενι-κοποιήσει τή συνολική άντίληψη πού άπορρέει από τή διαλεχτική σύνθεση των διαφόρων αντι-λήψεων, τότε όχι μόνο υπηρετεί σωστά τή συγκεκρι-μένη παράσταση, αλλά εμπλουτίζει και τήν προσωπική του έκφραση, ανακαλύπτοντας ή καλλιεργώντας άλλες πτυχές τής μουσικής του προσωπικότητας.

Έτσι, τό αρχαίο δράμα, έξω από τό καθ' έαυ-τό ενδιαφέρον πού παρουσιάζει, είναι συγχρό-νως κι ένα απαιτητικό σχολείο γιά τόν μουσικό. Πρέπει κάθε φορά νά προτείνει μία ικανοποιη-τική άνση στό πρόβλημα τής σχέσης του πεζού λόγου μέ τόν τραγουδιστό λόγο, μέσα στα πλά-σια μίας γενικότερης σκηνοθετικής άντίληψης, και χωρίς συγχρόνως ν' αποποιηθεί τήν προσω-πική του έκφραση.

Υπάρχει σίγουρα μία διπλή κρίση στα μουσι-κά πράγματα στη χώρα μας. Κρίση δημιουργίας και κρίση θεσμών. Άλλωστε αυτά τα δυο δέν είναι άνεξάρτητα μεταξύ τους. Η κυβέρνηση πού θαέχει τή γενναιότητα νά ανανεώσει ριζικά τους μουσικούς θεσμούς θα μείνει μέ χρονα γραμματα στην ιστορία τής Μουσικής. Τιποτε σήμερα δέν λειτουργεί σωστά. Ούτε ή Λυρική Σχηνή, ούτε οι συμφωνικές όρχήστρες, ούτε τά αναριθμητά και λαϊκιστικής έμπνευσης καλοκαι-ρινά Φεστιβάλ, αλλά ούτε και τά ωδεία, ούτε κι ή σχολική μουσική παιδεία. Πώς λοιπόν νά πάει καλά ή μουσική; Εξαιρέσεις υπάρχουν, όμως τό γενικό έπιπεδο παραμένει έξαιρετικά χαμηλό. Έπειτα, ακόμη και τά πιο άνθεκτικά δημιουρ-γικά ταλέντα σήμερα εξαγοράζονται από τό έμπο-ρικό κύκλωμα και προσαρμόζονται στην προ-σφορά τής φθηνής μουσικής, πού ή ζήτηση των...αθηνών ακροατών επιβάλλει. Είναι ένας φαύλος κύκλος πού δέν ξέρω πώς και πότε θα σπάσει. Ο καθένας μας έχει και προσωπική ευθύνη, στό βαθμό πού συνηθίζει τό «πρόσωπο του τέρατος». 11-7-83 Γιώργος Κουρουπός

Ποιά είναι ή κοινωνική χρησιμότητα της τηλεόρασης;

Αυτό, είναι το πρώτο από μία σειρά ερωτημάτων που θα προσπαθήσουμε να θέσουμε προκειμένου να ξεκινήσει ένας πλατύτερος προβληματισμός για τον ένδεχομενο χαρακτήρα μιάς πραγματικά προοδευτικής τηλεόρασης. Ξεκινάμε με τουτό το ερώτημα, για να μπει έξαρχής ένα πλαίσιο που να δέχεται πώς η τηλεόραση έχει κοινωνική χρησιμότητα και λειτουργία, σε αντίθεση με την άρκετά διαδομένη «ανάρχιζουσα» άποψη πώς έτσι κι αλλιώς (δηλ. ανεξάρτητα απ' τον τρόπο που ή κάθε έξοσις τη χρησιμοποιεί), η τηλεόραση αποτελεί απ' τη φύση της εργαλείο ιδεολογικής αλλοτρίωσης και νοητικής ισοπέδωσης.

★

Η πιο σημαντική λειτουργία της τηλεόρασης είναι ταυτόχρονα και η πιο άπωθημένη. Η πιο άγνοημένη, σε όλες τις κοινωνίες που διακρίνονται από το πνεύμα της εξατομικευσης και της απομόνωσης του ατόμου από το κοινωνικό του περιγυρο. Για να την έντοπίσουμε θα συγκρίνουμε δύο άκραίες μορφές τηλεοπτικής παρακολούθησης.

Στην πρώτη θα κατατάξουμε τη γνώριμή μας μορφή τηλεοπτικής παρακολούθησης: "Ένα-δυό κανάλια με κανονικό πρόγραμμα, που καλύπτει όλα τα γούστα και όλες τις ανάγκες. Στις εκπομπές υψηλής ακροαματικότητας, όλοι σχεδόν οι τηλεθεατές βρίσκονται στα σπίτια τους για να παρακολουθήσουν το αγαπημένο τους θέαμα.

Στη δεύτερη περίπτωση, θα φανταστούμε μία διαφορετική τηλεοπτική παρακολούθηση που ως ένα σημείο, βρίσκει την εφαρμογή της και στα πολλαπλά κανάλια «ημί-κλειστου κυκλώματος» που εδώ και χρόνια εφαρμόζονται στην Αμερική. Για κάθε τύπο προγράμματος υπάρχει ένα κανάλι που λειτουργεί συνεχώς. Ένα κανάλι για θέατρο, ένα κανάλι για μουσική, ένα κανάλι για εκπαιδευτικές ταινίες, για έλαφρη ψυχαγωγία, κ.λπ. κ.λπ. Έτσι, ο κάθε θεατής, ό,τι ώρα επιθυμήσει μπορεί να διαλέξει τη δική του προτίμηση φτιάχνοντας, κατά κάποιο τρόπο, το δικό του πρόγραμμα ανεξάρτητα από το γείτονά του. Δεν υπάρχει λοιπόν «θέατρο της Δευτέρας», αλλά θέατρο οποιασδήποτε

στιγμής. Σύμφωνα με το κέφι του καθένα, που χάνει πιά κάθε έξαρση από το κέφι του διπλανού του.

Ας σταθούμε τώρα λίγο, συγκρίνοντας τα δύο διαφορετικά αυτό μοντέλα τηλεοπτικής παρακολούθησης:

Ποιά είναι η κολοσσιαία και θεμελιακή διαφορά ανάμεσά τους; Είναι πολύ απλό: Στο δεύτερο μοντέλο, το άτομο βιώνει την ατομικότητά του. Χωρίς έξαρση από δοσμένο πρόγραμμα, απομονώνεται, καταργώντας έτσι ένα από τα πιο καλά όχυραμένα κάστρα της κοινωνικής συνείδησης: Την Ψυχαγωγία!

Από τότε που οι άνθρωποι τραγούδισαν γύρω απ' τη φωτιά, ήταν ομάδα. Το αρχαίο δράμα ήταν θέαμα και ακρόαμα για πλήθος θεατών. Το τσίρκο τό ίδιο. Ο κινηματογράφος στάθηκε προπύργιο λαϊκής συνείδησης. Φτάνει να ακούσει κανείς τα ομαδικά γέλια των θεατών που αλληλοπαρασύρονται σε μία κωμωδία για να το διαπιστώσει. Η τηλεόραση όμως, στη δεύτερη αυτή μορφή παρακολούθησης, γίνεται ψυχαγωγία καθαρά ατομική. Όχι πιά «τσόντα» στο ΡΟΖΙΚΛΑΙΡ όπου το καλαμπούρι απ' την πλατεία μετουσιώνει τους θεατές σε «Αριστοφανικό χορό». Ούτε ξενίχτι μιάς ολόκληρης πόλης μπροστά στο γιγαντιαίο περιμένοντας τη μεταμεσονύχτια «τσόντα» του τηλεπειρατή...

Τώρα πιά μονάχα απομονωμένοι «θάλαμοι» με ατομική «τσόντα» που την παρακολουθεί καθένας ανεξάρτητα ανανιζόμενος μέσα στο πνιγρό νέφος της ατομικής του νεύρωσης. Νά λοιπόν που στην άκρεια μορφή τούτης της δεύτερης τηλεοπτικής παρακολούθησης διαλύσαμε την ομάδα και μαζί της κάθε αίσθηση κοινωνικής συνείδησης, συνείδησης δηλαδή πώς συμμετέχουμε σε μία ομαδική διαδικασία.

Ξαναγυρίζοντας όμως τώρα στην πρώτη μορφή παρακολούθησης θα παρατηρήσουμε πώς η παρουσία προγράμματος προϋποθέτει μία έμμεση συμμετοχή του τηλεθεατή σε μία άφανη ομάδα: την ομάδα που διαλέγει να παρακολουθεί τη συγκεκριμένη εκπομπή. Μπορεί η ομάδα να έχει φαινομενικά χαλαρούς δεσμούς αλλά έχει ένα από τα πιο σημαντικά γνωρίσματα των ομαδικών διεργασιών:

Ταυτόχρονης και κοινής έμπειριες (δηλαδή υποδομή για συναναστροφές και πλατύτερη επικοινωνία) που συχνά κατευθύνουν προς τη διαμόρφωση κάποιας ιδεολογίας. Μήπως δεν είναι αλήθεια ότι οι δρόμοι έρημώνουν όταν μεταδίδεται κάποια εκπομπή μεγάλης ακροαματικότητας; Δεν είναι αλήθεια ότι πολλά από τα έρεθίσματα της τηλεόρασης τροφοδοτούν συζητήσεις σε κοινωνικές συναντήσεις (δημόσιους χώρους, χώρους ψυχαγωγίας και εργασίας κ.λπ.) άρκετές μέρες μετά τη μετάδοση των αντίστοιχων εκπομπών; Θάταν υπερβολικό αν μιλούσε κανείς για ομαδική «συμμετοχή» στο τηλεοπτικό πρόγραμμα; Νά λοιπόν ποιά είναι η πιο σημαντική και ταυτόχρονα η πιο άγνοημένη ιδιότητα της τηλεόρασης: η διαμόρφωση κοινωνικής συνείδησης (δηλ. αίσθησης ότι «κοινωνούμε» - συμμετέχουμε - ανήκουμε σε ομάδες, όπου μαζί με άλλους μοιραζόμαστε κάποιες κοινές έμπειριες) μέσα από εκπομπές υψηλής ακροαματικότητας. Η δημιουργία κοινωνικής συνείδησης σε ένα τεράστιο αριθμό απομονωμένων μεταξύ τους τηλεθεατών που οι σύγχρονοι τρόποι ζωής απομακρύνουν καθημερινά όλο και πιο πολύ από συμμετοχή σε, στοιχειώδεις έστω, κοινές έμπειριες - άφορμες για παραπέρα σχέσεις. Θά μπορούσε κανείς να πει ότι μέσα από την τηλεόραση θά ήταν δυνατόν να προκύψει μία καινούργια μορφή συμμετοχής στα κοινά. Ας προσπαθήσουμε λοιπόν να οικοδομήσουμε την... ηλεκτρονική εκκλησία του δήμου! Έδώ, ως διευκρινιστεί και τούτο: 'Ο «ποιητικός» όρος «ηλεκτρονική εκκλησία του δήμου» καθόλου δεν παραπέμπει στο ούτοπικό «ηλεκτρονικό χωριό» που περιγράφει ο πάπας των Μέσων Μαζικής Ένημέρωσης Μ. Μάκ Λούαν, γιατί απλούστατα για μās δεν απεικονίζει παρά την ήδη ύπαρκτη λειτουργία που περιγράψαμε παραπάνω: λειτουργία πάντα λανθάνουσα και χωρίς ποτέ το τηλεοπτικό δίκτυο να γίνεται το επίκεντρο της διαδικασίας. Με δύο λόγια: Η τηλεόραση δίνει το έρεθισμα (πυροδοτεί) και η διαδικασία συντελείται στις ανθρώπινες επαφές που ακολουθούν.

Αλλά, θά παρατηρήσει κανείς,

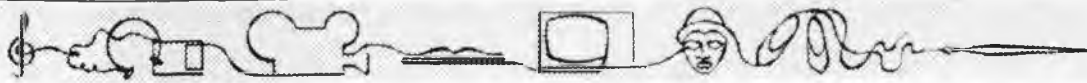
πώς γίνεται να μιλάμε για συμμετοχή στα κοινά και οικοδόμηση κοινωνικής συνείδησης, όταν είναι γνωστό ότι οι τηλεθεατές μετέχουν παθητικά, και κυριολεκτικά «καταναλώνουν» τις τηλεοπτικές εκπομπές; Είπαμε κιόλας, πώς η δημιουργία κοινωνικής συνείδησης είναι η πιο σημαντική αλλά και άγνοημένη και παραμελημένη λειτουργία της τηλεόρασης. Και τούτο γιατί τη δυνατότητα της λειτουργίας αυτής σπάνια την αξιοποιούμε. Σπάνια ενεργοποιούμε τον τηλεθεατή σε μία πιο ζωντανή συμμετοχή που να διεισδύει στην παραπέρα κοινωνική του ζωή. Και αφού κάνουμε λόγο για ενεργοποίηση, δεν θά πρέπει να αγνοήσουμε πώς κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει μονάχα αν τα τηλεοπτικά έρεθίσματα ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΟΥΝ τους τηλεθεατές μεταξύ τους αντί να τους ισοπεδώνουν.

Θά πρέπει δηλαδή να δίνουμε έρεθίσματα που να «πυροδοτούν» παραπέρα διαδικασίες. Κι ο στόχος των διαδικασιών αυτών, θάταν να μορφώσει ο κάθε τηλεθεατής τη δική του άποψη και θέση στα θέματα που προβάλλονται. Μία τέτοια λειτουργία ενεργοποίησης των τηλεθεατών αν καταφέραμε να υλοποιήσουμε μέσα από εκπομπές υψηλής ακροαματικότητας, αυξημένης δηλαδή συμμετοχής σε ένα κοινό έρεθισμα, θά έχουμε επιτέλους για μία φορά κατορθώσει να αξιοποιήσουμε τα εφόδια της σύγχρονης τεχνολογίας για την εξυπηρέτηση των ανθρώπινων αιτημάτων μας. Κι επειδή κάτι τέτοιο μπορεί να φαίνεται πολύ μακρινό και ανέφικτο, σπεύδω να θυμίσω πώς χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων εκπομπών αποτελούν οι προεκλογικοί λόγοι από την τηλεόραση, ή ακόμα η μετάδοση ποδοσφαιρικών αγώνων, όπου συναντάμε:

α) Ψηλή ακροαματικότητα-Συμμετοχή δηλαδή σε κοινές έμπειριες

και β) Ένεργοποίηση των τηλεθεατών-Δηλαδή πρόκληση διαφορετικών άποψεων και αλληπάλληλων συζητήσεων μετά την εκπομπή.

Έτσι, στις εκπομπές του είδους αυτού, οι τηλεθεατές χρησιμοποιούν την «εκπομπή» σαν αφετηρία: σαν σημείο αναφοράς για παραπέρα διαδικασίες. Τά ποδοσφαιρικά και τά προεκλογικά «πηγαδά-

κία» όσο κι αν διαφέρουν μεταξύ τους, έχουν ωστόσο ένα πολύ σημαντικό για τόν προβληματισμό μας κοινό σημείο: Αποτελούν ενεργοποίηση και δραστηριότητα που προκλήθηκε με αφορμή μία τηλεοπτική έκπομπή. Σ' αυτά, είναι φανερό πόσο διαφοροποιημένος μπορεί να είναι ο κάθε θεατής από τόν συν-θεατή του μετά τήν παρακολούθηση τής ίδιας συγκεκριμένης

έκπομπής. Σχεδόν, θά μπορούσαμε να πούμε, πώς οι έκπομπές αυτού του είδους, όχι μόνο δέν ισοπεδώνουν, όχι μόνο δέν κάνουν τούς θεατές παθητικούς, αλλά αντίθετα τούς ενεργοποιούν σέ πολύωρες συζητήσεις και συναναστροφές.

Όσοι αναγνώστες έπυχε νά διαβάσουν τό άρθρο «Νά ή εύκαιρία» στό 2ο τεύχος του «Σχολιαστή», θά πρόσεξαν ίσως πόσο τά κριτήρια αξιολόγησης εκείνης τής έκπομπής είναι άκριβώς ατά που αναλύουμε έδώ. Ακόμα βέβαια πιό επικαιρο

ώθειται ο θεατής νά διαπανά ΜΙΑ τουλάχιστον ώρα ΕΞΩ-τηλεοπτικής δραστηριότητας που όμως προκλήθηκε από τή συγκεκριμένη τηλεοπτική παρακολούθηση.

★

Και πώς θά ήταν οι έκπομπές αυτές;

Δέν είναι δύσκολο νά τις φανταστούμε. Θά πρέπει νά έχουν σαν κεντρικό άξονα τή δημιουργία διαφορών και αντιθέσεων πάνω στό ίδιο θέμα.

Όπως έγινε και με τήν περίπτωση του νομοσχεδίου περί «κοινωνικοποίησης», θά πρέπει νά επιλέγονται όμιλήτες που νά εκπροσωπούν έντονα διαφορετικές τάσεις. Τά θέματα δέν χρειάζεται νάναι άπαραίτητα «πολιτικά». Υπάρχουν πολλά θέματα που με τήν κατάλληλη προετοιμασία μπορούν νά πώλωσουν δημιουργικά τόν κόσμο.

Και ένώ ο κάθε όμιλήτης θά πρέπει νά είναι τέλεια πεισμένος για τήν όρθότητα τής άποψής του, η έκπομπή θά πρέπει νά αποφεύγει νά κατ'αλήγει σέ μία τελική άποψη έτσι ώστε ο τηλεθεατής νά αισθάνεται τήν έκκρεμότητα δηλαδή τήν ανάγκη νά σχηματίσει μία τελική άποψη από μόνος του ή, καλότερα, συζητώντας με τήν παρέα του σέ μία καθαρά ΕΞΩ-τηλεοπτική δραστηριότητα.

Έτσι, η έκπομπή θά πρέπει νά θεωρείται μονάχα σαν τό άρχικό έρέθισμα που «πιρροδοτεί» τή μορφωτική διαδικασία κι όχι σαν αυτόδυναμη μορφωτική πράξη που ολοκληρώνεται με τή μετάδοσή της. Αυτό σημαίνει πώς η εϊθ'ήνη του τηλεοπτικού σταθμού για ΚΑΘΕ συγκεκριμένη έκπομπή θά πρέπει νά απλώνεται και σέ ΕΞΩ-τηλεοπτικές δραστηριότητες που θά πλαισιώνουν αττή τήν έκπομπή (κειμενά για έφημερίδες, όργάνωση συνάφων εκδόησεων όπως διαλέξεις, δημόσιες συζητήσεις ή ακόμα περιορισμένης μορφής δημοψηφίσματα και κινητοποιήσεις).

Πρός τό παρόν, θά αποφυγούμε νά δώσουμε συγκεκριμένο παράδειγμα. Θά πρέπει νά μεσολαβήσουν και μερικά ακόμα θέματα έτσι ώστε νά προκύψει σαν συνολικό συμπέρασμα ένα παράδειγμα-«μοντέλο». Διαφορετικά θά σκοντάψουμε διαρκώς σέ έξωτερικές όμοιότητες με σημερινές έκπομπές που συνδυάζουν μερικά από τα παραπάνω στοιχεία αλλά άμελούν άλλα τό ίδιο σημαντικά.

Άραγε θά μπορούσαμε νά φτιάξουμε τέτοιες έκπομπές όπου για κάθε δίωρο τηλεοπτικής παρακολούθησης (όσο δηλαδή κρατάει η τηλεοπτική μετάδοση ενός ποδοσφαιρικού άγωνα ή μιάς ... πολιτικής άναμέτρησης), οι τηλεθεατές νά αφιερώνουν κι ένα ολόκληρο άπόγευμα κοιβέντας με τούς γύρω τους;

Μένης Θεοδωρίδης

παράδειγμα, αποτελεί η ζωντανή μετάδοση τής συζήτησης για τό νομοσχέδιο περί «κοινωνικοποίησης».

Δέν μάς ενδιαφέρει σέ τούτο τό χώρο η πολιτική σημασία και αξιολόγηση. Ούτε θά σταθούμε στήν πολιτική σκοπιμότητα που πιθανά στόχευε μία τέτοια κυβερνητική πρωτοβουλία. Εκείνο που έδώ μάς ενδιαφέρει είναι η εκπληκτική άνταπόκριση τής έκπομπής σ' όλους τούς Έλληνες (άκροαματικότητα-ρεκόρ 61%) και η φανερή διαφοροποίησή τους μετά τήν παρακολούθηση ενός και του αττου έρεθίσματος. Τήν επόμενη μέρα, όλοι σχεδόν (άρα άναμφισβήτητη προώθηση τής κοινωνικής συνείδησης, τής επιθυμίας για επικοινωνία κ.λ.π.) συζητούσαν τις έντυπώσεις τους για τήν έκπομπή, ένώ ταυτόχρονα τό ίδιο τό περιεχόμενο αττών τών συζητήσεων έμφάνιζε σημαντικές διαφορές έκτιμήσεων (άρα ή συμμετοχή τών θεατών κάθε άλλο παρά τούς ισοπέδωσε ή τούς μετέτρεψε σέ παθητικούς δέκτες). Νά λοιπόν δυό φαινομενικά αντίθετες λειτουργίες (συμμετοχή και μη ισοπέδωση) που συνδυάζονται σέ ένα και τό αυτό έρέθισμα: τήν τελική έκπομπή που επιτέλους μπαίνει στό χώρο τής διαλεκτικής.

Αν θέλαμε νά διατυπώσουμε τά παραπάνω και με τή μορφή κάποιου στόχου, θά λέγαμε πώς μιά άπ' τις πιό βασικές επιδιώξεις για προοδευτική τηλεόραση, θάταν η προώθηση-δημιουργία τέτοιων έκπομπών, ώστε για κάθε ΜΙΑ ώρα τηλεοπτικής παρακολούθησης, νά

Γιατί ό 'Εμπειρικός

Εδώ και πολλά χρόνια, από την εποχή της εφηβείας που πρωτοδιάβασα 'Εμπειρικό¹ αισθάνομαι μία βαθιά γοητεία από τα γραπτά του μεγάλου Έλληνα υπερρεαλιστή ποιητή. Περισσότερο κι απ' τη στιλπνή γλώσσα, την αρχέγονη και τη ζωής που αναβλύζει σαν πίδακας από το λόγο του και τον βαθύ του αισθησιασμό, έμειναν βαθιά χαραγμένες στη μνήμη μου κάτι λέξεις μαγικές, λέξεις σύμβολα, «'Εξέλαιος», «Ρόδο του 'Ισπαχάν», «'Αμούρ - άμούρ», «Κόρυμβος», «Πλούς αερόστατου», «'Ο βασιλιάς ό Κόγκ», λέξεις που άνοιγαν δρόμους σέ άνεξερεύνητες περιοχές ζωής.

Πολύ πρόσφατα έμαθα ότι ό 'Ανδρέας 'Εμπειρικός ήταν από τους πρώτους και ίσως ό σημαντικότερος ψυχαναλυτής της αύγης της ελληνικής ψυχανάλυσης². Αυτό άνοιγε ένα γοητευτικό όσο και άγνωστο όρίζοντα. Άγνωστο, γιατί τό μόνο δημοσιευμένο τό 1950 ψυχαναλυτικό του κείμενο στη «Revue française de psychanalyse» μέ τίτλο «Μιά περίπτωση ιδεοψυχαναγκαστικής νεύρωσης μέ πρώιμες έκσπερματώσεις», μεταφρασμένο κομμάτι του οποίου ακολουθεί, παρέμεινε άδημοσίευτο στην Ελλάδα, ενώ υπάρχει ακόμη ένα, έντελώς άδημοσίευτο, μέ τίτλο «Μιά περίπτωση άσυνειδήτης όμοφυλοφιλίας».

Γοητευτικό γιατί, πέρα από τό άυτόνοήτο ένδιαφέρον της μοναδικής ίσως περίπτωσης υπερρεαλιστή ποιητή που είναι ταυτόχρονα και ψυχαναλυτής, μία διπλή δηλαδή περίπτωση διερεύνησης τών περιοχών του άσυνειδήτου, τό ψυχαναλυτικό κείμενο είναι έξ ίσου συναρπαστικό μέ τό ποιητικό και πεζογραφικό του έργο.

Πέρα από τη διαφορά ύφους, που είναι εδώ πιο άυστηρή και κλασικό³, υπάρχουν κομμάτια που ξεχειλίζουν από λυρισμό, σαν κι αυτό που άναφέρεται στη Γαλλίδα γκουβερνάντα που μοιάζει νά 'χει θγει από τό «Πολλές φορές τη νύχτα» της «'Οκτιάνα» ενώ σ' όλο τό κείμενο υπάρχει έκδηλο τό *suspens* της αναζήτησης της «αρχέγονης σκηνής» που ύπήρξε καθοριστική για την εξέλιξη του ψυχισμού του αναλυόμενου.

Τό κείμενο που ακολουθεί είναι ένα όνειρο, οί συνειρμοί που τό συνοδεύουν και ή έρμηνεία του από τόν ψυχαναλυτή 'Εμπειρικό. Θά 'θελα νά προσθέσω δύο λόγια για τη μετάφραση. Ήξερα ότι μέ τη μετάφραση θά χανόταν όλη ή γοητεία του λόγου του. Ή πρόκληση όμως ήταν τόσο μεγάλη, που θεώρησα ότι μία μετάφραση που θά παρακολουθεί άυστηρά νοηματικά τό κείμενο, θά έδειχνε έντονότερα τό κενό ενός κειμένου που πιθανότατα είναι γραμμένο από τόν 'Ανδρέα 'Εμπειρικό και στα ελληνικά.

Τέλος, έγκατέλειπα τό φόβο μιάς ένδεχόμενης κακής ανάγνωσης του κειμένου, κακής ανάγνωσης έξ αίτίας της τολμηρότητάς του, μέ τη σκέψη ότι σ' αυτή την πιθανή κακή ανάγνωση είναι έτσι κι άλλιώς έκτεθειμένο και τό λογοτεχνικό του έργο.

Α.Α.

1. Βλ. Θανάση Τζαβάρα «'Ο 'Ανδρέας 'Εμπειρικός και ή ψυχανάλυση» όμιλία στο ίδρυμα σχολής Μωραΐτη Άθήνα 1981.

2. Οί φίλοι Ε. και Γ. Κούριας στο άδημοσίευτο άρθρο τους «Μιά περίπτωση ψυχαναλυτικής πρακτικής μαζί μέ υπερρεαλιστικές περιπλανήσεις» που πρόκειται νά δημοσιευτεί σ' ένα τόμο μέ θέμα «Ψυχανάλυση και 'Ελλάδα» λένε: «Freud θυμίζει όχι μόνο τό ύφος, αλλά και ή ίδια ή περίπτωση, και οί έρμηνείες, και τό όνειρό και οί αναρίθμητες νταντάδες, γκουβερνάντες και υπηρέτριες που σκυταλοδρομούν στη λάμνα μύηση του μικρού Jean T... Θά μπορούσε νά φιγουράρει ως ή έκτη κλινική περίπτωση από τίς «Πέντε ψυχανάλυσεις» πλάι στον «'Ανδρωπο μέ τούς λύκους» μέ τόν όποιο παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συγγένεια».

«Βρίσκομαι σ' ένα μεγάλο θλιβερό κήπο μέ τόν πατέρα μου. Είναι παντρεμένος, από δεύτερο γάμο, μέ μία νέα ξανθή γυναίκα, και περπατάμε κι οί τρεις μαζί. 'Ο πατέρας μου μου λέει νά πάω νά του αγοράσω σάντουιτς. Πηγαίνω, αλλά αντί ν' αγοράσω σάντουιτς, αγοράζω λουλούδια από μία νέα άνθοπώλιδα, καθισμένη σ' ένα φανταστικό κιόσκι-αυτόκινητο, που τό οδηγούσε ένας αξιωματικός. Γυρίζοντας κοντά στον πατέρα μου, βρίσκω τόν κήπο πιο εύθυμο, λιγότερο σκοτεινό και στη θέση της δεύτερης γυναίκας του πατέρα μου, βλέπω τη μικρή άνθοπώλιδα στην όποια προσφέρω τά λουλούδια. Ή νέα γυναίκα μέ ρωτάει: «τά λουλούδια είναι για μένα ή για τόν άντρα μου;» Άπαντώ ότι τά λουλούδια είναι για κεινή. 'Ο Jean T... μου λέει ότι ύπήρχε μία συνέχεια σ' αυτό τό όνειρο που δέν τη θυμάται».

Συνειρμός. 'Ο μεγάλος θλιβερός κήπος θυμίζει στον Jean T... τά νεκροταφεία. 'Ο άρρωστος μου λέει έπειτα ότι αισθάνεται πολύ συγκινημένος, γιατί μόλις θυμήθηκε κάτι που του συνέβη όταν έπισκέφτηκε, για πρώτη φορά, τόν τάφο της μάνας του, μαζί μέ τόν πατέρα και τόν άδελφό του. Κοιτάζοντας τό σταυρό του τάφου που πάνω του θ' άκουμπούσε τά λουλούδια, νόμισε ότι είδε μία στιγμή, την εικόνα της μάνας του σταυρωμένη, νά άγωνιά πάνω στο σταυρό, ενώ ένας ρωμαίος στρατιώτης της τρυπούσε τά πλευρά μέ μία λόγχη, κι ό Jean λιποθύμησε.

Ή συγκίνηση του άρρώστου τόν έμπόδισε νά μιλήσει για λίγες στιγμές, μετά μου είπε ότι είχε την έντύπωση πως αυτή ή ανάμνηση πρέπει νά είναι σημαντική για τη θεραπεία του. Είπε ότι τό πρώτο Πάσχα μετά τό θάνατο της μάνας του, προσευχήθηκε στο Θεό, μέ μεγάλη θέρμη, νά την άναστήσει όπως τό Χριστό. Προσθέτει ότι μπορεί τώρα νά διακρίνει ότι, ίσως, ή πρωταρχική αίτία του μεταγενέστερου άθείσμου του πήγαζε από τό γεγονός ότι ό Θεός δέν θέλησε νά είσακούσει αυτή την προσευχή.

Μετά ό J. T... μου είπε ότι δύο χρόνια περίπου πριν την άνάλησή του, όδήγησε σ' ένα σπίτι ραντεβού, μία μικρή υπαίθρια άνθοπώλιδα 12 ή 13 χρονών, ύποσχομένος ότι θά της έδινε πολλά λεφτά αν δεχόταν νά τόν άφήσει νά διασκεδάσει μαζί της χωρίς νά της κάνει κανένα κακό. Εξήγησε ότι μ' αυτή την τελευταία φράση, έννοούσε ότι σκόπευε ν' άφήσει την παρθενιά της άθικτη.

Τό μικρό κορίτσι δέχτηκε. Μόλις φτάσανε στο σπίτι ό J. T... της ζητάει νά του δείξει τά γεννητικά της όργανα και άφού τά παρατηρήσει, (για νά δει λέει τη διαφορά ανάμεσα στο αιδούιο μιάς ώριμης γυναίκας κι ενός μικρού κοριτσιού), την βάζει σέ στάση για νά προσπαθήσει νά διεισδύσει από τόν πρωκτό, αλλά έκσπερματώνει «ante portas». 'Ο Jean κρατάει ακόμη τό κοριτσάκι κοντά του και τό ανανιζεί. Μετά θέλει νά τό ξαναχαρεί, τριβοντας αυτή τη φορά τό πέος του στα χείλη του αιδούιου και την κλειτορίδα της μικρής «ενώ φαντάζεται ότι θά την ξεπαρθενέψει», αλλά στα πρώτα τριψίματα, έκσπερματώνει σχεδόν άμέσως. Τό κοριτσάκι πολύ διεγερμένο, αρχίζει νά τριβεί την κλειτορίδα μόνο του, μέ χει τόν όργασμό· ό άρρωστος την παρατηρεί, παρακολουθώντας την έκφραση του προσώπου της, κι άκούγοντας τούς άναστεναγμούς και τις φωνές χαράς που ξεφεύγουν απ' τό στόμα της κι αρχίζει νά ανανιζείται ξανά.

' Ανδρέα ' Εμπειρικού: Τό 'όνειρο του Jean T.

Αυτή ή τελευταία σκηνή οδηγεί τον Jean σέ έναν άλλο συνειρμό. Μιά καλοκαιρινή νύχτα, όταν ήταν 11 χρονών, μέσα στον καύσωνα, μὴν μπορώντας πιά νά κοιμηθεῖ, πήγε ξυπόλυτος πρὸς τό ἀνοιχτό παράθυρο, γιά νά ἀνασάνει λίγο. Ξαφνικά ἀκουσε τριξίματα κρεβατιοῦ, καί πνιχτούς ἀναστεναγμούς, πού ἔρχονταν ἀπό τή διπλανή κάμαρα, πού ἦταν τῆς γαλλίδας γκουβερνάντας του, μιάς γλυκειᾶς καί καλῆς γυναικας περίπου 35 χρόνων. Ἀφήνει τό παράθυρο, καί κοιτάει ἀπό τήν κλειδαρότρυπα τῆς ἐνδιάμεσης πόρτας, καί βλέπει τήν γκουβερνάντα του ξέσκεπη, νά ἀντανιζεται στό κρεβάτι. Τά εἶδε ὅλα, λέει, μέχρι τόν ὄργασμό, πού τόν ἐντυπωσίασε ὅσο καί ἡ ἴδια ἡ πράξη.

Ἀπό τότε παραμόνευε γιά νά πετύχει τήν γκουβερνάντα του στούς ἀντανισμούς της. Ἀλλά δέν πέτυχε νά τή δει ἀρκετές φορές, κατ' ἀρχήν γιατί φαίνεται ὅτι δέ χαϊδευόταν ἔτσι πολύ συχνά, κι ἔπειτα ἐξαιτίας τοῦ σκοταδιοῦ, όταν αὐτό συνέβαινε τή νύχτα. Ἔτσι περιοριζόταν ν' ἀκούει τούς στεναγμούς της ἐνῶ ἀντανιζόταν. Μόνο ὅταν ἡ γαλλίδα τό ἔκανε τό ἀπόγευμα τήν ὥρα τοῦ μεσημεριανοῦ ὕπνου, πράγμα πού δέ συνέβαινε πολύ συχνά, μποροῦσε νά δει, καί τότε παρατηροῦσε μέ μιά λάγνα ἀπληστία, καί πάντα ὡς τό τέλος, τήν πράξη μέ τήν ὁποία ἡ γκουβερνάντα ἠδονιζόταν.

Κατέγραφε τίς παραμικρότερες λεπτομέρειες τίς κινήσεις τῶν δακτύλων πάνω στά γεννητικά ὄργανα, ὅταν ἡ γκουβερνάντα ἦταν ξέσκεπη, τίς λιγωμένες ἐκφράσεις ἱκανοποίησης πού τοῦ φαίνονταν ταυτόχρονα ἀνησυχητικές, τούς πνιχτούς στεναγμούς, τίς μικρές κραυγές ὅταν δέν μποροῦσε νά τίς κρατήσει, ὡς τό κορυφαῖο σημεῖο, ὡς τά ὀρμητικά σκιρτήματα τῆς τελικῆς ἱκανοποίησης, ἐνῶ ἀντανιζόταν κι ὁ ἴδιος ἀμέσως μετά ἡ στή διάρκεια τοῦ κοιτάγματος καθῶς ἰσχυρά ρίγη διατρέχαν τό κορμί του καί δοκίμαζε, λέει, κάθε φορά μιά βαθιά ἠδονική ταραχή, ἀλλά συνοδευμένη ἀπό ἀγχος καί φοβερὰ καρδιοχτυπήματα.

Ἐδῶ, μιά σύντομη σιωπή ἀκολούθησε τήν ἀφήγηση. Μετά ὁ J. T. μου λέει ὅτι σκεφτόταν κάτι πού ἀφοροῦσε τή μητέρα του, τό ὁποῖο εἶχε ἤδη σκεφτεῖ, τή μέρα πού μου μλοῦσε γιά σκυλιά, ἀλλά πού δέν μποροῦσε νά μου τό κοινοποιήσει ἐκείνη τή μέρα. Μιά νέα σιωπή ἀπ' τή μεριά του καί τέλος ὁ ἄρρωστος μου λέει, ὅτι ἕνα χρόνο περίπου πρὶν τό θάνατο τῆς μητέρας του, μπαίνοντας μιά μέρα στό δωμάτιό της, τήν εἶδε ξαπλωμένη στόν καναπέ νά διαβάζει ἕνα βιβλίο. Τή στιγμή πού μπήκε, ἡ μητέρα του, πού φοροῦσε ἕνα πενιουάρ, ἔκανε μιά κίνηση κι ἕνα μικρό πεκινουά πού τῆς ἀνῆκε βγήκε ἀνάμεσα ἀπό τά πόδια της, ἀνασηκώνοντας ἐλαφρά τό πενιουάρ καί πήδησε κάτω. Ἡ μητέρα τοῦ Jean, τοῦ φάνηκε λίγο ταραγμένη, κι εἶπε, ἀπευθυνόμεν ὅσο σκυλάκι: «Μπόμπι, δέν ντρέπεσαι νά σχίζεις τό φόρεμά μου... Σοῦ ἀξίζει νά σέ δειρῶ».

Καί ὁ ἄρρωστος συνέχισε: «Εἶναι πολύ πιθανό ὅτι τό μικρό σκυλάκι κοιμόταν πολύ ἀπλά, ἀνάμεσα ἡ δίπλα στά πόδια τῆς μάνας μου, κι ὅτι τό ξύπνησα μπαίνοντας, ἀλλά ἐγώ ἀναρωτήθηκα ἂν, πρὶν μῶ, τό πεκινουά εἶχε παρεισφρῦσει πιά ψηλά, δηλαδή ὡς τά γεννητικά ὄργανα τῆς μητέρας μου, κι ἂν δέν ἦταν ἔτοιμο νά τά γλείψει, ὅπως εἶχα δει νά κάνουν συχνά τά σκυλιά μεταξύ τους - τή στιγμή τῆς ἀφιξῆς μου».

«Δέν ξέρω τί συνέβη στό δωμάτιο τῆς μητέρας μου, καί σᾶς ἐπανα-

λαμβάνω ὅτι εἶναι παραπάνω ἀπό πιθανό, νά μή συνέβη τίποτα, ἀλλά γιά πολύ καιρό δέν μποροῦσα νά βγάλω αὐτή τήν ὑπόψια ἀπό τό μυαλό μου, στήν ὁποία προστέθηκε ἀμέσως μιά ἄλλη: ὅτι ἴσως ἡ μητέρα μου σινοῦσιαζόταν μέ τό πεκινουά καί μέ τόν μεγάλο κινηγητικό σκύλο τοῦ πατέρα μου, πού ἔπισης ἀγαποῦσε πολύ. Αὐτές οἱ ἀνέρες ιδέες μου ἔρχονταν συχνά, παρᾶ τή θέλησή μου, μέ μορφές φαντασιώσεων ὅπως λέτε καί σεις, γιά πολύ καιρό, πολλά χρόνια ἀκόμη καί μετά τό θάνατο τῆς μητέρας μου. Εἶχα, κάθε φορά, ἕνα ἔντονο ἀγχος, καθῶς σκεφτόμουν αὐτά τά πράγματα, κι ἐνιωθα μιά βαθιά ντροπή, συνοδευμένη ἀπό αἰσθήματα ἐνοχῆς, ἡ εἰκόνας σχετικά μέ τή μάνα μου, πού ἦταν ὄχι μόνο μιά γυναίκα ἐξαιρετικά ὁμορφῆ, ἀλλά ἡ προσωποποίηση τῆς καλωσύνης, τῆς γλυκύτητας, καί τῆς λεπτότητας, καί τήν ὁποία λάτρευα».

Μετά ὁ ἄρρωστος μου εἶπε ὅτι ἀφοῦ ἀνακάλυψε ὅτι ἡ γκουβερνάντα ἀντανιζόταν, ἀναρωτήθηκε συχνά (μέ τίς ἴδιες ἀντιδράσεις ἀγωνίας κι ἐνοχῆς) ἂν ἡ μητέρα του δέν ἀντανιζόταν κι αὐτή. Κι εἶπε ὅτι ἀναρωτιόταν καμιά φορά μήπως ἡ μητέρα του δέν πέθανε ἀπό πνευμονία, ἀλλά ἐξαιτίας, ἀπό τό ἕνα μέρος τῶν σεξουαλικῶν κτηνωδιῶν τοῦ πατέρα του, κι ἀπό τό ἄλλο μέρος, ἐξαιτίας τοῦ ἀντανισμού κι αὐτοῦ πού πιθανόν ἔκανε μέ τά σκυλιά.

Καί συνεχίζει:

«Πρέπει λοιπόν νά τονίσω ὅτι ἀπό τότε πού ὁ ἀδελφός μου μου εἶπε, μέ τήν εὐκαιρία τῆς συζήτησής μας γιά τά σκυλιά, πού κατέληξε στή φράση «Κι ὁ μπαμπάς τό κάνει αὐτό στή μαμά», παρ' ὅλες τίς προσπάθειές μου νά μήν ἀποδώσω στόν πατέρα μου μιά δραστηριότητα βίαιη καί σκληρή στίς μυστικές σχέσεις (ἔτσι ἀποκαλοῦσα συχνά, τίς σεξουαλικές σχέσεις τοῦ πατέρα μου μέ τή μαμά) κάθε φορά πού σκεφτόμουν αὐτές τίς σχέσεις, φανταζόμουν τόν πατέρα μου νά μεταχειρίζεται τή μητέρα μου μ' ἕνα τρόπο πού τήν ἔκανε νά ὑποφέρει, ὁ ρόλος του ἔπρεπε νά εἶναι κτηνώδης, ἀφοῦ ἔκανε ὅ,τι καί τά σκυλιά».

Καθῶς αὐτοί οἱ συνειρμοί, στή διάρκεια αὐτῆς τῆς συνάντησης, μᾶς ἀφῆναν λίγο χρόνο ἀκόμα, ἀποφάσισα νά μεταθέσω τήν ἐρμηνεία τοῦ ὄνειρου γιά τήν ἐπομένη, καί θυμίζοντας στόν ἄρρωστο μου τή φράση πού ἡ μητέρα του ἀπηθῆνε στό πεκινουά: «Δέν ντρέπεσαι νά ξεσκίζεις τό φόρεμά μου... σοῦ ἀξίζει νά σέ δειρῶ» τοῦ ἔκανα τήν ἀκόλουθη ἐρώτηση: «Μήπως θυμάστε νά ἔχετε ποτέ κοιτάξει ὅταν εἴσατε μικρός, κάτω ἀπ' τή φούστα τῆς μητέρας σας ἡ τῶν ὑπηρετριῶν καί νά σᾶς ἔχουν μαλώσει ἡ βρῶσει γι' αὐτό;»

Πολύ αὐθόρμητα ὁ ἄρρωστος μου ἀπάντησε:

«Ναί, στήν ἡλικία τῶν 4 ἤ 5 χρόνων, κοιτάξα κάτω ἀπό τή φούστα ἑνός μικροῦ κοριτσιοῦ πού ἔπαιζε μαζί μας, καθῶς κατονοῦσε στόν κῆπο, κι εἶδα τό μικρό της ὄργανο. Ἐκείνη τήν ἐποχή ἦμουν ἕνα παιδί τόσο ζωηρό ὅσο δέν ἦμουν ποτέ ἀργότερα. Μία ἀπό τίς ἐπόμενες μέρες, θέλησα νά δῶ πῶς ἦταν τό φίλο τῆς νταντᾶς μου, καί σήκωσα τή φούστα της. Ἡ νταντά μέ μάλωσε καί μέ ἀπειλήσε ὅτι θά τό πει στούς γονεῖς μου. Παρᾶ τήν ἀπειλή, καθῶς δέν εἶχα δει τίποτε κάτω ἀπ' τή φούστα παρᾶ τήν κυλότητα της, ἔκανα μιά δεύτερη ἀπόπειρα, ἐπαναλαμβάνοντας τήν ἴδια κίνηση, ὄχι στήν νταντά μου αὐτή τή φορά, ἀλλά σέ μιά νέα ὑπηρετρία στό σπίτι. Καθῶς ἀντιστεκόταν ἔγινα ἐπιθετικός καί τράβηξα τά φουστάκια της... Τότε ἡ νέα ὑπηρετρία

θύμωσε και είπε τί συνέβη στη μητέρα μου, μπροστά στον πατέρα μου, και πρόσθεσε, νομίζω, ότι της γρατσούνισα τα μπουτια, πράγμα που ίσως συνέβη γιατί επέμεινα πολύ στις προσπάθειές μου. Ο πατέρας μου με φώναξε και μου 'δωσε ένα γερό ξύλο...

Αδραξα την ευκαιρία για να δείξω στον J. T., ότι αυτή η σκηνή που συνέβη πολλά χρόνια πριν από τη σκηνή στο δωμάτιο, του θυμίζει αναμφίβολα τις δικές του επιθυμίες να δει, και πιθανόν να αγγίζει, όχι μόνο τα γεννητικά όργανα των υπηρετριών, αλλά και της μητέρας του, κι ότι η θέα του φύλου του μικρού κοριτσιού που κατοικούσε του ένεπνευσε μία τέτοια αγωνία εξαιτίας της απουσίας του πέους. Και πρόσθεσα ότι όταν θέλησε να δει το φύλο των υπηρετριών, ήταν σίγουρα όχι μόνο για την ευχαρίστηση να δει αυτά τα κρυφά μέρη, αλλά και για να διαπιστώσει αν όλες αυτές οι γυναίκες ήταν στερημένες, ή όχι, από το ανδρικό όργανο και για να καθησυχάσει την αγωνία που του προκαλούσε η υποψία ότι ήταν όλες στερημένες πέους. Πρέπει πράγματι η θέα του φύλου του μικρού κοριτσιού και αντίστοιχες διαπιστώσεις, ακόμη πιο παλιές πιθανόν, να του υπέβαλαν την ιδέα ή την εικόνα του ευνουχισμού.

Του είπα ακόμα ότι τη στιγμή που η μητέρα μου είπε στο σκυλάκι «Δέν ντρέπεσαι να σκίζεις το φόρεμά μου... Σου άξιζει να σε δειρω» έβλεπε στη φράση που αφορούσε το ξέσκισμα της ρόμπας, ένα ξέσκισμα του μητρικού φύλου που απέδιδε στις δραστηριότητες του πατέρα του, που είχε ένα πέος μεγαλύτερο από το μικρό παιδικό του

πέος. Είχε ίσως ήδη δει αν όχι το πατρικό πέος, τό πέος ενός άλλου ενήλικα, και σίγουρα τό πέος του αδελφού του, τέσσερα χρόνια μεγαλύτερου απ' αυτόν.

Και πρόσθεσα ότι φοβόταν ήδη από κείνη τη στιγμή, όπως κι αργότερα να ενδώσει στις δικές του επιθυμίες: αν έβλεπε, αν άγγιζε, αν χαιρόταν τα σεξουαλικά μέρη της μητέρας του, καθώς κι όλες τις κρυμμένες της χάρες, του άξιζε όχι μόνο να δαρεί αλλά και να ευνουχιστεί από τον πατέρα του και να γίνει όπως τό κοριτσάκι, ένα πλάσμα ευνουχισμένο όπως η μητέρα του και οι άλλες γυναίκες, πολύ περισσότερο που είχε ήδη δαρεί τεσσάρων χρονών, απ' τον ίδιο τον πατέρα (που τον ταύτιζε με τους σκύλους), επειδή θέλησε ν' ασχοληθεί με τα σεξουαλικά πράγματα.

Είπα ακόμη στον J. T., ότι ήδη τότε, όπως και αργότερα, ήθελε να κάνει (στη θέση των σκυλιών) ό,τι υποψιαζόταν ότι οι σκύλοι έκαναν με τη μητέρα του (αιδοιολειχίες, συνουσίες) πράξεις που ήθελε ό ίδιος να κάνει, αλλά είτε η μητέρα του αφέθηκε είτε όχι να τη γλείφουν τα σκυλιά, δέν μπορούσε να δεχθεί σαν δικές του, αυτές τις επιθυμίες που πρόβαλε λοιπόν επάνω της.

Όπως σχεδόν κάθε φορά που μία έρμηνεία του έκανε μεγάλη εντύπωση, κι αυτή τη φορά ό άρρωστος μισοσηκώθηκε και μέ κοίταξε.

«Πιστεύω, είπε ότι καταλαβαίνω τώρα όχι μόνο αυτό που μόλις μου είπατε αλλά ένα σύνολο αντίστοιχων πραγμάτων που μου έχετε έρμηνέψει και που ως τώρα καταλάβαινα ατελώς».

«Αν και τό να βλέπει τα γεννητικά όργανα των γυναικών του δη-

μιουργούσε άγχος, είχε, μου είπε, ταυτόχρονα την επιθυμία να τά παρατηρεί. Καταλάβαινε τώρα την ήδονοβλεψία του πολύ καλύτερα.

Ήταν πάντα πολύ ήδονοβλεψίας. Του άρεσε να παρατηρεί παντού όπου μπορούσε τις σεξουαλικές σχέσεις των ανθρώπων, στα ξενοδοχεία, στα σπίτια των ραντεβού, όπως και τις σχέσεις των ζώων.

Τήν επομένη έκανα την έρμηνεία του όνειρου, του όποιου τό φανερό περιεχόμενο διαδραματίζεται σ' έναν κήπο, στον όποιο βλέπει τον πατέρα του μέ μία γυναίκα παντρεμένους σέ δεύτερο γάμο, μία γυναίκα που τη θέση της πήρε αργότερα μέσ στο όνειρο ή άνθρωπώλις απ' την όποια άγόρασε τά λουλούδια, και στην όποια τά πρόσφερε άφου πήρε τη θέση της δεύτερης γυναίκας του πατέρα του μέσ στο όνειρο.

Πριν την έρμηνεία ρώτησα τον άρρωστό μου τί τον κάνουν να σκεφτεί τά σάντουιτς του όνειρου, τό κιόσκι-αυτόκινητο κι ή νέα ξανθή γυναίκα της άρχής του όνειρου.

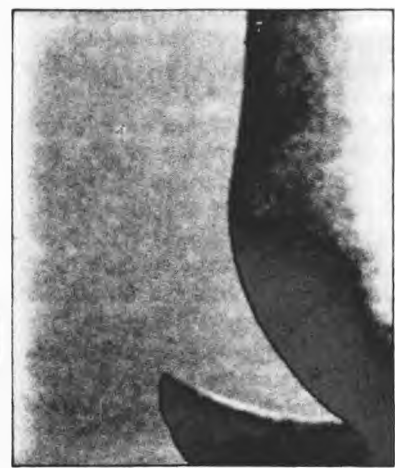
Ο Jean T., μου λέει ότι παίρνει πάντα σάντουιτς μαζί του όταν πάει έκδρομη. Μετά μου λέει ότι έχει άκούσει να λένε ότι όταν ένας άνδρας πλαγιάζει μέ δύο γυναίκες και κάνει έρωτα και στίς δύο, αυτό λέγεται να κάνει έρωτα σάντουιτς κι ότι όταν δύο άντρες πλαγιάζουν ταυτόχρονα μέ μία γυναίκα και διεισδύνουν ταυτόχρονα από τά στόμα του αιδίου και του πρωκτού, αυτό λέγεται επίσης κάνω έρωτα σάντουιτς, προσθέτοντας ότι αν και ήθελε να πλαγιάσει ταυτόχρονα μέ δύο γυναίκες, δέν τό έκανε ακόμη ποτέ.

Τό φανταστικό κιόσκι-αυτόκινητο του θυμίζει τά μικρά καροτσομάγαζα, που σέρνονται από άλογα, που βλέπουμε στην επαρχία, κι άνήκουν σέ εμπόρους που πουλάνε ύφασμα και γυναικεία μικροπράγματα, στους αγρότες και τούς χωριάτες. Μετά ό άρρωστος προσθέτει: Αυτό τό κιόσκι αυτόκινητο του όνειρου μου θυμίζει επίσης τά λουλουδιόσκινα αυτόκινητα που παραλαύνουν στις γιορτές λουλουδιών από τη μία, κι από την άλλη τά αυτόκινητα των νεκρώσιμων πομπών.

Η νεαρή ξανθή γυναίκα της άρχής του όνειρου θυμίζει στον άρρωστό μου τη Μαρία, την καμαριέρα που ήταν ξανθή και στην όποια ή γυναίκα του όνειρου έμοιαζε άρκετά. Αργότερα ή Μαρία, αφήνοντας τό πατρικό σπίτι, παντρεύτηκε έναν έμπορο λαχανικών.

Έρμηνεία του όνειρου: Ο πατέρας του άρρώστου παντρεμένος σέ δεύτερο γάμο στο όνειρό του, περπατάει μέ την καινούρια του γυναίκα και τό γιό του, σ' ένα μεγάλο θλιβερό κήπο, που θυμίζει στον άρρωστο τά νεκροταφεία. Είναι ό ίδιος άντρας του όποιου οι κτηνώδεις βιαιότητες (σκύλος, συνουσία σκύλων, συνουσία του πατέρα μέ τη μητέρα) θεωρήθηκαν από τον

άρρωστο σαν ή κύρια αίτία του θανάτου της μητέρας του. Αυτός ό κήπος λοιπόν είναι τό κοιμητήρι που έθαψαν τη γλυκειά και καλή μάνα του, θύμα του πατέρα. Τό κοιμητήρι όπου τό μικρό αγόρι λιποθύμησε τη μέρα που επισκέφτηκε γιά πρώτη φορά τον τάφο της μάνας του, πάνω στον όποιο άπόθεσε τά λουλούδια, άφου νόμισε ότι είδε τη μάνα του σταυρωμένη και τρυπημένη σαν τον Χριστό, απ' τη λόγχη ενός ρωμαίου στρατιώτη (Ρωμαίος στρατιώτης που τρυπάει μέ τη λόγχη του, πατέρας που ευνουχίζει και σκοτώνει χρησιμοποιώντας τό πέος, ένας γαμόσταυρος). Ο πατέρας του που είναι πολύ γυναικάς, στην πραγματικότητα, παίρνει όλες τις γυναίκες που μπορεί. Παίρνει, μέσ στο όνειρό του, τη νεαρή ξανθή γυναίκα που θυμίζει στον άρρωστο τη Μαρία, την καμαριέρα, μέ την όποια ό Jean διασκεδάζε σεξουαλικά άλλοτε, ως τη μέρα που έμαθε ότι ό πατέρας του είχε σχέσεις μαζί της -Σχέσεις «παρά φύσιν», όπως έλεγε ή καμαριέρα, σχέσεις κτηνώδεις. Ο πατέρας του παίρνει αυτή τη νέα γυναίκα (Μαρία) στο όνειρο, όπως τό 'κανε και στην πραγματικότητα, και όπως είχε ήδη πάρει απ' την αγάπη του τη μάνα του μέ την όποια συνουσιαζόταν, βασανίζοντάς την, κάνοντάς τη θύμα, όχι μόνο διαπερνώντας την απ' τον πρωκτό, αλλά κι από μπρός, άφου της είχε κόψει τό πέος, γιατί ό άρρωστος πίστευε ότι όλες οι γυναίκες διέθεταν πέος, πριν ανακαλύψει τη διαφορά των φύλων.

Ο πατέρας του άρρώστου τον διατάσσει να πάει ν' αγοράσει σάντουιτς και ν' απομακρυνθεί. Γιατί ν' απομακρυνθεί; Για να μείνει μόνος μέ τη νέα ξανθή γυναίκα, τη Μαρία, για να έχει σχέσεις μαζί της.

Εξηγώ ότι εδώ υπάρχει και μία άλλη έννοια. Όταν ό J. T. απομακρύνεται μετά από έντολή του πατέρα του, εκφράζει επίσης από την αντίθετη πλευρά την επιθυμία να δει ν' απομακρύνεται ό πατέρας του, την επιθυμία να τον εξαλείψει και να πάρει τη θέση του διπλά στην ξανθή, πράγμα που δέν μπορεί ακόμη να κάνει μέσ στο όνειρο. Ο J. T. υπακούει ταπεινωμένος, άφου πάει να κάνει ψώνια που κάνουν συνήθως οι γυναίκες.

Από την άλλη μεριά, του έξηγώ ότι βλέπει στο όνειρο δυό γυναίκες, τις δυό γυναίκες που περισσότερο αγάπησε όταν ήταν παιδί: την ανθοπώλιδα μητέρα (ή μητέρα του αγαπούσε πολύ τα λουλούδια) και τη νέα ξανθή γυναίκα, τη δεύτερη γυναίκα του πατέρα του στην αρχή του όνειρου, που είναι η καμαριέρα, η Μαρία. Βρίσκεται ανάμεσα σ' αυτές τις δυό γυναίκες, σάν τους άντρες του ενός συνειρμού του, που πλαγιάζουν ανάμεσα σέ δυό γυναίκες κάνοντας έρωτα «σάντους» και μέ τις δυό ταυτόχρονα. Και προσθέτω ότι ένα κομμάτι του εαυτού του (μετά την ταύτισή του μέ τη μητέρα θύμα και την αδυναμία του νά γίνει ανεξάρτητος, συναισθηματικά στην αρχή και κοινωνικά αργότερα, από τον πατέρα του) θά 'θελε νά μπορεί κατά μία αντίθετη έννοια νά βρεθεί στή θέση των γυναικών που πλαγιάζουν ανάμεσα σέ δυό άντρες κάνοντας έρωτα «σάντους» ταυτόχρονα και μέ τους δυό. Έτσι θά 'θελε, κι αυτός, νά πλαγιάσει ανάμεσα σέ δυό άντρες -τόν πατέρα του και τόν αδελφό του ή έμένα, ή ανάμεσα σέ μία φαλλική γυναίκα, μέ τό πέος του ενός στόν πρωκτό του (σπασμοί μέσα στόν πρωκτό στή διάρκεια πρώιμων έκσπερματώσεων) και τό πέος του άλλου σ' ένα υποθετικό αιδόιο (στήν όπή που απέμεινε στή θέση του κομμένου του πέους). Αισθανόταν έτσι πλήρης και γεμάτος, σέ ανταμοιβή της παραιτήσης από τό πέος του, δηλαδή σέ ανταμοιβή του εύνουχισμού του (αδυναμία διείσδυσης στίς γυναίκες, πρόωρες έκσπερματώσεις έξω από τό αιδόιο, αύνανισμός μέ φαντασιώσεις που τόν παράσταιναν συχνά νά ικανοποιείται παθητικά από τις γυναίκες ή τά νέα κορίτσια, που του δίνουν έντονη εύχαρίστηση, συναναστροφή μέ σόρες απ' τις όποιες αγοράζει τή σεξουαλική ικανοποίηση, ανικανότητα νά δούλεψει γόνιμα σάν δικηγόρος, έξάρτηση οικονομική απ' τόν πατέρα του, κι επαγγελματική από τόν εργοδότη του).

Αλλά λέω, ακολουθώντας την ερμηνεία μου, μπορούμε νά διαπιστώσουμε ότι κάνατε, σ' αυτό τό όνειρο, ένα σημαντικό βήμα μπροστά. Αντί νά φέρετε σάντους, παρα-

κούσατε τόν πατέρα σας, και φέρατε λουλούδια που προσφέρατε στή δεύτερη γυναίκα, στο όνειρο, τού πατέρα σας, την ξανθή γυναίκα που γίνεται ή ανθοπώλις απ' την όποια αγοράσατε αυτά τα λουλούδια λίγο πριν, αντί νά τα παραδώσετε στόν πατέρα σας, λέγοντάς της ότι τα λουλούδια είναι για κείνη. Αλλά παρά αυτό τό βήμα υπάρχουν κι άλλα βήματα που δέν μπορείτε νά πραγματοποιήσετε ακόμη. Φοβάστε πολύ τόν πατέρα σας, δέν τόν απομακρύνετε, στέκεστε εκεί, κοιτώντας τον. Φοβάστε από τη μιά μεριά, ότι αν δείχνате τό σεξουαλικό σας ενδιαφέρον για τη μητέρα - λουλούδι - ανθοπώλιδα, θά χαθεί, θά πεθάνει, κι απ' την άλλη μεριά ότι θά γίνετε ένα σαδιστικό κτήνος, ένας σκύλος επιβήτωρ, ένας «γαμόσταυρος», δηλαδή ένας επιβήτορας-σταυρωτής των γλυκών και καλών γυναικών, ένας ανταγωνιστής τού πατέρα σας, κι ότι στή συνέχεια θά εύνουχιστείτε απ' αυτόν. Έτσι φοβάστε ότι θά χάσετε ταιτόχρονα, αυτό που έλπιζατε νά έχετε απ' αυτόν, μένοντας φρόνιμος, ακίνδυνος, πρόωρα έκσπερματώνων, λιποθυμώντας παθητικά, χωρίς νά διεισδύετε ούτε νά σκοτώνετε τις γυναίκες.

Θυμίζω ακόμη μία φορά στόν άρρωστό μου ότι στην επιστροφή του, μετά την αγορά των λουλουδιών, τη θέση της νέας ξανθής γυναίκας (Μαρία) έχει πάρει ή ανθοπώλις (μητέρα). Αδράχων αυτή την ευκαιρία για νά του επαναλάβω ότι γι' αυτόν ή καμαριέρα ήταν πάντα ένα υποκατάστατο της μητέρας, και προσθέτω ότι τό γεγονός ότι παίρνει τη θέση της Μαρίας δίπλα στόν πατέρα μέσ στο όνειρο, μάς δείχνει ότι ο άρρωστος θέλει νά πάρει αυτή τη θέση δίπλα του. Αλλά ταυτόχρονα, αυτή ή σκηνή μάς δείχνει ότι ακόμη φοβάται νά τή δεχθεί νά ξαναγεννά (ν' ανασταίνεται) γι' αυτόν, γιατί αυτό θά σήμαινε την άποδοχή του ανταγωνισμού του μέ τόν πατέρα του, και τή βλέπει ξανά σάν γυναίκα τού πατέρα του, πράγμα που τού επιτρέπει νά είναι κοντά της, μ' έναν τρόπο ακίνδυνο, άποδεκτός απ' τόν πατέρα, τό ίδιο του τό υπεργώ, και την κοινωνία.

Τού θυμίζω επίσης, ότι είτε ότι

γινώντας μέ τα λουλούδια, βρίσκει τόν κήπο πιό εύθυμο, λιγότερο σκοτεινό, απ' την αρχή τού όνειρου, και τού έξηγώ: «Φοβάστε μέσ στο όνειρο, μήπως σπρώχνοντας πιό μακριά την εύγένειά σας μετασχηματίσετε ξανά τόν κήπο, που έχει γίνει ένας κήπος έρωτα σέ κήπο θανάτου (κοιμητήρι), μήπως ή ανθοπώλις μητέρα πεθάνει, και σεις χάσετε τή ζωή σας, στην περίπτωση που δεχόσασταν νά περιορίσετε - σκοτώσετε τόν πατέρα σας.

Εδώ, ρώτησα τόν J. T. αν μπόρεσε νά θυμηθεί, έν τώ μεταξύ, την τελική σκηνή αυτού τού όνειρου και καθώς ο άρρωστος απάντησε άρνητικά, συνέχισα.

Έχουμε τό δικαίωμα ν' άναρωτηθούμε αν ίσως, στην τελική σκηνή που λέτε ότι έχετε ξεχάσει, δέν κάνετε ακόμη ένα βήμα μπροστά. Σ' αυτή την περίπτωση μπορούμε επίσης νά έχουμε την αντίρρηση ότι αυτό τό δεύτερο κομμάτι της έρμηνείας μου δέν είναι σωστό. Θ' άπαντήσω λοιπόν ότι τό γεγονός ότι ξεχάσατε μία τέτοια σκηνή, δικαιώνει τό τελευταίο τμήμα της έρμηνείας μου.

Και τελειώνω έξηγώντας στόν J. T. τη σημασία τού φανταστικού κιόσκι-αυτόκινητο, στο όποιο είναι

καθισμένη ή ανθοπώλις, τη στιγμή που αγοράζει λουλούδια. Αυτό τό κιόσκι αυτόκινητο είναι τό αντίθετο τού αυτόκινητου των νεκρικών πομπών, είναι ένα αυτόκινητο γαμήλιο, ένα αυτόκινητο σάν κι αυτά που βλέπουμε στις γιορτές των λουλουδιών, ένα αυτόκινητο παφθενικής χαφάς, όσο ή σεξουαλική πράξη δέν πραγματοποιείται ανάμεσα σ' αυτόν και την ανθοπώλιδα. Στην περίπτωση που αυτή ή πράξη πραγματοποιούνταν, φοβάται μήπως δει αυτό τό αυτόκινητο νά μετασχηματίζεται σέ νεκρικό αυτόκινητο, σάν κι αυτό που μετέφερε τη μάνα του στο κοιμητήρι!

Και συμπεραίνω. Ο J. T. κάνει ένα σημαντικό βήμα μπρός, παρακούοντας τόν πατέρα του και προσφέροντας τα λουλούδια στην ανθοπώλιδα, αλλά φοβούμενος νά κάνει την τελική χειρονομία του νά πάρει τη μάνα του απ' τόν πατέρα του απ' τη μιά μεριά, κι απ' την άλλη τόν εύνουχισμό απ' τόν πατέρα, μένει εκεί κοιτώντας τη νεαρή ανθοπώλιδα και ξεχνά την τελική σκηνή αυτού τού όνειρου τού τόσο σημαντικού.

Μετάφραση: Όλγα Καρρά
Αναστ. Λαζαρίδου

Έργο τού Victor Brauner. 1943

Μακρύ ριζίτικο για τόν Γ. Μηλιό

Αγαπητέ «Σχολιαστή».

Στό προηγούμενο τεύχος φιλοξενήθηκε άρθρο του Γ. Μηλιού που ξεκίνησε από κάποια υποτιθέμενη «έθνικιστική» στροφή του Δ. Σαββόπουλου, ασχολούταν με διάφορα συναφή θέματα και κατέληγε στις άπροσδόκητα άγριες σεξουαλικές επιθυμίες του συγγραφέα του (πάντα βέβαια σε άφορο ταξικό στυλ!) («Είμαι δεκαεξάρης σας γ... την πίστη σας»).

Φαίνεται λοιπόν ότι ο «χώρος» απέκτησε πλέον και «θρησκειολόγο». Πολύ φοβάμαι όμως ότι ο Γ. Μηλιός προσπαθεί να εντάξει σε κάποια ιδεολογικά καλούπια, πράγματα που από τη φύση τους είναι αδύνατον να καλουπωθούν. Νά γίνω όμως πιά συγκεκριμένος: Πράγματι τα τελευταία χρόνια υπάρχει μία γενικότερη τάση ένασχόλησης και βίωσης αϊτού που απλουστευμένα λέμε «παράδοση». Θά μπορούσε να πει κανείς ότι είναι η συγκροτημένη εμφάνιση στο προσκήνιο της επικαιρότητας κάποιων υπογείων ρευμάτων, που από πολύ παλιά υπάρχουν στο ίδιο το πετσί του λαού μας, ζυμωμένα μ' αυτόν. Χαρακτηριστικά παραδείγματα, το δημοτικό και το ρεμπέτικο τραγούδι, που δημιουργήθηκαν μέσα από διεργασίες της ίδιας της ζωής και των λαϊκών αγώνων πολύ προτού κάποιοι διανοούμενοι ή συνθέτες ασχοληθούν μ' αυτό. Κι όταν λέμε λαό εννοούμε τα αγροτικά και εργατικά έθνη στρώματα του Έλλαδικού πληθυσμού που επί 150 χρόνια ή άρχοντα τάξη παλεύει με χίλιους δυό τρόπους να τους «κάνει ευρωπαίους». Προσπάθεια που κορυφώνεται σήμερα με την ένταξη στην Ε.Ο.Κ. Έξυπνοι όντες οι άστοι (πολύ πιο έξυπνοι από όρισμένους άριστερους) έχουν καταλάβει ότι άστικός «έκσυγχρονισμός» και καπιταλιστική ολοκλήρωση δέ γίνεται άν ή χώρα δέν ένταχθεί ΚΑΙ πολιτιστικά στο δυτικό τρόπο ζωής. Και δέν μπορεί να γίνει άλλως αφού καπιταλισμός δέ σημαίνει μόνο ιδιοποίηση υπεραξίας ή όρισμένες παραγωγικές σχέσεις άλλα επιπλέον σημαίνει και ένα ολοκληρό είδος πολιτισμού, μία ολοκληρή πρόταση ζωής.

Άλιμον λοιπόν άν τό άπόσταγμα της έμπειρίας των αγώνων και της αγωνίας των λαϊκών στρωμάτων τό όνομάζουμε «έθνικισμό». Παραγνωρίζουμε τότε τό κυριότερο χαρακτηριστικό του: Τήν ιδιότητά του να προσλαμβάνει δημιουργικά κάθε τι τό ξένο πού άξίζει να προσληφθεί και να άπορροίπει κάθε τι άξιο να άπορροφθεί. Είναι αυτό πού έννοεί ο Δ. Σαββόπουλος όταν μιλάει για τό rock τού μέλλοντός μας.

Υπήρχε και υπάρχει, βέβαια, μία προσπάθεια καναλιζάριασματος αυτού του ρεύματος από τά δεξιά. Χτυπητά παραδείγματα άποτελούν άφ' ενός μέν ο άκροδεξιός-φασιστικός χώρος και άφ' έτέρου ή έκσυγχρονιστική δεξιά, ο κατ' έξοχήν εισαγωγέας δυτικόφρων φρούτων, μέ τά έντυπα έπιφροής της και μέ τις έφημερίδες της πού τελευταία άρχισαν να κόπτονται για την παράδοση τού τόπου. (βλέπε

Τά γράμματα πού μās στέλνετε παρακαλούμε να είναι όσο γίνεται πιο σύντομα. Είναι ο μόνος τρόπος να δημοσιεύονται εγκαίρως και αυτούσια, γιατί άλλως είμαστε υποχρεωμένοι να δημοσιεύουμε, κατά την κρίση μας, άποσπάσματα.

«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», «ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ» περιοδικό ΕΠΟΠΤΕΙΑ, ίδρυμα Γουλανδρή-Χόρν κ.ο.κ.). Και ή μέν δεξιά τή δουλειά της κάνει. Ο Γ. Μηλιός όμως φαίνεται να συμφωνεί ότι αντικειμενικά όλο αυτό τό ρεύμα είναι δεξιό-έθνικιστικό.

Και ή Ορθοδοξία; Πώς κατέληξαν να μιλάνε έτσι γι' αϊτήν τόσο και τόσο γνωστοί άριστεροι; Ο Γ. Μηλιός έχει έτοιμη τή συνταγή: Άσινένεια, διείσδυση της άστικής ιδεολογίας, προσχώρηση στο κλίμα έθνικής όμοψυχίας. Όταν ξεκινάς άν και υποτίθεται διαλεκτικός μέ δόγματα τού τύπου «ή θρησκεία είναι τό όπιο τού λαού, νύν και άεί και εις τούς αιώνας τών αιώνων» είναι εύκολο καλουπώνοντας τήν πραγματικότητα να παραγνωρίσει ότι:

α) Έξετάζοντας έστω μόνο κοινωνιολογικά-ιστορικά αϊτό πού λέμε Άνατολικό Χριστιανισμό διαπιστώνεις χάσμα μεγάλο άνάμεσα σ' αϊτόν και στόν έθνικισμό πού είναι ή είδωλοποίηση τού έθνους. Βεβαίως υπάρχει και ή «Έλλάς-Έλλήνων-Χριστιανών», υπάρχουν και οι γνωστές χριστιανοφασιστικές τάσεις άλλα υπάρχει τίποτε πού να μην έχει διαστρεβλωθεί στο διάβα της ιστορίας; Μηπως και ή διαστρέβλωση τού θεωρητικού μαρξισμού δέν οδήγησε στις κοινωνίες τού άνύπαρκτου σοσιαλισμού;

β) Ότι ο Θεοδωράκης, ο Μαρκόπουλος, ο Σαββόπουλος όπως και τόσοι άλλοι συνθέτες σκίβοντας πάνω από τό δημοτικό ή τό ρεμπέτικο συναντήθηκαν άργά ή γρήγορα μέ τή μητρα τους πού είναι ή βυζαντινή μουσική ή όποια είναι καρπός κάποιων έσωτερικών βιωμάτων ενός ολοκληρού κόσμου κι όχι προϊόν κάποιων ύψηλών έγκεφαλών.

Φοβάμαι πολύ ότι ο συγγραφέας τού άρθρου ένώ άμφισβητεί κριτικά (και σωστά) τόσα και τόσα από τή λογική της παραδοσιακής άριστεράς δέν έχει άκόμη άμφισβητήσει κάτι σημαντικό: τή λενινιστική μονολιθικότητα. Όσον άφορά δέ τις προθέσεις του να γ... την πίστη άς μου επιτρέψει να τού άφιμώσω κάποιους στίχους τού Χ. Έντσενομπεργερ:

Έκει πού κουβεντιάζουμε σύντροφοι μου φαίνεται καμιά φορά σά να χουμε ξεχάσει κάτι.

Δέν είναι ο έχθρος

Δέν είναι ή γραμμή

Δέν είναι ο στόχος

Δέν βρισκεται στή σύντομη διδασκαλία.

Άν δέν τό είχαμε ποτέ γνωρίσει δέν θά ύπήρχε άγώνας.

Μή μέ ρωτάτε τί είναι δέν ξέρω πώς τό λένε.

Ξέρω μονάχα πώς είναι τό πιο βασικό πού έχουμε ξεχάσει.

Φιλικά

Α.Δ. φοιτητής Νομικής
Πλ. Βικτωρίας

Γιά τό άρθρο τού Γ. Μηλιού και τίς αντιδράσεις

Η κριτική τού Γιάννη Μηλιού για τόν Σαββόπουλο και οι αντιδράσεις πού άκολούθησαν δέν είναι τυχαίες περιπτώσεις διαφωνιών άλλα είναι μάλλον αντιπροσωπευτικά δείγματα ενός ολοκληρού κλίματος, στάσης, και νοοτροπίας πού διαποτίζει ολοκληρή την κοινωνική άτμόσφαιρα και πού την παρουσία του μπορεί εύκολα ο καθένας να την άνιχνεύσει στην καθημερινή ροή των διαπροσωπικών σχέσεων.

Αναφέρομαι στην αντιμετώπιση διαδικασιών, καταστάσεων, γεγονότων, μέσα από μία όπτική γωνία πού βασικά της χαρακτηριστικά είναι ο συναισθηματισμός ή άμεση έντύπωση και ή άρνηση της ιδεολογικοπολιτικής κριτικής. Ο άίρετικός πού θά τολμήσει από μία άλλη σκοπιά να άμφισβητήσει γεγονότα ή καταστάσεις κοινής άποδοχής και προπάντων όταν ή κριτική του έχει φανερά πολιτικά χαρακτηριστικά αντιμετώπιζεται όχι απλά μέ δυσσερέσκεια άλλα μέ έντονες εκδηλώσεις όργης και άφορισμούς τού τύπου: «Λειτουργείς μέ έγκεφαλικά σχήματα», «πώς να βγάλεις από τήν μύγα ξύγκι», κ.λ.π. Σίγουρα θά ήταν πολύ ένδιαφέρον για κάποιον πού ένδιαφέρεται για τήν κοινωνική ψυχολογία να αναφερθεί εκτενέστερα στο φαινόμενο να πείσει για τή δυνατότητα έδραιωσης της κοινωνικής πραγματικότητας πάνω στις βάσεις της δικαιοσύνης, και από τήν άλλη μεριά ή άδυναμία της άριστερης λογικής να άρθρώσει μία έναλλακτική πρόταση κοινωνικής ζωής έχουν οδηγήσει σε ενός είδους πνευματικής αλλεργίας για κάθε είδους λογικής και στην άποθέωση τού άνορθολογισμού πού τείνει να άποτελέσει ένα νέο προσωπείο για τήν άστική ιδεολογία.

Και για να αναφερθεί στο άρθρο τού Γιάννη Μηλιού, παρ' όλο πού συμφωνώ στα βασικά σημεία, υπάρχει κάποιο είδος μονομέρειας γιατί τό τελευταίο έργο τού Σαββόπουλου έκτός από τά στοιχεία πού έπασήμανε περιέχει και έντονα στοιχεία ριζοσπαστικής κοινωνικής κριτικής.

Τελώνοντας θά ήθελα να πώ ότι ο «Σχολιαστής» και οι «ΘΕΣΕΙΣ» είναι τά δυό περιοδικά, άπ' όσα έχω διαβάσει, πού έκφράζουν τήν πιο ριζοσπαστική άριστερή κριτική έστω κι άν τό πεδίο αναφοράς τους είναι διαφορετικό.

Υ.Γ. Μήπως θά μπορούσατε να γράψετε κάτι για τά γεγονότα στο Όλυμπιακό στάδιο; Έχουμε εδώ άλλο ένα

φαινόμενο «κοινής άποδοχής». Μερικά θεατών βαφτίζεται μέ εύκολα «άλητοφασιστές». Και μάλιστα όχι μόνο από τό φερέφωνα της άστικής έξουσίας (Κοιλούρης - Λαλιώτης) άλλα από ολοκληρό τόν τύπο. Ο κόσμος καταδικάζεται στην άθλιότητα μιάς κενής ζωής, σέρνεται στα γήπεδα για να έκτονωθεί και στο τέλος υπάρχει ή άπαιτηση να φερθούν σαν πειθαρχημένα Ρομποτ.

Φιλικά

Κώστας Μπαράμης

Όχι στους τεχνοκράτες της διανόησης

Φίλε Γιάννη Μηλιέ

Διαβάζοντας τό «Μακρύ ριζίτικο για τόν Νίονιο» μου δημιουργήθηκε ένα διάχυτο συναισθημα πού συνοδεύεται από εικόνες. Εικόνες πού για τό όνομα τού θεού πού πιστεύεις (είτε είναι αιώνας είτε είναι θνητός) δέν τις άποδίδω σε σένα άλλα μόνο στην καλπάζουσα φαντασία μου.

Εικόνα πρώτη: Οκτώβρης 83

Σε κάθε πόλη της Ελλάδας ακούγεται άκόμη ο άπόηχος των συναντήσεων τού Σαββόπουλου. Νέοι και νέες πολύχρωμοι, μέ τα φουλαρακια τους, μέ τα πέτσινα γεμάτα σημάκια, γυαλικά σε στυλ ΙΚΑ και τά αραχνόφανα σαλβαρια τους με ένα χαμόγελο στο στόμα και μέ βιαστικό βήμα κατευθύνονται ντογκρού... στις έκκλησιες, μπαινούν... καταργούν τούς γυναικωνίτες και τέτοιες άηδίες πιάνουν στασιδιά και παραλύουν από τή γλίκα της φωνής τού άριστερού ψάλτη. Τό μυαλό τους ήρεμο και κατασταλαγμένο, άδειο από πολιτικές, πλατφόρμες και αυτοκριτικές... δοξάζει τόν Κύριο.

Εικόνα δεύτερη

Κυριακή πρωί πάλι κατά μήνα Οκτώβρη «Έλληνες τό Έθνος κινδυνεύει». Πηχιαίοι τίτλοι της Κυρ. Απογειομπινής και άπο κάτω. «Αυτό είπε στόν συντάκτη μας ο έκκεντρικός τραγουδοποιός Διονύσης Σαββόπουλος μετά τήν συνάντια «σού» πού άφησε άνανδους όλους ανεξάρτητα από τήν πολιτική τους τοποθέτηση». Και παρακατω «Ερ. Διονύση τί πιστεύεις για τήν κοινωνική πολιτική της τωρινής κυβέρνησης;» «Δ.Σ.: Τά έθνικά μας ιδεώδη άποσιωπούνται οι παραδόσεις μας μπασταρδεύονται και αϊτό διαιτεί τό Έθνος, τήν έθνική μας όμοψυχία».

Έχοντας λοιπόν τέτοιες εικόνες στο μυαλό ξεκινάω να έπισημάνω μερικά πράγματα μέ μια κατά τή γνώμη μου καλοπροαιρετή διάθεση πού άντλώ από τό γεγονός ότι κάποτε κινήθηκαν στους ίδιους χώρους μέ σένα. Σάν άρχή πιστεύω ότι είναι πολύ έπικινδύνη γενικευση να άπομονώνεις τρεις στίχους από δύο τραγούδια ενός δίσκου πού έντάσσεται σε δουλειά σχεδόν μιάς εικοσαετίας και να φάχνεις εκεί μέσα «τό υπέδαφος πάνω στο όποιο άναπτύχθηκαν οι διαφορετικές τάσεις της άριστερης μουσικής σκηνής».

Αυτό γενικά για τό κείμενο.

Ειδικότερα Γράφεις «Είχαμε στο

παρελθόν την ευκαιρία να δείξουμε πως το ιδεολογικό αυτό σχήμα (έθνικη ανεξαρτησιακή ιδεολογία Γ.Κ.) αποκρύβει την πάλη των τάξεων και επιτρέπει στην άρχουσα άστική ιδεολογία να διεισδύσει και να κυριαρχήσει μέσα στην 'Αριστερά'. Πράγματι, στο παρελθόν, τό λές και μόνος σοι! Γιατί σήμερα τίποτα δεν μπορεί να αποκριθεί την πάλη των τάξεων κι αυτό για τό απλούστατο λόγο ότι η πάλη των τάξεων κρύβεται από μόνη της. Οι κοινωνικές δυνάμεις που θα συμμετείχαν σ' αυτή την ταξική πάλη και κατά συνέπεια ταξική σύγκρουση, με λίγα λόγια αυτοί που τό λέει η καρδιά τους είναι σήμερα εγκλωβισμένοι και ψυχαναγκασμένοι σε μία αιώνια και άεση πάλη σε στίλ συνδικαλιστικό που σά μόνο σκοπό έχει να τούς απασχολήσει τό μυαλό και τόν ελεύθερο χρόνο με «μνημόνια», «παραστάσεις», «συλλογικές συμβάσεις», «κινητοποιήσεις», «συνελεύσεις» κλπ. μη λαχει και τούς τη βαρέσει ξαφνικά και καταλάβουν ότι λίγα χρόνια τούς μένουνε σ' αυτόν τόν κόσμο, γιατί μετά όποιον πάρει ό χάρος. Μας πολεμάνε με τά ίδια μας τά όπλα δηλαδή. Ο Σαββόπουλος πάντως τό τραγουδάει ή έξουσία «πούχει φόβο του άγνωστου κι άδεια όπλοφορίας» στους «Χουλιγκάνους» που εμφανίστηκαν στην Ελλάδα-προσοχή εδώ- από τότε που εύνουχίστηκε ή ταξική πάλη.

Συμπέρασμα: Ταξική σύγκρουση -σήμερα- είναι ή σύγκρουση δυο ταξί.

Γιά την ιδεολογική σύγκλιση της τριανδρίας Μαρκόπουλου-Θεοδωράκη-Σαββόπουλου δεν έχω τίποτα να πώ, δεν ύφίσταται κάτι τέτοιο γιά μένα. Άλλωστε οι μέν είναι της αντίληψης «έμπρός παιδιά όλοι μαζί στις ύπάρχουσες συλλογικότητες να σπρώξουμε μπάς και πάρει μπρός τό λεωφορείο που κάνει τη γραμμή Ελλάδα-Σοσιαλισμός» ενώ ό δέ βλέπει τούς Έλληνες να «φτιάχνουν κυκλώματα μέχρι τά ούράνια σώματα κι ιστορία οι παρέες».

Χρειάζεται επίγνωση της έννοιας καλυμμένος έλιτισμός της 'Αριστεράς γιά να καταλάβει κανείς τί σημαίνει «Επαρχιώτες στην Όμόνοια μέσ στο φιλόβορχο άρχές του Μάη».

Χρειάζεται να φοράει κανείς χρόνια παρωπίδες γιά να συγχέει την «Ελλάδα και κάθε τί μοναχικό στον κόσμο αυτό» με την προσπάθεια του κυρίου Στεφανάκη να τωνώσει την έθνικη όμοφυχία του λαού γιά πάρετ του και γιά τούς φίλους του τούς έπιχειρηματίες.

Άς προσπαθήσουμε λοιπόν να μη λειτουργούμε σαν τεχνοκράτες της διανοησης, σαν γραφειοκράτες του λόγου μ' ένα κείμενο που λέει «δυο σύν δυο επί ρίζα τρία διά όλοκληρωμα του έπτά ίσον: Σαββόπουλος αντίδραστικός δεξιός άστος». Κι αυτό γιατί ενώ πιστεύω ότι έχουμε καλούς πυρήνες, ύπάρχει μία περίπτωση που πέφτουμε σε μία άσκημη παγίδα: Νά έχουμε ήδη στο μυαλό μας μία θεωρία και νά ταιριαζουμε γεγονότα, έρμηνείες και αλήθειες μ' έναν τέτοιο έντεχνο τρόπο ώστε να «κολλάν» όλα μεταξύ τους και να «συνθέτουν» τη θεωρία αυτή.

Τέλος έχω να πώ ότι ό Σαββόπου-

λος στην τελευταία του δουλειά δεν είναι ό ταχυδρόμος ενός συγκεκριμένου μηνύματος του στίλ «λειτεριάς λίσασμα οι πρώτοι νεκροί».

Είναι ό τραγουδοποιός με μπόλικο συναίσθημα προάγγελος μιάς πορείας, όποι τ άτομα θα ξαναβούν την άτομικότητά τους, την άτομική τους σκοπιά, θα λειτουργήσουν οι παρέες δημιουργικά, θα κλείσουν κάθε λογής ιερατεία («σ' αγαπώ ακόμα μά έσ' είσαι κακιά») και θα γίνουνε γιοιές όπου θα σμίξει άρμονικά τό παλιό με τό καινούργιο, τό κλαρίνο με τη ντράμ, ό Σαββόπουλος με τόν 'Αριστοφάνη, έσ' μ' έμένα, και κάθε τι μοναχικό στον κόσμο αυτό, όπου θα πυκνώνουν οι δεσμοί μας και θα σμίγουν παλιές κι άναμμένες τροχιές με τό ρόκ του μέλλοντός μας.

Γιώργος Κανάκης
Γκυζη

Κι άλλο «Μακρύ ριζίτικο»

«...Όμως έγώ σ' άφουγκράστηκα
σά λεξούλα ενός άγνωστου
κι όχι σαν μέρος του λόγου τους
και του δικού τους πόστου...»

Δ.Σ.

Καλέ μου φίλε.

Ξόδεψες δυο σελίδες απ' την ένδιαφέρουσα προσπάθεια, που λέγεται «Σχολιαστής» γιά να κατακεραυνώσεις τόν Δ.Σ., να μάς τόν παρουσιάσεις «Χριστιανοέθνικιστή», «θετικιστή», «έχθρο της αντίστασης της εργασίας κατά του κεφάλαιου», «έχθρο της ταξικής πάλης» και δεν ξέρω τι άλλο κακό-αντικομμουνιστικό.

Και γιά έπιχειρήματα σ' όλη αυτή τη διαδικασία - ξεπερνά όλες τις αρχικές σου προσπάθειες γιά κάποιες θεωρητικές αναζητήσεις στις σχέσεις άριστερών μουσικών, των έργων τους και των ιδεολογικοπολιτικών διαδικασιών και συμπεριφορών του μαζικού κινήματος, που έξ άλλου δεν ένδιαφέρουν τουτο δώ τό κομμάτι - άποσπάζεις μερικούς στίχους από δυο τραγούδια του Δ.Σ. στα «Τ.Ε.» και τρία σημεία από δυο συνεντεύξεις του.

Τι να πώ! Άλλά δεν άντέχω. Με τη βοήθεια του ίδιου του Δ.Σ. θα προσπαθήσω να σου απαντήσω. Χωρίς πολλά (δικά μου) λόγια.

Ανασύρεις κάπου: «Η ανατολική (εικόνα της Ελλάδας. Σημείωση δική σου) άποσιωπήθηκε κι αυτό δέ μάς συμφέρει έθνικά. Διαλύει τόν ψυχισμό μας και την έθνικη όμοφυχία». Και σου προκαλούν τό γνήσιο (;) επαναστατικό μένος οι σωβινιστικοί (;) στίχοι.

«Είτε με τις άρχαιότητες είτε με όρθοδοξία των Έλλήνων οι κοινότητες φτιάχνουν άλλο γαλαξία» και οι στίχοι:

«(ή δική μου ή άγάπη Π.Ο.Π.) έχει

όνομα έχει σώμα και θρησκεία και παππού σέ μέση αϊτόνομα μέσα στην Τοιχοκρατία».

Άλλά έδώ Γιάννη μου, ό Δ.Σ. με είρωνια, αϊτοσαρκασμό, ειλκρινεία και χιοϊμορ (πόσο μάς λείπει τέλος πάντων) νομίζω ότι σε βάζει στη θέση σου.

(Ταχυδρόμος 26-5-83)

«Αγαπώ τούς φίλους μου όπως οι περισσότεροι Έλληνες, νομίζω. Έχω φίλους απ' τό σχολείο, απ' τό πανεπιστήμιο. Τούς συμβουλευόμαιο. Πολλές φορές δεν κάνω τίποτα χωρίς να τούς ρωτήσω. Γενικά νομίζω ότι μόνο σε μικροκοινωνίες μερικών εκατοντάδων ή μερικών χιλιάδων άτομων μπορεί ό Έλληνας να ζει και να μιλάει με τη φάτσα του και όχι με άφηρημένες ιδιότητες του τύπου «τραπεζικός» «δημοσιογράφος» δεξιός ή άριστερός άστος ή μικροαστός. Γι' αυτό τις άγαπώ τις παρέες...»

Άκόμα τη στιγμή όμως που διαπίστωσα πως άνάμεσα σ' αυτόν τόν κόσμο λειτουργούν αισθήματα άφομοίωσης και βαθύτερης έμπιστοσύνης, μ' άρέσει δέ μ' άρέσει είναι ένας μικρόκοσμος που μπορεί να μην έχει λογική, έχει όμως πρόσωπα -όποτε καθάρισε».

Και συνεχίζει παρακάτω:

«Πιστεύω ότι μέσα μας λειτουργεί μία ανατολική εικόνα του κόσμου ή όποια άν μπορούσε να γίνει άποδεκτή έπίσημα και να προβληθεί άν μη τι άλλο ισάξια με τη δυτική εικόνα, αυτό θα τόνωνε την έθνικη όμοφυχία και θα άπελευθέρωνε νέες δυνάμεις».

Και παρακάτω:

«Νά γιατί κατά βάθος προτιμώ τό δικό μου κάφρο απ' τό δικό σου Μπονάτσο... Και τί θα πεί δεν έχουμε κανένα κόμπλεξ: Τι είδους προτέρημα είναι πάλι αυτό; Όλοι οι άνθρωποι που αγαπήσαμε ή που μάς έμπνεύσανε ήταν όλοι τους κομπλεξικοί. Έτσι είναι ή ζωή. Κάποια πίκρα έχει ό καθένας μας από μικρός και όλο και κάπως του βγαίνει. ΛΑΤΡΕΥΩ ΤΟΥΣ ΚΟΜΠΛΕΞΙΚΟΥΣ ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΚΑΝΕΝΑ ΚΟΜΠΛΕΞ ΜΟΥ ΠΡΟΚΑΛΟΥΝ ΠΛΗΞΗ...» (Υπογραφή δική μου).

Και κάτι συμπληρωματικό γιά τό χιοϊμορ: (Ίσως άσχετο με τό θέμα μας).

-Πές μου φίλε, ή καταπληκτική γελοιογραφία του Ίωάννου στο «ΑΝΤΙ» (ό φιλακισμένος που γίνεται συνδιευθυντής των φιλακών και δέ «δικαιούται» πιά να δραπετεύσει) (10-6-83 σελ. 21) δεν ήταν τουλάχιστον ισοδύναμη με τις «στημένες» και γιατί όχι δικαίες κινητοποιήσεις των ημερών της συζήτησης του νομοσχεδίου γιά τις κοινωνικοποιήσεις;

Κι έρχομαι στην άποψη του Διονίση γιά τό «αϊτημα, της διάσωσης του προσώπου». Δεν ξέρω με ποιά λογική τό συσχετίζεις με τό άπόσπασμα απ' τη διακήρυξη του ίδρύματος Γουλανδρή-Χόρν. Πάντως άν τό πνεύμα της (της διακήρυξης) είναι τό ίδιο με τό πνεύμα του Δ.Σ. μπράβο από μένα στο ίδρυμα αυτό.

Έν πάση περιπτώσει σε παραπέμπω στην ίδια συνέντευξη που κάπου λέει γιά τη γενιά των άθώων, τη γενιά του 1-1-4:

«... Όλο αυτό τό κίνημα δεν ήταν

άπλώς ένα αϊτημα συμμετοχής στα κοινά, αλλά ένα αϊτημα ΠΡΟΣΩΠΩΝ και όχι άφηρημένων πολιτικών όντων... Μπορεί απ' όλα εκείνα τά παιδιά να μη βγήκαν ούτε ύπουργοί, ούτε βουλευτές, αλλά αϊτό είναι και τό πιο ένδιαφέρον τους σημείο.

Φωτίσαμε την πολιτική διαμάχη σαν μία διαμάχη του προσώπου έναντίον της άπροσωπείας, που ή βαθύτερη της έκβαση παραμένει γιά μάς έκκρεμής και ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΟΣ» (σημ. δική μου).

Και συμπληρώνω. Ίσως με κάποιο πόνο. Προτιμώ ΠΙΑ ΝΑ βρίσκω τά σημεία άναφοράς μέσα μου, Ν' ΑΝΑΖΗΤΩ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ και ΕΙΛΙΚΡΙΝΗ ΕΠΑΦΗ με λίγους φίλους μου και να περιμένω. Και μήν άνησυχείς, Γιάννη μου. Κάτι ξέρουμε και μεις από μετερίζια, και δεν θα 'σαι μόνος στην κρίσιμη στιγμή.

Στή συνέχεια, με όδύνη πιστεψέ με, έρχομαι στην άναφορά σου σ' ένα τραγούδι που σκέφτηκα απ' τη στιγμή που τό πρωτάκουσα ότι δέ θα 'ταν κι άσχημα ν' αντικαθιστούσε γιά λίγο καιρό τόν έθνικό ύμνο (χωρίς να θέλω να μειώσω καθόλου μά καθόλου τόν Σολωμό ή τόν Μάντζαρο). Και έννοώ τό «Ζήτω ή Ελλάδα και κάθε τι μοναχικό...»

Αμ' έδώ ό άνθρωπος (ό Δ.Σ.) φίλε Μηλίε, βγάζει τη ζώη του έξω. Βγάζει όλο του τόν εαυτό. Διαπιστώνει. Ερμηνεύει. Αϊτοκρινείται. Αγαπάει. Και αγαπάει όλον τόν κόσμο. (Βέβαια όχι τόν Μποδοσάκη, τόν Χανδρή, τούς κατά καιρούς έθνοσωτήρες και έθνοπατέρες. Αϊτού τόν αφήρουν άδιάφορο. Αϊτούς τούς ξέρει[ουμε]). Άλλά όλους τούς άλλους. Όλους έμάς, που κάπου αισθανθήκαμε μόνοι. Αδύναμοι. Ανασφαλείς. Χωρίς έμπιστοσύνη στον εαυτό μας. Και παλέψαμε. Γιά να σταθούμε όρθιοι. Και να συνεχίσουμε. Και πιστεύει σε μάς. Και τό λέει:

«... Απ' τούς δυο μας ποταμούς θα γευτεί μία νύχτα ή έρηνος καρπούς».

(Και πιστεψέ με φίλε μου, δεν έχω καμιά μά καμιά άπολύτως όρεξη (όπως φαντάζομαι τό ίδιο και ό Δ.Σ.) να πολεμήσω κάποτε γιά τη Β. Ήπειρο, ή γιά την Πόλη, ή γιά τη Β. Μακεδονία. Καλά είναι κεί που είναι).

Τέλος σε συναντώ, Γιάννη, την Κυριακή του Πάσχα να πνέεις μένεα κατά του ήδη «βολεμένου, χριστιανού και οικογενειάρχη» Σαββόπουλου που λέει απ' τό ράδιο «Χριστός Άνέστη» στους φίλους του, στους ανθρώπους του στους Έλληνες. Και δεν προσέχεις ένα ΚΑΙ.

«... Έχουμε ΚΑΙ μεις δικαίωμα σ' αυτή τη γιορτή...»

Καλέ μου φίλε, εύχομαι ή πραγματική επανάσταση, ή γνήσια άπαρχή του τέλους του παλιού κόσμου και της γέννησης του νέου να ξεκινήσει μία Κυριακή του Πάσχα, όταν έγώ θα ξεκοκαλίζω τό άρνάκι με τούς φίλους μου, μυρίζοντας τό άγιόκλημα και όλες τις άλλες μυρουδιές της άνοιξης, και άκούγοντας τούς ήχους που με κάνουν να αισθάνομαι πιο γρήγορος, πιο κεφάτος, πιο έρωτευμένος με τόσα και τόσα γύρω μου. Σου ύπόσχομαι να άκολουθήσω με όρεξη γιά μία πιο ΔΙΚΑΙΑ ΖΩΗ.

γράμματα πού λάβαμε

Αυτά για να τελειώνουμε. Και νομίζω, Γιάννη μου, ότι δεν ακουσεις καλά τα «Τραπεζάκια έξω». Ή ότι δεν ακουσεις μέχρι τώρα καλά τη ζωή σου. Γι' αυτό και μάλλον βιάστηκες.

Π.Ο. Πηγαίος

Ή τέχνη είναι παγκόσμια

Μετά από την πρωτοφανή επίθεση που δεχόμαστε τελευταία από το ραδιόφωνο, την TV, διάφορα περιοδικά κι εφημερίδες, με λαϊκές, εθνικιστικές, χριστιανικές και κάθε είδους σωβινιστικές απόψεις και μουσικές, αισθάνομαι υποχρεωμένος να γράψω αυτό το γράμμα.

ΓΙΑΝΝΗ ΧΑΤΖΗΓΩΓΑ, μπορεί να μη συμφωνώ με την κομμουνιστική κριτική του Μηλιού για τον Σαββόπουλο, αλλά νομίζω πως ήταν ο πρώτος που απάντησε σ' αυτή την άρρωστημένη περίπτωση. Ένώ το δικό σου άρθρο ΧΑΤΖΗΓΩΓΑ, αυτό που δημοσιεύτηκε στην «Προοπτική» και το «ντέφι», είναι ένα απαράδεκτο συνοθύλευμα από παραληρηματικές φράσεις του Σαββόπουλου, μιάς και φυσικά δεν ξέρεις τί άλλο να πεις, ένα γλύψιμο των παπουτσιών κάθε «περηφάνου Έλληνα» ένα εξυπνακίστικο έκτρωμα βλαχοειδούς άνοιας.

Τό άσχημο είναι πως δεν είσαι ο μόνος ΧΑΤΖΗΓΩΓΑΣ, αλλά περιστοιχίζεσαι από διάφορους ΜΑΝΙΚΟΕΙΔΕΙΣ, ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΙΚΟΥΣ, ΦΑΛΗΡΕΙΣ και άλλους σχετικούς πρώην σημειολόγους, πρώην ροκάδες, πρώην «έπαναστάτες» κλπ. ΧΡΗΣΤΟ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΕ πότε θα σταματήσεις να έκστασιάζεσαι μ' αυτό τον άθλιο ρομανισμό σου μέσα στο «ντέφι», πότε θα σταματήσεις τα μετρικά μουσικά ανακαταμένα στο ραδιόφωνο, πότε θα σταματήσεις να φτάνεις στον όργασμό στο άκουσμα των λέξεων «λαϊκό κέφι», «όπισθοδρομική ξερωγωτί», κλπ και τα ίδια ισχύουν και για σένα ΘΟΔΩΡΗ ΜΑΝΙΚΑ, και τους άλλους/ες που μās τὰ πηίζουν με τις ρενατοδικαιοπουλικές αναπολήσεις τους και τις ρεμπετοφατμεδικές εξάρσεις.

Η Πίστη Σώζει ΤΑΣΟ ΦΑΛΗΡΕΑ, απάλλαξε μας λοιπόν από τις δημοσιογραφιστικές εμφανίσεις σου και την πατριωτική σου περηφάνεια, πηγαίνοντας να προσκυνήσεις στους Αγίους Τόπους ή στο Άγιο Όρος. Νομίζεις πως δεν καταλαβαίνουμε τι σημαίνει αιτή ή «πορεία προς τό φώς» με τὰ μωβ άμφια κλπ;

Κι έσύ ΚΩΣΤΑ ΛΙΒΙΕΡΑΤΟ, μάταια ψελλίζεις άσυνάρτητες δικαιολογίες.

Έφτασε ο καιρός να σταματήσουμε τις παθητικές αντιδράσεις άπέναντι σ' αυτή την ΠΑΣΟΚΙΚΗ πλύση έγκεφάλου με τις κάθε είδους Γλυκερίες, Κομπανίες, Σαββόπουλους, Μουσαφίρηδες, Γκολέδες, Φατμέδες, Ρασούληδες κλπ. Η ΤΕΧΝΗ ΕΙΝΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ Ή ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΘΟΛΟΥ. Καθένας πού δέ θά δεχτεί να διαχωρίσει τη θέση του από τὰ σκουληκιασμένα ζόμπι της παράδοσης θά θεωρηθεί συνένοχος, και θά τους συνοδεύσει στον πτωματικό βόρβορο άπ' όπου τόσο αϊθάδικα και βλάσφημα αναδύθηκαν.

Δημήτρης Άρβανίτης
γραφίστας

Γκομενολάτρες και γκομενοκλάστες

Βρέ παιδιά,

Σας παρακαλώ και γώ με τη σειρά μου να μās εξηγήσετε τί γίνεται επίτλους μ' αυτά τὰ έξωφύλλα του περιοδικού, με άφορμή την καταπληκτική στροφή πού μās επιφυλάξατε για τό 4ο τεύχος.

Άς πάρουμε λιγάκι τὰ πράγματα άπ' την άρχή:

Ξεκινήσαμε στο 1ο τεύχος με μια σκληρή πλήθους από παλιά έπικαιρα. Καλό σάν στιγμιότυπο, όλίγον ρετρό σάν θέμα, έξυπνο σάν άνάγνωση, άποτυχημένο πάντως -άπό καθαρά γραφιστική άποψη- για πρώτη εμφάνιση του τίτλου. Ήταν γενικά μιά σεμνή, όσο και συμβατική παρουσία στα πλαίσια μιάς πολιτικής έκδοσης, ένα έξωφύλλο βγαλμένο άπ' αυτές τις όπτικές έμπειρίες του κινήματος με την εύρεία έννοια, πού κατ' άλλους μέν έρχόταν σε άρμονία με τό είδος του περιοδικού, κατ' άλλους δέ δεν μπόρεσε να έκφράσει τό πνεύμα, όπως περιγραφόταν στο εισαγωγικό σημείωμα της σελίδας 1.

Προχωρήσαμε στο 2ο τεύχος με κάτι πού δεν ξανάγινε. Τό περιοδικό πριν καλά καλά σταθεί στα πόδια του, δίνει μιά άλλη διάσταση στο έξωφύλλο και άπογεώνει τούς πάντες, προετοιμασμένους και άπροετοίμαστους. Ένα γυναικείο βλέμμα, ένα θηλυκό σε στιγμιαία σχέση με κάποιο άρσενικό. Τό άναγνωστικό κοινό διχάζεται: οι πίο πολλοί ψάχνουν να βρουν σχέση με τό άριστέρό κίνημα: στή Θεσσαλονίκη «συζητούν πολύ σοβαρά για τό έξωφύλλο», ομαδικά. Περιέργεια, συγκρατημένος ένθουσιασμός, αλλά και άγανάκτηση. «Ο Μάρκος με φόντο ξανθιά καλλονή!» «Έξωφύλλο και περιοδικό από άλλα άνέκδοτα», «Ταχυδρόμος σε πίο φρίνα έκδοχή», «Μήπως είστε ΚΟΔΗΣΟ;» κλπ.

Συνέχισαμε άπτόητοι στο 3ο τεύχος. Τό θέμα -θηλυκό πάλι- καλοδιαλεγμένο. Αυτή τη φορά δεν υπάρχει ούτε τό βλέμμα. Ένα περίγραμμα από σαγηνευτικές σκιές, μιά μορφή πολύ «μορφαία σίκ και μυστηριώδης», έμοιαζε άρτι άφίχθισα έκ Παρισιών. Κάτω άκριβώς από την έξαιρετική φωτογραφία με την έπιβλητική άφάιρεση ό Άπεργοσπαστικός σοσιαλισμός και ό Μπαλιμπάρ. Η διαφάνια για τό έξωφύλλο θεωρητικοποιείται. Τά κύρια έρωτήματα πού μπήκαν: 1. Ποιά σχέση έξωφύλλου περιεχομένου; (μορφής λειτουργίας) 2. Νοείται περιοδικό της άριστεράς με ώραιες γυναικες για έξωφύλλο; 3 Για αισθητικά άρτια έξωφύλλο δεν υπάρχει άλλη λύση άπ' τις γυναικείες μορφές; Τά δυό αντίπαλα στρατόπεδα (οι γκομενολάτρες και οι γκομενοκλάστες) έπιστρατεύουν τὰ έπιχειρήματα τους άπ' τις

έφεδρες του φονξιοναλισμού και του μεταμοντέρνου κινήματος. Μπλέκονται ακόμα ζητήματα πουριτανισμού, άποστασιοποιήσεων, σχετικής άυτόνομιας επίτδων κλπ. πού θά μπορούσαν να τροφοδοτούν την ύλη του περιοδικού για πολλά τεύχη.

Και ένώ ό προβληματισμός συνεχιζόταν, ήρθε ό καταπέτης του 4ου τεύχους: Ένα σκιάχτρο!

Τό πρώτο αντίκρουσμα μās γέμισε μαύρες σκέψεις: Η κακία χωροφυλακή πού 150 χρόνια τώρα σκιάζει τό λαό. Να δεις πού τό όπισθοφυλλο θά χεί τὰ πουλάκια τρομαγμένα και πεινασμένα άνήμπορα να γευτούν τούς καρπούς άπ' τό κοινωνικό μποστάνι. Ένα βήμα ακόμα και στο άλλο τεύχος είσερχόμεθα τροπαιοφόροι στα ύδατα του σοσιαλιστικού ρεαλισμού (όποτε έκτος άπ' τις βινέτες θά άρχισουν να μās κλέβουν και τὰ έξωφύλλα). Δηλαδή ώσπου να πούμε «δόξα σοι ό Θεός», άρχισαμε τὰ «Παναγία βόρφα!»

Είναι όμως ποτέ δυνατό, ένας τόσο προχωρημένος «έξωφύλλος» προβληματισμός να έχει τέτοια ρετρό κατάληξη; Και έν πάση περιπτώσει, ακόμα και μιά υποθετική καθολική καταδίκη των δυό προηγούμενων έξωφύλλων, οδηγεί κατ' άνάγκη σ' αυτό τό άποτέλεσμα: Έδώ είναι πού μπήκανε ψύλλοι στ' αυτιά μας και μιά πονηρή σκέψη μās γέμισε έλπίδες: Μήπως κάποιοι έξυδαρκείς «γκομενολάτρες» χρησιμοποίησαν τό άνοσιούρηγμα του 4ου τεύχους σάν άπάντηση στην «γκομενοκλαστική» άποψη, ώστε να την άποθαρρύνουν και να έπιτεθούν στα έπόμενα τεύχη; Μακάρι να έχουν έτσι τὰ πράγματα, παρά τόν υπαρκτό κίνδυνο να οδηγηθούμε στο μέλλον σε «μονοκομματικό» έξωφύλλο. Στο κάτω-κάτω όπως έλεγε κάποιος, «καλύτερα κάθε μήνα να τρώς μιά πάστα, παρά ένα μαγκάλι κάρβουνα».

Άκης Άηδονης

Φαντασία και έξωφύλλο

Άγαπητέ Σχολιαστή,

Δέ φταίς έσύ, ή φαντασία μου θά φταίει και για να μιά μωβ με υπονοούμενα ή διαφορούμενες έννοιες αναφέρομαι στο έξωφύλλο σου και την πολυ«σικ» γυναίκα πού αναφέρει αναγνωστριά σου ή πού καταγγέλλει, δεν ξέρω.

Άν όμως στο τρίτο σου τεύχος ή κατά τά άλλα συμπαιθεστατη φανταζομαι Αίμη, έβαζε τό δαχτυλάκι της στα αισθησιακά χείλη της «σικατης» γυναίκας θά έβλεπε ένα μισοφέγγαρο, ένα γαλαξία, ή ό,τι άλλο τη φωτίζε ό Ύψιστος μιά και από άστρολογία δεν τά πάω καλά και έτσι δέ θά σε κατηγορούσε πως μοιάζει με τόν Ταχυδρόμο (πού έλπίζω ποτέ να μιά γίνει κάτι τέτοιο) ή κάποιο άλλο περιοδικό-φυλλάδα έσχάτης ύποστάθμης.

Δέ φταίς έσύ, ή φαντασία τους θά φταίει ή ή δικιά μου.

Άσφαλώς δεν περιμένω να δώ και την Άλικη να ποζάρει για έξωφύλλο σου (πού δεν ξέρω τι τρώει και μένει πάντα φρέσκια).

Φιλικά
Νικηφόρος Φωκάς

Γιατί οι ναύτες άποφεύγουν τό άντιτορπιλικό «ΑΣΠΙΣ»;

Και ή προσφατη κληρονχια προπαιδευμένων ναυτών γνώρισε από κοντά τόν ύποδιοικητή, τώρα, του Κ.Ε. «ΠΑΛΑΣΚΑΣ» Στινή, τόν άνθρωπο με τό ποιηολόγιο και τό πολλαπλό και πρωτότυπο καψόνι «Πρωταθλητής». Πρόκειται για τόν ίδιο πού πέροι έξολοθρείσε τὰ άμοιρα σκυλιά του στρατοπέδου, έκστρατεύων έναντιον τούς με τζιπ, Μ 1 και περιστροφά.

Είναι φόβος και τρόμος ό Στινης και μάλιστα έν όψει της μεταθεςης του στο Α/Τ «Άσπις». Άπεύλει τούς πάντες ότι θά του βαράνε προσοχή άπ' την είσοδο του ναυστάθμου μέχρι τό «πλοίο του».

Σήμερα πού στο Π.Ν. ή νέα κληρονχια θά πάρει τις ειδικότητες και τις μεταθέςεις, σήμερα πού κάποιιο θά πάνε στα «ξυφιόπλοια» και κάποιιο άλλοι στα γραφεία του Γ.Ε.Ν. κλπ., ποιος θά σώσει τούς ναύτες άπ' τούς Στινίδες; Και κρατάει πολύ τό καψόνι: Άκριβώς 26 μήνες.

Ναύτες Κ.Ε.ΠΑΛ.

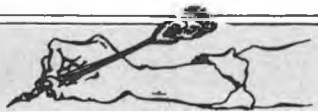
Τό παιχνίδι δεν τελείωσε ακόμα

Στέλνω αυτο τό σημείωμα έλπίζοντας ότι θά δημοσιευτεί και για να έπικοινωνήσω με τούς Ρηγάδες. Τό πίο λογικό θά ήταν να τό στέλνα στο «Θούριο», αλλά έπειδή δεν πιστεύω ότι είναι τό περιοδικό του Ρήγα, και δη άνανεωτικό, δεν τό στέλνω.

Σύντροφοι. Από την άρχή φαινόταν ότι θά ήταν κακό και σε προβληματισμό και σε συμμετοχή κόσμου το 3ο συνέδριο της ΕΚΟΝ ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ. Άφού καλά-καλά εμείς οι ίδιοι δέ συνειδητοποιήσαμε ότι έχουμε συνέδριο. Άπλως τό αφησαμε έτσι κι οι περισσότεροι σύντροφοι τό είδαν σαν άγγαραία. Έτσι φτανουμε στις 29/4 με την έναρξη του συνεδρίου κι οι κερκίδες άδειες. Μιζέρια, φτώχεια και φιλότιμο, είπε κάποιος σύντροφος άπ' τόν Πειραιά. Και να σκεφτούμε ότι οι «θέσεις» μιλάνε για ισχυρό άνανεωτικό ρεύμα στα σχολεία, στα πανεπιστήμια στις γειτονίες. Πού τό είδαν αυτοι, αυτό είναι ένα άλλο θέμα. Και δέ φτάνει αυτό, στο ήδη παγωμένο κλίμα έρχονται και κάποιοι «μεγάλοι», και άρχίζουν να λένε για άριστερη σκληρή ομάδα, για φράξια μέσα στον Ρήγα, για διαγραφές κι άλλα τέτοια.

Θεωρώ ότι πολύ καλά έκανε ο σ. Τσουρινακης και μίλησε για ύπαρξη 3 τάσεων στην όργάνωση κι έγω θά έλεγα και κάτι ακόμα, να νομιμοποιούν καταστατικά.

Πιστεύω ότι ή ΕΚΟΝ Ρ.Φ. θά πρέπει να έπεξεργαστεί ένα δικό της συνολικό πρόγραμμα, να άρθρώσει τό λόγο της, τη δικιά της πολιτική και να έξελιχτεί σε ένα αυτόνομο πολιτικό όργανισμό, έξω φινικά από τό Έσωτερικό. Άλλωστε δύσκολα αλλάζει άνθρώπους πού έχουν μείνει στις ένδεξ του έναιου ΚΚΕ και πού δύσκολα ξεχνούν τις σταλινικές τους ένθυμήςεις. Οι «θέσεις» λένε ότι «ζούμε την έλπιδα της άλλαγής», κι

«...ότι η «αλλαγή είναι δική μας υπόθεση. Έδω μεγάλα κόμματα σύμπλευσαν με αυτά της σοσιαλδημοκρατίας, δεν μπορούσε βέβαια και τό 'Εσωτερικό έδω να παραβεί αυτό τον κανόνα. 'Ας τό αφήσουμε νά ζεί με την έλπίδα της αλλαγής και νά δούμε έμεις τί θά κάνουμε.

Όσον αφορά τό υπάρχον καταστατικό πού είναι αναχρονιστικό, θεωρώ ότι ό δημοκρατικός συγκεντρωτισμός θά πρέπει νά βγει από αυτό και αφού νομιμοποιηθούν οι τάσεις, θά ακούγονται πρώτα όλες οι απόψεις κι ύστερα δέ θά πρέπει ό σύντροφος πού διαφωνεί με την πλειοψηφία νά τή δέχεται και νά την προωθεί στό μαζί-όπό κίνηση την άποψη αυτή, αλλά θά παλεύει τή δικιά του μέσα κι έξω από την οργάνωση σάν Ρήγας κι όχι σάν άτομο όπως γίνεται σήμερα.

Ένα άλλο θέμα πού συζητήθηκε στό συνέδριο είναι οι θεσμοί κι αν θά πρέπει νά παρέμβουμε μέσα ή έξω από αυτούς. Πιστεύω ότι θά πρέπει νά δεχόμαστε και νά εφαρμόζουμε μόνο αυτούς πού δέ μάς αφομοιώνουν και δέ μάς βάζουν στό λούκι.

Αρνούμαι αυτό πού έλεγε ή δεξιά τάση στις μαθητ. έκλογές γιά τό πό-σους βγάλαμε στό συμβούλιο, κι αν τυχαίνει νά έχουμε την πλειοψηφία λέει τί ώραία τί καλά. Δέ βλέπει ότι όλη αυτή ή ιστορία δέν είναι τίποτε, ότι τά νερά λιμνάζουνε κι έμεις κοιμόμαστε βαθιά.

Όσο γιά τους κύριους αυτούς, πού μάς μιλούσαν πρίν γιά αυτόνομία, πολιωνία και δημοκρατία μάς απέδειξαν στην πράξη τί είναι. 'Αλλά μία πού τό παιχιδί συνεχίζεται και δέν τελειώνει έδω, μπαινει ή πρόκληση γιά όλους τους άριστερους ιού Ρήνα νά παλέψουμε γιά νά ανανεώσουμε την ανανέωση.

Γαλάνης Θεόφιλος

Ο.Β. Μαθητών Γιαννινων της ΕΚΟΝ ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Ποιές σκουΐρες;

Δέ γνωρίζω σέ ποιά ακριβώς «παλικάρια» αναφερόταν ό ειδικός συνεργάτης της επιστημονικής επιφυλλίδας σας (τευχ. 2 Μάιος 1983). 'Επειδή όμως, άφενός τό μήνυμά του ήταν μάλλον ξεκάθαρο και ήχοΐσε κάπως σάν «κάτω ή επιστήμη» και άφετέρου μλούσε γενικά και άόριστα γιά «τρελούς επιστήμονες με προπληρωμένες σινηθώς σκέψεις» πού «φιλοσοφούν αυθαίρετως πάνω στην γραμμή της τελευταίας έκλαικευτικής μόδας γιά νά

έντυπωσιάζουν», έχω την έντύπωση ότι έβαλε τους πάντες στό ίδιο τσου-βάλι καίγοντας τά χλωρά μαζί με τά ξερά.

ΠΟΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗ;

Καμία άμφιβολία ή αντίρρηση ότι ή επιστήμη έξυπηρετούσε και έξυπηρετεί άνέκαθεν συγκεκριμένα συμφέρο-να. Αυτό όμως δέ σημαίνει ότι αν πάθω πονόδοντο δέ θά καταφύγω στην ιατρική επιστήμη γιά βοήθεια.

Τό ότι οι προβληματισμοί του «πώς έγινε» και «πώς θά τελειώσει» είναι αγαπημένοι στη Βίβλο ή στό Κοράνι, δέ σημαίνει ότι πρέπει νά παραμείνουν αγαπημένοι μόνο στην θρησκεία.

Τό ότι υπάρχουν στις ΗΠΑ φανατισμένες σχέτες πού προωθούν τό φαι-δρό σχέδιο νόμου πού άναφέρεται στό άρθρο, δέ σημαίνει ότι πρέπει νά άνακατεύουμε τό φαιδρό με τό σοβαρό, τοποθετώντας στό ίδιο πλάνο τή βαρύτητα, την κβαντομηχανική και τό τέλος του σύμπαντος με τή «Δευτέρα Παρουσία» και τά τοιαύτα.

Μέ λίγα λόγια τό άρθρο τοποθετεί σίσσωμη την παγκόσμια επιστήμη στην κατηγορία εκείνων πού «δέν άναλύνουν τις νομοτέλειες στις όποιες ύπακούουν οι φυσικοί νόμοι και δέν άναζητούν τά αίτια τους στό έσωτε-ρίκό τους αλλά ψάχνουν γιά κάποιο άφηρημένο αίτιο έξω από αυτούς».

Είναι άφύσικο νά άναρωτιέται ό άνθρωπος σήμερα πόσο μεγάλο είναι τό σύμπαν, από πού προέρχεται και πού θά καταλήξει;

Και αν ή αντίδραστική επιστήμη θέλει νά σέ οδηγήσει σώνει και καλά στην Δευτέρα Παρουσία χρησιμοποιώ-ντας την κβαντομηχανική και τή βα-ρύτητα τότε, ό μη αντίδραστικός επι-στήμονας, πώς θα την καταπολεμή-σει; Χωρίς την κβαντομηχανική και τή βαρύτητα; Με την άρνηση; 'Η με λογοπαίγνια τύπου «άν διαστέλλεται τότε δέ συστέλλεται» ή «άν κάνει κρύο τότε δέν κάνει ζέστη»; Μά έτσι άποπροσανατολίζει και καλλιεργει τή νοουτροπία του «δέ βαριέσαι».

Η ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΠΟΙΟΣ ΤΗΝ ΕΚΑΝΕ

Δέν πρέπει νά θεωρείται τυχαία ή σύμπτωση της παγκόσμιας κρίσης του κινήματος με την ιδεολογική κρίση της κοσμολογίας.

Τό θέμα όμως είναι ότι αναλύοντας τις νομοτέλειες στις όποιες ύπα-κούουν οι φυσικοί νόμοι και άναζητώ-ντας τά αίτια τους στό έσωτερίκό τους, ή επιστήμη έφθασε σέ κάτι πού έμοιαζε πολύ με «άρχη».

Γιώργος Γεωργόπουλος

Περί ήθους και ύφους

Η διακοπή της συνεργασίας των Κύρας 'Αδάμ, Μάκη Γιαμπαζολιά, 'Α-στέρη Στάγκου με τό περιοδικό, δη-μιουργεί μερικά έρωτηματικά με τόν τρόπο πού πραγματοποιήθηκε. Η ά-φορμή γνωστή, και ή αντίδραση των τριών άμεση. Η ούσία του προβλήμα-τος όμως, άς άναζητηθεί πέρα από την ειθιξία των συγκεκριμένων έπώ-νυμων στόν τρόπο παρουσίασης της διαμάχης Εύθυμίου-Λαζαρίδου 'Ας ά-ναζητηθεί στην δημοσιογραφική και πολιτική πρακτική του περιοδικού, και στην σχέση των τριών έπώνυμων με τους φορείς της έξουσίας.

Η επίδειξη ήθους και ύφους δέν καταδειχνεται από την καταδίκη σκί-τσου κακόγουστου ή καλόγουστου, αδιάφορο, αλλά από τή στάση του έπώνυμου στόν έγκυδαισμό και στην βαρβαρότητα πού μάς περιβάλλει, στην Μετά 'Αλλαγή εποχή. Βαρβαρότητα, πού ή επιστροφή στην παράδοση και ή Παναγία ή Ξουμελά συμπλέει με τά Δουνεία και τό Δράκο και καταγράφει νέα πολιτισμικά ήθη. Έκχυδαί-σμο, πού ή πολιτική άνέλιξη και εξέλι-ξη έμποδίζει τους φορείς της έξουσίας νά ακούσουν πέρα από τους τέσσερις τοίχους τις κραυγές και τους επιθανά-τιους ρόγχους των αυτόχειρων στρα-τιωτών, και πού ταυτόχρονα εκτρέφει έναν έρποντα φασισμό, σικοφάντη-σης και καταρράκωσης προσώπου σάν του Διευθυντή του 'Αθηναϊκού Πρακτορείου.

Σέ τούτα όπως και σέ πολλά άλλα, δέν έχετε δώσει άπάντηση. 'Ισως διό-τι:

«Προτιμήσατε τή συναλλαγή απλώ-νοντας τό χέρι στόν ήλιο. Μείνατε στατικοί μέσα στό χρόνο αγάλματα του δισταγμού σας. Συνωστισμένοι μπρός στις έξόδους κινδύνου στην καμπή του δρόμου.

Έκεί πού χωρίσαμε όριστικά παρα-συρμένοι από έξαλλα πληθή».

Βασίλης Παππάς

Κάθετη ρωγμή στά θεμέλια της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας

Γαλαπτή Σχολιαστή.

Μιά παρατήρηση σ' αυτά πού ήδη υπάρχουν και ένα κοίταγμα σ' αυτά πού δέν υπάρχουν.

Τά κάθε είδους άρθρα έχουν σάν τά νομίσματα δυό πλευρές. Μιά δηθεν σοβαρή πού είναι και ή κακή, και μία ούσιαστικά σοβαρή και ταυτόχρονα μικροκοσμική και ανθρώπινη πού είναι ή καλή.

Πιο πολλά γιά την καλή πλευρά των άρθρων. Λοιπόν, ή ανθρώπινη συμπε-ριφορά, ή αντιμετώπιση θεμάτων πά-νω σέ θέματα από κοντινό πλάνο, και ή παρατήρηση των καθημερινών δια-προσωπικών σχέσεων διευκολύνει: ά-νάπτυξη λογικής και συγκίνησης μο-ναδικής διαβάθμισης. Συγκεκριμένα τά κείμενα του «Σχολιαστή» πρέπει νά ναι παρατηρητικά και νά διαπι-στώνουν την τεχνική της έπαφής και της κοουλτούρας σέ όλη της την άνά-πτυξη. Δηλαδή, νά άντλαμβάνονται τά διάφορα στυλ όπου αυτά κι αν έμφανίζονται, και όπως κι αν δροΐν ή αντίδρουν. 'Αν βέβαια, θέλουμε τό Σχολιαστή ένα μεγάλο πανέρι με χει-ροβομβίδες ιδεών. Γιά νά δώσει ό Σχολιαστής στους άναγνώστες του μία καθαρή πίσια με χωρίς πωάνας μό-νο γιά δεινούς κολιμβητές. Καθαρό παράδειγμα γραφής ή τέλεια «'Οδός Πανός».

Γιά νά υλοποιηθεί τό σκεπτικό πού έξέθεσα, είναι άπαραίτητος όχι μόνο ένας καλός πυροτεχνουργός ύψηλης ακριβείας, αλλά και ή αποπολιτικο-ποίηση του περιοδικού με την έννοια πού έχει πάρει ή πολιτική και ή πολι-τικοποίηση στην εποχή μας.

Άς άρχισει ή διάβρωση των κριτι-κών πλευρών της προσωπικής μας ζωής, από έγκυρες άθλητικές καλλιτε-χνίες φτιαγμένες από δεκαθλητές κοι-νωνιολόγους, πλάι στην καλοκαιρινή θάλασσα.

Άργότερα, θά είναι άρκετά τά κα-λογυαλισμένα πρασινοσκουρα Μ-1. Αυτά βρίσκουν τόν στόχο.

Βασίλης Τσίρος

Υ.Γ. (ειδικό)

Τελικά ό Παν Πάν είναι μέγας νομικι-στής πού, δυστυχώς, φύτεωσε πολύ πρώιμα στό θερμοκήπιο της έξωδικο-νομικής διαδικασίας και, κατά συνέ-πεια, ούτε καλό ποδήλατο ξέρει, ούτε πεινάει όταν τρώει.